

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA ELEKTROTECHNICKÁ

DISERTAČNÍ PRÁCE
2021

MARIANA STONIŠOVÁ

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA ELEKTROTECHNICKÁ
HISTORICKÁ LABORATOŘ (ELEKTRO)TECHNIKY

Celoškolský doktorský studijní program: P7108 Historie techniky
Studijní obor: Historie techniky

Výuka elektrotechnických oborů na Vysoké škole báňské

DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor: Mgr. Bc. Mariana Stonišová

Školitel: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

PRAHA 2021

CZECH TECHNICAL UNIVERSITY IN PRAGUE
FACULTY OF ELECTRICAL ENGINEERING CTU IN PRAGUE
HISTORICAL LABORATORY OF (ELECTRICAL)TECHNOLOGY

Whole-school Doctoral Study Programme: P7108 History of Technology
Study Field: History of Technology

Teaching electrical engineering at VŠB

DISSERTATION THESIS

Author: Mgr. Bc. Mariana Stonišová
Supervisor: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

PRAGUE 2021

Abstrakt

Předkládaná disertační práce se zabývá problematikou formování výuky elektrotechnických oborů na VŠB v Příbrami a v Ostravě od 90. let 19. století do druhé poloviny 20. století (tj. především do roku 1977 s přesahem do roku 1991) za přispění vysokoškolské technické inteligence jakožto nositelů vědního oboru. Cílem práce je ukázat vliv vysokoškolských pedagogů na rozvoj elektrotechniky na VŠB a představit je jako významné individuality, které jsou analyzovány v různých kontextech rodinných, společenských, politických a především profesních. Jeden z přínosů disertační práce tkví v zjištění nových faktografických poznatků založených na archivním výzkumu dosud podrobněji badatelsky nevyužitých archiválií.

Klíčová slova: historie elektrotechniky, vývoj oboru, Vysoká škola báňská, Ostrava, Příbram, české země, osobnosti, biografie, 19. a 20. století

Abstract

The presented dissertation deals with the issue of shaping the teaching of electrical engineering at VŠB in Příbram and Ostrava from the 1890s to the second half of the 20th century (i.e. especially until 1977 with an overlap to 1991) with the contribution of university technical intelligence as bearers scientific field. The aim of the work is to show the influence of university teachers on the development of electrical engineering at VŠB and to present them as important personalities, which are analysed in various family, social, political, and especially professional contexts. One of the benefits of the dissertation lies in the discovery of new factual findings based on archival research of archives that have not yet been used in research in detail.

Keywords: History of Electrotechnology, Development of the Field, Mining University, Ostrava, Příbram, Czech Lands, Personalities, Biography, 19th and 20th Centuries

Poděkování

Děkuji prof. PhDr. Zdeňku Benešovi, CSc. za odborné vedení a cenné rady při koncipování disertační práce, prof. PhDr. Marcele Efmertové, CSc. za vedení v doktorském studiu, Dr. Paulusu Ebnerovi z Archivu Technické univerzity ve Vídni, který mi umožnil uskutečnit v rámci zahraničního pobytu studium tamějších pramenů k tématu disertační práce, doc. PhDr. Ludmile Sulitkové, CSc. za poskytnutí rozhovoru a obrazového materiálu, Mgr. Petru Kašingovi za konzultace k dějinám VŠB a obrazové materiály, všem pracovníkům archivů za poskytnutí archivních materiálů (především PhDr. Janu Chodějovskému, PhD. za konzultace nad výběrem archiválií, Mgr. Vítu Šmerhovi za konzultace, Daně Zoubkové za rešerši rozsáhlého archivního materiálu), Tereze Límanové za poskytnutí rozhovoru, Mgr. Karolině Slamové, PhD. a Mgr. Janě Ságlové za jazykovou korekturu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala rodině a přátelům za trpělivost a podporu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená disertační práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu literatury a pramenů.

V Ostravě, dne

Mgr. Bc. Mariana Stonišová

Obsah

1	ÚVOD	9
1.1	Vymezení předmětu studia, cíle výzkumu, terminologie.....	9
1.2	Metodologie	16
1.3	Koncept disertační práce a metody práce.....	26
2	PRAMENY A LITERATURA	32
2.1	Prameny	32
2.1.1	Typologie pramenů	32
2.1.2	Archivy a jejich fondy.....	35
2.2	Literatura.....	51
3	VZDĚLÁVÁNÍ BÁŇSKÝCH ODBORNÍKŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH SE ZŘETELEM NA VŠB	68
3.1	Nejstarší vzdělávání báňských odborníků v českých zemích v 18. století a v první polovině 19. století.....	68
3.2	Od montánního učiliště k vysoké škole polytechnického rázu	70
4	ELEKTROTECHNIKA JAKO PROSPERUJÍCÍ OBOR V 19. A 20. STOLETÍ.....	88
4.1	Elektrotechnika jako prosperující obor v 19. století a první polovině 20. století (s důrazem na hornictví)	88
4.2	Výuka elektrotechniky na vysokých školách.....	93
4.2.1	Výuka elektrotechniky na vysokých školách v českých zemích.....	96
5	ELEKTROTECHNICKÁ VÝUKA NA VŠB.....	101
5.1	Od prvních přednášek o elektrotechnice na VŠB v Příbrami do roku 1921	101
5.2	Václav Vavřínek Pošík.....	116
5.2.1	Studium a praxe před nástupem na VŠB.....	116
5.2.2	Elektrotechnický ústav VŠB pod vedením V. V. Pošíka	119
5.2.3	Spolupráce s odbornými institucemi	134
5.2.4	Publikační činnost jako odraz celoživotní práce	135
5.2.5	Ze soukromého života	139
5.3	Jan Bašta	142
5.3.1	Studium a praxe před nástupem na VŠB.....	142
5.3.2	Elektrotechnický ústav VŠB pod vedením J. Bašty	144
5.3.3	Spolupráce s odbornými institucemi a ČVUT v Praze.....	147
5.3.4	Publikační činnost jako odraz celoživotní práce	150
5.3.5	Ze soukromého života	151

5.4	Vítězslav Vavřín	152
5.4.1	Studium a praxe před nástupem na VŠB.....	152
5.4.2	Elektrotechnický ústav VŠB pod vedením V. Vavřína.....	158
5.4.3	Spolupráce s odbornými institucemi	174
5.4.4	Publikační činnost jako odraz celoživotní práce	183
5.4.5	Ze soukromého života	186
5.5	Vladimír Chůra	187
5.5.1	Studium a praxe před nástupem na VŠB.....	187
5.5.2	Katedra elektrotechniky VŠB pod vedením V. Chůry	188
5.5.3	Spolupráce s odbornými institucemi	200
5.5.4	Publikační činnost jako odraz celoživotní práce	201
5.5.5	Ze soukromého života	201
5.6	Svetozár Keppert.....	203
5.6.1	Studium a praxe před nástupem na VŠB.....	203
5.6.2	Katedra elektrotechniky VŠB pod vedením S. Kepperta a spolupráce s VŠB..	204
5.6.3	Spolupráce s odbornými institucemi	210
5.6.4	Publikační činnost jako odraz celoživotní práce	211
5.6.5	Ze soukromého života	213
5.7	Od založení fakulty strojní a elektrotechnické do založení fakulty elektrotechnické	215
5.7.1	Charakteristika kateder.....	220
5.7.2	Personální obsazení nových kateder	222
5.7.3	Laboratoře	224
6	ZÁVĚR	228
7	RESUME	237
8	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	250
8.1	Seznam pramenů	250
8.1.1	Archivní prameny.....	250
8.1.2	Tištěné prameny	259
8.1.3	Periodika	260
8.2	Seznam literatury	260
8.3	Seznam autorčiných publikovaných prací ve vztahu k disertační práci.....	269
8.4	Internetové zdroje.....	271
8.5	Dekrety, nařízení, nařízení vlády, vyhlášky, zákony	275
8.6	Ostatní zdroje	277

9	SEZNAM ZKRATEK.....	278
10	SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK.....	281
10.1	Seznam ilustrací v textové části.....	281
10.2	Seznam ilustrací v přílohách.....	282
10.3	Seznam tabulek v přílohách.....	283
11	PŘÍLOHY	I

1 ÚVOD

1.1 Vymezení předmětu studia, cíle výzkumu, terminologie

Při studiu dějin a významných osobností Vysoké školy báňské (dále VŠB)¹ a během rozhovorů se zaměstnanci tamějšího archivu jsem dospěla k závěru, že některým fakultám, respektive oborům této školy je věnováno v české odborné literatuře velice málo pozornosti. K dispozici jsou dějiny hornických a hutnických, případně strojních oborů² se zaměřením na VŠB v Příbrami a následně v Ostravě. Skoro žádná práce se ale podrobněji nevěnuje vývoji elektrotechniky v kontextu vývoje VŠB, včetně vysokoškolské technické inteligence, která, jak bude patrné z rozboru literatury, se o rozvoj oboru zasloužila. Menší zájem o vývoj elektrotechniky na VŠB byl dán tím, že dlouhou dobu spadala pod fakultu strojní, byla pouze doplňujícím oborem a její výrazný rozvoj mající vliv na strukturu školy začal až v poslední třetině 20. století.³

Kořeny vzniku fakulty elektrotechniky a informatiky musíme hledat v době, kdy Báňská akademie v Příbrami získala statut vysoké školy s právem promočním (1895) a v době, kdy byl dokončen legislativní vývoj rakouských vysokých báňských škol jako specializovaných technických učilišť a Báňská akademie v Příbrami se stala Vysokou školou báňskou (1904). Tamější profesori seznamovali své posluchače s nejnovějšími vědeckými poznatky. Profesor matematiky a fyziky Josef Theurer zařadil do svých přednášek statě o elektrické energii a vybudoval základy elektrotechnického ústavu.

¹ V textu se čtenář opakovaně setká s názvy VŠB a VŠB-TUO. Označení VŠB-TUO se začalo oficiálně používat od roku 1995, čímž byl završen proces transformace VŠB na univerzitu polytechnického rázu. Oficiální název VŠB-TUO používám u oficiálního označení tamějšího archivu a pro období od roku 1995.

² Výběr: ČADA, Radek, ed. *Fakulta strojní. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava: publikace k 55. výročí založení FS*. Ostrava, 2005; Týž, ed. *Fakulta strojní, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava: publikace k 60. výročí založení FS*. Ostrava: EN FACE, 2010. ISBN 978-80-87264-04-1; HALÁSEK, Dušan. *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 1995. ISBN 80-7078-051-7; HRABÁK, Josef. *Gedenkbuch zur Feier des fünfzigjährigen Bestandes der k. k. Bergakademie Příbram 1849–1899*. Příbram, 1899; JIRKOVSKÝ, Rudolf a kol. *110 let Vysoké školy báňské v Ostravě*. Ostrava, 1959; Týž, *Staré tradiční slavnosti báňských akademiků v Příbrami: k 25. výročí absolventů hutníků z roku 1955*. Ostrava, 1980; JURMAN, Josef, ed. *Fakulta strojní Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava 1950–2000*, Ostrava: En Face, 2000. ISBN 80-902564-3-0; MAJER, Jiří. K otázce zřízení a poslání báňské akademie v Příbrami. In: *Zborník Slovenského báňského muzea, VIII*. Bratislava, 1971, s. 53–60; Týž, *Z dějin Vysoké školy báňské v Příbrami*. Příbram, 1984; NOSKIEVIČ, Petr, ed. *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 1849–2009*. Ostrava: En face, 2009. ISBN 978-80-87264-01-0; Týž, ed. *Vysoká škola báňská v Ostravě 1945 - Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 2005*. Ostrava: En face, 2005. ISBN 80-903385-0-X; SCHENK, Jiří. *125. výročí založení Vysoké školy báňské v Příbrami 1849–1974*. In: *Hornická Příbram ve vědě a technice*, 1974; THEURER, Josef. *Památník Vysoké školy báňské v Příbrami za leta od 1899 do 1924: K 75 letému jubileu trvání Vysoké školy báňské*. Příbram, 1924; WYSLYCH, Petr, ed. *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 1849–1999*. Ostrava: En face, 1999. ISBN 80-902564-1-4.

³ Výběr: *Fakulta elektrotechniky a informatiky. VŠB-Technická univerzita Ostrava*. Vydáno k 5. výročí založení fakulty – v lednu 1996. Ostrava, 1996; *Fakulta elektrotechniky a informatiky: 20 let*. Ostrava: Fakulta elektrotechniky a informatiky VŠB-TU Ostrava, 2011. ISBN 978-80-248-2402-4; KOLEKTIV AUTORŮ. *Almanach ke 30. výročí vzniku Katedry elektroenergetiky*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2007; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická. VŠB v Ostravě: Vydáno ke 40. výročí založení fakulty strojní a elektrotechnické*. Ostrava, 1990, nestránkováno; MUSIL, Vladislav. *20 let Ústavu mikroelektroniky FEI VUT v Brně*. Brno: Vysoké učení technické, 2000. ISBN 80-214-1781-1; PODHORNÝ, Vladimír, ed. *Pamětní spis: vydáný u příležitosti 30. výročí založení Fakulty strojní a elektrotechnické Vysoké školy báňské v Ostravě*. Ostrava: VŠB v Ostravě, 1980; ROMKOVÁ, Hana, ed. *10 let založení Fakulty elektrotechniky a informatiky VŠB-TU Ostrava*. Ostrava: Fakulta elektrotechniky a informatiky VŠB-TU Ostrava, 2001; VRÁNA, Václav. *Katedra obecné elektrotechniky*. Ostrava: Katedra obecné elektrotechniky, VŠB-TU Ostrava, 1999.

Elektrotechnika byla zpočátku vyučována jako doporučený předmět, byly zavedeny předměty všeobecné elektrotechniky a speciální hornické a hutnické elektrotechniky. Se změnou statutu v roce 1904 byla na škole ustanovena katedra elektrotechniky a technické mechaniky I. Zásahu na rozvoji elektrotechnických oborů na VŠB v prvních třech desetiletích 20. století měli například Albert Bayer, Rudolf Czepek a Václav Vavřinec Pošík, díky kterému se rozšířila výuka elektrotechniky v souladu s potřebami technické praxe (např. výuka předmětu pohony elektrické a vysoké pece). Po roce 1945, kdy byla přeložena škola z Příbrami do Ostravy, se osamostatnil ústav elektrotechniky, který byl přiřazen k fakultě báňského strojnictví jako součást katedry strojnictví, a započalo se s výstavbou laboratoří elektrotechniky. Na výuce se podílel například Jan Bašta, ředitel výpočtové kanceláře Českomoravské Kolben-Daněk (dále ČKD) v závodě ve Vysočanech, nebo Vítězslav Vavřín. 50. a 60. léta, kdy na škole působil Vladimír Chůra, byla ve znamení reorganizace kateder (např. nová katedra energetiky, katedra elektrotechniky) a rozšiřování stávajících předmětů o nové (např. elektrické rozvody a pohony a slaboproudá elektrotechnika). Reálné základy nové fakulty elektrotechniky byly položeny na začátku 70. let otevřením prvního samostatného studijního oboru silnoproudá elektrotechnika. Od tohoto data se odvíjí dynamický rozvoj dalších elektrotechnických předmětů. Výuku všech elektrotechnických předmětů nového oboru zajišťovala až do roku 1977 jediná katedra elektrotechniky, která byla následně rozdělena na katedru teoretické a obecné elektrotechniky, katedru elektrických strojů a pohonů a katedru elektroenergetiky. Jelikož došlo ke značné změně struktury fakulty strojní, byl v témže roce 1977 změněn její název na fakultu strojní a elektrotechnickou. V 80. letech, po reorganizaci kateder (byly ustanoveny katedry elektroniky a elektrických pohonů a katedra elektrických strojů), byl pod tlakem výrobce elektronických součástek Tesla Rožnov a s ohledem na zájem posluchačů zaveden nový obor mikrotechnologie. Když se stal Tomáš Čermák v roce 1985 proděkanem fakulty strojní a elektrotechnické, pokusil se o vybudování nové fakulty. Po reorganizaci kateder vznikla katedra elektroniky a elektrických pohonů v čele s Tomášem Čermákem. Na počátku 90. let vznikly katedry mikroelektroniky, měření a regulační techniky a katedry informatiky a na vysokou školu přicházeli další odborníci, takže k datu vzniku nové fakulty zde již působil dostatečný počet pedagogů k zajištění kvalitní výuky na nové fakultě. VŠB požádala v roce 1990 Ministerstvo školství o zřízení nové fakulty elektrotechniky, jejíž vznik byl potvrzen k 1. lednu 1991.

Cíle disertační práce

Na základě výchozího nastínění předmětu studia a vývoje elektrotechnické výuky na VŠB jsem si v disertační práci položila následující otázky:

- Jak se vyvíjela výuka elektrotechnických oborů na VŠB?
- Z jakého důvodu byla elektrotechnická výuka zařazena na báňskou školu?
- Jak přispěla vysokoškolská technická inteligence k rozvoji elektrotechniky na VŠB, o koho se konkrétně jednalo a jak můžeme tuto technickou inteligenci charakterizovat?
- Měly na zavádění nového oboru a jeho rozšiřování vliv poměry na VŠB a v průmyslu, sehrála v tom svou roli technická inteligence?

Z výše uvedeného vyplývá, že si v disertační práci kladu za cíl představit formování výuky elektrotechnických oborů na VŠB v Příbrami a v Ostravě od konce 19. století do druhé poloviny 20. století (tj. především do roku 1977 s nastíněným přesahem do roku 1991) za přispění vysokoškolské technické inteligence jakožto nositelů vědního oboru. Dalším cílem je zjistit, jak poměry na báňské škole a v průmyslu ovlivnily na přelomu 19. a 20. století zavádění nového oboru do stávající výuky dosud zaměřené na hornické a hutnické předměty a jakou úlohu přitom sehráli vysokoškolští pedagogové. Středem mého zájmu jsou tedy osobnosti profesorů, kteří stáli v čele elektrotechnického ústavu (stolice/katedry) VŠB a dále členové pedagogického sboru, kteří se zasloužili o rozvoj elektrotechniky na VŠB. Cílem disertační práce je rovněž představit vysokoškolské pedagogy, technické inženýry, jako významné individuality v různých kontextech rodinných, společenských, politických, ale hlavně profesních.

Vědecký přínos disertační práce spatřuji ve zjištění nových faktografických poznatků založených na archivním výzkumu dosud podrobněji neprostudovaných a badatelsky nevyužitých archiválií uložených v Archivu Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava (dále VŠB-TUO), osobních fondů a pozůstalostí vysokoškolských profesorů, dále v celistvém zpracování dějin elektrotechnických oborů na VŠB v širším kontextu. Práce přispěje k výzkumu dějin konkrétního technického oboru na vysoké škole.

Ústředními body mé práce jsou:

1. Vysoká škola báňská,

2. elektrotechnická výuka na VŠB,
3. osobnosti elektrotechnických inženýrů působících na VŠB.

K tématu formování výuky elektrotechnických oborů na konkrétní škole je možné přistupovat několika způsoby: Mohu sledovat vývoj od počátečního zařazení přednášek o elektřině a později elektrotechnice do předmětu fyziky po osamostatnění předmětu elektrotechniky a založení vlastního ústavu nebo katedry. Rostoucí specializace v oboru směřovala k založení dalších odborných kateder a nových oborů a to postupně vedlo k reorganizaci struktury původní fakulty, pod kterou elektrotechnická katedra patřila, a vzniku samostatné elektrotechnické fakulty. Například v 70. letech 20. století otevření prvního samostatného studijního oboru silnoproudá elektrotechnika na VŠB položilo základy nové fakulty elektrotechniky v 90. letech 20. století. Doplnkem mohou být krátké medailonky o vedoucích ústavu nebo katedry a jejich členech. Tento způsob je patrný ve většině publikací vydaných u příležitosti výročí školy, fakulty nebo katedry.⁴

Další možností je věnovat se chronologicky vedoucím elektrotechnického ústavu nebo katedry, kteří stáli v čele daného ústavu nebo katedry po určitý časový úsek a měli možnost svým působením určovat jejich směřování. Směřování oboru (spoluutváření ústavu/katedry) mohla osobnost pedagoga ovlivnit díky zkušenostem z praxe v rozvíjejícím se průmyslu a prostřednictvím vlastních zájmů. V řadě případů strávili pedagogové na škole více než deset let. Například H. Giebitz první dvě desetiletí 20. století, na biografii V. V. Pošíka stojícího v čele ústavu v letech 1921–1939 mohou poukázat na vývoj oboru na VŠB v meziválečném období, u J. Bašty to jsou 40. léta, V. Vavřín prožil na škole 40. a 50. léta s politickými procesy, V. Chůra přišel na školu v polovině 50. let a odchází až na počátku 70. let, atd.

Třetí způsob je uskutečnit výklad podle celospolečenského/celopolitického vývoje doby: zaprvé v rámci habsburské monarchie, kdy byly položeny základy VŠB v Příbrami formou montánního učiliště v roce 1849. Zadruhé v rámci Rakousko-Uherska, kdy se učiliště transformovalo na Báňskou akademii a posléze na vysokou školu a profesori byli postaveni na roveň profesorů vysokých technických škol. Zatřetí v rámci různých vývojových etap Československé republiky (dále ČSR) po roce 1918, kdy byl umocněn význam báňské vysoké školy. Dále v roce 1939, kdy došlo k uzavření

⁴ Viz závěrečný seznam použitých zdrojů.

vysokých škol a nucenému pensionování profesorů, v roce 1948 a poúnorovém vývoji, kdy byla z politických důvodů nucena řada pedagogů a studentů odejít ze školy. 50. léta byla ve znamení politických procesů. Do řad pedagogického sboru nastupovali odborníci z praxe a zaváděly se nové studijní obory. Následovala doba normalizace s prověrkami, omezením mezinárodních kontaktů aj. 90. léta přinesla útlum tradičních průmyslových odvětví spojených s hornictvím a hutnictvím, došlo k transformaci školy orientující se na nové studijní obory a ke vzniku nových fakult.

Z výše uvedeného je zřejmé, že žádný z přístupů nemůže být odtržen od zbývajících dvou, všechny se vzájemně ovlivňují. Vývoj podávám v teritoriálních, politických, technických a kulturních souvislostech nejprve v rámci habsburské monarchie, Rakouska-Uherska a následně v rámci ČSR. Přesto jsem jako primární způsob pojetí práce zvolila zaměření se na nosné osobnosti oboru. Jednotlivé generace pedagogů zabezpečovaly rozvoj nových vědních disciplín. Působení těchto významných osobností formovalo profil školy a elektrotechniky a tím si zajistili své čestné místo v dějinách vědy a techniky.

Na základě rešerše literatury jsem dospěla k závěru, že k nosným osobnostem pro daný obor na VŠB patřili a měli by být zahrnuti do sledovaného okruhu osob následující vedoucí elektrotechnického ústavu a členové pedagogického sboru. Jsou seřazeni chronologicky podle doby **vedení, suplování**, případně působení na ústavu/katedře elektrotechniky,⁵ která do roku 1977 jako jediná zajišťovala výuku všech elektrotechnických předmětů na VŠB:

Josef Theurer (1894/1895–1904–1928): budoval základy elektrotechnického ústavu na VŠB; na VŠB působil do roku 1928; osobnost literárně a archivně zcela vyčerpána;

Albert Bayer (1904/5–1909): elektrotechnická praxe v zahraničí;

Hanns Giebitz (1905–1909–1911–1921/1922): asistent A. Bayera;

Rudolf Czepek (1911/1912–1920): od roku 1919 vedl paralelní přednášky v německém jazyce;

Arnošt Rosa (1919–1920–1921): vedl přednášky v českém jazyce;

⁵ U chronologického přehledu osob působících na VŠB jsem tučně zvýraznila dobu, kdy stáli v čele elektrotechnického ústavu nebo katedry, případně byli pověřeni suplováním vedení. Nezvýrazněná data znamenají dobu působení na VŠB.

Václav Vavřinec Pošík (1921–1939): přednášel o elektrotechnice v těžkém průmyslu a o elektrických pecích;

Václav Šebesta (1905–1939–1945): profesor technické fyziky, v letech 1939–1945 byl pouze správce ústavu elektrotechniky, suplováním předmětů byl pověřen Jan Bašta;

Jan Bašta (1939–1945/1946–1948): podílel se na osamostatnění ústavu elektrotechniky a výstavbě laboratoří;

Vítězslav Vavřín (1937–1939, 1947–1948–1957/1958): vydává odborné knihy pro výuku daného oboru;

Vladimír Chůra (1954–1957/1958–1973): na přelomu 60. a 70. let přednášel na Vojenské technické akademii (Military technical College /dále MTC/) v Káhiře (Sjednocená arabská republika – dále SAR/Egypt);

Svetozár Keppert (1960–1969–1977–1990): spolupracoval s VŠB od roku 1960; zastupoval ve vedení katedry V. Chůru v době jeho pobytu v Káhiře; vedoucí katedry elektrických strojů a pohonů/přístrojů.

V roce 1977 došlo k významným organizačním změnám a rozdělení katedry elektrotechniky na tři samostatné katedry: 1. katedra teoretické a obecné elektrotechniky (vedl Vladimír Homa a Jan Šoral); 2. katedra elektrických strojů a pohonů (Svetozár Keppert); 3. katedra elektroenergetiky (Zdeněk Hradílek). Následovala reorganizace v roce 1987: 1. katedra teoretické a obecné elektrotechniky; 2. katedra elektrických strojů a přístrojů; 3. katedra elektroenergetiky; 4. katedra elektroniky a elektrických pohonů (Tomáš Čermák). Před vznikem elektrotechnické fakulty v roce 1991 byly založeny ještě dvě nové katedry: 1. katedra mikroelektroniky, měření a regulační techniky (Pavel Nevřiva) a 2. katedra informatiky (Ivo Vondrák). Z tohoto důvodu by mohli být vzati v úvahu:

Jan Šoral (1960–1978–1990–1994): expert technické správy VŠB pro elektrická zařízení v rámci výstavby nového areálu VŠB v Ostravě-Porubě; v letech 1971–1975 měl částečný podíl (tříčtvrteční) na vedení výpočetního střediska VŠB; v letech 1978–1990 vedl katedru teoretické a obecné elektrotechniky;

Vladimír Homa (1961–1977–1978–1992): specializace na teoretickou elektrotechniku (teorie obvodů, teorie elektromagnetického pole a elektrické přístroje); v letech 1977–1978 vedl katedru teoretické a obecné elektrotechniky;

Zdeněk Hradílek (1966–1977–90. léta–současnost /stav k roku 2020/): od roku 1977 vedl katedru elektroenergetiky; rozvíjel na škole obor silnoproudá elektrotechnika;

Tomáš Čermák (1968–1987–1989–současnost /stav k roku 2020/): aktivně se podílel na otevření studijního oboru silnoproudá elektrotechnika; v letech 1987–1989 byl vedoucím katedry elektroniky a elektrických pohonů.

Téma disertační práce by se dalo rámcově vymezit třemi mezníky: rokem **1895**, kdy byly zařazeny do výuky poprvé statě o elektrické energii, rokem **1977**, kdy byla katedra elektrotechniky rozdělena na dílčí katedry a vznikla fakulta strojní a elektrotechnická, a rokem **1991**, kdy byl vývoj výuky elektrotechnických oborů završen vznikem nové samostatné fakulty elektrotechniky. Jelikož se jedná o velice dlouhé období, stojí za zvážení obsáhnout vývoj pouze do 70. let 20. století, kdy dochází k významným organizačním změnám. Konečný koncept disertační práce, pro který jsem se rozhodla s ohledem na jednotlivé mezníky, vysvětluji v metodologii a metodice.

Terminologie

Při studiu pramenů k VŠB narazí badatel na řadu pojmů, jejichž používání se v průběhu let měnilo. Proto bych pro úplnost v úvodu ujasnila používání termínů *katedra*, *stolice*, *ústav* a *institut*, které jsou v textu stěžejní. V hlavním textu používám dobové označení a uvádím, kdy došlo ke změně názvu. V obecnějších pasážích vztahujících se k delším časovým úsekům uvádím „elektrotechnický ústav nebo katedra“. Na VŠB se používalo až do poloviny 20. let 20. století označení *stolice*, které je posléze nahrazeno slovem *katedra*. Nicméně stolice byly v době první republiky organizačně přejmenovány na *ústavy*, o čemž svědčí například změna názvu elektrotechnického ústavu na přelomu 20. a 30. let 20. století. Na začátku 50. let 20. století byla škola rozčleněna na fakulty a na nich fungovaly ústavy. Novými organizačními jednotkami fakult se staly *katedry*, které nahradily dosavadní ústavy, semináře nebo stolice. Katedry byly rozsáhlejší než dřívější organizační jednotky. Zřizoval je ministr školství (od roku 1956 rektori) a sdružovaly učitele jednoho nebo více příbuzných oborů. Cílem bylo vytvořit pedagogické a tvůrčí kolektivy.⁶ V roce 1957 se stala *katedra* základní organizační jednotkou pro pedagogickou a vědeckou práci na vysoké škole (více viz subkapitola 3.2). Pokud byly do té doby katedry označovány jako ústavy, mohl být tento název

⁶ URBÁŠEK, Pavel a Jiří PULEC. *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-2979-3.

ponechán. Oddělení katedry mělo svého vedoucího, který zodpovídal za práci oddělení vedoucímu katedry. V čele kabinetu stál vedoucí z řad odborných asistentů a pracemi bývali pověřeni pracovníci katedry.

Podle Ottova slovníku je *stolice* a *katedra* synonymem:⁷ „**Cathedra** [ka-], řec., znamená původně křeslo, zejména učitelské nebo křeslo významných osob; v církvi křeslo biskupské, v odvozeném smyslu pak úřad biskupský, pokud se týče biskupskou pravomoc učitelskou, ale hlavně neomylný úřad učitelský prvního biskupa v církvi katolické, papeže římského...“⁸ Autorem hesla byl docent z české univerzity v Praze, Kamil Henner. V Masarykově slovníku naučném z roku 1927 bylo pod slovem *katedra* chápáno: „pův. sedadlo, stolice, pak stolice učit. (na vys. šk.), stůl v učebně; v kat. círk., v. *Cathedra*.“⁹

Stejně *ústav* a *institut*: „**Ústav** (institut), zařízení k účelu vzdělávacímu nebo humanitnímu. Při vysokých školách na př. zřízeny jsou **ú-y** opatřené sbírkami, přístroji a jinými pomůckami k vědeckému bádání (**ú-y** přírodovědecké, lékařské a j.); účelům humanitním slouží **ú-y** pro choromyslné, hluchoněmé, slepé, idioty, **ú-y** pro chudé, pro zaopatřování služeb a práce atd. Mnohé **ú-y** vzdělávací i humanitní zařízení jsou tak, že v nich chovanci bydlí a mají celé zaopatření. Jsou pak **ú-y** udržovány buď státem, nebo korporacemi, nebo též osobami soukromými.“¹⁰ V Masarykově slovníku naučném z roku 1933 byl *ústav* charakterizován následovně: „**Ústav**, institut (v. t.), - I. soukr. n. veř. zařízení, sledující urč. účel, jako nadání (v. t.), věd., kult., vzdělávací, výchovné, humanitní, hosp. aj. korporace (v. t.). Vedle úplně samostatných **ú-ů**, spravovaných vl. orgány, jsou i **ú-y**, které, ač jsou samostatnou právn. osobou, jsou spravovány jinou právn. osobou (státem, zemí apod.) [...].“¹¹

1.2 Metodologie

Rudné a uhelné hornictví má v českých zemích dlouholetou tradici a své nezastupitelné místo. O jejich rozvoj se postarala řada bezejmenných osob, ale i známých techniků, jejichž díla se nám zachovala do dnešních dnů. Hornictví ovlivnilo nejenom tvář české

⁷ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 24, Staroženská-Šyl. Praha: J. Otto, 1906, s. 156: „S. biskupská, učitelská apod. viz *Cathedra*.“

⁸ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 5, C-Čechůvky. Praha: J. Otto, 1892, s. 228.

⁹ Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. 3, H-Kn. Praha: Československý kompas, 1927, s. 948.

¹⁰ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 26, U-Vušín. Praha: J. Otto, 1907, s. 244.

¹¹ Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. 7, Š-Ž. Praha: Československý kompas, 1933, s. 501.

krajiny, ale především hospodářský (výrobní a ekonomický), politický a společenský vývoj. Na rozvoji hornictví závisel úspěšný rozvoj hutnictví kovů, strojírenství, chemického průmyslu, energetiky ad., tedy odvětví, která sehrála rozhodující úlohu při industrializaci.¹² České země měly od počátku procesu dolování ve střední Evropě výsadní postavení, protože patřily mezi oblasti s vysokým počtem různých typů rudních ložisek. Uhelné hornictví se dostalo na přední místo až s příchodem průmyslové revoluce a novými technologickými požadavky doby, které kladly vysoké nároky na nové energetické zdroje.¹³

Období 13.–15. století znamenalo významnou etapu v dějinách českého státu zásluhou produkce stříbra a zlata, protože ovlivňovala ekonomiku státu. Útlum báňské činnosti v době husitských válek byl překonán teprve v druhé polovině 15. století. Rudné hornictví doznalo v průběhu středověku zásadních změn v pracovních postupech, do kterých začalo vstupovat užívání prvních technických zařízení na ruční, zvířecí nebo vodní pohon. Postupně se vytvářely základy báňského strojírenství, zejména tzv. české báňské techniky. Kvalitativní změny v důlních činnostech vedly i k jejich zintenzivnění v průběhu 16. století, kdy stříbro dosahovalo konjunktury a hornictví zlata šlo k útlumu. Zároveň si hospodářský rozvoj českých zemí spojený s nárůstem počtu obyvatel vynutil zvýšení nároků na užitkové kovy (železo) pro výrobní účely. Poznatky získávané při dobývání rudních ložisek položily základy prvních báňských věd, ke kterým patřila geologie, důlní měřičství a strojírenství. V Jáchymově, hlavním městě středoevropského hornictví, se uplatňovaly nové přístupy báňské praxe, kdy hovoříme o tzv. saské báňské technice. Toto prostředí motivovalo osoby různých profesí k sepsání montánní literatury. Mezi nejvýznamnější jména, která se zasloužila o rozkvět báňských věd a směřování oboru, patřil Jiří Agricola (1494–1555), fyzik a lékař působící v Jáchymově. Jeho dílo *Dvanáct knih o hornictví a hutnictví*¹⁴ bylo řazeno ke světově uznávaným příručkám pro dobývání rud a jejich hutního zpracování prakticky až do 19. století. Zmínit musíme i jáchymovského pastora Johannese Mathesia (1504–1585) a jeho soubor hornických kázání z první poloviny 16. století, Ondřeje Pfeila a jeho úvod do nauky o hornictví, Matese Enderleina, který pro Jáchymov sestavil příručku hornického práva, Jiřího Hochreutera a jeho statistiku těžby stříbra a také nejvyššího

¹² DOHNAL, Miloš. *Dějiny výroby do nástupu vědeckotechnické revoluce se zaměřením na území Československa: určeno pro posluchače interního, dálkového i postgraduálního studia*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1976, s. 69.

¹³ HLUŠIČKOVÁ, Hana, ed. *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: 1. A-G*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-160-44, s. 87.

¹⁴ *Dvanáct knih o hornictví a hutnictví* je nejstarší knihou ve fondu Ústřední knihovny VŠB-TUO.

hormistra Lazara Erckera (1529–1594), který vydal tzv. *Prubířskou knihu* (1574). Jeho kniha se stala na dvě století učebnicí analýzy rud a hutní chemie.¹⁵

Útlum hornictví způsobený třicetiletou válkou (1618–1648), špatnou politickou situací, narušením obchodních styků s okolním světem, chybějícími finančními prostředky a nedostatečnou pracovní silou, byl v 18. století vystřídán novým zájmem. K obnově hospodářské stability bylo totiž potřeba obnovit přísun mincovních a užitkových kovů. V důsledku vyčerpání ekonomiky válkami o dědictví rakouské a sedmiletou válkou byl pokus o zlepšení hospodářství monarchie zahájen roku 1763 s klíčovým postavením hornictví a se zvláštní pozorností věnované Jáchymovu. Báňská technika, opírající se o pozdněstředověké postupy, dospěla k závěrečné fázi výkonových možností a zároveň se objevily první náznaky nových technických postupů vyžadujících odborné vzdělání. Proto byly postupně zakládány horní školy v Jáchymově (1716), Banské Štiavnici (1735), ve Smolníku (1747) atd. V tomto období tzv. slovenské báňské techniky vystupují do popředí osobnosti osvícenecké přírodovědy a techniky, mezi něž řadíme Ignáce Borna, zakladatele první mezinárodní Společnosti pro hornictví (1786), Jana Antonína Tadeáše Peithnera, prvního profesora nově zřízené katedry montánních věd pražské univerzity (1763–1770), a hraběte Kašpara Maria ze Šternberka, spoluzakladatele Vlasteneckého muzea v Praze (1818), přírodovědce a znalce rudného a uhelného hornictví.¹⁶

Nejenom v důsledku napoleonských válek na přelomu 18. a 19. století se nepodařilo obnovit rudné hornictví v někdejší rozsahu. Rakouská monarchie byla zadlužená, a proto svou podporu hornictví omezila. Krize trvala až do 20. let 19. století. Na počátku 19. století se uzavírala vývojová linie českého rudného hornictví spočívající na středověkých montánně právních, ekonomických a technických principech za direktivního působení státu.¹⁷ Průmyslová revoluce spolu s rozvojem železniční dopravy přinesla technické a společenské změny ve všech výrobních odvětvích, znamenala nahrazení ruční práce strojovou, zavedení nových chemicko-technologických postupů aj. Přesto bylo v hornictví v době tzv. báňské techniky průmyslové revoluce prosazování moderní technologie pomalejší. Hlavním přínosem

¹⁵ HLUŠIČKOVÁ, H. (ed.), *Technické památky*, s. 92–95, 105; SCHEJBAL, Ctirad a kol. *Historie a současnost báňského školství v českých zemích*. Ostrava: Blesk, 1996. ISBN 80-86060-06-3, s. 7.

¹⁶ HLUŠIČKOVÁ, H. (ed.), *Technické památky*, s. 97, 105.

¹⁷ Tamtéž, s. 99.

bylo zavedení parního stroje jako pohonu, zdokonalení starých a vyvinutí nových dobývacích metod a zdokonalení vertikální a horizontální dopravy. Do pozadí ustoupilo rudné hornictví a do popředí se dostává těžba a zpracování uhlí, případně železných rud. Země s bohatými zásobami uhlí, železných rud a jiných nerostných surovin získávaly stále významnější místo ve struktuře světové ekonomiky. Rozvoj uhelného hornictví podporoval stát zřizováním kutacích skupin ve 40. a 50. letech 19. století.¹⁸

Rozvoj hornictví v posledních desetiletích 19. století a na počátku 20. století, kdy hovoříme o vědecko-technické revoluci, značně limitoval parní stroj jako energetický zdroj, a proto se hornictví stává jedním z prvních odvětví, kde se od 80. let 19. století konaly pokusy s využitím elektrické energie (například pohon elektromotorem),¹⁹ a to nejenom k pohonu strojů všech hlavních pracovních operacích. Jak bude zřejmé z příkladů dále, v rudném hornictví bylo ovšem při zavádění elektrické energie oproti uhelnému hornictví patrné zpoždění. Elektrizace v českém rudném hornictví zintenzivnila až po roce 1918. Například elektrické těžní stroje se v uhelných dolech instalovaly běžně ihned po roce 1900, ale v rudných dolech se uplatnily do roku 1918 jen výjimečně. Do první světové války nebyly použity v podzemí rudných dolů ani elektrické lokomotivy. Ty byly na povrchu zavedeny k roku 1915 jen na trase dlouhé 1,7 km. Čerpadla na elektrický pohon byla v uhelných dolech zaváděna již od 90. let 19. století, ale v rudných dolech se dočkaly elektromotory pro čerpací práce svého užití až ve druhém desetiletí 20. století.²⁰

Rozvoj hornictví během industrializace byl umožněn vznikem nových vědních disciplín, jejichž zakladatelé přenášeli své praktické znalosti na půdu technických škol v podobě nových předmětů, teoretických prací a osvětové činnosti. Z nově založeného montánního učiliště, později VŠB v Příbrami (1849), bychom mohli jmenovat Františka Pošepného (1836–1895), který posunul kupředu obor geologických věd, Josefa Hrabáka (1833–1921) a Vojtěcha Káše (1848–1933) a jejich přínos v oboru báňského strojnictví a také Josefa Theurera v oboru fyziky a jeho úspěch v zavedení elektrotechnických přednášek.

¹⁸ DOHNAL, M., *Dějiny výroby*, s. 96–105.

¹⁹ Tamtéž, s. 96–105.

²⁰ MAJER, Jiří. *Rudné hornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: obrazy z dějin těžby a zpracování*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-727-7222-8, s. 184–198.

Rudné a uhelné hornictví prošlo v první polovině 20. století vývojem poznamenaným pokračujícím útlumem z důvodu vyčerpání ložisek, vysokých provozních nákladů, hospodářských a odbytových krizí, a navíc se dostalo do područí dvou světových válek a válečné výroby. Další obtíže v uhelném hornictví souvisely s obtížnými geologickými podmínkami, výskytu plynů v hlubinných dolech apod. Pokles těžby za 1. světové války byl dán odchodem částí horníků na frontu. Po vzniku ČSR získal nový stát velkou část surovinových zdrojů bývalé rakousko-uherské monarchie a po obnově důlních prací se díky průmyslové výrobě zařadil mezi nejprůmyslovější státy světa. Ovšem 20. a 30. léta byla poznamenána nejen obdobím konjunktury, ale i hospodářskými krizemi. Po vzniku protektorátu Čechy a Morava se naše země staly až do roku 1945 surovinovou základnou nacistického Německa.²¹

Období mezi oběma světovými válkami bylo ve znamení intenzifikace báňské výroby modernizací důlních závodů a racionalizací technologických postupů. Cílem bylo zvýšení produktivity a snížení výrobních nákladů. U uhelného hornictví je tato snaha patrná již na počátku 20. století. Doly byly během 20. let 20. století elektrifikovány a elektřina se uplatnila především k pohonu důlních čerpadel, visutých lanovek, ventilátorů a kompresorů, začala se prosazovat elektrická těžní zařízení aj. K pohonu využívané elektromotory se vyráběly v různých typech podle požadovaného výkonu. Opět zde bylo patrné zaostávání například při zavádění elektrických těžních strojů, které se v této době uplatnily především na uhelných dolech. V rudných dolech se uplatnily hromadněji až po roce 1945.²²

Stejně jako v předchozím období i nyní byl rozvoj báňských věd a techniky umožněn zásluhou řady montanistů a vznikaly nové specializace. K tomuto rozvoji přispěly především VŠB, České vysoké učení technické (dále ČVUT) v Praze, Vysoké učení technické (dále VUT) v Brně a přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (dále UK) v Praze a Masarykovy univerzity v Brně. Z osobností VŠB, které se zasloužily o rozvoj báňských věd, můžeme jmenovat Bohuslava Stočese, Františka Čechuru, Václava Cibuše, Václava Vavřince Pošíka (elektrické pohony) aj. Zásluhu na rozvoji oborů měla samozřejmě celá řada dalších vědců a techniků působících v jednotlivých báňských

²¹ HLUŠIČKOVÁ, H. (ed.), *Technické památky*, s. 102.

²² Tamtéž, s. 102, 106–107, 110, 113; MAJER, J., *Rudné hornictví*, s. 208–216.

provozech. Rozrůstalo se množství vědeckých publikací do počtu několika tisíců titulů uveřejňovaných v řadě hornických a technických periodik.²³

Po skončení druhé světové války se při obnově československé ekonomiky uplatnilo centrálně plánované hospodářství. Dvouletý plán obnovy národního hospodářství z let 1947–1950 věnoval zvýšenou pozornost především klíčovým oborům hospodářství. Zvyšovala se výroba uhlí, elektrické energie, pohonných látek, surovin důležitých pro rozvoj ostatních průmyslových odvětví (železa, oceli), hospodářských strojů ad. Navíc do vlastnických vztahů zasáhlo po letech 1945/1948 znárodnění. Znárodnění nerostného bohatství a dolů vytvořilo mezník v dějinách československého hornictví, o které vláda projevovala rostoucí zájem. Vzhledem k tomu, že zpočátku převládala nízká produktivita práce, ale zároveň se zvyšovala poptávka po uhlí, vláda se více věnovala přijímání nových pracovníků, zaměřila se na změny v pracovní době, koncentraci výroby, zdokonalení mechanizace dobývacích prací apod. Národní hospodářství zasáhlo i do oblasti vzdělávání báňských odborníků. V roce 1945 byla přeložena VŠB z Příbrami do centra československého hornictví a hutnictví, do Ostravy. Motivací pro přeložení se stalo zestátnění zdrojů nerostných surovin, energetického hospodářství a báňského podnikání. Přeložení se stalo předpokladem pro znárodnění československého klíčového průmyslu, k zajištění dvouletého plánu a dalšího rozvoje průmyslu státu. Posluchači VŠB byli zapojeni do báňské provozní praxe formou nedělních brigád nebo během prázdninových praxí. Na škole byl zahájen i vlastní výzkum, přičemž se výzkumná činnost zaměřila na řešení aktuálních praktických problémů, aby se odstranily válečné škody. Rozvoj báňských věd a techniky v ČSR se odrážel i na rostoucím počtu oborových periodik a publikací.²⁴

Základem pro dokončení poválečné obnovy hospodářství ČSR se staly dlouhodobé programy využívající zkušeností Sovětského svazu. Programy byly součástí národohospodářských plánů hospodářské politiky zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci (dále RVHP). Hlavním úkolem hospodářské výstavby byla tzv. socialistická industrializace. Preferoval se těžký průmysl a elektrifikace, které měly umožnit technickou obnovu ekonomik členských zemí ovlivněných dobou tzv. studené války.

²³ HLUŠIČKOVÁ, H. (ed.), *Technické památky*, s. 102, 106–107, 110, 113.

²⁴ FOLTA, Jaroslav. Zamyšlení nad cestami české techniky. In: FOLTA, Jaroslav, ed. *Práce z dějin techniky a přírodních věd: Česká technika na pozadí světového vývoje 1*. Sv. 4. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky a NTM, 2004, s. 33–35; MAJER, Jiří a kol. *Uhelné hornictví v ČSSR*. Ostrava: Profil, 1985, s. 241–260.

V rámci ČSR patřilo těžiště zájmu těžkému průmyslu, zvýšila se těžba rud, těžké strojírenství, výroba dopravních prostředků a přesné strojírenství.²⁵

Hospodářský význam uhlí a uhelného průmyslu pro národní hospodářství státu byl zřejmý. Uhlí bylo základní složkou palivoenergetické základny státu zabezpečující zásobování tepelných elektráren a tepláren energetickým palivem. Uhlí mělo nezastupitelnou úlohu v palivoenergetické sféře státu zejména s ohledem na nedostatek ostatních vlastních energetických zdrojů, zejména po roce 1960. Uhelny průmysl zabezpečoval hutě, chemické závody, briketárny, plynárny, bytové hospodářství apod. V uhelném průmyslu rostla těžba a probíhala rozsáhlá rekonstrukce a modernizace ve všech revírech. Zaváděly se nové těžební technologie a vytvářely se předpoklady dalšího rozvoje těžební činnosti. V 60. letech se začalo přecházet na intenzivní typ hospodářského růstu, který odpovídal nastupující vědeckotechnické revoluci. Důraz byl kladen na kvalitu výroby, efektivnost a dělbu práce. Tyto principy se postupně uplatňovaly v 70. letech, kdy se uhelný průmysl stal nejdůležitější součástí vlastní energetické základny státu. V 70. letech byl pro československý palivoenergetický komplex významnou skutečností vzrůst cen ropy a koncem 70. let tlak na snižování spotřeby ropy. Na uhelný průmysl byly proto kladeny nové požadavky a spolu s rozvíjející se jadernou energetikou měl pokrývat růst spotřeb energií. Vědeckotechnická spolupráce v této oblasti vedla ke zvýšení technické úrovně těžby, k zavádění vysoce výkonných zařízení na povrchových i na hlubinných dolech a tím ke zvýšení důlních výkonů, ke zlepšení pracovních podmínek a zvýšení bezpečnosti a hygieny práce v uhelném průmyslu.²⁶

Co se týkalo technického rozvoje uhelné těžby, byla od roku 1952 zahájena komplexní elektrifikace důlního provozu, protože vzduchové pohony již nestačily požadavkům na výkony dobývacích a ostatních strojů a zařízení. Při trhací práci v přípravách doznal rychlého rozšíření roznět elektrickými rozbuškami, ať už mžikovými, nebo déle či krátce časovanými, milisekundovými. Na VŠB se této problematice věnoval V. Vavřín.²⁷ Co se týkalo hornického sociálního programu, zajišťoval se nárůst pracovních sil a jejich vzdělávání vzhledem k technickému rozvoji atd. Stále více kvalifikovaných pracovníků v hornictví bylo potřeba z důvodů rostoucí mechanizace,

²⁵ MAJER, J. a kol., *Uhelny hornictví*, s. 270–274.

²⁶ Tamtéž, s. 270–282.

²⁷ Tamtéž, s. 282–307.

automatizace a racionalizace výroby. Zvyšoval se počet hornických učňovských škol a odborných učilišť, dále počet odborníků s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Napomohla tomu nová struktura školství, přemístění VŠB do Ostravy a její rozšíření a vznik Vysoké školy technické (dále VŠT) s hornickou fakultou v Košicích. Zvýšení kvalifikace se stalo základním předpokladem úspěšného rozvoje hornictví, což se výrazně projevilo při zavádění výsledků rozvoje vědy a techniky do praxe. Od 50. let byly rovněž zakládány výzkumně vývojové organizace pro řešení otázek bezpečnosti, hygieny, technologie dobývání a ražení a vývoje nových strojů a zařízení. Patřily mezi ně například Vědecko-výzkumný uhelný ústav (dále VVUÚ) v Ostravě-Radvanicích, Ústav pro výzkum a využití paliv nebo Výzkumný ústav palivoenergetického komplexu aj. S řadou z nich spolupracovali po celou druhou polovinu 20. století profesori VŠB.²⁸

Rudné hornictví ztratilo během 20. století svůj někdejší význam, ale nedošlo k úplnému útlumu. V době studené války vedly snahy o surovinovou soběstačnost k rozsáhlým investicím do modernizace důlních závodů za přispění vysokoškolsky vzdělané technické inteligence. Po vyčerpání ložisek z ekonomického hlediska vlivem výkyvů cen kovů na světových trzích a z politickohospodářských důvodů, kdy byla ČSR nucena dovážet rudu ze zemí sovětského bloku, se těžba rudy stala nerentabilní. Důlní podniky byly postupně zavírány, v 60. letech skončila těžba železa a uranových rud v Jáchymově (1961), v dalších letech skončila těžba rud v Příbrami (1979) a nakonec i ve Zlatých Horách v Jeseníkách (1993).²⁹

Teoretické východisko pro disertační práci jsem našla v pracích ostravského historika Milana Myšky (1933–2016),³⁰ ve kterých se věnoval technické inteligenci na přelomu

²⁸ Tamtéž, s. 307–339.

²⁹ HLUŠIČKOVÁ, H. (ed.), *Technické památky*, s. 103.

³⁰ DOKOUPIL, Lumír. MYŠKA, Milan. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 4*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2013, s. 114–118. ISBN 978-80-7599-003-7: Prof. PhDr. Dr. h. c. Milan Myška, DrSc. (1933–2016), se narodil v Ostravě-Vítkovicích. Po maturitě na biloveckém gymnáziu v roce 1951 nastoupil na Filosoficko-historickou fakultu UK v Praze, kde absolvoval odbornou historii. Poté vyučoval na Vyšší pedagogické škole v Opavě, která prošla přeměnou v Pedagogickou fakultu v Ostravě. V roce 1971 byl za svá stanoviska a názory odvolán z funkce proděkana Pedagogické fakulty a byla mu zakázána pedagogická a publikační činnost. V letech 1972–1982 byl stále nezaměstnaný. Účastnil se výzkumných projektů například ve spolupráci s NTM, publikoval v zahraničí a doma zveřejnil několik prací pod dívčím jménem své manželky a přátel. V 80. letech pracoval ve Slezském zemském muzeu v Opavě. Po roce 1989 se vrátil na Pedagogickou fakultu v Ostravě a po vzniku Ostravské univerzity vedl na Filosofické fakultě v letech 1991–1998 katedru historie. V roce 2007 se stal vědeckým ředitelem tamějšího Centra pro hospodářské a sociální dějiny. Byl členem řady redakčních rad domácích i mezinárodních profesních organizací. Svůj vědecký zájem orientoval k hospodářským a sociálním dějinám, byl odborníkem na problematiku industrializace, protoindustrializace, podnikatelstva a na historii moravskoslezského regionu. Hlavní zřetel kladl na Ostravsko a dvě důležitá odvětví pro tuto oblast – železářství a hornictví. Z rozsáhlé publikační činnosti můžeme jmenovat: *Dějepisci o dějinách* (1969), *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století* (2003, 2008), *Rytíři průmyslové revoluce. Šest studií k dějinám podnikatelů v českých zemích* (1997) nebo *Založení a počátky Vítkovických železáren (1828–1880)* z roku 1960.

19. a 20. století.³¹ Technická inteligence měla četné životní zkušenosti z pobytů v evropských průmyslových centrech, svými znalostmi převyšovala většinu obyvatel průmyslové aglomerace a z její iniciativy docházelo k postupné humanizaci průmyslových center.³² V mnou sledovaném období se rozvíjí průmyslové obory a šíří se nové poznatky v technických vědách. S rostoucím vlivem techniky na každodenní život musela být do těchto aktivit zapojena i vysokoškolsky vzdělaná technická inteligence. Svými aktivitami zároveň přispívala k rozvoji technického školství, jehož úloha byla nezastupitelná. Odtud pramení můj zájem o technickou inteligenci a jejich biografie. Biografii, osobnostem z VŠB a historii VŠB se věnuji dlouhodobě, což je do značné míry ovlivněno mým zájmem o historii ostravského regionu, ze kterého pocházím, zaměstnáním na VŠB, zájmem o historii techniky a spoluprací s kolegy historiky a archiváři z VŠB, Ostravské univerzity v Ostravě a Archivu města Ostravy (dále AMO), o čemž svědčí má publikační činnost.³³

Důležitým vzorem pro psaní biogramů je pro mě *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, jehož dlouholetým vědeckým redaktorem byl právě M. Myška.³⁴ Prvních dvanáct svazků bylo vydáváno v Ostravě v letech 1993–1999, na ně navázala od roku 2000 tzv. *Nová řada* dvanácti svazků a řada *Supplementum*. V tomto konkrétním případě biografického slovníku je značnou nevýhodou to, že redakční rada primárně po autorech požaduje, aby byla u každého hesla uváděna literatura, a zcela opomíjí archivní zdroje. A to i přesto, že je archivní výzkum mnohdy základem pro zpracování biogramu

³¹ MYŠKA, Milan. Podíl technické inteligence na humanizaci ostravské průmyslové oblasti v počátcích moderní industrializace. In: *Humanizace technických věd: sborník z mezinárodní vědecké konference, sekce 36*. Ostrava, 1995, s. 59–62; Týž, Podíl vyšších montanistických učilišť na formování technické inteligence v habsburské monarchii v českých zemích. *Časopis Matice moravské*. Matice moravská, 2005, roč. CXXIV, č. 1, s. 119–154. ISSN 0323-052X.

³² Týž, *Podíl technické inteligence*, s. 59–62.

³³ Výběr: DANĚK, Radoslav a Mariana STONIŠOVÁ. KUNC, František Břetislav. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 2*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2013, s. 81–82. ISBN 978-80-7464-459-7; TITIŽ, ŠEBELA, Eduard. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 2*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2013, s. 140–141. ISBN 978-80-7464-459-7; KAŠING, Petr a Mariana STONIŠOVÁ. *Tento diplom račte přijmout: 56 osobností vědy, techniky a veřejného života čestnými doktory VŠB-TU Ostrava*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2016. ISBN 978-80-248-3874-8; TITIŽ, Vývoj Vysoké školy báňské v Příbrami v letech první světové války. In: HLUŠIČKOVÁ, Hana a Jana KLEINOVÁ (eds.). *Věda a technika v českých zemích v období první světové války*. 1. vyd. Praha: Národní technické muzeum, 2016, s. 41–58. ISBN 978-80-7037-264-7; STONIŠOVÁ, Mariana. BAŠTA, Jan. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 4*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2013, s. 23–25. ISBN 978-80-7599-003-7; TÁŽ, Dr. mont. h. c. ing. Eduard Šebela. In: KLEINOVÁ, Jana, ed. *Věda a technika v českých zemích mezi světovými válkami*. 1. vyd. Praha: Národní technické muzeum, 2014, s. 175–190. ISBN 978-80-7037-245-6; TÁŽ, Ing. Eduard Šebela, Dr. h. c. In: SCHNEIDEROVÁ, Martina, ed. *Člověk, ideje, společnost I: Reflexe a Obraz člověka ve společenských vědách*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2013, s. 214–223. ISBN 978-80-248-3246-3; TÁŽ, Nositelé čestných doktorátů montánních věd Vysoké školy báňské v Příbrami z roku 1935. In: SCHNEIDEROVÁ, Martina, ed. *Člověk, ideje, společnost II: Reflexe a Obraz člověka ve společenských vědách*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2014, s. 118–127. ISBN 978-80-248-3645-4; TÁŽ, Josef Havránek, český strojírenský technik. *Prezentace doktorandů katedry 340*. Seminář doktorandů katedry 340 ve dnech 29. 9. 2015 – 30. 9. 2015 [DVD]. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2015 [cit. 2021-01-25]. ISSN 978-80-248-3809-0.

³⁴ Např. MYŠKA, Milan a Lumír DOKOUPIL. *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: nová řada*. Sešit 1. (13.). Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. 115 s. ISBN:80-7042-547-4.

a literatura představuje pouze doplňující zdroj informací.³⁵ Cílem přispěvatelů do biografických slovníků je chronologicky shrnout životní data a profesní kariéru významné osobnosti regionu. Tento koncept hesel velice přesně vyjádřila Marie Makariusová z oddělení biografických studií Historického ústavu Akademie věd České republiky (dále HÚ AV ČR): „*Biogram má stručně a přehledně objasnit její [myšleno osobnost, o které se píše] rodinný původ, dosažené vzdělání, průběh profesní kariéry a zásluhy. Text doplňuje přehled použité literatury a archivních pramenů, příp. odkaz na místo uložení písemné pozůstalosti či informace o zajímavých památkách hmotné povahy (pamětní desky, sochy ad.)*.“³⁶ Rozsah hesla ovlivňuje společenský přínos popisované osoby, význam a rozsah díla, který zanechala. Jedná se však o stručnou charakteristiku osobnosti zařazenou do historických souvislostí.³⁷ M. Makariusová dodává: „*Slovníkové heslo pochopitelně nedisponuje takovým rozsahem textu jako samostatná studie či esej, které se mohou osudy jedince zabývat podrobněji, detailně analyzovat jeho práci, společenské prostředí, z něhož vzešel a v němž se pohyboval, jeho myšlenkový obzor či konkrétní činy. [...] Ve střeoevropských slovnících se text koncentruje na život a zhodnocení přínosu jedince, naopak díla ovlivněná více anglosaským kulturním prostředím chápou biogram poněkud širěji, a to ve smyslu detailněji popisovaného soukromí, povahových vlastností, zvyklostí, vzhledu, nevyhýbají se ani určitým kuriozitám*.“³⁸ V tomto smyslu je mým cílem přiblížit se spíše střední Evropě, ale neopomenout ani soukromý život, protože i ten utváří a je projevem každé osobnosti. Zároveň není mým cílem zůstat pouze u slovníkového hesla bez širších souvislostí.

Další metodologické východisko pro mě představuje dílo montánního historika Jiřího Majera (1922–2008), který se dlouhodobě zabýval historií VŠB³⁹ a pro *Vlastivědný*

³⁵ Viz např.: STONIŠOVÁ, M., *BAŠTA, Jan*.

³⁶ MAKARIUSOVÁ, Marie. *Biografický slovník českých zemí* [online]. Edice Věda kolem nás, 58. Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2017, 24 s. ISSN 2464-6245, s. 8. Dostupné z: <https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/04/bdad0ed5cbe301a43fc34c6baf1100a7ec272c7e.pdf> [cit. 2020-09-13].

³⁷ Tamtéž, s. 8.

³⁸ Tamtéž, s. 8.

³⁹ MAJER, Jiří. Ke 150letému jubileu zřízení vysoké školy báňské (1849–1999). In: PETRIK, Josef. *Studie z dějin hornictví 29*. Praha: Národní technické muzeum, 2000, s. 51–56. ISBN 80-7037-093-9; Týž, Ke vzniku a počátkům Báňské akademie v Příbrami. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko V*. Příbram: Muzeum a archiv v Příbrami, 1971, s. 7–41; Týž, Ke zřízení Vysoké školy báňské v Příbrami (1849): k výročí 150 let jejího působení. In: *Podbrdsko VI: Sborník Státního okresního archivu Příbram*. Okresní úřad Příbram, Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram, 1999, s. 41–50. ISSN 1211-5169; Týž, *K otázce zřízení a poslání*, s. 53–60; Týž, K počátkům hornického školství v Evropě v 18. a 19. století. *Dějiny věd a techniky*. 2003, roč. XXXVI, č. 3, s. 151–162; Týž, K prvním generacím pedagogů na Báňské akademii v Příbrami. In: *Podbrdsko II: Sborník Státního okresního archivu v Příbrami*. Okresní úřad v Příbrami pro Státní okresní archiv v Příbram, 1995, s. 73–81; Týž, Křížovatky v životě Josefa Theurera (1862–1928). *Dějiny věd a techniky*. 1997, roč. XXX, č. 4; Týž, Snahy o zřízení báňské akademie v Čechách 1829–1849: Ke 120. výročí Vysoké školy báňské. *Dějiny věd a techniky*. Praha, 1970, roč. III, č. 2, s. 65–75; Týž, *Z dějin*.

*sborník Podbrdská*⁴⁰ zpracoval biogram zakladatele elektrotechniky na VŠB, Josefa Theurera (1862–1928). Hned v úvodu píše: „*Vypracovat v modelové rekonstrukci odborný a lidský profil Josefa Theurera není snadným úkolem. Nebyl by totiž splněn, kdyby se úvaha o jeho cestě životem omezila jen na posouzení jeho vědeckého díla, pedagogického a kulturního působení. Kdyby si souběžně nekladla otázky po motivacích, někdy daných zděděnými vlastnostmi, jindy prostředím, dobou, osobními vztahy a dalšími jevy, které jej formovaly ve výraznou osobnost přelomu 19. a 20. století.*“⁴¹ J. Majer se pokusil na pozadí doby nastínit, co J. Theurera přivedlo od studia matematiky a fyziky na VŠB v Příbrami a proč se vzdálil původní vědecké dráze a věnoval svůj čas boji za existenci VŠB a hudební vědě.⁴² Biografie vymezená životními daty osobnosti je rozdělena na několik částí podle významných mezníků v profesním životě J. Theurera v souvislosti s vývojem na VŠB: *mladá léta (1862–1895), počátky vysokoškolského působení (1895–1905), Josef Theurer a boje za existenci Vysoké školy báňské (1906–1918), první poválečná léta (1918–1923), poslední léta (1923–1928).*⁴³ Biografie je doprovázena teritoriálními, politickými, technickými a kulturními souvislostmi. Podobného konceptu jsem se snažila držet ve své disertační práci, jak uvedu dále.

1.3 Koncept disertační práce a metody práce

Koncept disertační práce

V následujících odstavcích představím zamýšlený koncept disertační práce. Jelikož je v centru mého badatelského zájmu VŠB, věnuji se v úvodních pasážích (kapitola č. 3) disertační práce báňskému vzdělávání v českých zemích se zřetelem na klíčové mezníky vývoje VŠB s přihlédnutím k evropskému regionu od 18. století do konce 20. století. V kapitole přibližuji, co předcházelo vzniku báňského učiliště a jak se postupně měnilo na báňskou akademii a na vysokou školu polytechnického rázu. Vycházím z dosud publikovaných prací, kterých byla napsaná celá řada,⁴⁴ a to například již jejími profesory Josefem Hrabákem⁴⁵ a Josefem Theurerem.⁴⁶ Mým cílem je přiblížit dějiny

⁴⁰ ČERNÝ, Miroslav K. Theurerovo dílo muzikologické. In: POLÁK, Stanislav, ed. *Vlastivědný sborník Podbrdská 28/29*. Příbram: Okresní archiv a Okresní muzeum v Příbrami, (1985) 1987, s. 176–205; DVOŘÁKOVÁ, Zora. Ideály a skutečnost: Portrét prof. dr. Josefa Theurera jako člověka, osvětového pracovníka i hudebního popularizátora. In: POLÁK, S. (ed.), *Vlastivědný sborník Podbrdská*, s. 95–175; MAJER, Jiří. Josef Theurer a jeho doba (1862–1928): K životu a dílu českého fyzika a pedagoga. In: POLÁK, S. (ed.), *Vlastivědný sborník Podbrdská*, s. 5–93; POLÁK, S. (ed.), *Vlastivědný sborník Podbrdská*: Celý sborník 28/29 je věnovaný J. Theurerovi z různých pohledů.

⁴¹ MAJER, J., *Josef Theurer*, s. 5.

⁴² Tamtéž, s. 5.

⁴³ Tamtéž, s. 5–93.

⁴⁴ Více viz závěrečný seznam literatury v subkapitole 9.2.

⁴⁵ HRABÁK, J., *Gedenkbuch*.

a úlohu školy, na které se vyučovala od konce 19. století elektrotechnika a která byla zaměstnavatelem osobností, o které se zajímám, nikoliv vytvořit nový pohled na dějiny báňského školství v českých zemích. Podle historika Petra Kadlece, který se věnoval dějinám vzdělání a školství, se přestalo od poloviny 20. století nahlížet na školy jako na izolované jevy viděné pouze z institucionální perspektivy. Školy začaly být vnímány nejen jako vzdělanostní instituce, ale i jako kulturotvorní činitelé, faktory sociální mobility, emancipace, asimilace, místa ovlivňující občanskou společnost aj. Staré „dějiny školství“ se proměňují v široce koncipované „dějiny vzdělanosti“.⁴⁷

V navazující kapitole č. 4 nastiňuji formování elektrotechniky jako perspektivního oboru na přelomu 19. a 20. století s přechodem k odbornému elektrotechnickému výzkumu a vzdělání, které zajišťovaly vysoké školy, včetně VŠB. Zaměřuji se na ty technické vysoké školy v českých zemích a v zahraničí, na kterých studovaly, případně později dlouhodobě působily, mnou sledované osobnosti.

V hlavní kapitole disertační práce (kapitola č. 5) kladu důraz na biografie nosných osobností elektrotechnického oboru. V jejich rámci se hlouběji zabývám především profesním životem osobnosti jako elektrotechnického inženýra a vysokoškolského pedagoga. Pomocí mikrohistorického pohledu zpracovávám konkrétní biogram profesora elektrotechniky z VŠB. Mohu tak pohlédnout na pedagoga jako individualitu v různých kontextech. Pomocí analýzy jeho vědecko-výzkumných aktivit poukazuji na obecnější charakteristiky rozvoje elektrotechnického oboru. Osobnost vědce je nezastupitelná, protože právě ta jej v celé své komplexnosti utváří a zároveň ona samotná je ovlivňována prostředím, ve kterém působí. Časové vymezení každého biogramu, které je primárně dáno životními daty, umožňuje sledovat různorodé zaměření elektrotechniky v českých zemích a samozřejmě životní osudy osobnosti ovlivněné společenskopolitickým kontextem doby (Rakousko-Uhersko, světové války, vznik republiky, politické prověrky Akčního výboru Národní fronty /dále AV NF/, politické procesy v 50. letech, rehabilitace v roce 1968 aj.).

V této kapitole je patrná dvojitá struktura textu: první se týká první a poslední subkapitoly, druhá zbývajících subkapitol. Pomyslnou červenou nit představuje výklad

⁴⁶ THEURER, J., *Památník*.

⁴⁷ KADLEC, Petr. Prameny k dějinám vzdělanosti. In: MYŠKA, Milan a Aleš ZÁŘICKÝ, ed. *Prameny k hospodářským a sociálním dějinám novověku 2*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-845-5, s. 252.

vývojových fází směřujících k zahájení elektrotechnické výuky, založení elektrotechnického ústavu/katedry a nakonec fakulty. První a poslední subkapitoly zahrnují delší časový úsek a více osobností zpracovaných formou stručných biografických hesel. K tomuto kroku jsem přistoupila poté, co jsem zjistila, že buď není k dispozici dostatečná pramenná základna, případně byl archivní materiál literárně vyčerpán. Tyto skutečnosti se týkaly hlavně počátečního období od zavedení elektrotechniky J. Theurerem až do nástupu V. V. Pošíka na začátku 20. let 20. století. Nebo jsem naopak zjistila, že archivního materiálu bylo příliš mnoho. Jeho množství narůstalo především po roce 1977, kdy byla založena fakulta strojní a elektrotechnická a došlo k reorganizaci kateder. Zpracování obrovského množství archivního materiálu by si vyžádalo časově velice náročnou excerpci dat, což ještě dále vysvětlím v rozboru archivních pramenů. Ostatní subkapitoly mají charakter biografických studií, ve kterých jsem se víceméně držela následujícího schématu:

- a) studium a praxe před nástupem na VŠB (zahrnuje rodinný původ, školní docházku, další studia, získávání praktických zkušeností v tuzemsku a na zahraničních cestách);
- b) elektrotechnický ústav/katedra VŠB v době působení konkrétní osobnosti;
- c) spolupráce s odbornými institucemi;
- d) publikační činnost jako odraz celoživotní práce (v poznámkovém aparátu je uveden výběr z bibliografie osobnosti, kterou již neuvádím v závěrečných zdrojích);
- e) ze soukromého života.

Důvody, které mě vedly k výběru uvedených oblastí, vycházejí z teoretických prací uvedených výše a z odborné literatury a byly následující:

ad a) Považuji za důležité znát rodinné zázemí, ze kterého dotyčná osoba pocházela, protože právě rodina a později učitelé na školách ovlivňovali budoucí směřování svého dítěte, případně žáka. Vysokoškolští učitelé se stávali vzory svým studentům například vědecko-výzkumnou činností. U některých mnou sledovaných osobností (např. V. V. Pošíka) bude tento vliv patrný. V této souvislosti by bylo vhodné připomenout projekt Archivu VŠB-TUO založený na natáčení vzpomínek významných

osobností VŠB,⁴⁸ kteří bývali zároveň posluchači VŠB. Z provedené analýzy videonahrávek tamějšími archiváři vyplynulo, že „*studenti si u svých profesorů vážili nejen odborných zkušeností, které jim jejich pedagogové předávali, ale rovněž charakterových vlastností, jež pro mnohé znamenaly životní příklad. Nemalou měrou je ovlivňovala celková kultivovanost, a to zejména vztah k hudbě, umění a literatuře.*“⁴⁹ Rovněž bývalo běžným postupem, že po vystudování odešly mnou sledované osobnosti do praxe. Ať už v tuzemsku, nebo v zahraničí, kde získali jednak pracovní zkušenosti ve světoznámých podnicích a byli v kontaktu s nejmodernějšími přístroji a postupy a jednak se zdokonalili v jazykových znalostech. Bylo běžné, že ovládali několik jazyků, včetně angličtiny, němčiny, francouzštiny, ruštiny, španělštiny, srbštiny a srbochorvatštiny. Praxe v průmyslovém závodě je rozvíjela a tyto zkušenosti často určily jejich další směřování. Získané dovednosti a znalosti mohli následně zúročit během práce na VŠB při rozvoji vlastního oboru. Cílem je tedy ukázat, co předcházelo jejich příchodu na VŠB a s jakými zkušenostmi a dovednostmi na ni přicházeli.

ad b) Jedná se o jednu z nejdůležitějších částí celé disertační práce, protože má ukázat konkrétní práci pedagoga při budování elektrotechnického ústavu (katedry) a oboru. Zároveň musí být doplněn kontext o celkový vývoj katedry, případně fakulty a školy, aby byl propojen vzájemný vliv pedagoga na obor (dění na katedře, fakultě) a naopak. Větší část textu je založena na archivním výzkumu, který jsem doplnila fakty z literatury (týká se především událostí na fakultě, škole).

ad c) Spolupráce vysokoškolských pedagogů s odbornými spolky a výzkumnými ústavami a hlavně jejich kontakt s provozní praxí by měly ozřejmit charakter vědecko-technických problémů, které se v daném období řešily.

ad d) K vědeckým a pedagogickým aktivitám vysokoškolských učitelů a další technické inteligence patřila příprava vysokoškolských učebnic z dané specializace, psaní článků pro regionální periodika a odborné časopisy, přednášky pro odborné spolky i veřejnost, například pro šíření osvěty atd. Při jejich zpracování mohl pedagog uplatnit širokou paletu znalostí, které si osvojil předchozími výzkumy. Vysokoškolská

⁴⁸ Více viz subkapitola 2.1.

⁴⁹ BIOLKOVÁ, Jindra a Petr KAŠING. Vývoj Vysoké školy báňské v podmínkách ostravského regionu v letech 1945–1969. In: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis Tomus LII*. Fasc. 1, Praha, 2013, s. 39–60. ISSN 0323-0562, s.42–43.

technická inteligence šířila nové (ale i stávající) poznatky formou publikování učebních textů, ať už pro své studenty na alma mater, nebo s celorepublikovým dosahem, a přispívala tak ke vzdělávání společnosti.⁵⁰ Kvalita práce vysokoškolského pedagoga se ukáže na vlivu publikovaných textů.⁵¹ Zároveň „učebnice vždy (otevřeně) předkládají a/nebo skrytě, svým uspořádáním a užitým materiálem, vyjadřují soustavu autorových teoretických a/nebo empirických názorů na principy odpovídající praktické činnosti, resp. na odpovídající vědění (jehož jádro je – vedle principů a pravidel činnosti – vždy tvořeno soustavou pojmů).“⁵²

Vydávání učebních textů bylo žádoucí především v době rozšiřování stávajících poznatků o nové a při zakládání zcela nového oboru na škole, jak bude zřejmé z hlavního textu disertační práce. Dále existovala různá nařízení, která reagovala na potřebu nových studijních materiálů a hodnocení vědecké činnosti. Například v letech 1950–1956 platilo nařízení ministra školství, věd a umění, podle kterého „Státní výbor,⁵³ jako poradní, iniciativní a koordinační sbor ministra školství, věd a umění, podává návrhy a je slyšen v zásadních otázkách a při důležitých opatřeních, týkajících se vysokých škol, zejména jde-li o [...] f) jmenování profesorů a docentů, zejména pokud jde o posouzení jejich vědecké nebo umělecké způsobilosti, návrhy na pověření a na určení nebo změnu působiště vysokoškolských profesorů, docentů, vedoucích kateder a ředitelů vědeckých a uměleckých ústavů, po případě i jiné otázky týkající se jejich pracovního poměru, [...] n) plán vydávání učebnic a učebních pomůcek pro vysoké školy [...]“.⁵⁴

ad e) Pokud jsem měla k dispozici dostatek archivního materiálu, písemnou pozůstalost nebo kontakt na příbuzné dané osobnosti, doplnila jsem text informacemi ze soukromého života, které mohou mít i popularizační charakter, který je často uplatňován v regionálních sbornících určených širší veřejnosti. Od množství získaných podkladů se odvíjí délka subkapitoly u jednotlivých osobností, který se pohybuje od pár vět po několik odstavců.

⁵⁰ MYŠKA, M., *Podíl technické inteligence*; Týž, *Podíl vyšších montanistických učilišť*.

⁵¹ DOSTÁL, Daniel. *Osobnost vědeckého pracovníka*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3319-6, s. 31.

⁵² SÝKORA, Miloslav. *Učebnice: její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků a studentů*. Praha: EM-Effect, 1996. ISBN 80-900-5661-X, s. 7.

⁵³ Zákon č. 46/1956 Sb. ze dne 24. září 1956: Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon o vysokých školách: Státní výbor pro vysoké školy byl založen jako iniciativní, koordinační a poradní sbor ministra školství a kultury. Podával návrhy a vyjadřoval se ve věcech týkajících se pedagogické, vědecké, umělecké a výzkumné práce na vysokých školách.

⁵⁴ Nařízení č. 130/1950 Sb. ze dne 1. září 1950: Nařízení ministra školství, věd a umění, kterým se vydává organizační a jednací řád Státního výboru pro vysoké školy a blíže upravuje jeho působnost, § 1, odstavec 1, písmeno f) a n).

Základem disertační práce je rozsáhlý archivní výzkum podmíněný kritickou analýzou dobových pramenů a literatury. Základní a doplňující literaturou je česká historiografie sledovaného období zaměřená na historický vývoj elektrotechnického školství a historii vědy a techniky v českých zemích. V následující kapitole č. 2 proto přiblížím nejdůležitější archivy, fondy, prameny a literaturu, které jsou směrodatné pro výzkum. V kapitolách č. 3 a 4, kde se věnuji dějinám báňského školství, vývoji elektrotechniky a elektrotechnické výuce na vybraných vysokých školách, vycházím výhradně z literatury. Hlavní pátá kapitola je založena především na archivním výzkumu (týká se biografii) a doplněná informacemi z literatury (především jubilejní publikace k dějinám fakulty a školy), která z archivních materiálů vycházela nebo byla napsána účastníky dějinných událostí (týká se vývoje katedry, fakulty a školy).

Metody práce

Z výše uvedeného konceptu disertační práce vyplynuly metody práce, kterých jsem se při zpracování tématu držela. Ke studiu a následnému zpracování archivních pramenů a písemných pozůstalostí jsem zvolila **kritickou historickou metodu**. Výsledky archivního výzkumu jsem **komparovala** s dosavadními poznatky publikovanými v literatuře. V hlavní kapitole disertační práce (kapitola č. 5) kladu důraz na **biografii** nosných osobností elektrotechnického oboru, která má charakter buď stručného **biografického hesla**, nebo **biografické studie**. Zařazení do dané kategorie záviselo především na předchozí **kritické analýze** dosavadního literárního zpracování osobnosti, šíři pramenů vztahujících se k osobnosti a zvážení důležitosti (role) osobnosti pro zvolené téma a konkrétní období. Ke zpracování biografie jsem zvolila **mikrohistorickou metodu**, umožňující pohlédnout na pedagoga v různých kontextech, jak uvádím výše. **Analýzou** vědecko-výzkumných aktivit sledovaných osobností odhaluji obecnější charakteristiky rozvoje oboru. Výsledky disertační práce jsem uspořádala na základě **progresivní chronologické metody**, která umožňuje sledovat události v jejich historickém časovém sledu.

2 PRAMENY A LITERATURA

2.1 Prameny

2.1.1 Typologie pramenů

Podíváme-li se podrobněji na konkrétní historické prameny, se kterými jsem se při studiu setkala, zjistíme, že k dispozici jsou (podle způsobu jejich zachování)⁵⁵ písemné prameny úřední a soukromé povahy, vyprávěcí prameny, obrazové prameny (fotografie) a ústně dochované prameny (videonahrávky s vyprávěním pamětníků).

Písemné prameny

Písemné prameny úřední povahy

Písemné prameny, které mají úřední povahu, bychom našli ve všech níže uvedených archivech a jejich pro mě podstatných fondech. Patří zde spisový materiál obsahující v ideálním případě podání, vyjádření, zápis o úředním jednání, koncept vyřízení, čistopis vyřízení, přílohy a opisy dokladů (opatřeny datem s pořadovým číslem a stručným obsahem).⁵⁶ Realita bývá ovšem úplně jiná a řada spisů se nedochovala buď vůbec, nebo jen v kopii nebo v neúplnosti. Důvody neúplnosti materiálů vysvětlují u fondů z Archivu VŠB-TUO.

Písemné prameny soukromé povahy

Do skupiny písemných pramenů soukromé povahy patří prameny, které jsou svým vznikem spojeny s veřejným i soukromým životem jednotlivců (soukromé jsou svým původem, vydávají svědectví o veřejných událostech),⁵⁷ popřípadě jejich rodin. Nacházela jsem je především v pozůstalostech nebo personálních fondech, jejichž přehled uvádím v závěrečném seznamu použitých zdrojů. Patří zde jednak soukromá korespondence, deníky a diáře, u nichž nebyl cíl vydávat svědectví o životě veřejně, jednak paměti s autobiografiemi, které měly informovat budoucí generace. Všechny měly subjektivní charakter. Autoři v nich vyjadřovali stanovisko, které nemohli nebo nechtěli veřejně sdělovat.⁵⁸ Podle historika Miroslava Vaňka a kolektivu⁵⁹ se k metodě orální historie blíží různé způsoby zaznamenání minulosti, které za autentický

⁵⁵ HAVRÁNEK, Jan, Milan MYŠKA a Jiří PACLÍK. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, s. 98; HOSÁK, Ladislav, Dimitr KRANDŽALOV, František KUTNAR a kol. *Základy studia dějepisu*. 1. vyd. Praha: SPN, 1953, s. 215.

⁵⁶ HAVRÁNEK, J., M. MYŠKA a J. PACLÍK, *Úvod*, s. 112.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ HOSÁK, L., D. KRANDŽALOV, F. KUTNAR a kol., *Základy studia dějepisu*, s. 241.

⁵⁹ VANĚK, Miroslav, Pavel MÜCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1, s. 75.

historický pramen považují sdělení jednotlivce. Takovým pramenem mohou být právě paměti, deníky, osobní dopisy, školní slohové práce atd., které sice zachycují individuální prožitky, zkušenosti a názory, ale postrádají nezbytné kritérium orální historie: „*formu rozhovoru vedeného z očí do očí mezi tazatelem a narátorem. Písemné sdělení, jakkoli autorem “nekorigované”, “necenzurované”, se už vlastním procesem psaní řídí jinými zákonitostmi než promluva zachycovaná ve svém průběhu na zvukový (popřípadě audiovizuální) nosič. Třebaže nepřítomnost druhé osoby (tazatele) může pisatele zbavovat rozpaků, nevystavuje jej nezbytné konfrontaci s nahrávací technikou a nevzbuzuje v něm dojem “veřejného projevu”, je už sama písemná formulace myšlenek, prožitků, pocitů a názorů kvalitativně odlišnou formou vyjádření.*“⁶⁰ Příkladem tohoto typu pramene osobní povahy budou deníky V. Chůry⁶¹ a kronika V. V. Pošíka.⁶²

Vyprávěcí prameny

Z vyprávěcích pramenů byly pro mě nejdůležitější noviny a časopisy, které se ale v mnou studovaných archivních fondech (především v personálních fondech a pozůstalostech) nacházely spíše výjimečně. Výstřižky většinou připomínaly mimořádnou událost, historii školy, přednášku pedagoga, nekrology, jubilea atp. Využití tohoto pramene jako informačního zdroje je možné, pokud nese zdroj informací o svém vzniku (název periodika, ročník, místo a datum vydání) a je vhodně doplněn dalšími prameny. Musíme vzít v úvahu, komu byl tisk určen, kdo byl jeho mecenášem, jak mohla zasahovat cenzura, zda se snaží ovlivnit v určitém směru smýšlení obyvatelstva, nebo má pouze informační charakter. V odborném tisku a odborných technických časopisech se odráží společenský život a informuje se o něm a z toho důvodu se na ně musí přihlížet s kritikou.⁶³

Obrazové prameny

Vlastní obrazové prameny, tj. původní fotografie pořizené v mnou sledovaném časovém období, patří spíše k doplňujícím pramenům. Jedná se především o portréty akademických pracovníků, které bývají součástí personálních spisů. Výjimečně se

⁶⁰ VANĚK, Miroslav, Pavel MÜCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1, s. 75.

⁶¹ Archiv VŠB-TUO, fond (dále f.) VŠB-TUO, Osobní deníky Vladimíra Chůry – písemný výtah Světlany Chůrové zasláný na VŠB-TUO v roce 2017.

⁶² Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1, Kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*.

⁶³ HAVRÁNEK, J., M. MYŠKA a J. PACLÍK, *Úvod*, s. 114.

dochovaly v pozůstalostech a osobních fondech fotografie z osobního i pracovního života.⁶⁴ Některé snímky zachycují přístrojové vybavení laboratoří.⁶⁵ Problematickým aspektem z metodologického hlediska se může jevit reálná možnost záměrného zkreslení skutečnosti pomocí retuše.⁶⁶ Přesto mají nenahraditelnou dokumentární hodnotu.

Ústně dochované prameny

Důležitým pramenem je vyprávění pamětníků o různých historických událostech. V disertační práci jsem vycházela z pamětnického vyprávění pedagogů na videonahrávkách⁶⁷ uložených v Archivu VŠB-TUO a budu se jimi dále zabývat. Tento pramen osobní povahy patří podle M. Vaňka k hlavním formám využití metody orální historie. Hovoříme o životním příběhu (životním vyprávění), ve kterém je patrná snaha pomoci objasnit určitý historický proces či etapu (limitovanou dosavadním životem narátora) z pohledu narátora, nebo přímo jeho osudy, prožitky a stanoviska.⁶⁸ Stejně tak rozhovor „je veden se záměrem rozšířit a prohloubit historické poznání konkrétně vymezeného období, události nebo tématu.“⁶⁹ Během rozhovoru/vyprávění se orientujeme na přímou zkušenost narátora. Největším problémem při využívání tohoto pramene je osoba vypravěče, která je ovlivněna pamětí, pozorovacími schopnostmi, vzděláním a dalšími aspekty. Pamětník sice byl součástí dění (v mém případě) na škole, o kterém referuje, ale musíme mít na zřeteli, jaké místo zaujímá v popisované události a zda úmyslně nezkrátil výpověď (obhajoba činů atp.). Dále musíme přihlédnout k faktu, že vyprávění pamětníků bylo natáčeno s odstupem času (vyprávění o minulosti probíhá v přítomnosti) a mohlo být zkresleno vlivem později šířeného výkladu (společenskou a politickou situací, mediální verze reality). Ve výpovědích pamětníků se může odrážet různost postojů a názorů na stejnou problematiku. I když někdy videonahrávka zcela nahrazuje chybějící zprávy o událostech a o pozadí dění na škole, je důležitá komparace s jinými prameny.⁷⁰

⁶⁴ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřínek, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 8; Rodinný fotoarchiv Ludmily Sulitkové.

⁶⁵ Rodinný fotoarchiv Ludmily Sulitkové.

⁶⁶ HAVRÁNEK, J., M. MYŠKA a J. PACLÍK, *Úvod*, s. 100–103.

⁶⁷ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; Hradílek Zdeněk, 2010; Santarius Pavel, 6. 11. 2010; Srovnal Vilém, 25. 2. 2011; Vondrák Ivo, 23. 7. 2010.

⁶⁸ VANĚK, M., P. MÜCKE a H. PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti*, s. 75–78.

⁶⁹ Tamtéž, s. 83.

⁷⁰ Tamtéž, s. 62–74, 84–85.

V průběhu přípravných prací na disertaci se mi podařilo zkontaktovat s příbuznými V. V. Pošíka a V. Vavřína. V roce 2016, po uveřejnění článku pro POSTER 2016,⁷¹ mě kontaktovala pravnučka V. V. Pošíka, Tereza Límanová (vnučka Věry Límanové), a následně Pošíkův vnuk Antonín Líman (1932–2018), světoznámý japanolog, který žil v Kanadě. S paní Terezou Límanovou jsme se sešly osobně v Praze a neformálně jsme se pobavily o životě a díle V. V. Pošíka. Potvrdila jsem si tak například jeho umělecké nadání, jazykové znalosti, rozdělení rodiny po druhé světové válce a další.⁷² V roce 2020 jsem se kontaktovala s dcerou V. Vavřína, Ludmilou Sulitkovou, která mi poskytla rodinné údaje a předala mi kopie několika personálních dokumentů. Poté jsme se společně sešly a prošly jsme rodinná alba s fotkami jejího otce a jeho spolupracovníků a zodpověděla dotazy týkající se jeho soukromého a profesního života.⁷³ Všem patří velké poděkování za vstřícnou spolupráci, konzultace, doplnění rodinných údajů a zpřístupnění soukromých dokumentů z rodinných archivů. Rodinní příslušníci vítají zpětnou vazbu v podobě vydaných biogramů apod.⁷⁴

2.1.2 Archivy a jejich fondy

V následující části představím archivy a jejich archivní fondy směřované pro výzkum. Osvětlím stav, význam a vypovídající hodnotu relevantních pramenů pro studium elektrotechnických oborů na VŠB a s nimi spjatých stěžejních osobností. Základem mého výzkumu se staly archivní prameny uložené v archivech České republiky (dále ČR). Většina ze získaného a uplatněného pramenného materiálu je uložena v Archivu VŠB-TUO. Doplnující, ale zároveň v některých případech stěžejní informace mi poskytly archiválie uložené (seřazeno abecedně) v Archivu ČVUT, v Archivu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i. (dále MÚA AV ČR), v AMO, v Archivu Národního technického muzea (dále NTM), v Národním archivu (dále NA) ČR v Praze a ve Státním okresním archivu v Příbrami (dále SOKA Příbram). Vzhledem ke spolupráci V. Vavřína s ostravsko-karvinskými doly (dále OKD) a jeho arbitrážnímu sporu mezi dolem Vítězný únor a Energotrustem v Ostravě jsem se obrátila na Archiv OKD s dotazem, zda se mezi jejich archiváliemi nenacházejí nějaké k dotčenému

⁷¹ STONIŠOVÁ, Mariana. *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřínek Pošík* [online]. In: HUSNÍK, Libor, ed. Proceedings of the 20th International Scientific Student Conference POSTER 2016. 20th International Student Conference on Electrical Engineering. Praha, 24.05.2016. Praha: Czech Technical University in Prague. 2016, ISBN 978-80-01-05950-0. Dostupné z: http://poseidon2.feld.cvut.cz/conf/poster/poster2016/proceedings/Section_HS/HS_086_Stonisova.pdf [cit. 2020-03-30].

⁷² Písemné sdělení Antonína Límana ze dne 1. 6. 2016; Ústní sdělení Terezy Límanové ze dne 2. 12. 2016 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

⁷³ Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

⁷⁴ KAŠING, P. a M. STONIŠOVÁ, *Tento diplom*; Ústní sdělení Terezy Límanové ze dne 2. 12. 2016 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

tématu a osobě. Podle vyjádření vedení archivu k dispozici žádné nebyly. Podobně jsem se obrátila na VVUÚ v Ostravě-Radvanicích, se kterým spolupracovala VŠB a především V. Vavřín. Bohužel zde byl sice dotaz předán do tamějšího archivu, ale dále již bez reakce.

V rámci zahraničního pracovního studijního pobytu v Rakousku v roce 2020 jsem měla příležitost studovat v Archivu Technické univerzity (dále TU) ve Vídni personální spisy tamějších profesorů a katalogy posluchačů, o kterých se později zmíním podrobněji. V úvahu přicházel i tamější Staatsarchiv, ale s ohledem na zpřísněná protiepidemická opatření a omezení přístupu, který byl podmíněn rezervací místa, bylo prakticky nemožné zajistit si vstup do badatelny. Vcelku logicky se nabízela návštěva univerzitního archivu na Montánní univerzitě v Leobenu, ale v době přípravy archivních podkladů pro disertační práci byl archiv dlouhodobě uzavřen kvůli přestavbě.

Archiv VŠB-TUO

Archivní materiály VŠB jsou důležitou součástí dokumentace dějin technického vysokého školství a dějin věd a techniky v českých zemích.⁷⁵ Abychom lépe pochopili stav dochování pramenů v Archivu VŠB-TUO, musíme znát jeho vývoj. Po přestěhování VŠB z Příbrami do Ostravy v roce 1945 byly všechny dosavadní příbramské archiválie VŠB uloženy v rektorátní budově a na jednotlivých pracovištích školy v Ostravě a teprve v roce 1961 byly předány do dnešního Zemského archivu v Opavě (dále ZAO). Materiály vzniklé z činnosti školy po roce 1945 ve fondu VŠB-TUO byly nezodpovědně skartovány, docházelo ke ztrátám písemností, do 80. let se materiály předávaly do archivu spíše sporadicky, neutříděné nebo bez větší hodnoty. A od roku 1984 nebyly písemnosti přebírány ZAO vůbec, protože mu chyběla kapacita. Archivní materiály příbramského a ostravského období se proto nedochovaly v úplnosti. Změna nastala v roce 1995, kdy byla dosavadní spisová služba univerzity nahrazena zřízením univerzitního archivu s metodickým dohledem ZAO, a postupně se zde přesunuly všechny archiválie rektorátu, fakult a jiných útvarů školy z období po roce 1945, tedy ostravského období. V ZAO zůstaly poté uloženy archiválie z příbramského období VŠB (písemnosti z let 1849–1945). Do Archivu VŠB-TUO byly převezeny až v roce 2014.⁷⁶

⁷⁵ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj Vysoké školy báňské*, s. 39–40.

⁷⁶ Ústní a písemné sdělení Petra Kašinga ze dne 13. 3. 2018 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

V ZAO proběhlo v 60. letech zpracování fondu příbramského a částečně ostravského období a vyhotovení prozatímního inventárního seznamu⁷⁷ pro období 1849–1945 (1957). Přestože byly všechny písemnosti z tohoto období ve fondu uspořádány na Úřední knihy; Spisový materiál (registraturní pomůcky, spisy) ve třech chronologických řadách; Účetní materiál (knihy, účetní pomůcky a doklady); Mapy a plány,⁷⁸ musí badatel počítat s následujícím problémem: většina spisového materiálu do 30. let 20. století byla seřazena do kartonů podle jednotlivých kalendářních roků. Prozatímní seznam většinou nenabízí jeho bližší tematické určení, a proto musí badatel procházet jednotlivé roky karton po kartonu a hledat konkrétní informaci, která ho zajímá, v převážně neseřazeném materiálu. Excerpce dat se proto stává časově náročnou činností. V posledních letech vznikla snaha z řad tamějších archivářů alespoň vytvořit prozatímní vnitřní tematické utřídění kartonů pro období 1918–1938. Nicméně při hledání informací o zaměstnancích školy mohou být využity knihy personální a platové evidence zaměstnanců, spisy v personálních záležitostech zaměstnanců, platební seznamy služebních požitků, osobní výkazy zaměstnanců, likvidační listy služebních požitků, výplatní listiny aj. Badatel by měl být obeznámen s tím, že spisy vzniklé po roce 1945, které původně do tohoto fondu spadaly, byly přesunuty do fondu VŠB-TUO.

Archivní prameny vztahující se k elektrotechnické výuce a nosným osobnostem tohoto oboru se nachází v Archivu VŠB-TUO jednak ve **fondu VŠB v Příbrami** z let 1849–1945 (1957) v rámci zápisů ze schůzí profesorského sboru, v korespondenci, přihláškách, seznamech vědeckých a literárních prací profesorů a asistentů VŠB, matričních knihách aj.,⁷⁹ jednak v **pozůstalostech**, respektive **osobních fondech** a jednak **ve fondu VŠB-TUO**: v materiálech **Rektorátu** (např. zasedání kolegia rektora a vědecké rady, včetně **kádrových a personálních spisů**) a v materiálech **Fakulty strojní** (především zprávy o vědecko-výzkumné a pedagogické činnosti, písemnosti z organizace a řízení jednotlivých pracovišť, koncepce oborů, studijní programy, zápisy z porad kolegií děkana, vědeckých rad a kateder, výroční zprávy, zahraniční styky a personálie včetně spisů habilitačního, profesorského a jiného řízení).

⁷⁷ BRZOBOHATÝ, Jan a Miroslav KLOS. *Vysoká škola báňská v Ostravě 1849–1957: Prozatímní inventární seznam*. Opava: Zemský archiv v Opavě, 1962.

⁷⁸ Tamtéž, s. 10.

⁷⁹ Tamtéž.

Fondy VŠB v Příbrami a VŠB-TUO dokládají vývoj, organizaci a pedagogickou a vědeckou činnost VŠB. Umožňují poznat dějiny báňského školství v bývalém Rakousko-Uhersku a ČSR a přispívají k poznání dějin vědy a techniky. V dokladech vztahujících se ke spolupráci se zahraničními univerzitami a institucemi, členství akademiků v místních a mezinárodních vědeckých společnostech, účasti na konferencích aj. se odráží úroveň vysoké školy a představují proto významnou dokumentaci pro výzkum. Nyní přiblížím ty nejdůležitější:

Materiály Fakulty strojní z fondu VŠB-TUO obsahují veškeré písemnosti z činnosti všech pracovišť, které byly součástí fakulty strojní až do roku 1991. Vyplývá z toho, že badatel zabývající se o elektrotechniku na VŠB do roku 1991 se musí zabývat právě o tuto část fondu. Materiály, které vznikaly z činnosti samostatné elektrotechnické fakulty po roce 1991 jsou již soustředěny v oddělených kartonech. Materiály Fakulty strojní obsahují více než 160 běžných metrů a jsou uloženy v jednotlivých kartonech podle manipulačního řádu a podle jednotlivých studijních let. Roztřídění archiválií a vytvoření inventárního seznamu je v plánu Archivu VŠB-TUO až v následujících letech. Z těchto důvodů je orientace a excerpcce dat v takovémto množství pro samotného badatele velice náročná. Proto jsem požádala o spolupráci tamější archivářku Danu Zoubkovou. D. Zoubková provedla předběžnou prohlídku obsahu kartonů, označila všechny materiály vztahující se k tématu mé disertační práce a poté mi archiválie zpřístupnila k nahlížení. Následně jsem osobně označené archiválie procházela, podrobila jsem je kritice z hlediska relevantnosti pro daný výzkum a případně je použila k dalšímu zpracování. Široká škála dokumentace zahrnovala v různé kvalitě dochování písemností z organizace a řízení fakulty a katedry elektrotechniky včetně výročních zpráv o pedagogické a vědecko-výzkumné činnosti, její hodnocení a plány na další období, dále personální obsazení, pracovní náplň zaměstnanců, jejich hodnocení, zápisy z porad kolegií děkana a katedry, záležitosti katedry, činnost vědecké rady, koncepce oborů, zprávy o zahraniční činnosti a stycích, konferencích, studentské odborné vědecké činnosti, o pracovních cestách, obhajobách kandidátských prací aj.

Personální spisy jak v materiálech Rektorátu, tak Fakulty strojní obsahují široké spektrum dokumentů k osobním záležitostem, k přijímacímu řízení na školu, k jmenovacím řízením (odborným asistentem, docentem, profesorem), z nichž můžeme

vyčíst životní, a především profesní dráhu sledované osoby. V první řadě se jedná o *curriculum vitae* (opakující se, ale rozšiřující se o nové údaje), ve kterém je datum a místo narození, výčet vzdělání, domácí a zahraniční praxe, pracovní umístění a přehled publikační a vědecko-výzkumné činnosti. Součástí bývají seznamy publikačních aktivit, rukopisy nebo otisky článků (separáty), referátů, knih, učebnic, poznámky k přednáškám a cvičením, platové ohodnocení, personální dotazníky s fotografií, doklady o spolupráci s místními i zahraničními univerzitami a institucemi, doklady o členství ve vědeckých společnostech aj. Jmenovací řízení jsou zcela zásadní pro svou mimořádnou povahu vzhledem ke svému obsahu, jehož součástí jsou odborné posudky významných odborníků na konkrétní osobnosti a jejich díla se zhodnocením jejich profesního významu. Personální spisy mi prakticky umožnily zpracování biogramu od narození do ukončení pracovního vztahu se školou. Takto vytvořené základní schéma biogramu jsem postupně doplňovala poznatky z jiných relevantních zdrojů. Personální spisy jsem měla k dispozici k těmto mnou sledovaným osobnostem: J. Baštovi, V. Chůrovi, S. Keppertovi, V. V. Pošíkovi, V. Vavřínovi.⁸⁰ Spisy nejsou dochovány vždy ve stejné kvalitě.

Pro období po únorovém převratu v roce 1948 nechybí u pedagogů ani **kádrové posudky (spisy)** a následně **rehabilitační spisy** z let 1968–1969 a po roce 1989, pokud pedagogové o rehabilitaci zažádali. Kádrové posudky si mohli pedagogové, případně jejich příbuzní, na začátku 90. let převzít do osobního vlastnictví. Z tohoto hlediska archiv ztratil cenné podklady pro poznání období 50.–80. let na VŠB v uceleném kontextu s danou osobností. Kádrové posudky pořizované kádrovými pracovníky byly spisy o názorech a ideologických postojích osobnosti. V 50. letech obsahovaly třídní původ, od 70. let býval součástí dotazník s postojem k sovětské okupaci v srpnu 1968. Posudky mívaly formalizovanou podobu. Vzhledem k charakteristice tohoto pramene a jeho účelnosti k němu musíme přistupovat s obezřetností. Zároveň jej nesmíme zcela pominout, protože vypovídá o dění na škole v určitém období a případných postojích a aktivitách posuzovaného. Důležitá je komparace s dalšími prameny. Rehabilitační spisy obsahují žádost o rehabilitaci, průběh jednání rehabilitační komise, výsledek jednání a případnou omluvu rehabilitovanému nebo jeho příbuzným. O rehabilitaci

⁸⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Jan Bašta, spis profesorského řízení; Vladimír Chůra, spis habilitačního a profesorského řízení; Svetožár Keppert, spis habilitačního a profesorského řízení; Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vítězslav Vavřín, spis habilitačního a profesorského řízení; Tamtéž, Rektorát, personální spisy, Jan Bašta (osobní spisy); Vladimír Chůra (osobní spis); Svetožár Keppert (osobní spis); Václav Vavřínek Pošík (osobní spis); Vítězslav Vavřín (osobní spis).

zažádal například V. Vavřín a omluva byla předána jeho dceři L. Sulitkové.⁸¹ Sledujeme-li životní běh osobnosti v různých etapách, můžeme díky kádrovým posudkům a rehabilitačním spisům vidět jednak proměnu názorů na něj a jeho práci, a jednak proměnu jeho vlastních názorů.

Významným zdrojem informací pro mou disertační práci byly **osobní fondy**, respektive **pozůstalosti**, které jsou spravovány v rámci Archivu VŠB-TUO a Archivu NTM. Do správy archivů byly získány díky rodinným příslušníkům pedagogů, kdy je fond vytvářen na základě daru materiálu nebo zápůjčkou a pořízením fotokopíí. Dokumentace bývají přijímány formou daru i z pracoviště od kolegů a spolupracovníků. Obsahují nejrůznější materiály: publikace, rodinnou korespondenci, materiály biografického charakteru, dokumenty vztahující se k odborné a veřejné činnosti. Jedná se o materiály významné jak pro historii univerzity, tak pro celospolečenský kontext doby. Uvedu dva konkrétní příklady vztahující se k mnou sledovaným osobnostem:

V roce 2013 byly na základě darovací smlouvy mezi dcerou V. Vavřína, doc. PhDr. Ludmilou Sulitkovou, CSc., a Archivem VŠB-TUO předány do Archivu VŠB-TUO předměty z pozůstalosti Vítězslava Vavřína, a to publikace *Báňská elektrotechnika, Zajímavosti z radiotechniky, Rozpravy Matice Hornicko-hutnické*; seznam odborných prací a posudků z let 1950–1985, doklady k rehabilitaci na VŠB 1968–1992, doklady o působení na VŠB v Příbrami 1937–1940 a VŠB v Ostravě 1948–1958, doklady k žádosti o starobní důchod.

Archivu VŠB-TUO poskytla část pozůstalosti po V. Chůrovi jeho žena Světlana Chůrová v roce 2017. V. Chůra si psal v průběhu celého svého života osobní deníky, které obsahují cenné informace k dění na VŠB. Tyto deníky jsou v současnosti v osobním vlastnictví S. Chůrové. Vzhledem k tomu, že záznamy zachycují nejenom pracovní stránku Chůrova života, ale i soukromý život, poskytla paní S. Chůrová Archivu VŠB-TUO pouze výpisky z těchto deníků vztahující se k profesnímu životu jejího manžela a k dění na VŠB. Na jednu stranu máme k dispozici alespoň nějaké jeho poznámky, na druhou stranu byly záznamy vytrženy z kontextu a nemůžeme objektivně posoudit, zda nedošlo k chybám v přepisu, pozměnění minulosti atp. Pramen musí být

⁸¹ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969.

proto podroben důsledné kritice. Jelikož se V. Chůra ve svých denících zmiňuje i o osobách dosud žijících, musíme brát zřetel na ochranu soukromí a osobních údajů.

V. Chůra v denících (resp. výtazcích z deníků) uváděl svůj vztah k dění na škole a vztah ke konkrétním osobám hlavně na přelomu 50. a 60. let 20. stol., které byly poznamenány politickými událostmi. Popisuje podrobně svoji vědeckou a pedagogickou činnost nejenom na VŠB v Ostravě, ale i třeba v Káhiře (zde s odstupem času, protože jak sám uvedl, neměl na psaní deníku čas). Za zajímavost jistě stojí i jeho návrat na VŠB při příležitosti oslavy jeho 70. narozenin v 90. letech a zhodnocení tamějších elektrotechnických laboratoří a celkově toho, kam se jeho obor posunul. Význam Chůrových deníků pro účely disertační práce spočívá i v tom, že nebyly dosud badatelsky využity.⁸²

Součástí archivních fondů je **Sbírka fotodokumentace** obsahující stovky černobílých a barevných fotografií, diapositivů a negativů a zahrnuje fotografie osobností, fotodokumentaci například z promócí, instalací rektorů, vysokoškolských slavností, exkurzí, fotodokumentaci k výstavbě školy, jednotlivých budov, pracovišť, laboratoří atd. Mohlo by se zdát, že sbírka nabídne nepřehledné množství fotografií i k elektrotechnickému ústavu a posléze katedře, ale opak je pravdou. Podle slov vedoucího archivu P. Kašinga se zde nachází úplně minimum fotografií vztahujících se k tématu disertační práce. Snaha rozšířit sbírku fotografií je spojena s kontaktováním bývalých pedagogů a vytvářením jejich osobních fondů, ale i přesto byl úspěch zatím minimální. Například L. Sulitková vlastní několik fotoalb se svým otcem V. Vavřinem, ale nevtahují se přímo k VŠB, případně není možné s jistotou identifikovat pracoviště. Musíme se tedy spolehnout alespoň na portrétní fotografie, které bývají součástí personálních spisů a kádrové dokumentace.

Zaměstnanci Archivu VŠB-TUO ve spolupráci s Audiovizuálním centrem VŠB-TUO začali v roce 1999 natáčet **videa s životopisným vyprávěním** pedagogů, vědeckých pracovníků a absolventů této školy. V první fázi byli osloveni absolventi, kteří zažili studium na VŠB v Příbrami a mohli tedy zachytit atmosféru na škole v období první

⁸² STONIŠOVÁ, Mariana. *Personal sources relating to the electrotechnical education at VŠB*. [online]. In: HUSNÍK, Libor, ed. *Proceedings of the International Student Scientific Conference Poster – 23/2019*. Praha: Czech Technical University in Prague. 2019. ISBN 978-80-01-06581-5. Dostupné z: http://poseidon2.feld.cvut.cz/conf/poster/proceedings/POSTER_2019.pdf [cit. 2020-03-30].

republiky, tamější profesory a stěhování školy z Příbrami do Ostravy. Od roku 2010 byly pořizovány videonahrávky s nositeli vědních oborů.⁸³ Mezi oslovenými vědeckými pracovníky byli i ti, kteří zažívali nejen rozkvět elektrotechnických oborů od 60. let 20. století, ale i úskalí, s nimiž se museli potýkat při zakládání elektrotechnické fakulty. Patří mezi ně profesori Tomáš Čermák, Zdeněk Hradílek, Ivo Vondrák, Vilém Srovnal.⁸⁴ Tyto nahrávky jsou prozatím k dispozici v „surovém“ stavu v Archivu VŠB-TUO a počítá se s jejich dalším redakčním zpracováním pracovníky audiovizuálního centra a archiváři VŠB. Vypravěč vzpomíná nejenom na svůj osobní život (rodíče, vzdělání), ale především na vědní obor, ve kterém působil, u jehož zrodu stál, jak probíhala spolupráce s průmyslovou praxí, vědeckými institucemi, výzkumnými ústavy nebo spolupráce se zahraničím. Vzpomínky často dokreslují společenskou i politickou atmosféru na škole, popřípadě v našem státě.

Nejpřínosnějším zdrojem pro výzkum formování výuky elektrotechnických oborů na VŠB pro mě byla nahrávka s T. Čermákem, který na VŠB prožil několik desetiletí jako student a vědecko-pedagogický pracovník. Videozáznam vznikl v roce 2011 a lze jej rozdělit do dvou přibližně stejně dlouhých částí (2 × 45 minut). V první části, směrodatné pro disertační práci, začalo vyprávění T. Čermáka informacemi o rodinných poměrech a základním a středoškolském vzdělání. Následovala studia na vysoké škole a jeho postupné směřování k elektrickým pohonům. Neopomněl vyzdvihnout význam svého výběru s ohledem na přínos pro rozvíjející se průmysl, do kterého nastoupil po absolvování vysoké školy. Věnoval se odborné praxi v průmyslu, vědecko-pedagogické činnosti na VŠB, zřizování laboratoří a svým kolegům a studentům. Vzpomínal na své nadřízené (například V. Chůru) a jejich přínos pro vědu a techniku. V druhé části nahrávky byl upozorněn archivářkou, která rozhovor vedla, k možnosti vyjádřit se dle uvážení k čemukoliv z roku 1989, jelikož působil v té době na škole.

Důležitými tištěnými prameny uloženými v Archivu VŠB-TUO jsou tzv. **Programy VŠB**⁸⁵ pro jednotlivé studijní roky, které se v archivu nedochovaly v úplnosti. K dispozici jsem měla programy z let 1918–1939, 1945–1952, 1955–1956, 1957–1970 a 1972–1980. Pokud tvoří souvislou řadu, je možné díky nim rekonstruovat základní

⁸³ Ústní a písemné sdělení Petra Kašinga ze dne 13. 3. 2018 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

⁸⁴ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; Hradílek Zdeněk, 2010; Santarius Pavel, 6. 11. 2010; Srovnal Vilém, 25. 2. 2011; Vondrák Ivo, 23. 7. 2010.

⁸⁵ *Program Vysoké školy báňské v Příbrami* (pro studijní roky 1918–1939 a 1945–1946); *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní roky 1946–1952, 1955–1956, 1957–1970 a 1972–1980).

vývojové tendence a organizační změny školy.⁸⁶ Do konce 80. let vycházely s každoroční aktualizací jednotně pro všechny fakulty, až od počátku 90. let si začaly jednotlivé fakulty vydávat studijní programy odděleně. Programy byly oficiálními tiskopisy vydávanými školou. Slouží k rychlé orientaci ve struktuře školy, organizaci školního roku, studijním a zkušebním řádu (výťah z předpisů a nařízení), ve struktuře fakult a studijních oborů na nich zajišťovaných („*učebná osnova*“⁸⁷), v předmětech (obsah, rozsah výuky, způsob zakončení), v rozvrzích (podle fakult, oborů a ročníků) a v personálním zabezpečení. V průběhu let se struktura programů měnila s ohledem na rostoucí počet fakult, ústavů, kateder a předmětů. Při práci se studijními programy je velice přínosná kombinace s jinými prameny. V následujícím přehledu uvádím tematické okruhy, ze kterých badatel může pro jednotlivé studijní roky vycházet. Zaměřila jsem se na období 1945–1980:

Od studijního roku 1945–1946: U jednotlivých předmětů byla rozepsaná témata přednášek a cvičení (pouze do 1948–1949), díky čemuž jsem získala představu o učební náplni elektrotechnických předmětů. Dále obsahovaly seznam personálu a vyučujících s krátkou informací o profesi, seznam profesorů, kteří zesnuli od roku 1918, a jmenný seznam zkušební komise pro státní zkoušky. U každého předmětu byly uvedeny „*Jednotky: při známce výborný.*“⁸⁸ Na závěr byl uveden abecední seznam přednášek a cvičení.

Od 1947–1948: Program nově obsahoval umístění (adresy) budov jednotlivých ústavů a přehled počtu zapsaných posluchačů (do **1948–1949**).

1950–1951: Chyběly informace ke státním závěrečným zkouškám. K dispozici je seznam ústavů s adresami, oznámení všeobecná, seznam ústavů včetně přednosta, jména přednášejících s kontakty (adresami) a studijní plán pro reformované i nereformované ročníky.

1951–1952: Všeobecná část, obecné studijní a zkušební předpisy, provozní praxe posluchačů, stipendia, orgány VŠB (včetně adres) a akademičtí funkcionáři, učební plány pro jednotlivé fakulty.

Studijní programy pro období **1952–1953, 1953–1954, 1954–1955** nebyly k dispozici.

⁸⁶ KADLEC, P., *Prameny*, s. 252–289: Autor rozebírá prameny k dějinám vzdělání a školství, ke kterým patří i tištěné programy.

⁸⁷ *Program Vysoké školy báňské v Příbrami* (pro studijní rok 1945–1946).

⁸⁸ Tamtéž.

1955–1956: Nově řád pro koleje vysokých škol, struktura a organizace VŠB (pouze přejmenováno), charakteristiky specializací.

Studijní program pro období **1956–1957** nebyl k dispozici.

1957–1958: Rektorův úvodní nástin dějin VŠB a její poslání při budování socialistického průmyslu v naší zemi. Následovala struktura školy včetně informací, co která fakulta a katedra vyučuje za předměty, charakteristika specializací včetně profilu absolventa dané specializace. Chybí studijní a disciplinární řád.

1958–1959: Stejně jako předchozí studijní rok.

1959–1960: Studium na VŠB v Ostravě, struktura školy, charakteristika specializací, studijní plány, disciplinární a stipendijní řád.

Studijní programy 60. let (od **1960–1961** do **1969–1970**) si zachovávaly stejnou strukturu, obsahovaly podrobné učební plány jednotlivých fakult. Seznamovaly se strukturou a personálním obsazením fakult a kateder a obsahovaly oborové specializace s charakteristikou a profil absolventa, vyučované předměty a učební plány.

Studijní programy pro období **1970–1971** a **1971–1972** nebyly k dispozici.

1972–1973: Harmonogram studia, číselný seznam složek (útvárů) školy, učební plány fakult a charakteristiky studijních oborů, studijní předpisy, stipendijní a kolejní řády, směrnice, kolejné a informace o pracovních úlevách a hospodářském zabezpečení studujících při zaměstnání.

Následující studijní programy 70. let (od **1973–1974** do **1979–1980**) obsahovaly úvodní krátkou historii VŠB, strukturu školy, časový plán výuky (pouze **1973–1974**), personální obsazení školy (množství uváděných jmen se v různých letech lišilo, někdy jsou uvedeni i například odborní asistenti), studijní obory, jejich charakteristiky a učební plány jednotlivých fakult, adresář a odborný profil absolventa (pouze **1978 – 1979**).

Archiv ČVUT v Praze

Přestože první myšlenka založit Archiv při ČVUT pocházela z 30. let 20. století, byla zrealizována až v roce 1962. Archiváři shromáždili a uspořádali dokumenty k nejstarším dějinám školy, do jejichž množství a stavu zasáhla druhá světová válka, a převzali několik osobních pozůstalostí profesorů ČVUT. V roce 2008 byl tento archiv akreditován jako specializovaný archiv ve smyslu archivního zákona.⁸⁹

⁸⁹ Archiv: Historie archivu. *Cvut.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.cvut.cz/archiv#historie-archivu> [cit. 2021-03-13].

Na ČVUT v Praze pracovali a spolupracovali akademičtí pracovníci VŠB V. V. Pošík a J. Bašta. Obrátila jsem se proto na tamějšího archiváře Víta Šmerhu, který mi vyhledal a umožnil nahlížet do archiválií se vztahem k tématu disertační práce. K dalšímu zpracování jsem využila pouze personálie, kádrový spis a informace o disertační práci Jana Bašty.⁹⁰ Materiály obsahovaly dostatečné množství informací o jeho činnosti na ČVUT v Praze a posloužily k dokreslení jeho profesní dráhy.

Archiv MÚA AV ČR

Původní Archiv Československé akademie věd (dále ČSAV) byl založený v roce 1953. V roce 1993 došlo k jeho přejmenování na Archiv AV ČR a v roce 2006 k němu byl připojen Masarykův ústav AV ČR (založený roku 1995). Současný název nese od roku 2008. Hlavním úkolem je shromažďovat a zpracovávat spisový materiál z činnosti bývalých vědeckých společností a spolků, ústavů a organizačních složek ČSAV, resp. AV ČR, a pozůstalostí předních vědců. Archivní oddělení MÚA AV ČR shromažďují a zpracovávají spisový materiál Akademie věd, archivní fondy starších vědeckých institucí a osobní fondy vědců působících na území našeho státu.⁹¹

V archivu je k dispozici k nahlížení osobní fond Jana Bašty⁹² pro období 1930–1975 o rozsahu 0,13 bm. Spíše se jedná o torzo korespondence osobní a s českými a zahraničními institucemi, rukopisy prací, přednášky (například pro SIA, mezinárodní vědecké konference), recenze, posudky, projekty a referáty, vynálezy a patenty. K dispozici je curriculum vitae s připojeným seznamem publikací, který byl nejužitečnějším pramenem z tohoto fondu spolu s patentními přihláškami. Fond byl zpracován a inventarizován v roce 2007 a badatelům je k dispozici elektronická pomůcka.

Vzhledem k tomu, že archiv spravuje materiál z činnosti vědeckých společností, spolků, ústavů atd., bylo mým zájmem nahlédnout i do jiných fondů, jakým je například *Ústav pro elektrotechniku ČSAV* (NAD 211), ale po předběžném prostudování dílčího

⁹⁰ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis); Tamtéž, f. Rektorát, Disertační práce Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství 1920–1953; Tamtéž, f. Rektorát, Matrika doktorů ČVUT II.

⁹¹ Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. *Mua.cas.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.mua.cas.cz/cs/masarykuv-ustav-a-archiv-av-cr-v-v-i-83> [cit. 2021-03-13].

⁹² MÚA AV ČR, karton č. 1, inv. č. 1; inv. č. 2, sign. IIa, *Korespondence rodinná*; inv. č. 4, sign. IIb 1, *Korespondence osobní*; inv. č. 10–18, sign. IIb 1, *Korespondence osobní*; inv. č. 19–20, sign. IIb 5, *Korespondence s institucemi*; inv. č. 21–42, sign. IIIa, *Původní práce*; inv. č. 43–46, sign. IIIb, *Přednášky*; inv. č. 47–51, sign. IIIc, *Referáty, posudky*; inv. č. 52–57, sign. IIId, *Projekty, vynálezy, patenty*; inv. č. 58–61, sign. IIIg, *Studijní, přípravné a podkladové materiály*; inv. č. 62–63, sign. V, *Ilustrační materiály*; inv. č. 64–67, sign. VII, *Písemnosti cizí provenience*.

inventáře, některých pramenů a konzultaci s archivářem Janem Chodějovským, jsem usoudila, že další studium tohoto fondu bude pro disertační práci bezpředmětné.

AMO

Počátky městského archivu spadají do roku 1923, ve kterém začíná jeho dlouhá historie. V roce 1962 se podařilo prosadit vydávání sborníku *Ostrava*, který vychází do dnešních dnů. Svůj dnešní název AMO nese od roku 1969.⁹³

Na počátku výzkumu jsem předpokládala, že archiválie z AMO mi umožní poznat vzájemný vztah VŠB a města Ostravy po roce 1945 a záležitosti týkající se budovy školy ve městě. Zaměřila jsem se v první řadě na budovu bývalého učitelského ústavu v Ostravě-Michálkovicích, čp. 988 (9, učitelský ústav na stavební parcele č. 1191) nebo také 989 (109, dům konviktu, stavební parcela č. 1225),⁹⁴ ve které od školního roku 1945–1946 sídlil ústav elektrotechniky VŠB po přestěhování školy z Příbrami do Ostravy. Podle seznamu archivních pomůcek jsem zjistila, že k dispozici je materiál k učitelskému ústavu vztahující se na dobu jeho trvání v letech 1905–1942 (1945), a tudíž nebude relevantní pro další výzkum. Za německé okupace byl učitelský ústav v roce 1942 zrušen. Po osvobození v roce 1945 již nebyl obnoven vzhledem k nové úpravě vzdělání učitelů.⁹⁵

Vzhledem k tomu, že budova, ve které ústav sídlil, byla v roce 2006 demolována, jevílo se jako relevantní prostudovat *Sbírku stavebních spisů Ostrava* pro slezská katastrální území obsahující stavební dokumentaci již zbouraných domů.⁹⁶ V ideálním případě obsahuje stavební spis stavební a polohové plány, protokoly z povolení a kolaudačního řízení, schvalovací a kolaudační výměry. Součástí bývají dokumenty z pozdějších přístaveb, adaptací a příkazy a protokoly k demolicí budovy. Původcem pramenů bývá stavebník, případně stavebně policejní orgány, stavitelské firmy, majitelé domů apod. Původním určením a způsobem svého vzniku jsou stavební spisy pramenem se značnou mírou spolehlivosti a vypovídající hodnotou. Stavební spis pro

⁹³ Historie archivu. *Amo.ostrava.cz* [online]. Dostupné z: <https://amo.ostrava.cz/z-dejin-archivu/dejiny-archivu/> [cit. 2021-03-14].

⁹⁴ AMO, f. Sběrka stavebních spisů Ostrava, Ostrava – slezská katastrální území, katastrální území Slezská Ostrava, stavební spis čp. 988 (též 989 Michálkovicická 109), inv. č. 3200, karton č. 456: Učitelský ústav na stavební parcele číslo 1191 obdržel v roce 1922 číslo popisné 988. Dům označovaný jako konvikt na stavební parcele číslo 1223 obdržel číslo popisné 989.

⁹⁵ BRZOBOHATÝ, J., ŘEHOŘKOVÁ, M. a P. DRAISAITL. *Státní učitelský ústav ve Slezské Ostravě 1905–1942 (1944): Prozatímní inventární seznam*. Opava, 1960, s. 8.

⁹⁶ AMO, f. Sběrka stavebních spisů Ostrava, Ostrava – slezská katastrální území, katastrální území Slezská Ostrava, stavební spis čp. 988 (též 989 Michálkovicická 109), inv. č. 3200, karton č. 456, 457.

objekt na Michálkovické ulici čp. 988/989 (9/109) ve Slezské Ostravě obsahoval dokumenty pro období 1905–1968 včetně plánů budov (hlavně z roku 1943), k VŠB a k elektrotechnickému ústavu se vázalo jen pár dokumentů pro období 50. a 60. let. Dokumentace pro VŠB se týkala přístavby budovy č. III a IV u domů čp. 988 a 989 v 50. letech,⁹⁷ generální opravy v 60. letech včetně fotografií stavu budov a místností (bohužel pro disertační práci bez vypovídající hodnoty),⁹⁸ jejíž součástí byla demolice části objektů z důvodu poddolování. Nejzajímavější a nejpřínosnější byl projekt generální opravy HGF z poloviny 60. let, protože se v plánech nacházely vyobrazeny stavební úpravy s popisem jednotlivých místností, tudíž i místností vztahujících se k elektrotechnickému ústavu, který v budově sídlil, a písemná žádost o povolení stavebních úprav pro laboratoře elektroniky v roce 1965. Plány doplňují některé informace, nezjistitelné z jiných pramenů.⁹⁹

Dále jsem se ve fondu *Obvodního národního výboru Slezská Ostrava*¹⁰⁰ zaměřila na archiválie vztahující se ke školství, které však neobsahovaly žádné podstatné informace o ústavech (katedrách) VŠB umístěných ve Slezské Ostravě.¹⁰¹

Archiv NTM¹⁰²

Archiv byl založen v roce 1931 a nesl název *Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce v ČSR*. V roce 1969 se osamostatňuje jako *Archiv pro dějiny techniky a průmyslu*. Od roku 1999 nese název *Archiv Národního technického muzea*.

V Archivu NTM existuje fond *Sbírka školních přednášek a skript (1818–1961)*¹⁰³ tvořící sbírku pramenů pro dějiny českého technického školství. Obsahuje rukopisy, přípravy k výuce a skripta školních přednášek pro střední i vysoké školství. Z mých osobností zde má své zastoupení pouze Václav Vavřinec Pošík se svým dílem

⁹⁷ Tamtéž, karton č. 456, *Technická zpráva k úvodnímu projektu přístavby a související adaptace budov Hornické fakulty č. III a IV Vysoké školy báňské v Ostravě*.

⁹⁸ Tamtéž, karton č. 456, složka Rektorát VŠB, *Demolice obj. HGF IV, čp. 989, Nejedlého 10*: Například ze zápisu z komisionálního jednání ve věci důlních škod na budově č. IV hornicko-geologické fakulty VŠB ve Slezské Ostravě z 3. března 1966 se dozvídáme, že fakulta neměla k dispozici žádné jiné budovy, proto žádala o generální opravu.

⁹⁹ Tamtéž, karton č. 456, *Adaptace v budově VŠB, Sl. Ostrava, Michálkovická 109, pro laboratoř elektroniky (1. března 1965)*; Tamtéž, *Žádost fakulty báňského strojírenství VŠB, katedry elektrotechniky o povolení stavebních úprav (1. března 1965)*: Obvodní národní výbor v Ostravě schválil žádost vedoucího katedry elektrotechniky VŠB o povolení nutných stavebních úprav tří místností v budově VŠB v Ostravě (Michálkovická 109). Místnosti měly sloužit jako laboratoř elektroniky k provádění vědeckého výzkumu.

¹⁰⁰ BARCUC, Antonín. *Obvodní národní výbor Slezská Ostrava 1954–1971*. Inventář. 1. svazek. Ostrava, 1982.

¹⁰¹ Například: AMO, f. Obvodní národní výbor Slezská Ostrava, Zápisy ze schůzí školské a kulturní komise, inv. č. 55, karton č. 43, období 1958–1963; inv. č. 55, karton č. 44, období 1964–1965; inv. č. 55, karton č. 45, období 1966–1971.

¹⁰² Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd.

¹⁰³ ČMERDA, Vladimír, MRKLASOVÁ, Otylie, HONZÁKOVÁ, Valerie a Zdeněk VÁCHA. *Sbírka školních přednášek a skript (1804/1818–1961)*. Inventář. Praha: NTM, Archiv NTM, 2008–2010.

Hydroelektrárny ve dvou vydáních (1920 a 1924).¹⁰⁴ Tento zdroj má pro můj výzkum pouze doplňující charakter.

Mnohem důležitější zdroj jako nosný pramen představuje osobní fond Václava Vavřince Pošíka z let 1907–1951.¹⁰⁵ Přestože je na oficiálních webových stránkách¹⁰⁶ uvedeno, že je fond nepřístupný z důvodu nezpracovanosti, je možné se domluvit na jeho zpřístupnění. Materiál je rozdělen do několika kartonů a obsahuje prameny k Pošíkově soukromému i pracovnímu životu (spisy vztahující se ke vzdělání, praxi, práci pro firmy a práci autorizovaného inženýra, spisy k jeho práci pedagoga na vysokých školách, přednášky, pracovní i soukromá korespondence, fotografie, publikace). Velice bohatým informačním zdrojem pro mě byla jeho kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*,¹⁰⁷ kterou si vedl po svém nástupu na elektrotechnický ústav VŠB. Je otázkou, s jak velkým časovým odstupem zapisoval různé události, svá stanoviska, vlastní názory na kolegy, program apod. Kronika sloužila k vyjádření stanovisek, které by nebylo vhodné sdělovat veřejně, ale dnes může sloužit k dokreslení společenské a politické atmosféry na škole. Kronika, která patří k písemným pramenům vyprávěcím, si zachovává jednoduchou chronologii, některé události se vzájemně propojují a jsou hodnoceny.¹⁰⁸ Díky kronice můžeme poznat různé historické události v konkrétním prostředí školy a jejich zaměstnanců.

NA ČR

Národní archiv ČR nabízí studium archiválií k všeobecným záležitostem VŠB v Příbrami a záležitostem jednotlivých ústavů. Týká se to například fondu Ministerstva školství, Praha 1918–1949 a fondu Ministerstva školství a kultury (dále MŠK), Praha 1945–1969). Pro účely disertační práce jsem využila tyto materiály minimálně. Důležitý byl pro mě **fond České Gubernium – Všeobecná registratura**,¹⁰⁹ kde jsem měla k dispozici oznámení o zřízení dvou hornických učilišť v Leobenu a v Příbrami

¹⁰⁴ Tamtéž: POŠÍK, Václav Vavřinec. *Hydroelektrárny*. Praha: České vysoké učení technické, 1920; POŠÍK, Václav Vavřinec. *Hydroelektrárny*. Praha: Vysoká škola báňská, Ostrava a České vysoké učení technické, 1924.

¹⁰⁵ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd; LÍMAN, Antonín. *Věčný polštář z trávy*. Praha: Radioservis, 2012. 274 s. (Osudy). ISBN 978-80-87530-10-8; A. V. Líman k tomu poznamenal: „Ještě když jsem poprvé přednášel v Praze v roce 1990, přišel ke mně jistý doktor Černý z Technického muzea a prosil mě, zda bychom doma po Pošíkovi ještě neměli nějaké materiály.“

¹⁰⁶ Fondy a sbírky. *Ntm.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.ntm.cz/archiv-knihovna/archiv-ntm/fondy-sbirky> [cit. 2020-03-30].

¹⁰⁷ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1, Kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*.

¹⁰⁸ HOSÁK, L., D. KRANDŽALOV, F. KUTNAR a kol., *Základy studia dějepisu*, s. 232.

¹⁰⁹ NA ČR, f. České Gubernium – Všeobecná registratura, karton č. 2684, složka 1/11.

z 14. února 1849. Ve **fondy Ministerstva kultu a vyučování Vídeň**¹¹⁰ jsem v rámci personálních spisů vysokoškolských učitelů dohledala pouze Václava Vavřince Pošíka. Řadu faktů z personálního spisu jsem znala již ze studia jiných archivních pramenů a použila jsem je pouze pro potvrzení údajů.

SOkA Příbram¹¹¹

V roce 1953 se tehdejší archiv města Příbram stal základem nově vznikajícího archivu okresu Příbram. V souladu se zaváděním jednotné archivní organizace byl v roce 1954 sloučen s takzvaným „Archivem ONV“ a vznikl Okresní archiv v Příbrami. V současnosti spadá pod Státní oblastní archiv v Praze. Archiv ve spolupráci s Hornickým muzeem v Příbrami vydává jednou ročně sborník *Podbrdsko*, který se těší velké oblibě veřejnosti.¹¹²

V archivu je uložený osobní fond Josefa Theurera, zakladatele elektrotechnické výuky na VŠB v Příbrami a jejího dlouholetého rektora. Fond sice nabízí bohatou pramennou základnu pro zpracování dějin VŠB v příbramském období, ale byl již historiky několikrát prostudován a zpracován, a proto v dosavadním výzkumu odkazují více na literaturu. I přes tuto skutečnost jsem archivní fond J. Theurera v Příbrami prostudovala, ale bez většího přispění pro disertační práci.¹¹³ Podle inventáře badatel zjistí, že pozůstalost J. Theurera obsahuje rozsáhlou korespondenci soukromou i s různými institucemi, prameny k jeho veřejné činnosti (pedagogická – vztahuje se k VŠB; odborná pojednání z matematiky a fyziky – včetně pojednání o elektřině; hudebně vzdělávací a ostatní blíže nezařazené), osobní a rodinnou dokumentaci (jubilea, fotografie, hudebniny, pozůstalost aj.). Součástí jsou rovněž písemnosti z jeho činnosti rektorské a profesorské, ovšem bez bližšího určení obsahu, rozdělené pouze podle doby vzniku pramene. Poslední tři kartony obsahují rukopisy jeho přednášek.¹¹⁴

¹¹⁰ Tamtéž, f. Ministerstvo kultu a vyučování Vídeň, Personální spisy vysokoškolských učitelů, Pošík Václav Vavřinec, inv. č. 87, karton č. 256.

¹¹¹ ČERMÁKOVÁ, Jana. *Písemná pozůstalost Josefa Theurera (1862–1928): Písemnosti z let 1889–1979*. Inventář. Příbram: SOkA Příbram, 1979.

¹¹² Historie archivu. *Soapraha.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.soapraha.cz/pribram/ohistorii/> [cit. 2021-03-14].

¹¹³ Výběr: SOkA Příbram, osobní f. Theurer Josef, 1889–1979; BIOLKOVÁ, Jindra a Petr KAŠING. *Direktoři a rektori VŠB-Technické univerzity Ostrava: přehled osobností v čele univerzity v letech 1849–2014*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2014. ISBN 978-80-248-3644-7; ČERNÝ, M. K., *Theurerovo dílo muzikologické*; DVOŘÁKOVÁ, Z., *Ideály a skutečnost*; MAJER, J., *Josef Theurer; Týž, Křižovatky*.

¹¹⁴ ČERMÁKOVÁ, J., *Písemná pozůstalost*.

Archiv TU Vídeň

Počátky tamější archivní správy spadají do doby založení Polytechnického institutu ve Vídni v roce 1815. Z té doby se dochovaly spisy příslušné ústřední správy. Za uložení dokumentů byla zpočátku odpovědná příslušná ředitelství, případně kancelář rektora, což časem vedlo ke ztrátě písemností. Univerzitní archiv byl založen až v roce 1979.

Archiv TU Vídeň jsem navštívila v rámci Erasmu+. Vedení archivu mi poskytlo k nahlížení archivní prameny k osobnosti V. V. Pošíka, který na TU Vídeň měl studovat v letech 1905–1907. Jednalo se o matriku zapsaných studentů za jednotlivé studijní roky 1904–1905, 1905–1906, 1906–1907 a 1907–1908. Katalogy zaznamenávaly následující údaje o každém posluchači: matriční a nástupní číslo; jméno studujícího (rok, den, místo a země narození, příslušnost); jméno a bydliště otce nebo opatrovníka (poručíka), bydliště studujícího; předchozí studium, letošní imatrikulace, honorář za vyučování; vyučovací předměty (učební látka); v knize přihlášených potvrzení přihlášky a potvrzení docházky; závěrečná klasifikace (docházka a výsledek); datum vydání vysvědčení; složená I. a II. státní zkouška; vojenská povinná služba; akademické chování (jednání); vydání absolutoria; další poznámky; dokončení protokolu. V dalších dílech nechyběly informace o poplatcích, vyznání, stipendiu, datu a místu složení státní zkoušky.¹¹⁵ Tento pramen mi poskytl nejcennější informace o studiu V. V. Pošíka ve Vídni, jeho zaměření a upřesnění doby studia.

Dalšími předloženými tištěnými prameny byly studijní programy ze studijních let 1904–1905, 1905–1906, 1906–1907 a 1907–1908, které známe z českého prostředí a které vydávala i VŠB. Jejich obsahem byly výukové katalogy, studijní plány a personální zabezpečení TU Vídeň pro konkrétní školní rok. Například program z roku 1904 obsahoval seznam přednášek a cvičení, index ke katalogu lekcí, učební osnovy, tabulky vyučovacích hodin, personál, zkušební komise, seznam ředitelů, rektorů, děkanů a stálých profesorů, plány hlavní budovy a samozřejmě úvodní projev rektora.¹¹⁶ Tento

¹¹⁵ Archiv TU Vídeň, Hauptkatalog, Studienjahr 1904–1905, Mar.–Z, II., Außerordentliche und bloß Immatrikulierte Hörer, Posik Wenzel; Tamtéž, Hauptkatalog, Studienjahr 1905–1906, Neu.–Z, II., Ordentliche Hörer, Posik Wenzel; Tamtéž, Hauptkatalog, Studienjahr 1906–1907, Nationale des Außerordentlichen Hörers, Posik Wenzel; Tamtéž, Hauptkatalog, Studienjahr 1907–1908, Nationale des Außerordentlichen Hörers, Posik Wenzel.

¹¹⁶ *Lektionskatalog, Studienpläne und Personalstand der Technischen Hochschule in Wien für das Studeinjahr 1904–1905*. Wien: K. k. Technischen Hochschule, 1904; *Lektionskatalog, Studienpläne und Personalstand der Technischen Hochschule in Wien für das Studeinjahr 1905–1906*. Wien: K. k. Technischen Hochschule, 1905; *Lektionskatalog, Studienpläne und Personalstand der Technischen Hochschule in Wien für das Studeinjahr 1906–1907*. Wien: K. k. Technischen Hochschule, 1906; *Lektionskatalog, Studienpläne und Personalstand der Technischen Hochschule in Wien für das Studeinjahr 1907–1908*. Wien: K. k. Technischen Hochschule, 1907.

pramen mi umožnil se zorientovat ve vyučovaných předmětech na univerzitě v době, kdy školu navštěvoval V. V. Pošík, a zkorigovat informace z české literatury.

V neposlední řadě jsem měla k dispozici personální spisy tamějších profesorů Karla Pichelmayera (1868–1914), Karla Hochenegga (1860–1942), Johanna Sahulky (1857–1927) a Maxe Reithoffera (1864–1945). Obsah a rozsah těchto spisů byl velice různorodý, ale nejčastěji bylo součástí curriculum vitae, nekrology a výstřižky z novinových článků.¹¹⁷

2.2 Literatura

Základní literaturou sloužící ke zpracování disertační práce jsou práce vztahující se nejen přímo k dějinám této vysoké školy, které vycházely a vycházejí v průběhu celé její existence, ale také práce, které se týkají všeobecného vývoje dějin vysokoškolského vzdělávání, hospodářských dějin a dějin elektrotechniky, jež pomohou zasadit vývoj VŠB do kontextu se zásadními mezníky ve vývoji. V následujících řádcích se budu věnovat především stěžejní literatuře, neboť celkový výčet použité literatury je uveden v závěru disertační práce.

Historie příbramského období vývoje VŠB byla v jisté míře zpracována prvními historiky zabývajícími se dějinami školy: prvním historikem VŠB byl tamější profesor horního a hutního strojírenství, Josef Hrabák (1833–1921), který se věnoval dějinám hornictví a hutnictví v českých zemích. V čele Báňské akademie v Příbrami stál v letech 1879–1881 a 1885–1889, a proto mohl podat bezprostřední informace o svém působišti. První souvislé dějiny VŠB od jejích počátků do roku 1899 nesoucí název *Gedenkbuch zur Feier des fünfzigjährigen Bestandes der k. k. Bergakademie Příbram 1849–1899*¹¹⁸ zpracoval německy k 50. výročí založení Báňské akademie. Kniha je koncipována do několika částí. Jednak sleduje vývoj podle studijních let a všímá si změn, ke kterým docházelo, či jaké události měly vliv na vydávání nových statutů atp. Doslovně citoval nařízení, vyhlášky, podle kterých se měnily statuty školy a učební plány. V některých případech se jedná dokonce o jedinečnou situaci, protože originál není v současnosti k dispozici. Například *Nejvyšší rozhodnutí císaře Františka Josefa I. z 23. ledna 1849*

¹¹⁷ Archiv TU Vídeň, Personalakt Carl Hochenege (1860–1942), o. ö. Professor der Elektrotechnik; Tamtéž, Personalakt Johann Sahulka (1857–1927), ordenlicher Professor der Elektrotechnik; Tamtéž, Personalakt Carl Pichelmayer (1868–1914), o. ö. Professor für Theorie und Konstruktion elektrischer Maschinen; Tamtéž, Personalakt Max Reithoffer (1864–1945), Dr. phil., ordenlicher Professor.

¹¹⁸ HRABÁK, J., *Gedenkbuch*.

datovaného v Olomouci o zřízení dvou montánních učilišť v Leobenu a Příbrami doslovně cituje na stranách 9–11.¹¹⁹ Bohužel J. Hrabák s ohledem na dobu, kdy knihu psal, vcelku logicky neuvedl, kde je zdroj uložený. V druhé části monografie uvedl seznam vyučujících s daty jejich působení na škole podle jejich postavení, ale také podle jednotlivých stolic. Uvedl jmenovitý seznam posluchačů a úplně na závěr se věnoval školním budovám v Příbrami v letech 1849–1899. Součástí knihy jsou krátké nekrology profesorů, kteří v daném školním roce zemřeli, a jejich nejdůležitější profesní činnosti. Z badatelského (demografického) hlediska jsou užitečné závěrečné tabulky se jmenovitým seznamem posluchačů, u kterých je uveden rok studia a jeho aktuální nebo poslední známé postavení v zaměstnání a zda byl řádným nebo mimořádným posluchačem. Více se tímto cenným pramenným materiálem zabýval M. Myška.¹²⁰ Dále J. Hrabák uváděl počty studentů zapsaných v jednotlivých letech na konkrétní obory a způsob studia (řádný, mimořádný, hosté).

Na dílo J. Hrabáka navázal další historik zabývající se dějinami školy, profesor matematiky a fyziky Josef Theurer, o kterém pojednávám v následujících kapitolách. V roce 1924 vydal u příležitosti 75. výročí založení VŠB česky psaný *Památník Vysoké školy báňské v Příbrami za leta od 1899 do 1924: K 75letému jubileu trvání Vysoké školy báňské*.¹²¹ V úvodu sumarizoval první pokusy o soustavné báňské vzdělávání do roku 1899, čímž shrnul Hrabákovu práci. Na ni navázal 25letým obdobím rozděleným do šesti samostatných kapitol:

„A) Doba od definitivního doplnění báňské akademie až do její první reorganisace, totiž doba od r. 1899–1900 do 1902–3.

B) Doba od reorganisace r. 1904 do počátků bojů národnostních, totiž 1903–4 – 1908–9.

C) Doba bojů národnostních až do světové války. 1909–9 – 1913–14.

D) Doba světové války 1914–15 – 1917–18.

E) Doba převratová 1918–19.

*F) Doba po převratu, doba české vysoké školy báňské. 1918–19 do 1923–24.*¹²²

¹¹⁹ Tamtéž, s. 9–11.

¹²⁰ MYŠKA, M., *Podíl vyšších montanistických učilišť*.

¹²¹ THEURER, J., *Památník*.

¹²² Tamtéž.

Toto čtvrtstoletí charakterizuje: „... vše, co se odehrálo v rakouské politice celostátní, odrazí se zde věrně a úplně, a to dodává těmto vzpomínkám zajímavosti a pestrosti. Tím však liší se právě ráz tohoto období od dějin všech ostatních vysokých škol té doby, a stránka politická má velmi často převahu nad stránku vědecky-vysokoškolskou.“¹²³

J. Theurer zahájil každou kapitolu obecnou a často i velice detailní charakteristikou politicko-společenské situace, která měla vliv na budoucí vývoj VŠB a její umístění, dále na vývoj studijních oborů, předmětů a přijímání pedagogů. Tyto pasáže pro mě byly důležité kvůli lepšímu pochopení změn na škole a pochopení neustálého tlaku na přeložení školy z Příbrami do jiného města. Následovaly krátké charakteristiky jednotlivých studijních let s nejdůležitějšími změnami, například těmi v personálním obsazení nebo ve vedení školy. Velice přínosnými byly krátké medailonky o profesorech, kteří v daném školním roce zemřeli. Pokud došlo k úpravě učební osnovy, byla podrobně rozepsána. Podrobíme-li obsah kritice, zjistíme, že je řada údajů, respektive dat, nepřesných. Jak uvedu dále v textu na příkladech, některá fakta se na různých místech v knize liší. V posledním sledovaném období do roku 1924 zaznamenal autor mimo jiné aktuální učební osnovu, studijní rozvrhy, zkušební řád podle nové reorganizace a seznam osob činných na škole. Dále za celé pětadvacetileté období vypsál seznam osob působících u jednotlivých stolic (později kateder/ústavů), suplentů, soukromých docentů, honorovaných docentů a doktorů báňských věd. V dodatcích se věnoval báňským studentům, sociálním a kulturním opatřením, spolkovému životu, studijním válečným úlevám a statistice o frekvenci. V závěru knihy nalezneme seznam posluchačů zapsaných v letech 1895–1924.

Oba dva uvedení autoři zažili dobu, o které psali, a z jejich textu (především Theurerova) je to patrné. Především J. Theurer podává subjektivní pohled na některé události. Třetím důležitým autorem, respektive jeho dílem, kterého v souvislosti s historií nejstarších dějin VŠB zmíním, je rakouský historik Paul Werner Roth (1941–2001), který přednášel na univerzitách v Grazu a v Leobenu. Všichni tři autoři utváří ucelený pohled na dějiny VŠB v příbramském období. P. W. Roth se ve výroční publikaci ke 150 letům trvání Montánní univerzity v Leobenu¹²⁴ zabýval technickou

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ ROTH, Paul W. 150 Jahre Montanuniversität Leoben. Aus ihrer Geschichte. STURM, Friedwin (Hrsg.). 150 Jahre Montanuniversität Leoben 1840–1990. Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1990, s. 43–76. ISBN 9783201015226, s. 43–76.

a následně montánní výukou v rámci Habsburské monarchie od počátku 18. století, kdy byly zakládány polytechniky v Praze, Vídni a tzv. Johanneum v Grazu (*als Museum und Technische Lehranstalt*) a byla zahájena výuka prvních horních žáků v Banské Štiavnici a Jáchymově, na kterou navázala výuka hornických a hutnických věd na Pražské univerzitě díky Johannu Thadeaši Antonu Peithnerovi. Připomněl založení báňských akademií v 18. století ve Freibergu v Sasku, v Berlíně, St. Petersburgu atd. Dále sledoval vývoj Johannea v Grazu, založení školy ve Vordernbergu a následně etapy vývoje hornických učilišť (posléze báňských akademií a vysokých škol) v Leobenu a Příbrami (pokud se vývoj dotýkal obou škol). Autor zachytil vývoj leobenské montánní univerzity spolu se změnami učebních oborů a předmětů a počtem posluchačů.

Ze všech dalších historiků zabývajících se dějinami školy musím zdůraznit již dříve uvedeného historika Jiřího Majera,¹²⁵ který svůj život zasvětil historii hornictví v českých zemích, dějinám VŠB v jejím příbramském období a osobnostem jejich pedagogů, u nichž zpracovával i pozůstalosti. Jako příklad nejprve připomenu studii o Josefu Theurerovi ve *Vlastivědném sborníku Podbrdsko*,¹²⁶ ve kterém již v 70. letech publikoval článek o vzniku báňské akademie v Příbrami.¹²⁷ Od roku 1994 na sborník volně navázal sborník *Podbrdsko*, kde se J. Majer věnoval pedagogům působícím na Báňské akademii v Příbrami.¹²⁸ Neopomínal vydávat ani výroční články k jubileím školy.¹²⁹ Svými články s montánní tematikou včetně báňského školství přispíval do odborného časopisu *Dějiny věd a techniky*.¹³⁰ V roce 1984 vydal publikaci *Z dějin Vysoké školy báňské v Příbrami*.¹³¹

Pokud bych se zaměřila na literaturu z produkce především zaměstnanců VŠB v Ostravě v celé době její existence, jedná se spíše o dílčí studie publikované při příležitosti výročí školy nebo fakulty, články k jednotlivým osobnostem pedagogů a vědecko-výzkumných pracovníků školy, které vycházely u příležitosti jejich jubileí, jmenování, ocenění nebo úmrtí. Jelikož texty vydávali především pedagogové působící

¹²⁵ DRÁBEK, Pavel. Vzpomínka na Jiřího Majera. *DVT: dějiny věd a techniky* [online]. 2008. Dostupné z: https://dvt.hyperlink.cz/jiri_majer.htm [cit. 2021-01-25].

¹²⁶ MAJER, J., *Josef Theurer*, s. 5–93.

¹²⁷ Týž, *Ke vzniku a počátkům*, s. 7–41; Týž, *K otázce zřízení a poslání*, s. 53–60.

¹²⁸ Týž, *K prvním generacím pedagogů*, s. 73–81.

¹²⁹ Týž, *Ke zřízení Vysoké školy báňské*, s. 41–50; Týž, *Ke 150letému jubileu*, s. 51–56.

¹³⁰ Týž, *K počátkům hornického školství*, s. 151–162; Týž, *Křižovatky v životě Josefa Theurera*; Týž, *Snahy o zřízení báňské akademie*, s. 65–75.

¹³¹ Týž, *Z dějin*.

na daných fakultách, katedrách a ostatních pracovištích školy, dostávají se nám do rukou jejich pohledy na vývoj školy s různě dlouhým časovým odstupem. Z metodologického hlediska se jedná o oficiální výroční publikace, které by měly být z faktografického hlediska přesné, protože vycházejí z oficiálních úředních dokumentů, ale mohou být svým obsahem poplatné době, a navíc nekritičnost se násobí snahou připsat své škole (fakultě, katedře) co největší zásluhy, právě proto, že knihy o dějinách jednotlivých technických škol vznikají při oslavách jubileí. Většina autorů čerpala informace o historii školy z dříve publikované literatury, jubilejních knih, příspěvků ve sbornících a článků, dále autoři vycházeli ze studijních programů VŠB a jednotlivých fakult, dokumentů z Archivu VŠB, vzpomínek bývalých kolegů a vlastních zkušeností. Postupně uvedu konkrétní příklady. Co se týká dostupnosti těchto publikací, je situace velice problematická. Knihovna VŠB ve svém katalogu neeviduje veškeré publikační aktivity univerzity, proto se badatel nemusí o všech vydaných knihách dozvědět. Ideálně by se měl obrátit s dotazem přímo na vedení jednotlivých fakult nebo navštívit univerzitní archiv, který vlastní jak historické publikace, tak nejnovější literaturu o VŠB.

Součástí výročních publikací bývá: úvodní slovo rektora nebo děkana fakulty, portréty nebo fotografie bývalých a současných členů školy, fakulty nebo katedry. Následuje stručná připomínka historie a současnosti školy, fakulty nebo katedry, organizační struktura, aktuální personální obsazení, zaměření výuky, studijní programy, vědecko-výzkumná činnost, vybavení kateder a laboratoří, spolupráce se zahraničím a průmyslem. Pokud se jednalo o jubilejní publikaci celé školy, autoři se spíše zaměřili na vylíčení dějin školy s důrazem na výuku hornictví a hutnictví a významné osobnosti z těchto oborů. V některých pracích jsou uvedena jména absolventů a publikační činnost pedagogů. Pokud bývá uvedeno personální obsazení, dozvíme se o jednotlivých osobách datum a místo narození, funkce a krátký životopis od vysokoškolských let se zaměřením na VŠB, často nepřesahující jeden kratší odstavec. U výukové činnosti bývají uvedeny předměty s tématy přednášek a rozsahem hodin v semestrech. Publikace vycházejí jak v českém, tak anglickém jazyce. V novějších vydáních nalezneme grafy například s vývojem počtu absolventů.

J. Hrabák, J. Theurer a J. Majer se věnovali historii VŠB výhradně v Příbrami. Jedna z prvních prací věnující se dějinám VŠB v Příbrami a Ostravě, která byla napsána

v poválečném období v roce 1959 kolektivem autorů pod vedením Rudolfa Jirkovského (1902–1989), vznikla k 110letému výročí školy.¹³² R. Jirkovský patřil ke generaci pedagogů, která vyučovala jak v Příbrami, tak Ostravě. Napsal několik článků a publikací o dějinách hornického školství a VŠB. Například: *255 let Vysoké školy báňské v Ostravě*;¹³³ *Vysoká škola báňská v Ostravě v letech 1945–1973*;¹³⁴ *Staré tradiční slavnosti báňských akademiků v Příbrami*.¹³⁵

Dále bych chtěla připomenout *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*, v němž rovněž vycházely články k jubileím.¹³⁶ V letech 1972 a 1980 vyšla zvláštní čísla sborníků,¹³⁷ které dokumentovaly v rámci úvodu dějiny a současný stav školy, dále formou obrazové přílohy odborná pracoviště, akademické slavnosti, nejruznější exkurze, praxe, konference aj. Informačně zajímavým se jeví výroční sborník z roku 1989, ve kterém byly publikovány příspěvky jednak o historii skoku přes kůži,¹³⁸ jednak o rektorech Báňské akademie v Příbrami a VŠB v Ostravě,¹³⁹ děkanech hornicko-geologické fakulty VŠB v Ostravě v letech 1951–1988¹⁴⁰ a dva články o historii VŠB v příbramské a ostravské etapě.¹⁴¹ Pozastavím se právě u článku *Příbramská historie Vysoké školy báňské 1849–1945* od Miloslava Čížka.¹⁴² Vcelku rozsáhlý článek se v rámci úvodu věnuje prvním pokusům o vzdělávání báňských odborníků od 16. století a důvodům, které k jejich výuce vedly. Vývoj je sledován v rámci českých zemí a dnešního území Slovenska, konkrétně v Banské Štiavnici. Následují kapitoly s ohlednutím za 140letou historii VŠB s přihlédnutím ke stavu hornického a hutnického průmyslu. Autor neopomněl zmínit osobnosti, které ovlivnily chod školy a přispěly k rozvoji revíru. Čtenář je seznámen s tamějšími spolky a jejich činností. Z textu nelze

¹³² JIRKOVSKÝ, R. a kol., *110 let*.

¹³³ JIRKOVSKÝ, Rudolf. 255 let Vysoké školy báňské v Ostravě. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Roč. 16, č. 1, řada hutnická. 1970, s. 245–253: Článek ve svém názvu odkazuje na mezník ve výuce montánních disciplín, konkrétně na rok 1716, kdy byla v Jáchymově zahájena výuka prvních horních žáků.

¹³⁴ Týž, *Vysoká škola báňská v Ostravě v letech 1945–1973*. In: *Ostrava: Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města 6*. Ostrava: Profil, 1973, s. 69–102. ISBN 59-194-73, s. 69–102: Text byl doplněn přehledy posluchačů a pedagogů ve sledovaném období.

¹³⁵ Týž, *Staré tradiční slavnosti*.

¹³⁶ RŮŽIČKA, Bohuslav. 20 let přeložení Vysoké školy báňské z Příbrami do Ostravy. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě. Řada hornicko-geologická*, roč. 12, 1966, č. 1, s. 111–112.

¹³⁷ KUCHAR, Lumír a kol. VŠB Ostrava. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě – zvláštní číslo*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972; Týž, VŠB Ostrava. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě – zvláštní číslo*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

¹³⁸ MATOUŠ, Jiří. „100 skoků přes kůži“ a jejich historie na Vysoké škole báňské od Příbrami po Ostravu. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 135–144.

¹³⁹ Rektori Báňské akademie v Příbrami 1850–1945. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 147–149; Rektori Vysoké školy báňské v Ostravě 1945–1988. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 153–154.

¹⁴⁰ Děkaní hornicko-geologické fakulty Vysoké školy báňské v Ostravě 1951–1988. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 157–159.

¹⁴¹ ČÍŽEK, Miloslav. Příbramská historie Vysoké školy báňské 1849–1945. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: SPN, 1989, s. 9–115; MATOUŠ, Jiří. Ostravská historie Vysoké školy báňské 1945–1989. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 119–132.

¹⁴² ČÍŽEK, M., *Příbramská historie*, s. 9–115.

jasně říci, že by některá kapitola převažovala. M. Čížek se snažil podat ucelený obraz školy v daném regionu, který byl utvářen nejrůznějšími vlivy počínaje národnostními spory, spolkovou činností, rozvojem průmyslu atd. Z metodologického hlediska se jedná spíše o kompilační práci, ve které autor vycházel především z díla J. Majera a článků v regionálních sbornících a časopisech. Ne všechna tvrzení jsou věrohodná a musíme si je ověřit z dalších zdrojů, jak dokládá například informace, že Josef Theurer byl prvním vysokoškolským profesorem v Rakousko-Uhersku, který do svých fyzikálních přednášek zařadil stati o elektrické energii.¹⁴³

Nový zájem o zpracování dějin VŠB nastal změnou poměrů po roce 1989. U příležitosti 50. výročí přeložení VŠB z Příbrami do Ostravy v roce 1995 byla z podnětu tehdejšího rektora, Tomáše Čermáka, vydána publikace *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava*¹⁴⁴ s komplexněji zpracovanými dějinami školy, do které napsala text tamější archivářka Jindra Biolková. Dějiny školy byly zasazeny do kontextu politického a hospodářského vývoje včetně tradice montánního školství v českých zemích a na Slovensku. Dále byl popsán vývoj jednotlivých fakult, kateder, odborných pracovišť a v závěru byl uveden jmenný seznam pracovníků a absolventů s akademickými a vědeckými tituly získanými na VŠB. V publikaci byly rovněž využity vzpomínky pedagogů a vědecko-výzkumných pracovníků.

V roce 1999 byla publikována výroční kniha *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 1849–1999*¹⁴⁵ k 150 letům založení školy, kde byla autorkou textu o dějinách školy opět J. Biolková. Zpracování knihy bylo z metodologického hlediska mnohem originálnější než například před rokem 1989, protože k výzkumu byly využity prameny z fondů Archivu NTM, SOkA v Příbrami a Národní technické knihovny (dále NTK), včetně dokumentace a personálních materiálů poskytnutých pamětníky (bývalí studenti a pedagogové).

V roce 2005 bylo formou almanachu *Vysoká škola báňská v Ostravě 1945 – Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 2005*¹⁴⁶ připomenuto šedesátileté přeložení VŠB z Příbrami do Ostravy. Autorkou úvodní části se stručnou historií školy byla J. Biolková. Almanach je spíše obrazovou (fotografickou) dokumentací historie

¹⁴³ Týž, s. 57.

¹⁴⁴ HALÁSEK, D., *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava*.

¹⁴⁵ WYSLYCH, P. (ed.) *Vysoká škola báňská*.

¹⁴⁶ NOSKIEVIČ, Petr, ed. *Vysoká škola báňská v Ostravě 1945*.

školy s textovým doprovodem. V závěru opět nechybí seznamy pracovníků a absolventů s akademickými a vědeckými tituly získanými na VŠB.

Dosud poslední jubilejní publikací k 160. výročí založení VŠB shrnující dějiny celé školy je *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 1849–2009*¹⁴⁷ z roku 2009, v níž historii a současný stav školy zpracovala J. Biolková spolu s proděkany pro studijní záležitosti jednotlivých fakult. Opět se jedná o obrazově bohatou knihu zachycující pomocí fotografické dokumentace celý vývoj školy včetně současné činnosti jednotlivých pracovišť a pracovníků.

Než přikročím k další skupině výročních publikací, chtěla bych zmínit knihu *Historie a současnost báňského školství v českých zemích*¹⁴⁸ vydanou v roce 1996 hornicko-geologickou fakultou VŠB, od čehož se odráží i charakter textů J. Biolkové. Ke zpracování knihy jí poskytla dokumenty hornicko-geologická fakulta. Knihu bychom mohli pomyslně rozdělit do tří částí. První z nich se v úvodu zaměřuje na dějiny montánního školství a události, které nezbytně vedly k zahájení báňské výuky v českých zemích. Po seznámení s vývojem v 16.–18. století následují další dílčí kapitoly soustředěné výhradně na dějiny VŠB, hornický obor a hornicko-geologickou fakultu v letech 1849–1994. Druhou část tvoří kapitola o současnosti a budoucnosti hornicko-geologické fakulty. Poslední část zahrnuje galerii děkanů, jmenovitý seznam profesorů a docentů hornicko-geologické fakulty s krátkými biogramy za období 1945–1996, vzpomínky pamětníků, akademicko-hornické tradice fakulty a charakteristiku důlních společností. Text je zaměřen také na spolupráci školy s hornickou praxí a zahraničím. Kniha se opírá nejen o archivní materiály a literaturu, ale i o vzpomínky pamětníků. Kniha je důležitým zdrojem pro poznání dějin VŠB, hornicko-geologické fakulty a hornického oboru.

Dosavadní přehled jubilejních publikací se obsahově vztahoval k dějinám celé školy. Další skupinu jubilejních publikací tvoří literatura vztahující se k výročím jednotlivých fakult a kateder, které úzce souvisí s tématem disertační práce, tedy elektrotechnikou. Jelikož byla elektrotechnická výuka zaštiťována po přestěhování do Ostravy až do

¹⁴⁷ NOSKIEVIČ, Petr, ed. *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 1849–2009*.

¹⁴⁸ SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*.

90. let strojní fakultou a teprve následně samostatnou fakultou elektrotechniky a informatiky, soustředila jsem se právě na jejich publikační činnost.

Jednou z prvních prací k výročí konkrétní fakulty byl *Pamětní spis: vydaný u příležitosti 30. výročí založení Fakulty strojní a elektrotechnické Vysoké školy báňské v Ostravě*¹⁴⁹ vydaný v roce 1980. Po historickém úvodu o založení montánního učiliště v Příbrami se autor Vladimír Podhorný podrobněji věnoval až době po roce 1945, kdy byla škola přeložena do Ostravy. Po charakteristice vývoje fakulty, včetně jejího vývoje v jubilejním roce, se autor zabýval jejími významnými osobnostmi, popisem kateder a studijních oborů. V závěru se nachází jmenovitý seznam absolventů a pedagogů působících na fakultě do roku 1980 s jejich přiřazením ke katedře. S ohledem na dobu vydání *Pamětního spisu* je na něm po obsahové stránce patrné, že některé pasáže byly poplatné době: „Dnes po 35 letech od tohoto rozhodnutí můžeme jednoznačně prohlásit, že zástupci Komunistické strany Československa v tehdejší vládě v čele se s. Klementem Gottwaldem velmi prozíravě prosadili to, co se stalo základem nebývalého rozvoje a všech úspěchů Vysoké školy báňské v Ostravě.“¹⁵⁰ Nebo když v 70. letech probíhala modernizace obsahu studia, došlo k „... odstranění povinných a faktografických částí v jednotlivých předmětech a posílení světonázorových aspektů ve výuce všech předmětů,“¹⁵¹ jak píše autor. Oproti tomu jsou pro badatele přínosné pasáže s citacemi dekretu z roku 1945 a nařízení vlády z let 1950, 1951, 1968 a 1977, které umožňují sledovat, jaký vliv měl stát na postupné změny na škole nebo fakultách.

Fakulta strojní a elektrotechnická, později jen strojní, následně vydala jubilejní publikace ke 40., 50., 55. a 60. výročí založení fakulty.¹⁵² Například historickou část knihy *Fakulta strojní Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava 1950–2000* zpracovala Jindra Biolková spolu se širším okruhem autorů (profesorů VŠB): Karlem Bailottim, Zdeňkem Dejlem, Jaroslavem Janalíkem a Josefem Jurmanem. Oproti předchozím jubilejním knihám přichází tato s poměrně detailní faktografií vývoje strojní fakulty od jejího založení jako samostatné vysoké školy v Brušperku, sloučení s VŠB v roce 1951 až po současnost. Text doplňují fotografie a dokumenty z různých sfér života fakulty, portréty děkanů a profesorů.

¹⁴⁹ PODHORNÝ, V. (ed). *Pamětní spis*.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 9.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 25.

¹⁵² ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; JURMAN, J. (ed.), *Fakulta strojní*; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

Fakulta elektrotechniky a informatiky vydala jubilejní publikace k 5., 10. a 20. výročí založení fakulty.¹⁵³ První z nich mi posloužila jako odrazový můstek pro základní přehled o dějinách elektrotechniky na VŠB od zavedení přednášek J. Theurerem a o personálním složení katedry. V této jubilejní publikaci, lépe řečeno brožurce, je věnováno právě nejvíce pozornosti osobnostem, kteří ovlivnili vývoj výuky elektrotechnického oboru na škole. Dále je shrnuta stručná historie báňského školství s návazností na vznik fakulty, organizační struktura, výzkumné aktivity a projekty. Katedry jsou popsány pouze ve stavu, v jakém se nacházely v době přípravy brožury, bez uvedení předchozího vývoje. Nicméně práce postrádá jakékoliv detailnější informace a propojení s vývojem v českých zemích a ve světě.¹⁵⁴ Dvacetiletá jubilejní publikace už byla zaměřena čistě na období těsně spjaté se samostatnou fakultou, čemuž odpovídá rozvržení obsahu zahrnující úvodní slova rektora a děkana, profil fakulty, vedení historické i současné, akademické funkcionáře, organizační strukturu, kolegium děkana, vědecké, průmyslové a pedagogické rady, akademický senát a studium na fakultě. Nově byly připojeny informace k oceněným osobnostem medailí Georgia Agricoly. Následovaly profily jednotlivých kateder, galerie docentů a profesorů a jmenovitý přehled absolventů fakulty z let 1991–2010. Pro účely disertační práce nebyla z uvedených důvodů jubilejní publikace k 20. výročí příliš užitečná.¹⁵⁵

Jedna z nejlepších prací po obsahové stránce a z metodologického hlediska byla práce Václava Vrány *Katedra obecné elektrotechniky*,¹⁵⁶ která byla napsána na základě celoškolských studijních programů VŠB z let 1947–1948, 1962–1972 a 1973–1985 a následně jednotlivých fakult z let 1985–1999. Dále autor použil výroční publikace fakulty a školy a materiály z archivu VŠB. Autor se zaměřil nejenom na stručnou historii fakulty elektrotechniky a informatiky, ale především na historii a současnost katedry, její organizační strukturu, vědecko-výzkumnou a publikační činnost, popsal laboratoře katedry a pedagogickou činnost, u které uvedl předměty s rozsahem výuky a obsahem přednášené látky. Zmínil se i o výuce elektrotechniky podle jednotlivých fakult v různých letech.

¹⁵³ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; ROMKOVÁ, H., (ed.), 10 let.

¹⁵⁴ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996.

¹⁵⁵ *Fakulta elektrotechniky a informatiky: 20 let*.

¹⁵⁶ VRÁNA, V., *Katedra*.

Z novější generace historiků jsem již zmínila Jindru Biolkovou, která se jako archivářka VŠB podílela nejen na historických částech výše uvedených jubilejních publikací, ale spolupracovala i s tamějším archivářem Petrem Kašingem, který je v současnosti vedoucím Archivu VŠB, na řadě publikací a článků pro odborné časopisy, sborníky a konference. Jen namátkou uvedu nejdůležitější, z nichž jsem vycházela při zpracování disertační práce. V prvé řadě jmenuji jejich společnou monografii *Direktoři a rektori VŠB*.¹⁵⁷ Mohla jsem ji využít u osobnosti J. Theurera, který byl rektorem VŠB v letech 1903–1905, 1907–1911, 1917–1921 a 1926–1927, V. V. Pošíka (rektor 1930–1931) a částečně Tomáše Čermáka (rektor 1990–1997 a 2003–2010). Text ke každé osobnosti má charakter kratší biografie, ale pokud autoři uznali, že zásluhy nejen o výstavbu školy byly významnějšího charakteru, dostali více prostoru. V úvodu autoři přiblížili krátce rodinný původ a školní léta, následovala praxe a nejvýznamnější díla literární a vědecko-výzkumná. Důraz byl kladen na sepětí s VŠB a přínos vědnímu oboru, kterému se dotyčný věnoval. Autoři se snažili zachytit osobnosti a okolnosti, které měly vliv na život a dílo dotyčného. V závěru biogramu se nacházel výběr bibliografie, literatura a archivní prameny.

Ze společných článků J. Biolkové a P. Kašinga upozorním na *Vývoj Vysoké školy báňské v podmínkách ostravského regionu v letech 1945–1969*,¹⁵⁸ ve kterém se velice detailně zabývali událostmi uvedeného období, poznamenaného mimo jiné politickými událostmi po únoru 1948, vznikem AV NF VŠB, činností kádrového odboru VŠB a politickými represemi. Ty se nevyhnuly ani tamějším pedagogům, včetně mnou studovaného Vítězslava Vavřína, o němž se autoři zmiňují. V závěru článku autoři připomněli rehabilitace 60. let a nástup normalizace.

Z jejich spolupráce vzešla v roce 2013 monografie *Osobnosti vědy a techniky: nositelé čestných doktorátů a medaile Georgia Agricoly Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava*,¹⁵⁹ na kterou jsme jako spoluautoři navázali s P. Kašingem v roce 2016 monografií *Tento diplom račte přijmout: 56 osobností vědy, techniky a veřejného života čestnými doktory VŠB-TU Ostrava*.¹⁶⁰ Publikace přináší portréty 56 osobností, kterým VŠB udělila v období 1907–2016 hodnost čestného doktora (do roku 1950

¹⁵⁷ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*.

¹⁵⁸ Titíž, *Vývoj Vysoké školy báňské*, s. 39–60.

¹⁵⁹ Titíž, *Osobnosti vědy a techniky: nositelé čestných doktorátů a medaile Georgia Agricoly Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2013. ISBN 978-80-248-2903-6.

¹⁶⁰ KAŠING, P. a M. STONIŠOVÁ, *Tento diplom*.

čestného doktora montánních věd). Jednalo se o významné reprezentanty různých oborů vědy a výzkumu, zástupce průmyslové praxe, pedagogy a představitele politického života, kteří se zasloužili o podporu vzdělávání a vědecké činnosti. Všechny jednostránkové medailonky doprovází portrétní fotografie oceněné osobnosti. Medailonky obsahují nejdůležitější životopisná data, funkce a pracovní zařazení, v němž daná osobnost obdržela čestný doktorát, a znění hlavního návrhu. Přestože čestný doktorát neobdržel žádný z mnou sledovaných pedagogů, patřili někteří z nich k těm, kdo se podíleli na rozhodování o jejich udělení (například V. V. Pošík). Pro mě a pro mou disertační práci byla spolupráce na publikaci přínosnou, protože jsem získala cenné zkušenosti při zpracování kratších biogramů a zároveň jsem mohla využít poznatky o mnou již prostudovaných osobnostech ve spojitosti s udělováním čestných doktorátů.¹⁶¹

Současný historik VŠB, Petr Kašing, se jako dlouholetý archivář univerzity zabývá jejími dějinami, ve spolupráci s jednotlivými fakultami připravuje nové publikace, prezentuje historii školy na konferencích a v regionálních sbornících a především se zabývá osobnostmi, od nichž získává pro archiv cenné osobní vzpomínky, fotografie, paměti atp. Jako příklad mohu uvést dva články v regionálních sbornících *Ostrava a Podbrdsko: Příbram? Praha? Ostrava!!! Problematika přeložení VŠB z Příbrami do Ostravy v pramenech*,¹⁶² kde autor shrnuje do té doby ne zcela ujasněné důvody pro přeložení školy, které se řešily prakticky od konce 19. století až do roku 1945, kdy byla škola přemístěna trvale do Ostravy; a článek *Vysoká škola báňská – významná kapitola v dějinách Příbrami a důležitá součást Ostravy*.¹⁶³ K jeho nejaktuálnějšímu publikačnímu počínu patří jubilejní publikace z roku 2019 *VŠB – Technická univerzita Ostrava, Fakulta materiálově-technologická, příběh jedné fakulty 1849–2019*.¹⁶⁴

Nyní přistoupím k rozboru literatury, která již nepřímo souvisí s VŠB, ale stala se nedílnou součástí zpracování disertační práce. Ve své disertační práci jsem se mohla opřít o dílo historika matematiky, dlouholetého zaměstnance Masarykovy univerzity

¹⁶¹ STONIŠOVÁ, M., *Dr. mont. h. c. ing. Eduard Šebela; Táž, Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík*.

¹⁶² KAŠING, Petr. Příbram? Praha? Ostrava!!! Problematika přeložení VŠB z Příbrami do Ostravy v pramenech. In: *Ostrava 29: Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava, 2015, s. 97–124.

¹⁶³ Týž, *Vysoká škola báňská – významná kapitola v dějinách Příbrami a důležitá součást Ostravy*. In: *Podbrdsko*. Příbram, 2019, s. 151–177.

¹⁶⁴ Týž, *VŠB - Technická univerzita Ostrava, Fakulta materiálově-technologická, příběh jedné fakulty 1849–2019*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2019. ISBN 978-80-248-4339-1.

v Brně, Pavla Šišmy, *Učitelé na německé technice v Brně 1849–1945*.¹⁶⁵ Cílem autora bylo předložit co nejúplnější přehled učitelů, kteří působili na brněnské německé technice během její téměř stoleté existence. Koncept knihy je rozdělen do tří samostatných kapitol, z nichž první přináší stručný pohled jednak na vývoj německé techniky v Brně v různých etapách a vychází především z již publikovaných prací, a jednak na postavení vysokoškolských učitelů do roku 1945. Druhá část je věnována vývoji vyučování jednotlivých oborů z personálního hlediska. Čtenář získá představu o tom, jak se vyvíjel počet stolic, jakým způsobem se na nich střídali profesori a kteří docenti a asistenti těmto profesorům pomáhali při pedagogické i vědecko-výzkumné činnosti. Nejrozsáhlejší třetí kapitola přináší biografické informace o téměř všech profesorech, docentech a značné části asistentů. Právě v tomto považuje autor studii za průkopnickou, protože dosud neexistovaly seznamy všech uvedených skupin učitelů. Pro účely disertační práce jsem využila především (sub)kapitoly věnované učitelskému sboru (kapitola 1.6) a strojním a elektrotechnickým oborům (kapitola 2.3) s částí o katedrách elektrotechniky. Jelikož na brněnské technice pracoval mnou sledovaný Rudolf Czepek, dohledala jsem k němu v publikaci životopisné údaje.¹⁶⁶

Co se týká historie výuky na Báňské akademii v Banské Štiavnici (od roku 1904 Vysoké školy banické a lesnické), vycházela jsem z příspěvků autorů ve *Zborníku slovenského banského múzea*¹⁶⁷ z roku 1985, kde se autoři věnovali různým etapám vývoje této vysoké školy od 18. století do roku 1918 a následně od jejího přesunu do maďarské Šoproně až ke vzniku Banické fakulty VŠT v Košicích. Součástí článků do roku 1918 jsou rovněž krátké medailonky osobností, které významnou měrou ovlivnily chod školy. Další důležitou publikací zachycující vývoj akademie v Banské Štiavnici je *Uhelné hornictví v ČSSR*¹⁶⁸ z roku 1985 od kolektivu autorů. Autoři se mimo jiné podrobně zaměřili na významné pedagogy a jejich dílo, které ovlivnilo generace horníků a hutníků odborníků.

¹⁶⁵ ŠIŠMA, Pavel. Učitelé na německé technice v Brně 1849–1945. In: FOLTA, Jaroslav, ed. *Práce z dějin techniky a přírodních věd*. Sv. 2. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky, 2004. ISBN 80-239-3279-9.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 5, 76–83.

¹⁶⁷ NOVÁK, Jan. Výuka banictva na banskoštiavnickej banickej akademii od jej vzniku do polovice 19. storočia. In: *Zborník slovenského banského múzea*. Roč. XII. Banská Štiavnica: Slovenské banské muzeum, 1985, s. 225–241; PATVAROS, József a László ZSÁMBOKI. Dejiny katedry banictva banickej akademie v Banskej Štiavnici v rokoch 1870–1918. In: *Zborník slovenského banského múzea*. Roč. XII. Banská Štiavnica: Slovenské banské muzeum, 1985, s. 271–284; TIMČÁK, Gejza M. Poznámky k histórii banickej fakulty VŠT Košice od jej vzniku po dnešok. In: *Zborník slovenského banského múzea*. Roč. XII. Banská Štiavnica: Slovenské banské muzeum, 1985, s. 285–296.

¹⁶⁸ MAJER, J. a kol., *Uhelné hornictví*.

Vysokoškolskému vzdělávacímu systému a univerzitnímu školství po roce 1945 se věnovali Pavel Urbášek a Jiří Pulec.¹⁶⁹ Pavel Urbášek je ředitel Archivu Univerzity Palackého v Olomouci a historik. Zaměřuje se na soudobé dějiny (dějiny školství, orální historie, dějiny normalizace, dějiny vojenství ve 20. století). Jiří Pulec byl dlouholetým vedoucím Archivu Masarykovy univerzity v Brně. Jejich monografie *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*¹⁷⁰ přispěla k poválečným dějinám českého vysokého školství. Monografie zahrnuje vývoj jednotlivých vysokoškolských institucí a vědních oborů. Rovněž se zaměřuje na životní osudy vysokoškolských vědců a pedagogů a na postavení studentstva.

K základním odborným publikacím pro poznání hospodářských dějin a konkrétního oboru s vazbou jak na praxi, tak na vzdělávání, patří *Studie o technice*,¹⁷¹ které mi posloužily mimo jiné k doplnění kontextu doby. Na jejich zpracování se podílel kolektiv autorů, z nichž každý zpracoval kapitolu blízkou jeho profesi. Konkrétně bych ze *Studií o technice v českých zemích 1918–1945* upozornila na kapitolu zpracovanou Marcelou Efmertovou, *Elektrotechnické spolky, školství a výzkum*.¹⁷² V této kapitole se autorka sice o začínající se, respektive již rozvíjející se výuce elektrotechniky na VŠB nezmiňovala, ale zaměřila se výhradně na školy elektrotechnického rázu. Podobnou, ale podrobnější kapitolu bychom našli v další její práci, která nese název *Elektrotechnika v českých zemích a v Československu do poloviny 20. století. Studie k vývoji elektrotechnických oborů*.¹⁷³ Studie umožňuje výbornou orientaci v základní problematice vývoje elektrotechniky na našem území v uvedeném časovém horizontu.

Ze starší odborné elektrotechnické literatury bych chtěla připomenout rozsáhlou publikaci *Československý elektrotechnický a elektronický průmysl 1948–1988*,¹⁷⁴ kterou vydal kolektiv autorů pod vedením Miroslava Frka a Vladimíra Hrbka. Jak je

¹⁶⁹ URBÁŠEK, Pavel a JIŘÍ PULEC. *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0594-6; TITÍŽ. *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*; URBÁŠEK, Pavel. *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech tzv. normalizace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1879-7.

¹⁷⁰ URBÁŠEK, P. a J. PULEC. *Kapitoly*.

¹⁷¹ FOLTA, Jaroslav, ed. *Studie o technice v českých zemích 1945–1992*. [Část] 1. Praha: Encyklopedický dům, 2003. Sborník Národního technického muzea, č. 32. ISBN 80-86044-22-X; SMOLKA, Ivan a Jaroslav FOLTA, eds. *Studie o technice v českých zemích 1918–1945*. V/1. Praha: Národní technické muzeum, 1995. Sborník Národního technického muzea, č. 28. ISBN 80-7037-042-4.

¹⁷² EFMERTOVÁ, Marcela. *Elektrotechnické spolky, školství a výzkum*. In: SMOLKA, Ivan a Jaroslav FOLTA, ed. *Studie o technice v českých zemích 1918–1945*. V, (1. část). Praha: NTM, 1995, s. 380–384. Sborník Národního technického muzea, č. 28. ISBN 80-7037-042-4.

¹⁷³ TÁŽ, *Elektrotechnika v českých zemích a v Československu do poloviny 20. století: Studie k vývoji elektrotechnických oborů*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-99-0.

¹⁷⁴ FRK, Miroslav a Vladimír HRBEK. *Československý elektrotechnický a elektronický průmysl: 1948–1988*. 3., přeprac. vyd. Praha: SNTL, 1988.

z citačních údajů zřejmé, kniha vyšla ve třech vydáních. Poprvé v roce 1978 jako *30 let československého elektrotechnického a elektronického průmyslu: 1948–1978*,¹⁷⁵ podruhé v roce 1983 v přepracovaném vydání pod názvem *Československý elektrotechnický a elektronický průmysl 1948–1983*¹⁷⁶ a třetí vydání, ze kterého jsem vycházela (viz výše), vyšlo v roce 1988. Kniha obsahovala bibliografii, seznam podniků a závodů. Cílem autorů bylo podat celkovou charakteristiku významného odvětví československého průmyslu včetně konkrétních podniků a závodů, seznámit s rozvojem nejdůležitějších oborů a výrobků v silnoproudé a slaboproudé elektrotechnice, s rozvojem automatizace, výpočetní techniky a v závěru nastínit budoucí vývoj. Z tohoto hlediska jsem mohla publikaci využít k získání přehledu o stavu oboru, vědy, výzkumu a podnicích na našem území v určitém časovém horizontu a doplnit výsledky vlastního bádání, případně je s publikací srovnat. Jedna ze subkapitol třetího vydání se věnovala využití výzkumu na vysokých školách, spolupráci vysokých škol s průmyslem a elektrotechnickými fakultami (případně v kombinaci se strojnickou fakultou) na ČVUT v Praze, Slovenskou vysokou školou technickou /dále SVŠT/ v Bratislavě, VUT v Brně, VŠSE v Plzni, Vysoké škole dopravy a spojů /dále VŠDS/ v Žilině a VŠT v Košicích. Vzhledem k tomu, že zde byla zařazena fakulta strojnická a elektrotechnická na VŠDS v Žilině, dalo by se očekávat zmínění fakulty strojní a elektrotechnické na VŠB založené v roce 1977. Bohužel byla zcela opomenuta.

Připomenout musím rovněž historika elektrotechniky Daniela Mayera, profesora teoretické a experimentální elektrotechniky, a jednu z jeho publikací *Pohledy do minulosti elektrotechniky*¹⁷⁷ v druhém přepracovaném vydání z roku 2004. Myslím, že knihu nejlépe charakterizuje závěrečný komentář na její obálce. Autor se snažil vylíčit vývoj vědeckých názorů a způsobů dosahování významných objevů v různých oblastech elektrotechniky. Analyzoval přínos nejen elektrotechniků, ale i fyziků, a společenské podmínky, ze kterých vycházela jejich práce. Přibližuje prakticky od počátku poznávání elektrických a magnetických jevů, zákony elektrodynamiky a jejich aplikaci při vzniku a rozvoji elektrotechnického průmyslu, dále výrobu, přenos a použití

¹⁷⁵ Titiž, *30 let československého elektrotechnického a elektronického průmyslu: 1948–1978*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1978.

¹⁷⁶ Titiž, *Československý elektrotechnický a elektronický průmysl: 1948–1983*. Druhé, přepracované vydání. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1983.

¹⁷⁷ MAYER, Daniel. *Pohledy do minulosti elektrotechniky: objevy, myšlenky, vynálezy, osobnosti*. České Budějovice: Kopp, 1999. ISBN 80-723-2092-0; Týž, *Pohledy do minulosti elektrotechniky: objevy, myšlenky, vynálezy, osobnosti*. 2. dopl. vyd. České Budějovice: Kopp, 2004. ISBN 80-7232-219-2; Týž, *Stručné dějiny oborů: Elektrotechnika*. Praha: Scientia, 2001. ISBN 80-7183-234-0.

elektrické energie a sdělovacích prostředků. Jedna kapitola je rovněž věnována historii vývoje elektrotechnických vysokých škol, ve které přibližuje tradici českého inženýrského školství, především pražské a brněnské elektrotechnické školství. O výuce elektrotechniky na VŠB se nezmiňuje. Z metodologického hlediska je zpracování kapitoly postavené na faktografických informacích, které autor zasadil do kontextu životní a profesní dráhy konkrétní osobnosti. Jedná se o reprezentanty elektrotechnického oboru, kteří ovlivnili vývoj elektrotechnického vysokého školství a celé generace elektrotechnických inženýrů. Tento způsob zpracování tématu jsem využila jako inspiraci pro disertační práci.

Výukou a vývojem učebnic elektrotechniky se zabýval vysokoškolský pedagog Jan Mikeš v disertační práci *Historie výuky a vývoj učebnic elektrotechniky v českých zemích*.¹⁷⁸ Představil v ní vývoj výuky nauky o elektřině a elektrotechnice a formování středoškolských institucí v průběhu 19. a v první polovině 20. století v českých zemích. Ve své práci se dotkl i tématu vysokoškolské výuky elektrotechniky. Elektrotechnické výuce na VŠB v Příbrami věnoval několik řádků, ve kterých se zmínil o zavedení prvních přednášek z elektrotechniky a přehled výuky v době rektorování V. V. Pošíka.

Roli významné, i když spíše doplňující literatury může ve výzkumu životní dráhy osobnosti sehrát literatura faktu – paměti a (auto)biografie. K dispozici jsem měla anglickou biografii Pošíkovy dcery Jarmily, prov. Pachlové (1902–2006), kterou vydala v roce 1997, kdy jí bylo 95 let.¹⁷⁹ Jak jsem již výše uvedla u rozboru pramenů, na vzpomínky má značný vliv paměť a subjektivní pohled na minulost, což se negativně projevilo v její knize. Například na straně 41 je portrétní fotografie V. V. Pošíka s rektorským řetězem VŠB, ale J. Pachlová uvedla, že se jedná o medaili od francouzského prezidenta z doby 1920–1923.¹⁸⁰ Druhé memoáry, které jsem použila, byly od Pošíkova vnuka Antonína Límana, *Věčný polštář z trávy*,¹⁸¹ z roku 2012. Mimo jiné vzpomínal na své dětství strávené ve Staré Boleslavi u svých prarodičů Pošíkových, osudy rodičů po druhé světové válce aj. Oba autoři dávali do souvislosti řadu zajímavých faktů, které nebylo možné z archivních pramenů vyčíst, a v kombinaci s nimi představují knihy další zdroj pro ucelený pohled na osobnost V. V. Pošíka.

¹⁷⁸ MIKEŠ, Jan. *Historie výuky a vývoj učebnic elektrotechniky v českých zemích*. Praha, 2012, 521 s. Disertační práce. Západočeská univerzita v Plzni.

¹⁷⁹ PACHL, Jarmila. *Dreams Upon The Stars: A Memoir Of A Century*. Florida: Starr Pub Co, 1997. ISBN 978-1884886034.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 41.

¹⁸¹ LÍMAN, A., *Věčný polštář*.

O publikačních aktivitách jednotlivých osobností se dozvídáme z osobních složek pedagogů, kteří se například chtěli habilitovat a museli předložit seznam své publikační činnosti. Někdy obsahují jen nejvýznamnější díla, jindy dotyčný vypsál veškeré své literární práce. Ve výše zmiňovaných *Programech* byla nepravidelně vypisována pouze nejvýznamnější díla pedagogů za určité období.¹⁸² Ve fondu Archiv VŠB v Příbrami se dochoval seznam vědeckých a literárních prací profesorů a asistentů VŠB z roku 1932.¹⁸³ Jako další zdroj můžeme použít seznam knih a časopisů Souborného katalogu ČR, kde si na základě sledovaných osobností vyhledáme jejich díla a zaměříme se na ta, která korespondují s vytyčeným tématem. Nevýhodou katalogu je, že zde nejsou obsaženy všechny literární práce, a ne vždy se jedná o první vydání.¹⁸⁴ Sondou do těchto seznamů jsem zjistila, že vydáváním studijních materiálů se zabývala značná část pedagogického sboru VŠB. Podrobněji se tímto tématem zabývám v článku pro POSTER 2018.¹⁸⁵

¹⁸² *Program Vysoké školy báňské v Příbrami* (pro studijní roky 1918–1939 a 1945–1946).

¹⁸³ BRZOBOHATÝ, J. a M. KLOS, *Vysoká škola báňská*, s. 24: *Seznam vědeckých a literárních prací profesorů a asistentů VŠB* (1932), inv. č. 140.

¹⁸⁴ *Národní knihovna České republiky: Souborný katalog* [online]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/katalogy-a-db/souborny-katalog-cr> [cit. 2018-03-10].

¹⁸⁵ STONIŠOVÁ, Mariana. *Scientific works of educated technicians and academic works of Technical University in Příbram and Ostrava developing technical education*. [online]. In: HUSNÍK, Libor, ed. *Proceedings of the International Student Scientific Conference Poster – 22/2018*. Praha: Czech Technical University in Prague. 2018, ISBN 978-80-01-06428-3. Dostupné z: http://poseidon2.feld.cvut.cz/conf/poster/poster2018/proceedings/Poster_2018/Section_HS/HS_040_Stonisova.pdf [cit. 2020-03-30].

3 VZDĚLÁVÁNÍ BÁŇSKÝCH ODBORNÍKŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH SE ZŘETELEM NA VŠB

3.1 Nejstarší vzdělávání báňských odborníků v českých zemích v 18. století a v první polovině 19. století¹⁸⁶

K dobývání a zpracování rudy v hornických střediscích byly v 16. století nezbytné znalosti předávané ústním sdělením. Z druhé poloviny 16. století pocházejí první pokusy o vzdělávání báňských odborníků. K prvním báňským učebnicím patřilo rozsáhlé dílo Jiřího Agricoly *Dvanáct knih o hornictví a hutnictví*,¹⁸⁷ dokládající stav hornictví v 16. století, a kniha Lazara Erckera *O prubířství*. V Banské Štiavnici bylo organizováno odborné vzdělání horníků a hutníků již na počátku 17. století a svou funkci plnilo až do první třetiny 18. století.

V 17. století nastal v českém hornictví a hutnictví útlum způsobený válkami a politickou situací, chyběly finanční prostředky a pracovní síla. Zájem o dřívější prosperující hornictví se obnovil na počátku 18. století. Vzhledem k tomu, že ruda byla z menších hloubek vytěžena, musely být pro těžbu z větších hloubek zaváděny složitější techniky. K tomu již potřebovali báňští technici a úředníci odborné vzdělání. V roce 1716 byl vrchní horní a mincovní administrátor Jan František Lauer pověřen založením horní školy v Jáchymově. Ta zahájila svou činnost o rok později. Správou byl pověřen správce vrchního horního úřadu Jan František Weyer, který měl z předchozích let zkušenosti s vedením soukromé školy pro výuku báňských a hutních odborníků. Díky podobným školám, kterých se nacházelo především v německé části Krušných hor více, byla obnovena hornická činnost v okolí Jáchymova, Kutné Hory, Příbrami aj. Horní škola v Banské Štiavnici obdržela v roce 1735 obdobné instrukce pro výuku a jejím prvním profesorem se stal Samuel Mikovíny (1700–1750), přední odborník v Uhersku. Aplikoval teoretické předměty v praxi, například při výstavbě vodohospodářského systému v okolí Banské Štiavnice. V roce 1747 byla založena horní škola ve Smolníku, středisku těžby, úpravy a hutní výroby, především měděných rud. Doplňím, že v druhé polovině 18. století začaly v Evropě vznikat další báňské akademie. Například v roce 1765 byla založená Kurfiřtská saská báňská akademie ve

¹⁸⁶ ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; ČÍŽEK, M., *Příbramská historie*, s. 9–115; HRABÁK, J., *Gedenkbuch*; JIRKOVSKÝ, R., *Vysoká škola báňská*, s. 69; KAŠING, P. a M. STONIŠOVÁ, *Vývoj*, s. 41–58; KOLEKTIV AUTORŮ, *Fakulta strojní a elektrotechnická*; NOSKIEVIČ, P. (ed.), *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 1849–2009*; ROTH, P. W., *150 Jahre*, s. 43–76; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*.

¹⁸⁷ AGRICOLA, Georgius. *Jiřího Agricoly Dvanáct knih o hornictví a hutnictví = Georgii Agricola de re metallica libri XII, Basilae MDLVI*. Překlad Bohuslav Ježek a Josef Hummel. Praha: Matice hornicko-hutnická, 1933.

Freibergu. Jejím účelem bylo podpořit těžbu vzděláváním hornických specialistů, aby mohla být obnovena saská ekonomika po sedmileté válce. Jedná se o nejstarší dosud fungující instituci s hornickou výukou na světě. V Berlíně byla založená báňská akademie v roce 1770. V roce 1773 vznikla dnešní Státní báňská univerzita v Petrohradu. V polovině 70. let 18. století byla rovněž zahájena výuka horních odborníků v saském Clausthale, ale báňská akademie byla ustanovena až v roce 1864.

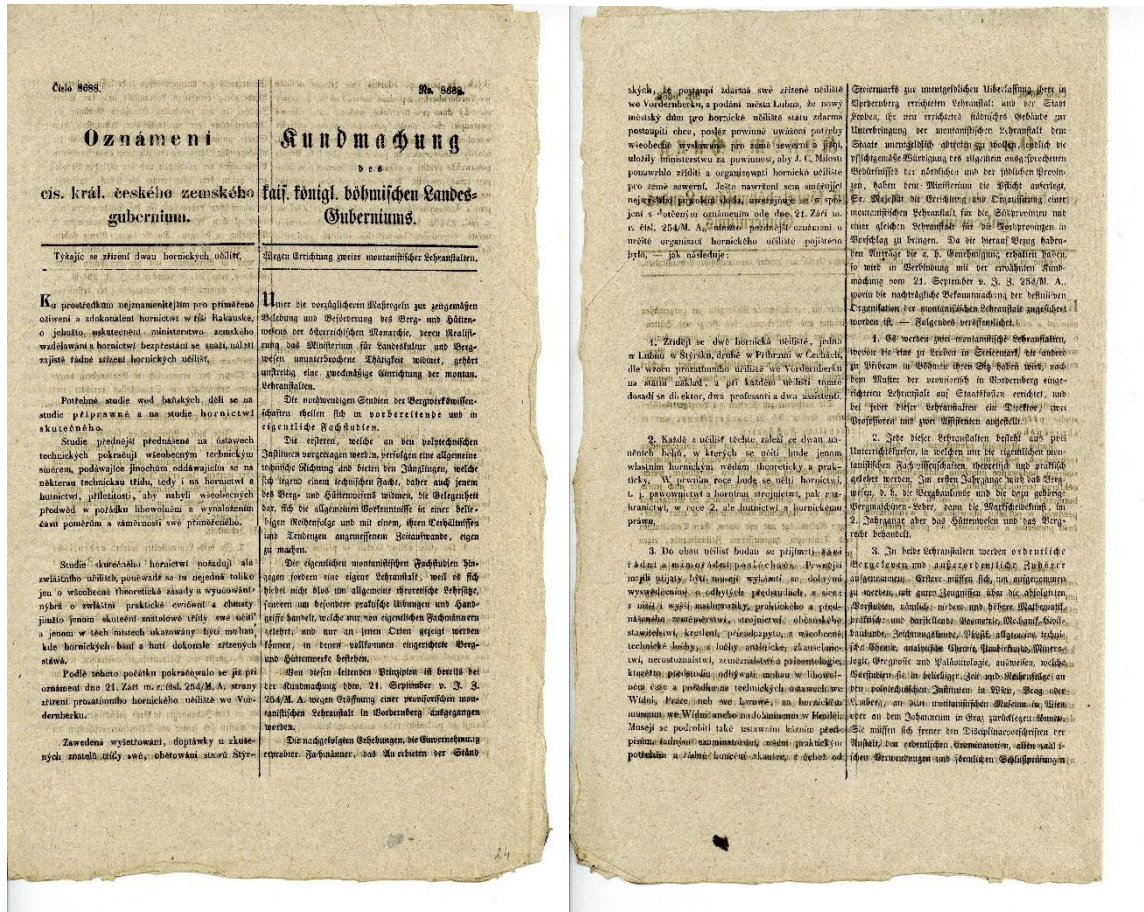
Horní školy v monarchii ovšem nedokázaly rychle reagovat na dynamický rozvoj technických disciplín a kvalita znalostí přestala dostačovat pro práci horních úředníků. Proto vyvstala potřeba zajistit výuku na úrovni inženýrské školy. Císařovna Marie Terezie potvrdila 20. prosince 1762 založení praktické báňské školy v Banské Štiavnici.¹⁸⁸ O rok později byla zřízena na UK katedra báňských věd.¹⁸⁹ Zásahu na jejím založení měl Jan Tadeáš Peithner z Lichtenfelsu, registrátor úřadu nejvyššího mincmistra v Čechách, který se stal na univerzitě profesorem oboru horních věd. Vzhledem k tomu, že pražská výuka horních věd byla odtržena od tehdejších středisek báňského průmyslu, bylo na počátku 70. let 18. století rozhodnuto o přeložení přednášek z Prahy do Banské Štiavnice, kde byla tamější horní škola v roce 1770 povýšena na tříletou báňskou akademii. Banskoštiavnická škola se stala jedinou svého druhu v celé monarchii. V letech 1772–1777 zde působil jako profesor hornictví J. T. Peithner, jehož odchod z Prahy znamenal konec výuky báňských věd v českých zemích až do poloviny 19. století. Rakouská monarchie byla po napoleonských válkách ve špatné hospodářské situaci a zaostávala ve všech oborech výrobní činnosti, včetně hornictví. Byla nutná reorganizace zastaralého báňského školství a zvýšení počtu kvalifikovaných báňských odborníků. Od počátku 19. století začal klesat význam banskoštiavnického revíru, což se negativně odrazilo na úrovni výuky. Politické události poloviny 19. století vedly k odchodu českých a německých posluchačů a plánovaná reorganizace akademie již nevstoupila v platnost. Maďaři prohlásili školu za zemskou instituci a v roce 1869 došlo k její úplné maďarizaci. V roce 1904 byla přejmenována na Vysokou školu banickou a lesnickou.

¹⁸⁸ Podrobněji k výuce na Báňské akademii v Banské Štiavnici viz: MAJER, J. a kol., *Uhelné hornictví*, s. 99–100, 152–153, 214–217, 236–237, 269, 356–358.

¹⁸⁹ BRZOBOHATÝ, J. a M. KLOS, *Vysoká škola báňská*, s. 2; JIRKOVSKÝ, R., *Vysoká škola báňská*, s. 69: Všichni autoři uvádí rok založení 1762.

3.2 Od montánního učiliště k vysoké škole polytechnického rázu¹⁹⁰

VŠB-TUO patří v Evropě k nejstarším vysokým školám se zaměřením na hornictví. Následující řádky proto připomenou cestu jejího vývoje.

Ilustrace 1 a 2: Oznámení o zřízení dvou hornických učilišť v Leobenu a Příbrami z 14. února 1849¹⁹¹

V první polovině 19. století se průmyslová revoluce projevila mimo jiné rozmachem těžby uhlí, železných rud a rozšiřováním parní železnice, což ovlivnilo báňský průmysl a na báňské odborníky začaly být kladeny nové požadavky. Báňský průmysl musel řešit nové otázky ve výrobních vztazích, v oblasti hornických metod a při rozvoji báňského školství.¹⁹² Báňská akademie v Banské Štiavnici již kapacitně nedostačovala,¹⁹³ a proto bylo v roce 1840 založeno báňské učiliště ve Vordernbergu (Rakousko),¹⁹⁴ spojené

¹⁹⁰ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*, s. 89–91; TITÍZ, *Vývoj*, s. 39; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KAŠING, P., *Příbram?*, s. 97–124; MIKEŠ, J., *Historie výuky*; POLÁK, S. (ed.), *Vlastivědný sborník Podbrdská*; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*; STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík*; WYSLYCH, P. (ed.), *Vysoká škola báňská*.

¹⁹¹ NA, f. České Gubernium – Všeobecná registratura, karton č. 2684, složka 1/11.

¹⁹² PODHORNÝ, Vladimír, ed. *Pamětní spis: vydáný u příležitosti 30. výročí založení Fakulty strojní a elektrotechnické Vysoké školy báňské v Ostravě*. Ostrava: VŠB v Ostravě, 1980, s. 6.

¹⁹³ NOVÁK, Jan. *Výuka baníctva na banskoštiavnickej baníckej akademii od jej vzniku do polovice 19. storočia*. In: *Zborník slovenského báňského múzea*. Roč. XII. Banská Štiavnica: Slovenské báňské muzeum, 1985, s. 239–240.

¹⁹⁴ ROTH, P. W., *150 Jahre*, s. 43–76.

organizačně s Joanneem¹⁹⁵ ve Štýrském Hradci, kde se nacházela ložiska železné rudy. K odkazu vordernberského báňského učiliště se hlásí Montánní univerzita v rakouském Leobenu (Montanuniversität Leoben), která rok 1840 považuje za položení základů univerzity. Svědčí o tom například výroční publikace ke 150 letům trvání školy.¹⁹⁶ Z jakých důvodů, uvedu v následujících odstavcích.

Když se k nedostatečné kapacitě začaly v roce 1848 na akademii v Banské Štiavnici přidávat nacionální problémy, bylo rozhodnuto o zřízení nových báňských škol.¹⁹⁷ Na základě císařského dekretu z 23. ledna 1849 zahájila v listopadu 1849 dnešní VŠB-TUO činnost v Příbrami jako montánní učiliště,¹⁹⁸ které mohli během dvouletého cyklu navštěvovat absolventi přírodovědeckých disciplín na univerzitách a polytechnikách (v Praze, Vídni či Lvově). Souběžně bylo založeno, respektive přeloženo z Vordenbergu, montánní učiliště v Leobenu.¹⁹⁹ Leobenská škola byla určena pro alpské země a příbramská škola pro „severní“ země.²⁰⁰ Argumentace pro umístění školy v Příbrami byla následující: „*Jednalo se především o vysoký technický a produkční stupeň zdejšího hornictví, blízkost železnorudných ložisek a železáren. Pro možnosti příznivého vědeckého rozvoje se uváděla existence montanistické knihovny, ložiskových a mineralogických sbírek příbramského vrchního horního úřadu. Z hlediska personálního zabezpečení výuky se upozorňovalo na možnosti využití jeho schopných úředníků.*“²⁰¹ Autoři *Historie a současnosti báňského školství v českých zemích* dále uvádějí důvody ze strany českého gubernia, které poukazují na důraz kladený praktické výuce: „*Studie skutečného hornictví požaduje ale zvláštního učiliště, poněvadž se tu nejedná toliko jen o všeobecné teoretické zásady k vyučování, nýbrž o zvláštní praktické cvičení a chmaty, jimžto jenom skuteční znatelové třídy své učiti a jenom v těch místech ukazovány býti mohou, kde hornických bání a hutí dokonale zřízených stává.*“²⁰² Obě školy byly až do roku 1853 podřízeny Ministerstvu zemědělství a hornictví. Poté je hornický a hutnický průmysl, tedy i báňské učiliště, přeložen pod správu Ministerstva financí. V čele stál ředitel, učiliště mělo dva profesory, dva asistenty a jednoho sluhu.

¹⁹⁵ Universalmuseum Joanneum. *Wikipedie* [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Universalmuseum_Joanneum [cit. 2020-29-02]: Bývalé Zemské muzeum Joanneum je muzeum sídlící ve Štýrském Hradci a je nejstarším muzeem v Rakousku. Joanneum bylo založeno v roce 1811, což je i počátek Technické univerzity ve Štýrském Hradci, která byla v roce 1864 ustavena jako polytechnika. Škola se definitivně oddělila od Joannea v roce 1887.

¹⁹⁶ ROTH, P. W., *150 Jahre*, s. 43.

¹⁹⁷ NOVÁK, J., *Výuka*, s. 239–240; THEURER, J., *Památník*, s. 1.

¹⁹⁸ NA, f. České Gubernium – Všeobecná registratura, karton č. 2684, složka 1/11; HRABÁK, J., *Gedenkbuch*, s. 9–11; ROTH, P. W., *150 Jahre*, s. 60–61.

¹⁹⁹ ROTH, P. W., *150 Jahre*, s. 43–76.

²⁰⁰ HRABÁK, J., *Gedenkbuch*, s. 63; THEURER, J., *Památník*, s. 10.

²⁰¹ SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 13.

²⁰² Tamtéž, s. 13.

V roce 1865 bylo učiliště povýšeno na Báňskou akademii v Příbrami. Od roku 1869 byla akademie v rámci hornického a hutnického průmyslu přeřazena do resortu Ministerstva orby.²⁰³

Po řadě důlních neštěstí byl koncem roku 1893 vydán zákon požadující po vedoucích úřednících na dolech absolvování báňské akademie a tři roky provozní praxe v dolech. Zákon vyvolal zájem o vysokoškolsky vzdělané montanisty, což vedlo ke zvýšení počtu zájemců o studium na příbramské akademii. Císařským rozhodnutím z roku 1894 (s účinností od roku 1895)²⁰⁴ byl udělen rakouským báňským akademiím v Příbrami a Leobenu nový prozatímní vysokoškolský organizační statut. Byly povoleny státní závěrečné zkoušky: hornická a hutnická. Dosavadního ředitele (navrhovaného profesorským sborem a jmenovaného ministrem orby na dva roky) nahradil volený a ministrem potvrzený rektor a škola získala právo promoční.²⁰⁵ Je zde patrné formální přiblížení k formě dosavadních vysokých škol.

Zároveň bylo v Příbrami zřízeno tzv. všeobecné oddělení, které mělo charakter přípravného kurzu (v letech 1895–1899 provizorně, poté trvale). Pokud se chtěl student věnovat oběma oborům – hornickému i hutnickému – musel absolvovat dvouletý přípravný kurz. Pokud měl zájem jen o jeden obor, stačilo mu jednorozční studium. Příprava na každý obor trvala tedy jeden rok. Pokud srovnám vývoj se školou v Leobenu, tak příbramská škola byla vždy o něco pozadu. Jako příklad mohu uvést právě přípravný kurz, který byl v Leobenu zřízen už v roce 1852 s délkou trvání jednoho roku, později dvou let. Díky tomu vzrostl počet zájemců o studium na leobenské škole s přípravným kurzem a poklesl počet zájemců o studium v Příbrami. Absolventům středních škol díky přípravnému kurzu odpadla nutnost absolvování předchozího tříletého studia na polytechnice/VŠT a doba studia se jim zkrátila o jeden rok. Podle J. Theurera byla výuka v přípravných kurzech na VŠB přizpůsobena hornické a hutnické specializaci v rozsahu nutném pro získání znalostí k navazujícímu studiu.²⁰⁶

²⁰³ THEURER, J., *Památník*, s. 1–2.

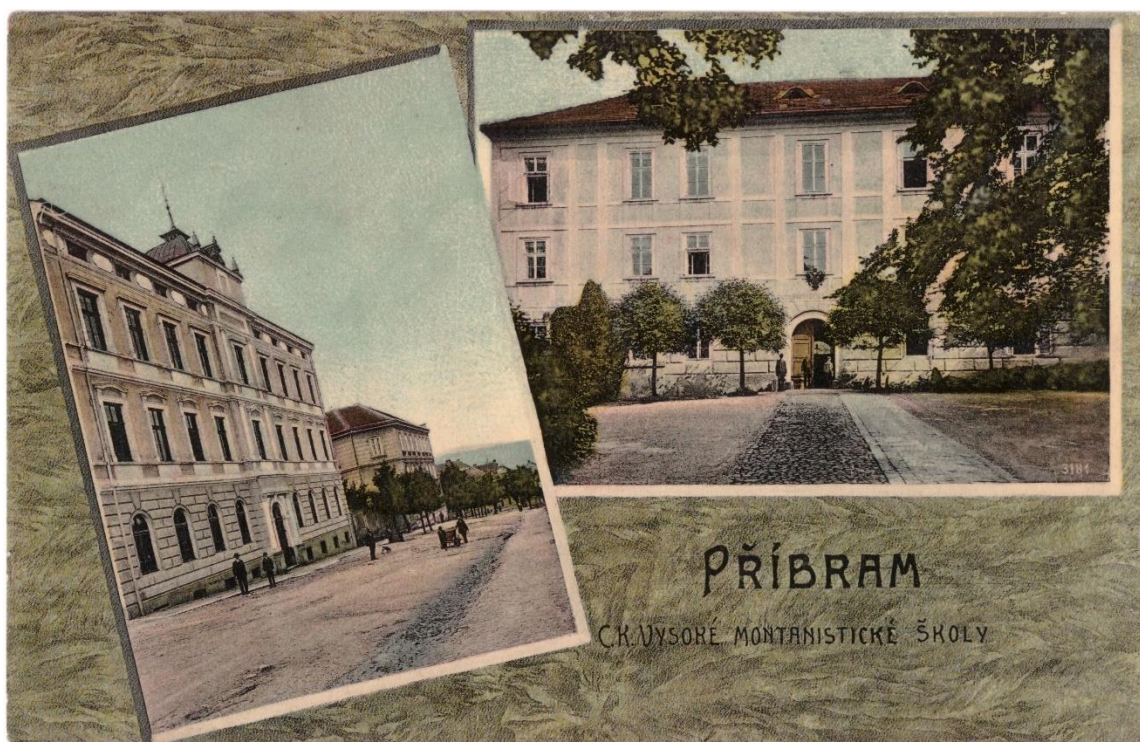
²⁰⁴ HRABÁK, J., *Gedenkbuch*, s. 133.

²⁰⁵ THEURER, J., *Památník*, s. 3.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 2–6.

Právě na leobenském přípravném kurzu se podle učebního plánu z let 1860–1862 podle výnosu z 6. listopadu 1860 vyučovala v rámci prvního ročníku fyzika a chemie s pětihodinovou dotací týdně. Mezi tématy přednášek se mimo jiné vyskytly světlo, teplo, magnetismus a elektřina. Zvláštní důraz měl být kladen na provádění experimentů. Na příbramské škole byla provizorně zřízená docentura pro matematiku a fyziku až se vznikem přípravného kurzu v roce 1894 (1895) a byl jí pověřen J. Theurer výnosem z 11. října 1895.²⁰⁷

Statutem z 31. července 1904 byl změněn název na VŠB v Příbrami. Tím byly obě báňské školy definitivně postaveny na stejnou úroveň jako vysoké školy technické. Délka studia byla prodloužena na čtyři roky, pokud chtěl student absolvovat jeden obor, a na pět let při absolvování hornického i hutnického odboru.²⁰⁸ Podle *Statutu c. k. vysokých škol báňských v Lubně a v Příbrami* z roku 1904 účelem vysoké školy báňské bylo: „...poskytnouti důkladné vzdělání theoretické a, pokud je to na škole možno, i praktické pro hornictví a hutnictví se zvláštním zřetelem k železářství.“²⁰⁹

Ilustrace 3: Pohlednice VŠB z roku 1904²¹⁰

²⁰⁷ HRABÁK, J., *Gedenkbuch*, s. 41–43, 131–132, 152.

²⁰⁸ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 41–42; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 15–20; THEURER, J., *Památník*, s. 17, 25.

²⁰⁹ THEURER, J., *Památník*, s. 25.

²¹⁰ Archiv VŠB-TUO.

V této době tvořili učitelský sbor řádní a mimořádní profesoři, kteří spolu s honorovanými i soukromými docenty vedli výuku. Profesoři, kteří tvořili nejdůležitější skupinu učitelů na vysokých školách, měli k dispozici jmenované adjunktury (konstruktéry a asistenty) vždy na dva roky.²¹¹ Podle *Instrukce pro učitele a personál kancelářský, knihovní a služební c. k. vysokých škol báňských v Lubně a v Příbrami* vydané c. k. ministrem orby 2. srpna 1904 na základě statutu schváleného 31. července 1904 měli profesoři geologie, elektrotechniky, hornictví, hutnictví a horního a hutního strojnictví konat s posluchači po ukončení přednášek delší studijní cesty. Jejich program schvalovalo Ministerstvo orby. Profesoři měli na starost laboratoř a sbírky dané katedry, rozhodovali o nákupu nových pomůcek, měli právo konat mimořádné přednášky.²¹² Profesoři své posluchače seznamovali s výsledky vlastní vědecké práce. Vycházeli ze svých dlouholetých zkušeností z průmyslové praxe, bezprostřední zkušenosti z použití nově zaváděných technologií a ze zahraničních studijních a pracovních pobytů.²¹³ Podle Pavla Šišmy²¹⁴ byla úloha profesorů na vysokých školách do roku 1945 rozhodující. Profesoři získávali definitivu až po třech a více letech od svého jmenování. V sedmdesáti letech museli odejít do penze²¹⁵ a mohli nanejvýš se svolením císaře učit ještě jeden rok. Poté mohli působit jen jako suplenti neobsazených profesorských míst. Po vzniku ČSR upravoval postavení profesorů zákon o služebním poměru vysokoškolských učitelů z 13. února 1919. Profesory jmenoval definitivně a doživotně prezident republiky. Nebyli omezováni ve vědecké a učební činnosti. Proti své vůli nesměli být přeloženi na jinou školu. Do předčasné penze mohli být dáni proti své vůli a před dovršením sedmdesátých narozenin jen z důvodu disciplinárního řízení. Na mimořádnou profesuru navazovala profesura řádná. V roce 1926 vláda rozhodla, že jmenování řádným profesorem se bude dít jen ve zcela mimořádných případech.²¹⁶

²¹¹ THEURER, J., *Památník*, s. 27–28.

²¹² Tamtéž, s. 48–54.

²¹³ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 41–42; PATVAROS, J. a L. ZSÁMBOKI, *Dejiny*, s. 273; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 15–20; STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík*: Například z pedagogů VŠB A. Bayer studoval na curyšské polytechnice elektrotechniku a teprve po několikaleté praxi v elektrotechnických společnostech nastoupil na Báňskou akademii v Příbrami. Profesor elektrotechniky V. V. Pošík pracoval před nástupem na VŠB u vídeňských firem Ganz a spol., Siemens a Halske, a. s. atd. a studoval na tehdy nově zřízeném elektrotechnickém ústavu VŠT ve Vídni. Z Akademie v Banské Štiavnici realizoval individuální studijní cesty profesor Ludovít Litschauer (1815–1885) z rozpočtu Akademie, který k tomu byl určený. Studijní cesty absolvoval v Německu, Rakousku, Belgii, Holandsku a jiných státech Evropy.

²¹⁴ ŠIŠMA, P., *Učitelé*, s. 48.

²¹⁵ Více viz kapitola 5.2.2: Zde bych chtěla upozornit na změnu situace v roce 1939, kdy se snížil věk odchodu do penze na 65 let a v roce 1941 na 63 let.

²¹⁶ ŠIŠMA, P., *Učitelé*, s. 48–49.

Výše uvedená instrukce z roku 1904 upravovala postavení docentů. Honorovaní docenti měli stejné povinnosti jako profesori. Soukromí docenti měli právo přednášet pouze předměty, pro které byli habilitováni, a mohli přednášet témata, která byla prospěšná pro VŠB.²¹⁷ Podle P. Šimšy institut docenta vznikl v rámci Rakouska nejprve na univerzitách a až po roce 1848 se dostává na technické školy. Ministerským výnosem z 19. prosince 1848 byly vydány provizorní předpisy pro získání docentury na univerzitách (od 13. července 1850 na technikách), které vyžadovaly po uchazeči předložení doktorského diplomu, habilitační práci, vykonání kolokvia a vzorové přednášky. Úprava z roku 1888 (1891 pro techniky) umožnila nahradit doktorský diplom vysvědčením o státní zkoušce, habilitační spis musel být vytištěný, kolokvium mohlo být prominuto v případě bohaté publikační činnosti, stejně tak přednáška mohla být prominuta, pokud o schopnosti přednášet nebylo pochyb. Profesorský sbor poté navrhl ministerstvu jmenovat uchazeče soukromým docentem. Honorovanými docenty byli jmenováni zkušení odborníci z praxe, kteří nemuseli procházet žádným habilitačním řízením, a vykonávali přednášky, pro které nebyla na vysoké škole zřízena profesura.²¹⁸

Postavení adjunktů, konstruktérů a asistentů bylo rovněž upraveno instrukcí z roku 1904. Byli podřízeni profesorovi katedry, u které byli jmenováni, resp. ustanoveni. Měli být nápomocni při profesorových přednáškách, v případě potřeby ho měli zastupovat (a jak uvidíme v dalších kapitolách, často se tak dělo i na VŠB), pomáhali profesorovi s vědeckými pracemi a studii, připravovali přednášky a pomůcky, pomáhali sestavovat inventáře, katalogy, podporovali profesora při praktických pracích a cvičeních s posluchači atd.²¹⁹ Asistenti byli jmenováni na dva roky a v případě potřeby mohlo být jejich setrvání na škole prodlouženo, jak bude zřejmé z dalšího výkladu. Často se jednalo o studenty vyšších ročníků nebo o ty, kteří ještě neabsolvovali druhou státní zkoušku.²²⁰

Na přelomu 19. a 20. století přestala Příbram vyhovovat potřebám pro rozvoj školy a profesorský sbor začal uskutečňovat kroky nutné k přemístění školy do většího hospodářského a kulturního centra. V úvahu tehdy přicházely například města: Brno,

²¹⁷ THEURER, J., *Památník*, s. 48, 53–54.

²¹⁸ ŠIŠMA, P., *Učitelé*, s. 49–50.

²¹⁹ THEURER, J., *Památník*, s. 48, 53–54.

²²⁰ ŠIŠMA, P., *Učitelé*, s. 50–51.

Praha, města v poněmčených Sudetech – Most, Ústí nad Labem, Liberec. Němci bylo zvažováno i centralizované vyučování báňských věd ve Vídni. Chod školy navíc neustále narušovaly národnostní spory vyvolávané především Němci, jak vyplývá z literatury.²²¹ V období první světové války výuka na VŠB pokračovala, ale posluchači, asistenti, adjunkti a zřízcenci školy museli plnit vojenskou povinnost. Studentům bylo ale umožněno vykonat zkoušky a státnice v době prázdnin. Pedagogové s ohledem na svůj věk narukovat nemuseli.²²² V období první republiky vyvstal opět požadavek na přeložení školy do Prahy. Proti této myšlence se ohradilo město Příbram, hájící své zájmy. Proto rozvoj školy v Příbrami stagnoval, lépe řečeno zaostával za potřebami rozvoje vědy a techniky. Nejlépe je situace školy patrná z Theurerovy dobové publikace *Památník*,²²³ kde velice detailně rozebírá tzv. překládací akce a národnostní problémy. On sám může sloužit jako příklad profesora, který se chtěl věnovat naplno své profesi, pedagogické činnosti a vědecké práci, ale byl od ní odváděn neustávajícími problémy na VŠB, které musel jako dlouho působící rektor řešit. Po prostudování literatury mohu konstatovat, že J. Theurer po celou dobu své rektorské funkce (1903–1905, 1907–1911, 1917–1921 a 1926–1927) bojoval za holou existenci školy.

První dvě desetiletí existence ČSR se nesla ve znamení snah o provedení školské reformy. Důvodem byla potřeba držet krok s rozvojem světové kultury, hospodářství a nových společensko-výrobních vztahů. Zároveň se musely řešit otázky národnostní, které se promítly do chodu škol. Volání po reformách přicházelo od různých subjektů, od jednotlivých učitelů přes členy pedagogických organizací až po stát.²²⁴ Po vzniku ČSR význam VŠB v Příbrami stoupl, protože to byla jediná škola svého druhu v novém státě. Báňská škola, respektive Vysoká škola banická a lesnická v Banské Štiavnici v roce 1918 zanikla, mimo jiné z toho důvodu, že maďarští profesori odmítli složit slib věrnosti nové republice a odmítli výuku v československém jazyce. Škola byla přeložena do maďarské Šoproně. Změna nastala až ve školním roce 1941–1942, kdy bylo otevřeno oddělení báňského inženýrství na SVŠT v Bratislavě. Zde mohli slovenští studenti studovat první dva ročníky odborného studia a poté přešli na vysokou školu do Leobenu, po roce 1945 na VŠB do Ostravy nebo na VŠT do Košic. V roce 1952 byla bratislavská báňská fakulta přeložena na VŠT v Košicích, kde vznikla nová báňská

²²¹ THEURER, J., *Památník*.

²²² SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 21.

²²³ THEURER, J., *Památník*.

²²⁴ VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. KASÍKOVÁ, Hana a Alena VALIŠOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007, s. 69–90. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0, s. 72–79.

fakulta.²²⁵ Pro zajímavost doplním, že báňský odbor byl založen po vzniku ČSR na německé technice v Praze.

Na VŠB nastala významná změna, která bezprostředně ovlivnila několik nadcházejících let složení členů kateder. V roce 1918 byla na VŠB stanovena čeština jako úřední jazyk, němčina zůstala prozatím jako vyučovací jazyk. Nařízením vlády ČSR z 5. srpna 1919 byla stanovena čeština jako vyučovací a úřední jazyk.²²⁶ Posluchači německé národnosti, kterých ubývalo odchodem na školy do Freibergu (Německo) a Leobenu, mohli skládat zkoušky německy a byly pro ně zároveň zařízeny paralelní přednášky v němčině dle dosavadního studijního plánu. Nařízení se dotklo posluchačů zapsaných na VŠB v Příbrami, Leobenu nebo na jinou VŠT ve školním roce 1918–1919 nebo dříve a kteří byli zároveň občany československého státu. Tento stav trval do ukončení jejich studia ve školním roce 1922–1923.²²⁷ Vzhledem k tomu, že se již v prvním ročníku přednášelo česky, byli následující vyučující zbaveni povinnosti přednášet: R. Czepek technickou mechaniku I., Zdenko Josef Kral deskriptivní geometrii a August Harpf všeobecnou chemii.²²⁸ Stávající profesori německé národnosti postupně odcházeli na nová působiště. Například poslední německý profesor Kornelius Breinl (1874–1961) odešel z VŠB v roce 1923 na německou techniku v Praze. Současně byli z důvodu zavedení českého vyučovacího jazyka přijímáni na místa německých profesorů pedagogové české národnosti.²²⁹

Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty (dále MŠNO) byla 11. srpna 1919 schválena reorganizace výuky týkající se učební osnovy, studijního plánu (platící pro studenty prvního ročníku) a zkušebního řádu. Reorganizace vycházela z návrhu podaného českými profesory a byla prováděna postupně od počátku školního roku 1919–1920. Specifická výuka hornického a hutnického oboru vedla k tomu, že se posluchači museli v prvním ročníku rozhodnout, na který z nich se během studia zaměří. Vyučování horního a hutního oboru se specializovalo již od prvního semestru.²³⁰ Reorganizace reagovala na nové potřeby znalostí horních a hutních inženýrů. Ovšem modernizaci vzdělávání báňských inženýrů bránilo špatné materiálové

²²⁵ MAJER, J. a kol., *Uhelné hornictví*, s. 99–100, 152–153, 214–217, 236–237, 269, 356–358.

²²⁶ THEURER, J., *Památník*, s. 203.

²²⁷ KAŠING, P., *Vysoká škola báňská – významná kapitola*, s. 156; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 21–22.

²²⁸ THEURER, J., *Památník*, s. 203.

²²⁹ KAŠING, P., *Vysoká škola báňská*, s. 156; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 21–22.

²³⁰ Více viz: SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 22–24; THEURER, J., *Památník*, s. 203.

vybavení školy, jejíž rozvoj po celou dobu první republiky stagnoval a zaostával za potřebami rozvoje vědy a techniky báňského průmyslu, jak bude zřejmé na příkladu elektrotechnického ústavu, jehož stav charakterizuje V. V. Pošík.²³¹ Špatné vybavení školy bylo dáno tím, že se po celou dobu počítalo s přestěhováním školy do Prahy a jevílo se nevhodným investovat do přestavby nebo vybavení v Příbrami.²³² Po řadě předešlých dílčích úprav byl zaveden do školního roku 1924–1925 nový výukový program. Počet kateder se rozšířil na 18 vlivem rozšíření teoretické základny oborů a technologických postupů vedoucích k větší specializaci přednášených předmětů. Na škole začaly vznikat vědecké ústavy, které se staraly o výuku a o řešení úloh zadaných odbornými institucemi.²³³

Od 17. listopadu 1939, po uzavření českých vysokých škol německými okupanty, byl posluchačům zakázán vstup do všech budov VŠB. Pedagogové mohli do školy chodit do 23. prosince 1939 na základě zvláštních legitimací, čímž se jim podařilo zachránit část knihovního fondu, nějaké přístroje atd. Uvedené budovy obsadila říšská státní policie a na konci prosince 1939 byly zapečetěny. Někteří z profesorů byli přeloženi do výslužby, ostatní zaměstnanci a studenti byli převedeni do výroby, jak bude zřejmé v dalších kapitolách na příkladu konkrétních osobností. Docházelo k drancování přístrojového vybavení školy, knih, mineralogických sbírek aj. V roce 1943 byly budovy školy pronajaty různým institucím, např. podniku Waffenunion-Škoda-Brünn. Soupis a vyčíslení materiálních škod, které škola utrpěla během nacistické okupace, vytvořil profesorský sbor po skončení války, ale během studia pramenů v Archivu VŠB-TUO jsem jej nedohledala.

VŠB v Příbrami obnovila svoji činnost v květnu 1945 na zasedání profesorského sboru. Kromě vyrovnání se s poškozeným inventářem a technickým zdevastováním školních budov, musela být zajištěna řádná výuka (měla být zahájena 11. června 1945) a doplnění pedagogického sboru novými členy. Velmi záhy, na základě dekretu prezidenta republiky Edvarda Beneše (1884–1948) z 8. září 1945 byla přeložena VŠB z Příbrami do Ostravy.²³⁴ Tím prakticky končí příbramská etapa VŠB a otevírá se nová

²³¹ Viz subkapitola 5.2.2.

²³² PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 6–8; THEURER, J., *Památník*, s. 203.

²³³ WYSLYCH, P. (ed.), *Vysoká škola báňská*, s. 17–22.

²³⁴ Dekret č. 69/1945 Sb. ze dne 8. září 1945: Dekret prezidenta republiky o přeložení vysoké školy báňské z Příbramě do Moravské Ostravy.

etapa historie školy v Ostravě.²³⁵ O osudu školy rozhodlo stanovisko Ministerstva školství a osvěty, v jehož čele stál od května 1945 Zdeněk Nejedlý (1878–1962), pro které mělo přeložení především politický význam. „*Umístění VŠB v centru průmyslového regionu znamenalo vyústění dlouhodobých snah představitelů Moravské Ostravy, pro něž byl tento akt rovněž důležitým předpokladem poválečné obnovy a dalšího rozvoje města.*“²³⁶ Je však zřejmé, že Ostrava byla centrem báňského průmyslu a škola se přiblížila k hornickým a hutnickým závodům, a tedy k užšímu sepětí s praxí. Podle Jirkovského byly důvody k jejímu přemístění tytéž, „*kteřé byly rozhodující pro přenesení výuky báňských věd z Karlovy university v Praze do Banské Štiavnice – možnost doplňování teoretické výchovy praktickou činností ve vyspělých a moderních závodech Ostravska.*“²³⁷

Město Ostrava přislíbilo škole výstavbu nových moderních objektů. Jednalo se se zástupci expozitury Zemského národního výboru v Brně s cílem vybudovat vysokoškolský areál. V této souvislosti se poprvé zdůraznila potřeba strojnické a elektrotechnické specializace. Jelikož měla být zahájena výuka již v listopadu 1945, přidělilo město škole budovy bývalých středních škol v různých městských čtvrtích v nevyhovujícím technickém stavu, a dokonce s menší půdorysnou plochou než v Příbrami. V prvních třech přidělených budovách v Moravské a Slezské Ostravě bylo dodatečně instalováno vodovodní a plynové potrubí a vedení elektrického proudu. Následně škola ještě získala budovu v centru Ostravy, v Přívoze a několik místností ve dvou ostravských středních školách. Elektrotechnický ústav byl umístěn do bývalého učitelského ústavu na Slezské Ostravě z roku 1906 (Michálkovická 109/989, případně 9/988) spolu s ústavem matematiky a deskriptivní geometrie, fyzikálním ústavem, ústavem obecného strojnictví a ústavu hornictví (I. a II.). Oficiálně začala škola svou činnost po dokončeném stěhování slavností 30. března 1946. Přestěhování školy do Ostravy s sebou neslo jeden zásadní problém. Řada pedagogů působících v Příbrami na své původní místo nenastoupila a pokračovali s pedagogickou činností poblíž svého bydliště (například V. V. Pošík). I časově náročné dojíždění a odloučení od rodiny

²³⁵ Více viz: BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 39–60; ČERNÝ, Ivo. Pohled účastníka dění – studenta a pedagoga – na hornické vzdělávání na Vysoké škole báňské v Ostravě v letech 1945–1965. In: *Ostrava 31: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Archiv města Ostravy, 2017, s. 317–340. ISBN 978-80-906618-8-2; KAŠING, P., *Příbram*, s. 97–124; PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 8–9; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 35–36.

²³⁶ KAŠING, P., *Vysoká škola báňská*, s. 167–168.

²³⁷ JIRKOVSKÝ, R., *Vysoká škola báňská*, s. 70.

představoval pobyt v Ostravě pro část pedagogů jen přechodné období (například J. Bašta).²³⁸

Do celkového chodu školy a do personálního obsazení jednotlivých pracovišť zasáhly politické události konce čtyřicátých let a v průběhu let padesátých,²³⁹ o kterých se podrobně rozepisují J. Biolková a P. Kašing.²⁴⁰ Po únoru 1948 došlo na VŠB k zásahu AV NF, kdy byli někteří pedagogové a studenti vyloučeni.²⁴¹ Z VŠB muselo odejít pět profesorů, osm asistentů a 14 posluchačů.²⁴² Tendenční vnímání významu VŠB pro průmysl na konci 40. let je patrné například z účelové publikace k oslavám výročí založení fakulty strojní a elektrotechnické z roku 1980: „IX. sjezd Komunistické strany Československa v květnu 1949 vytyčil hlavní směr rozvoje nových výrobních sil a nastolení nových výrobních vztahů. Hlavním článkem socialistické výstavby v období prvé pětiletky byla socialistická industrializace země a zde se jevil jako hlavní úkol zajistit potřebný rozvoj těžkého, tj. báňského a strojírenského průmyslu. A zde připadlo významné a zodpovědné místo Vysoké školy báňské [...]“²⁴³ Z dalšího vývoje a specializací na VŠB je však zřejmé, že škola reagovala na aktuální požadavky průmyslu.

Padesátá léta byla ve znamení reorganizace (fakult, kateder a předmětů) na základě zákona ze dne 18. května 1950 o vysokých školách,²⁴⁴ který se stal první komplexní normou pro naše vysoké školy.²⁴⁵ Vzhledem k nárůstu počtu posluchačů a zaměření hornického a hutnického oboru na problematiku hornické a hutnické praxe došlo k rozčlenění školy na fakulty. Podle Jirkovského docílila reorganizace fakult v první polovině 50. let toho, „že struktura VŠB odpovídá zcela uzavřenému cyklu báňské výroby.“²⁴⁶ V roce 1950 vznikly hornická a hutnická fakulta, v letech 1953–1959

²³⁸ Archiv NTM, osobní f., Pošik Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Jan Bašta (osobní spis), Vladimír Chůra (osobní spis), Vítězslav Vavřín (osobní spis); ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava: publikace k 55. výročí*; Týž, *Fakulta strojní, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava: publikace k 60. výročí; Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; WYSLYCH, P. (ed.), *Vysoká škola báňská*, s. 17–20.

²³⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Jan Bašta (osobní spis), Vladimír Chůra (osobní spis), Vítězslav Vavřín (osobní spis); BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*; ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

²⁴⁰ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*.

²⁴¹ WYSLYCH, P. (ed.), *Vysoká škola báňská*, s. 20–22.

²⁴² JIŘÍK, Karel, ed. *Dějiny Ostravy*. Ostrava: Sfinga, 1993. ISBN 80-85491-39-7, s. 438; Pět profesorů a řada posluchačů VŠB bude vyloučeno. *Nová svoboda*. 1948, č. 51, s. 4.

²⁴³ PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 10.

²⁴⁴ *Zákon č. 58/1950 Sb. ze dne 18. května 1950 o vysokých školách*.

²⁴⁵ URBÁŠEK, P. a J. PULEC, *Kapitoly*, s. 47–55: Například nově byl rektor jmenován prezidentem republiky na návrh vlády a za činnost vysoké školy odpovídal ministru školství.

²⁴⁶ JIRKOVSKÝ, R., *Vysoká škola báňská*, s. 71.

fungovala geologická fakulta a na ni v roce 1959 navázala sloučená hornicko-geologická fakulta. V období 1952–1959 fungovala fakulta ekonomického inženýrství,²⁴⁷ od roku 1977 fakulta ekonomická.²⁴⁸ Rozvoj hornictví a hutnictví úzce souvisel i s rozvojem strojírenství – především báňského strojírenství. Předměty hornického a hutnického strojírenství byly přednášeny například na brněnské technice, kde se v letech 1950–1952 vytvořila malá specializace. Ovšem specializované znalosti nutné pro praxi horních a hutních inženýrů přímo v provozu u absolventů strojnických fakult technických vysokých škol byly nedostatečné. Zároveň se prosazovala snaha vyškolit strojního inženýra s elektrotechnickým vzděláním, které by bylo dostačující k převzetí odpovědnosti za strojní i elektrotechnické zařízení v dolech a k zajištění bezpečnosti jeho provozu. Mělo dojít k lepšímu propojení strojních a elektrotechnických oborů, což dokládá například ustanovení specializace *Důlní strojírenství, mechanizace a elektrifikace* (název se v průběhu let měnil).²⁴⁹ Navíc se v tehdejší Ostravě zvyšovala potřeba vysokoškolsky vzdělaných horních a hutních inženýrů se strojnickými znalostmi. Proto byla nejprve nařízením vlády²⁵⁰ č. 81/1950 Sb. zřízena 1. září 1950 Vysoká škola strojní v Ostravě se sídlem v Brušperku²⁵¹ v čele s děkanem a fakultní radou. Na realizaci úspěšného zahájení studia se podílela i VŠT Dr. E. Beneše v Brně. Děkanát tamějšího strojního a elektrotechnického inženýrství provedl přijímací pohovory do prvního ročníku a pomáhal vypracovat učební plán. Výuku zde zajišťovali vyučující z VŠB. O rok později byla škola reorganizována sloučením s VŠB a založením fakulty báňského strojírenství, ke které byl přičleněn ústav elektrotechniky.²⁵²

²⁴⁷ Nařízení vlády č. 40/1952 Sb. ze dne 19. srpna 1952: *Vládní nařízení o dalších změnách v organizaci vysokých škol*; Nařízení vlády č. 98/1953 Sb. ze dne 27. listopadu 1953: *Vládní nařízení o změnách v organizaci vysokých škol*; Nařízení vlády č. 58/1959 Sb. ze dne 12. srpna 1959: *Vládní nařízení o změnách v organizaci vysokých škol*.

²⁴⁸ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis); ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 5–10; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 37–49.

²⁴⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 14; WYSLYCH, P. (ed.), *Vysoká škola báňská*, s. 17–22; *Podklady pro sborník k 30. výročí FSE VŠB za katedru 249-Teoretická a obecná elektrotechnika*. Uloženo v Archivu VŠB-TUO, nedatováno, s. 5–6: Poslední absolventi původního oboru ukončili studium ve školním roce 1971–1972. V rámci reorganizace výuky došlo ke sloučení s oborem Strojní zařízení hutí.

²⁵⁰ Nařízení vlády č. 81/1950 Sb. ze dne 27. června 1950: *Vládní nařízení o některých změnách v organizaci vysokých škol*.

²⁵¹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CII/1 1960, 1962–1963, 1965, 1968–1969, složka CII/1 1960, 1962–1963, 1965, 1968–1969, *Vědecká konference Fakulty báňského strojírenství*. Ostrava, Fakulta báňského strojírenství Vysoké školy báňské, 1965, s. 1: Po patnácti letech od otevření Vysoké školy strojní v Ostravě-Brušperku bylo konstatováno, že její zřízení bylo dáno intenzivním průmyslovým rozmachem, vzrůstem výroby, zvyšováním produktivity práce, zaváděním mechanizačních a automechanizačních prostředků a také budováním vlastní strojírenské základny pro báňský průmysl po ukončení druhé světové války. K tomu byli potřeba specializovaní strojní inženýři a jejich přípravu mohla zajistit pouze vhodně orientovaná škola. V úvodních pasážích se dočteme že „předválečný způsob zajišťování potřeb báňských podniků a dodavatelů strojního zařízení strojnými technikami s vysokoškolským vzděláním z řad absolventů dosavadních strojnických fakult vysokých škol technických postupným zaškolováním až během vlastní praktické činnosti vyhovoval pouze při dřívější nižší produkci hornických a hutnických závodů a tehdejší celkové situaci.“

²⁵² Nařízení vlády č. 80/1951 Sb. ze dne 2. října 1951: *Vládní nařízení o organizačních změnách na vysokých školách*; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 14; WYSLYCH, P. (ed.), *Vysoká škola báňská*, s. 17–22.

Vědecko-výzkumná práce se na hornické fakultě zaměřovala na výzkum horských tlaků, výzkum důlních otřesů, dobývání uhlí a rud ve velkých hloubkách, hloubení jam do velkých hloubek aj. Na geologické fakultě se zaměřovali na geochemii uhelných a rudných ložisek, petrografii paliv a geologii ložisek nafty a zemních plynů, stratigrafický průzkum ložisek aj. Od 50. let postupně vznikaly nové specializace. Na hornické fakultě k nim patřilo: hlubinné a povrchové dobývání ložisek, hlubinné vrtání, dobývání naftových a plynových ložisek, výstavba dolů, důlní měřictví, úpravnictví, hornická geologie a ekonomika v hornictví. Na hutnické fakultě se specializovali na slévárnictví, hutnictví černých kovů, nauku o kovech, tváření a tepelné zpracování kovů a ekonomiku v hutnictví. Na fakultě báňského strojnictví se zaměřovali jednak na důlní strojnictví, mechanizaci a elektrifikaci dolů, jednak na stroje a mechanická zařízení v hutích.²⁵³

Škola tímto reagovala na požadavky průmyslu (OKD, Vítkovické železárny aj.), se kterým byla v ostravském prostředí v úzkém kontaktu. Například byla zahájena spolupráce s báňskými úřady a ředitelstvím OKD na zařízení pokusné stanice v Ostravě-Radvanicích,²⁵⁴ která měla být v bezpečnostní problematice využívána všemi doly v rámci republiky. Profesor František Čechura (1887–1974) byl odborným poradcem generálního ředitelství Československých dolů, n. p. v Praze v oblasti důlních map a organizoval kurzy pro důlní měřiče.²⁵⁵ V době těchto změn na přelomu 40. a 50. let nastoupili na školu významní odborníci mající kontakty s provozní praxí. S ohledem na elektrotechniku k nim patřil V. Vavřín a V. Chůra.

Podle nařízení Ministra školství a kultury č. 28/1957 Sb. ze dne 4. května 1957²⁵⁶ byla katedra základní organizační jednotkou pro pedagogickou a vědeckou práci a pro výchovu vědeckého dorostu na vysoké škole. Oddělení mohlo mít katedry. Pokud byly do té doby katedry označovány jako ústavy, mohl být tento název ponechán. Na katedrách působili profesori, docenti, odborní asistenti, lektori, asistenti, odborní asistenti, externí učitelé, vědecko-výzkumní pracovníci, knihovníci a jiní techničtí, správní a odborní pracovníci. Na katedře vypomáhali i vědečtí aspiranti. Oddělení

²⁵³ PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 16–17.

²⁵⁴ Více viz kapitola 5.4.3.

²⁵⁵ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis); ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 5–10; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 37–49.

²⁵⁶ *Narřízení č. 28/1957 Sb. ze dne 4. května 1957: Narřízení ministra školství a kultury o organizaci a působnosti vysokých škol a jejich složek.*

katedry mělo svého vedoucího, který zodpovídal za práci oddělení vedoucímu katedry. V čele kabinetu stál vedoucí z řad odborných asistentů, kterého navrhl vedoucí katedry a schválil děkan. Pracemi v kabinetu mohli být pověřeni pracovníci katedry, zpravidla z řad odborných asistentů nebo asistentů.

Na přelomu 50. a 60. let procházela VŠB nejrozsáhlejší změnou formy studia v poválečném období. Od studijního roku 1959–1960 byla VŠB vybrána spolu s dalšími školami v rámci republiky, aby na nich došlo ke změně studia. Forma studia se převzala z příkladu sovětského vysokého školství. Hlavní zásadou bylo provést přestavbu v duchu dobové interpretace spojení školy s praxí. Nově byl zaveden tzv. nultý ročník v podobě jednoroční výrobní praxe, který měl za následek změny v časovém uspořádání studia (učebních plánů a jejich obsahové náplně). Znamenal předběžné přijetí na VŠB, kdy studenti byli jeden rok v řádném pracovním poměru v závodech. Tento způsob měl zajistit vytváření nových vztahů mezi vysokou školou a výrobní praxí a zapojení posluchačů do výrobního procesu se chápalo jako důležitá motivace ke studiu. Reforma studia přinesla ovšem negativní výsledky a v roce 1964 byla na VŠB ukončena.²⁵⁷

Ministerstvo školství se na konci roku 1959 zabývalo otázkou vědecko-výzkumné činnosti technických škol a dospělo k závěru, že například československý hornický výzkum má krátkou tradici a bude potřeba jej dále zdokonalovat. Počet pracovníků ve výzkumu čítal 0,73 % celkového počtu zaměstnanců v hornictví, což se považovalo za špatný stav. Proto se začal budovat výzkum v nově zřízeném Hornickém ústavu ČSAV. Aplikovaný výzkum měl probíhat v resortních a podnikových ústavech, na pracovištích Ministerstva paliv a Ministerstva hutního průmyslu a rudných dolů. S těmito výzkumnými ústavami měla odborné kontakty hornicko-geologická fakulta VŠB a podílela se na řešení celé řady vědeckovýzkumných úkolů.²⁵⁸ Jak bude zřejmé z dalších odstavců disertační práce, na vědecko-výzkumných úkolech s různými podniky a ústavami se podílely další fakulty a byly do ní zapojeny mnou sledované osobnosti. Podle vyhlášky č. 43/1960 Sb. byly vysoké školy oprávněny provádět

²⁵⁷ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 49–50; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 53–54; *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok: 1959–1960, s. 4–5).

²⁵⁸ SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 54

průzkumné a projektové práce pro organizace socialistického sektoru (včetně konzultací a expertíz).²⁵⁹

V 60. letech začala realizace výstavby nového vysokoškolského areálu v Ostravě-Porubě. Samotná výstavba byla zahájena v roce 1964 výstavbou nových vysokoškolských kolejí a menzy. Výstavby dalších budov, rektorátu, poslucháren a učeben byly částečně dokončeny v roce 1973. Poté v 70. a 80. letech pokračovaly výstavby dílčích laboratoří, místnosti pro sbírky aj. Další vývoj školy byl ovlivněn vydáním nového vysokoškolského zákona č. 19/1966 Sb. z 16. března 1966,²⁶⁰ kterým se posílily pravomoci vysokých škol v oblasti pedagogické a vědecké činnosti a byly přijaty nové směrnice týkající se voleb akademických funkcionářů.²⁶¹ Podle nového zákona byly vysoké školy pedagogickými, vědeckými a kulturními pracovišti nejvyšší úrovně a vytvářely podmínky pro růst socialistického hospodářství, vědy a kultury. Jejich úkolem bylo vychovávat odborně kvalifikované pracovníky, připravené na základě znalostí marxismu-leninismu morálně a politicky pro všechny oblasti života socialistické společnosti, cílem bylo rozvíjet vědeckou nebo uměleckou činnost, prohlubovat a rozšiřovat odborné znalosti pracovníků s vysokoškolským vzděláním a být středisky podílejícími se na rozvoji kultury a vzdělanosti lidu. Základní povinností učitelů vysokých škol byla pedagogická činnost vycházející z cílů komunistické výchovy a požadavků na odbornou kvalifikaci absolventů. Pedagogická činnost byla nerozlučně spjata s vědeckou nebo s tvůrčí uměleckou činností. Další povinností učitelů vysokých škol bylo uplatňování moderních metod vědecké práce a zvyšování vlastní kvalifikace v souladu se světovým vývojem vědy. Vědecká činnost na vysokých školách byla důležitým předpokladem vysoké úrovně pedagogické práce. Vědecké úkoly byly řešeny v rámci plánu vědy a techniky a vědní obory se rozvíjely podle potřeb vědeckého a technického rozvoje společnosti. Jako učitelé působili na vysokých školách řádní profesori, docenti, odborní asistenti, lektori, asistenti, odborní instruktoři a externí učitelé, dále na nich působili vědečtí pracovníci, techničtí, odborní, správní a pomocní pracovníci.²⁶² V období 60. let byl profil fakulty báňského strojnictví rozšířen na úroveň klasické strojí fakulty. Proto byl v roce 1968 změněn její název na fakultu strojní.²⁶³

²⁵⁹ Vyhláška č. 43/1960 Sb. ze dne 23. března 1960: *Vládní vyhláška o provádění projektových, vědeckovýzkumných, uměleckých a jiných prací na vysokých a průmyslových školách pro socialistické organizace.*

²⁶⁰ Zákon č. 19/1966 Sb. ze dne 16. března 1966 o vysokých školách.

²⁶¹ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 50–60; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 54–55; KAŠING, P., *Vysoká škola báňská – významná kapitola*, s. 174–175.

²⁶² Zákon č. 19/1966 Sb. ze dne 16. března 1966 o vysokých školách.

²⁶³ JIRKOVSKÝ, R., *Vysoká škola báňská*, s. 72.

Velice podrobně se komplikovaným obdobím 60. let zabývali archiváři VŠB J. Biolková a P. Kašing.²⁶⁴ Z jejich výzkumu vyplývá, že pedagogové se v 60. letech snažili udržet úroveň vědního oboru, ve kterém působili, i svůj sociální status vysokoškolského pedagoga a zároveň mezi nimi převažovala formální prorežimní loajalita ovlivněna různými motivy. V této době měl být vysokoškolský pedagog členem Komunistické strany československé (dále KSČ). V dubnu 1968 byla na VŠB zřízena rehabilitační komise, jejímž úkolem mělo být prošetřování politických perzekucí. Předsedou komise se stal Ludvík Hájovský, profesor oboru hornické stroje. Jedním z případů, který komise řešila, bylo politické vyloučení Vítězslava Vavřína, o kterém pojednávám více v pasáži disertační práce věnované jeho osobě. Celkem se v období od dubna 1968 až do listopadu 1969 projednávaly žádosti třinácti pedagogů, třiceti dvou studentů a jednoho zaměstnance. Skutečný počet pedagogů a zaměstnanců, kteří byli vyloučeni z politických důvodů, byl mnohem vyšší. Konec 60. let 20. století s sebou přinesl období normalizace. Nejdůležitějším dokumentem v oblasti normalizace vysokých škol byl dopis ministra školství Jaromíra Hrbka z 16. září 1969 rektorům vysokých škol a děkanům fakult z celé republiky, ve kterém se požadovalo do 12. října 1969: „*dodání písemné zprávy s přehledem a zhodnocením nesprávných názorů, projevů a činů v průběhu období 1968–1969, jež se vyskytovaly v orgánech vysoké školy a fakulty, ve veřejných vystoupeních jednotlivých studentů. Jednalo se přímo o jmenné seznamy iniciátorů a organizátorů opozičních vystoupení proti politice KSČ, Národní fronty a vlády, stejně jako jmenné seznamy věrných zastánců marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu.*“²⁶⁵ Toto období bylo spojeno s vlnou politických prověrek a hodnocení straníků (v letech 1969–1970) a nestraníků (1970–1971). Podle výzkumu P. Kašinga muselo školu opustit z politických důvodů více než 90 pracovníků, další byli přeřazeni z pedagogických funkcí do kategorie vědecko-výzkumných pracovníků, bylo omezeno profesorské a habilitační jmenovací řízení. Personální změny se odrazily v organizační struktuře školy a reorganizaci kateder, jejichž počet klesl z původních čtyřiceti osmi v roce 1969 na třicet o rok později.²⁶⁶

V 70. letech se začal měnit charakter jednotlivých oborů a odborných pracovišť v důsledku rozvoje elektrotechniky, ekonomických věd a pronikání výpočetní techniky do vědecké a pedagogické činnosti. Přelomovým se stal rok 1977, kdy zahájila svou

²⁶⁴ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 50–60.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 50–60.

²⁶⁶ KAŠING, P., *Vysoká škola báňská – významná kapitola*, s. 174–175; VRÁNA, V., *Katedra*, s. 8.

činnost jednak ekonomická fakulta v důsledku rostoucího zájmu o ekonomické obory, a jednak změnila svůj název fakulta strojní na fakultu strojní a elektrotechnickou, což bylo dáno rozšířením odborného zaměření fakulty a rozvojem strojnických a především elektrotechnických oborů, jak vysvětlím v dalších pasážích disertační práce u konkrétních osobností. Již v této době je zcela zřejmé, že se původní báňská škola začala přeměňovat na školu polytechnického rázu.²⁶⁷

Na přelomu 70. a 80. let došlo na VŠB k neuváženému zásahu do struktury studia. Začala se připravovat obsahová změna studia, tzv. optimalizace výuky, která spočívala ve zkrácení výuky o jeden rok. Důsledkem bylo narušení dosavadních učebních plánů. Cílem změn měla být racionalizace a modernizace výuky, mělo dojít k zefektivnění práce pedagogů, lepšímu využití externích pracovníků a k vypracování moderních učebních pomůcek. První ročníky čtyřletého programu zahájily studium ve školním roce 1978–1979.²⁶⁸

Důležitý mezník v dějinách VŠB představují události po listopadu 1989, které znamenaly pro československé vysoké školství návrat k akademickým svobodám a autonomii. Novým rektorem se stal Tomáš Čermák, který na polistopadové události vzpomínal ve svém životním vyprávění v roce 2011.²⁶⁹ Rehabilitační komise se začaly zabývat křivdami období komunistického režimu. Podle výsledku bádání P. Kašinga se všem rehabilitovaným pracovníkům vedení školy omluvilo za politickou perzekuci a příkoří minulých let. Jedním z nich byl i V. Vavřín, o čemž pojednávám v dalších částech disertační práce.²⁷⁰

Období po roce 1990 je charakterizováno vznikem nových fakult, odborných vědecko-výzkumných pracovišť a nových studijních oborů. V roce 1991 byla založena samostatná fakulta elektrotechniky a v roce 1993 byl její název změněn na fakultu elektrotechniky a informatiky. V roce 1997 přibyla fakulta stavební a jako poslední byla v roce 2002 založena fakulta bezpečnostního inženýrství. Přeměna původní klasické vysoké montánní školy na polytechnickou univerzitu byla završena změnou názvu na

²⁶⁷ KAŠING, P., *Vysoká škola báňská – významná kapitola*, s. 175.

²⁶⁸ SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 67; VRÁNA, V., *Katedra*, s. 8.

²⁶⁹ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011.

²⁷⁰ KAŠING, P., *Vysoká škola báňská – významná kapitola*, s. 175.

VŠB – Technická univerzita Ostrava v roce 1995, kterou schválil parlament ČR zákonem z 27. října 1994.²⁷¹

²⁷¹ Tamtéž, s. 176.

4 ELEKTROTECHNIKA JAKO PROSPERUJÍCÍ OBOR

V 19. A 20. STOLETÍ

4.1 Elektrotechnika jako prosperující obor v 19. století a první polovině 20. století (s důrazem na hornictví)

Období technicko-vědecké revoluce od třetí čtvrtiny 19. století charakterizoval systém změn v technice a organizaci výroby, přičemž hlavní roli hrála věda.²⁷² Od poloviny 19. století rostl zájem o elektřinu (elektrotechniku), která se začala používat v různých průmyslových oborech včetně hornictví, dopravy a služeb, a v rámci ní se začal rozvíjet teoretický výzkum (teorie elektromagnetického pole a elektrických obvodů).²⁷³ Elektrotechnický průmysl se řadil mezi nová odvětví, která byla spojována s druhou průmyslovou revolucí, a zvyšoval se jejich podíl ve struktuře průmyslu. Časem začal elektrotechnický průmysl podmiňovat rozvoj dalších výrobních oborů.²⁷⁴ V první fázi rozšiřování elektrické energie se u starých pracovních strojů nahrazovaly primární pohonné stroje elektromotorem. Teprve ve druhé fázi byly již vyráběny pracovní stroje se zabudovaným elektromotorem.²⁷⁵

Do 90. let 19. století se používaly stejnosměrné elektrické stroje a stejnosměrný rozvod elektrické energie. Významným průkopníkem české elektrotechniky a zastáncem stejnosměrného proudu byl František Křížík (1847–1941).²⁷⁶ Poté se začaly uplatňovat střídavé elektromotory a generátory a přenos elektrické energie se prováděl střídavými dvou a trojfázovými soustavami. U nás se o rozvoj střídavého přenosu zasloužil zejména Emil Kolben (1862–1943) a teoretik Karel Domalíp (1846–1909).²⁷⁷ První elektrárny na stejnosměrný proud u nás byly postaveny v 80. letech 19. století a sloužily textilním a strojírenským továrnám. Od druhého desetiletí 20. století se u nás začalo se stavbou velkých veřejných elektráren. Byly stavěny v průmyslových centrech a v blízkosti uhelných ložisek. Tím byla zajištěna levná výroba a pravidelný odběr.²⁷⁸

²⁷² KNOB, Stanislav a Aleš ZÁŘICKÝ. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost: Část 1: Energetika, zemědělství a průmysl*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 24.

²⁷³ MAYER, D., *Pohledy*, 2004; NOVÝ, Luboš, ed. *Dějiny exaktních věd v českých zemích do konce 19. století*. Praha: ČSAV, 1961, s. 299–300.

²⁷⁴ JAKUBEC, Ivan. Příspěvek k problematice tzv. nových odvětví v meziválečném Československu. In: FOLTA, J. (ed.), *Práce z dějin techniky*, s. 40, 52.

²⁷⁵ KNOB, S. a A. ZÁŘICKÝ, *Nástin dějin výroby*, s. 24.

²⁷⁶ MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 342.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 306.

²⁷⁸ KNOB, S. a A. ZÁŘICKÝ, *Nástin dějin výroby*, s. 24.

Poslední desetiletí 19. století kladlo stále větší nároky především na distribuci uhlí vlivem zrychlené industrializace tradičních a vznikem nových výrobních odvětví. Stoupající spotřeba surovin, zejména paliva, vedla ke změnám v hornictví. Přestože se rozšířily parní stroje, nebyly univerzálním motorem pro důlní provoz, především při mechanizaci práce v porubu. Problém byl vyřešen až s rozšířením a zavedením elektrické energie. Nejprve při osvětlování a ve vertikální dopravě. Například na Ostravsku byl postaven první elektrický těžní stroj v roce 1899.²⁷⁹ První elektrický pohon těžního stroje byl navržen firmou Siemens-Schuckert v roce 1881 pro vrátek šachty Sulkov, patřící Západočeskému uhelnému spolku v Plzni, ale nebyl realizován. Stroje na elektrický pohon se v uhelném hornictví zpočátku používaly při ražení překopů a v rudných dolech při vrtacích pracích. Problém při jejich zavádění byla vysoká cena a nízké mzdy pro horníky, takže se preferovala ruční práce. Změna nastala po roce 1900 spolu s pokrokem ve strojírenství a poklesem cen technických zařízení. Produktivita se začala zvyšovat přechodem ke strojové práci. Podle autorů skript *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*²⁸⁰ stál v čele této tendence ostravsko-karvinský revír (dále OKR). Rozšířilo se mechanické ražení chodeb strojním vrtáním a střelbou, byla zavedena sbíječka (1906 Belgie a Francie, 1908 v českých zemích), elektrické brázdičky (1890 Evropa, první léta 20. století v OKR) a byla řešena horizontální doprava v dolech, kde se začaly mimo jiné používat elektrické lokomotivy. Přibýly elektricky poháněné řetězovky (od 90. let 19. století) a lanovky (1894 na Ostravsku).²⁸¹

Na počátku 20. století začala intenzivně probíhat elektrifikace uhelných a rudných revírů a při dolech se začaly stavět parní elektrárny. Od prvních let 20. století se užívaly elektromotory, kompresory a turbokompresory k pohonu těžních a pracovních nástrojů, k čerpání důlních vod, větrání a v dopravě a postupně nahrazovaly parní stroje. Po zavedení elektrické energie k pohonu pump se začala pístová čerpadla nahrazovat centrifugálními. Na přelomu 19. a 20. století na českých a slovenských dolech začalo být běžné strojní dobývání. V období mezi světovými válkami většinou nedošlo k převratnější změně. V období krize 1928–1934 byla na dolech zaváděna jenom zařízení snižující výrobní náklady. Podíl strojního dobývání proti ruční práci vzrůstal

²⁷⁹ Tamtéž, s. 98, 100.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 99.

²⁸¹ DOHNAL, M., *Dějiny výroby*, s. 102–103; KNOB, S. a A. ZÁŘICKÝ, *Nástin dějin výroby*, s. 99.

a probíhaly snahy o mechanizaci základních pracovních operací, které se systematicky začaly uskutečňovat až po roce 1945.²⁸²

Nástup elektřiny do technického světa dal podnět pro rozvoj elektrotechnického strojírenství. V českých zemích se výrobci elektrických strojů, které byly ve své době unikátní a na světové úrovni, soustřeďovali ve velkých koncernech,²⁸³ jako např. Elektrotechnická továrna Škoda Plzeň-Doudlevec (dále ETD)²⁸⁴ a ČKD Praha.²⁸⁵ Jejich cílem bylo ovládnout domácí trh a v co největší míře se uplatnit na světových trzích.²⁸⁶ Vzestup výroby elektrické energie doprovázený růstem počtu elektráren v meziválečném období byl dán postupující elektrifikací zásluhou Vladimíra Lista (1877–1971).²⁸⁷ Ta se začala rozvíjet přijetím zákona o její podpoře 22. července 1919²⁸⁸ a pokračovala i během hospodářské krize v 30. letech.²⁸⁹ Dále byl vzestup dán uplatněním elektřiny v průmyslu, zemědělství i terciární sféře,

²⁸² KNOB, S. a A. ZÁŘICKÝ, *Nástin dějin výroby*, s. 99–100.

²⁸³ JAKUBEC, I., *Příspěvek*, s. 45: Zahraniční kartely se v českých zemích v rámci kartelových dohod zajímaly především o báňský a hutní průmysl a z nových oborů o strojírenství, elektrotechnický průmysl a chemický průmysl.

²⁸⁴ MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 368; Týž, *Stručné dějiny oborů: Elektrotechnika*. Praha: Scientia, 2001. ISBN 80-7183-234-0, s. 30; ETD – devadesát let českého elektrotechnického průmyslu v Plzni. *Technickydenik.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.technickydenik.cz/rubriky/archiv/etd-devadesat-let-ceskeho-elektrotechnickeho-prumyslu-v-plzni-17420.html> [cit. 2021-01-25]: Závod *Elektrotechnická továrna Škoda Plzeň-Doudlevec* byl založen v roce 1921 při strojírenském závodu založeném v roce 1867 Emilem Škodou. Původně se předpokládala pouze licenční výroba točivých elektrických strojů a transformátorů podle dokumentace francouzské firmy *Schneider & Cie* v Paříži. Díky mladým českým technikům se závod vymanil z francouzského licenčního vlivu. Důležitou součástí výrobního programu byly točivé stroje velkých výkonů (turboalternátory a hydroalternátory). Výrobní program měl pokrývat potřeby elektronických výrobků pro energetiku (pamí a vodní elektrárny, transformovny apod.), pro elektrické pohony (válcovny a těžní zařízení) a pro elektrickou trakci. Továrna patřila mezi vedoucí skupinu evropských elektrotechnických továren. Závod ETD měl před druhou světovou válkou přibližně 1000 pracovníků, z nichž čtvrtinu tvořili techničtí a administrativní zaměstnanci. V poválečném období byla v roce 1949 založena Vysoká škola strojní a elektrotechnická v Plzni jako součást ČVUT v Praze, která se v roce 1953 osamostatnila. Jejím cílem bylo vzdělávat nové odborníky pro škodovacké závody. Zároveň na škole vyučovali pedagogové z řad předních odborníků Škodovky. V druhé polovině 20. století se zvýšil export výkonových transformátorů do celého světa.

²⁸⁵ FOLTA, J., *Zamyšlení*, s. 20; MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 364; Týž, *Stručné dějiny*, s. 30: Závod *Českomoravská Kolben-Daněk* založil Emil Kolben v roce 1896 v Praze-Vysočanech jako druhou elektrotechnickou továrnu v českých zemích pod názvem *Kolben a spol.* po svém návratu ze zahraničních cest. Orientoval se především na využití střídavého proudu, na trojfázové elektrické stroje, alternátory a transformátory. Jeho první velkou zakázkou byla výstavba holešovické elektrárny. Kolbenka dodávala elektrické stroje jak na domácí trh, tak do zahraničí. V roce 1898 ji koupila Živnostenská banka, která rozšířila závod o slévárny na *Elektrotechnickou továrnu akc. spol., dříve Kolben a spol. v Praze*. Továrna exportovala zboží do Anglie, Německa, Ruska a Španělska. V roce 1921 se sloučila s *První Českomoravskou továrnou na stroje v Praze* a v roce 1927 s *Akciovou společností Strojírny, dříve Breitfeld, Daněk a spol.* Vznikla ČKD jako největší strojírna v tehdejší ČSR. Elektrotechnický podnik sehrál významnou úlohu při zavádění trojfázové soustavy. Po druhé světové válce došlo ke znárodnění, které vedlo k začlenění množství firem pod jeden zastřešující podnik ČKD Praha. Přestože ČKD patřilo k jednomu z největších průmyslových závodů v ČSR, přestalo se s inovacemi a význam závodu postupně upadal. Po roce 1989 byla společnost privatizována a rozdělena na několik menších firem.

²⁸⁶ JAKUBEC, I., *Příspěvek*, s. 45–46: „Např. konkurence v elektrotechnice mezi Škodovými závody a ČKD byla vlastně projevem konkurence mezi dvěma americkými multinacionálními koncerny, *General Electric Co. (USA)*, *Alstom (Francie)*, *Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft (Německo)*, *Křižík–Chaudoir (Praha)* a *Škodovy závody (Plzeň)* na jedné straně a mezi *Westinghouse Electric Co. (USA)*, *Siemens und Halske (Německo)* a *Siemensem* kontrolované podniky v ČSR – *Elektrotechna*, *Siemens Praha* a dále *ČKD (Praha)* na straně druhé. Kartel uzavřený v roce 1935 formálně situaci mezi oběma koncerny stabilizoval. Např. v roce 1922 získala ČKD od *Westinghouse Electric* výrobní licence veškerých druhů výrobků. Německý podíl kapitálu na *Elektrotechnické výrobě* se projevil zejména v *Telegrafii* a vlastnickým podílem berlínských firem *Siemens und Halske* a *Osram*.“; „V elektrotechnickém průmyslu bylo Československo zúčastněno na kartelu zaměřeném na výrobu kabelů, *International Cable Development Corporation* ve Vaduzu. Členy se staly *Škodovy závody (prostřednictvím Kabla, akciové společnosti na káble a drátěná lana Praha)*, *(Křižík–Chaudoir, měďárna, kabelovna a elektrotechnické závody, a. s. Praha)* a *Továrna na káble, a. s. Bratislava*.“

²⁸⁷ Více viz: EFMERTOVÁ, Marcela. Nejvýznamnější profesor brněnské techniky Vladimír List. In: MUSIL, V. (ed.), *20 let ústavu mikroelektroniky*.

²⁸⁸ FOLTA, J., *Zamyšlení*, s. 28.

²⁸⁹ JAKUBEC, I., *Příspěvek*, s. 43, 50.

nahrazováním starých pohonných sil elektřinou a její rozšíření do domácností i do volnočasových aktivit. V tomto období byly mezi prvními založeny továrny na žárovky Elektra v Hloubětíně a Osram v Holešovicích, elektrotechnické továrny Kablo (Praha, Kladno), Továrna na výrobu akumulátorů (Praha), Telegrafia (Pardubice, Roztoky) aj. Za okupace se produkce elektrotechnického průmyslu ještě zvýšila.²⁹⁰

Podíváme-li se na statistiku, kterou uvedl kolektiv autorů pod vedením Miloně Dohnala ve skriptech *Dějiny výroby do nástupu vědeckotechnické revoluce se zaměřením na území Československa*,²⁹¹ zjistíme, že v roce 1913 byl instalovaný výkon elektráren v Čechách a na Moravě 116 MW a elektrifikováno bylo jen 10 % obcí. U závodních elektráren byl instalovaný výkon 408 MW, tj. přibližně 80 % celkového instalovaného výkonu. V roce 1939 činila roční výroba elektrické energie v ČSR 4 600 GWh. V období 1939–1968 se spotřeba elektřiny v ČSR zdesetinásobila. Důležitý byl fakt, že největším spotřebitelem elektrické energie byl průmysl se 74,6 %, nevýrobní sféra spolu se zemědělstvím se podílely 21 %. Z průmyslové výroby využívaly maximum energie doly a hutě v celkové hodnotě 40 %.

Od 60. let 19. století se rozvíjela elektrotechnická spolková činnost, v polovině 80. let se začalo osamostatňovat elektrotechnické vysoké školství a pracovalo se i na teoretických pracích (např. Karel Václav Zenger /1830–1908/; Emil Navrátil /1866–1928/ – elektrárenství; Karel Domalíp a František Koláček /1851–1913/ se zabývali vysokou frekvencí a Hertzovými vlnami a položili základy radiotechniky v českých zemích; Ludvík Šimek /1875–1945/ – radiotechnika, elektrické dráhy; Vladimír List – konstrukční elektrotechnika). Díky výsledkům českých elektrotechniků se v době mezi dvěma světovými válkami mohla československá elektrotechnika v některých oborech srovnávat se světovým špičkovým vývojem a účastnit se elektrotechnických výzkumů v zahraničí (např. Josef Řezníček /1893–1953/ – výroba a rozvod elektrické energie; L. Šimek – radiotechnika; Jaroslav Šafránek /1890–1957/ – výzkum televizního vysílání; August Žáček /1886–1961/ – magnetronový generátor).²⁹² Rychle se měnící stav poznání a pragmatické důvody v poslední třetině 19. století vedly k růstu rozhodujícího vlivu vědeckých laboratoří s novým technickým vybavením na vědu

²⁹⁰ JAKUBEC, I., *Příspěvek*, s. 40–41; SMOLKA, I. a J. FOLTA (eds.), *Studie*, s. 33, 43, 320, 331.

²⁹¹ DOHNAL, M., *Dějiny výroby*, s. 45–46; KNOB, S. a A. ZÁŘICKÝ, *Nástin dějin výroby*, s. 53.

²⁹² EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnika*, s. 30, 46; MIKEŠ, Jan a Marcela C. EFMERTOVÁ. *Elektřina na dlani: kapitoly z historie elektrotechniky v českých zemích*. Praha: Milpo media, 2008. ISBN 978-80-87040-08-9.

a výzkum. Tam byly experimentálně izolovány, vizualizovány a analyzovány chemické, fyzikální a biologické jevy.²⁹³

Od 20. let 20. století bylo potřeba pro rozvoj elektrotechnických oborů vycházet z nových technických poznatků získaných ze základního i aplikovaného výzkumu. Elektrotechnický výzkum probíhal v období první republiky na vysokých školách (na elektrotechnickém ústavu ČVUT v Praze a ve fyzikálních laboratořích UK) a ve spolicích. Činnost se soustřeďovala především na zkušební, laboratorní, expertizní a zájmové práce.²⁹⁴ Řešily se teoretické a praktické otázky a docházelo k vzájemnému propojení technického výzkumu se zkušebnictvím, které se rozvíjelo i v rámci průmyslu (např. Fyzikální výzkum a Zkušebna a laboratoř Škodových závodů v Plzni). Na této činnosti se podíleli vysokoškolští učitelé.²⁹⁵ Docházelo tak k propojení vědeckých výsledků a technických principů. Domácí výzkum řešil potřeby rozvoje (elektrizace území, výroba elektrotechnických zařízení pro elektrárny a průmysl aj.) jen z části, zbytek musel být zajišťován pomocí zahraničních licencí. Uzavření vysokých škol nacisty v roce 1939 přivedlo řadu odborníků do velkých závodů, kde se uplatňovali ve výzkumu.²⁹⁶ Za okupace pak výzkum pokračoval např. ve Zkušebně a laboratoři ETD (např. V. Vavřín) a ve Fyzikálním výzkumu Škodových závodů.²⁹⁷

Rozvoj a zaměření českého elektrotechnického průmyslu po skončení druhé světové války ovlivnila poptávka trhu. Během války se neobnovovala strojní zařízení v průmyslu, dopravě ani v domácnostech, a proto po válce vzrostla potřeba zařízení a výrobků pro rozvíjející se energetiku a všechny uvedené oblasti. Vznikla vlastní výzkumná a vývojová základna a řada výrobků měla srovnatelnou úroveň se zahraničím. Nicméně poválečné centrální řízení, hospodářské plánování a specializace výroby odstranily konkurenci jako motivační faktor ve vývoji i výrobě a byly způsobeny problémy při vývoji a zejména při výrobě a dodávkách materiálu a součástek. Změněné poválečné ekonomické a společenské podmínky, zařazení ČSR do RVHP a nemožnost obchodovat s ostatním světem vedly k nutnosti spoléhat se na

²⁹³ Forschungspfade. Disziplinenentwicklung und Wissenschaftsalltag an der ETH. *Ethistory.ethz.ch* [online]. Dostupné z: www.ethistory.ethz.ch/besichtigungen/touren/forschungspfade/ [cit. 2020-03-30].

²⁹⁴ EFMERTOŤ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 384.

²⁹⁵ Táž, *Elektrotechnika*, s. 60–62; ROZSÍVAL, Miroslav. Životní cesta prof. PhDr. Václava Dolejška. In: *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*. Vol. 41, 1996, No. 2, s. 89–95; Například Václav Dolejšek (1895–1945), Jaroslav Šafránek (1890–1957), August Žáček (1886–1961).

²⁹⁶ FOLTA, J., *Zamyšlení*, s. 32.

²⁹⁷ EFMERTOŤ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 380–384; Táž, *Elektrotechnika*, s. 67–70; 150 let průmyslu v Plzni: Historie společnosti Škoda. *Eduportal.techmania.cz* [online]. Dostupné z: <http://edu.techmania.cz/cs/katalog/150-let-prumyslu-v-plzni/450/historie-spolecnosti-skoda-zastaveni-4> [cit. 2020-03-30].

vlastní zdroje elektrotechnického výzkumu, na vlastní inovace, vývoj, nové technologie i výrobu aj., což se projevilo i nutností zřídit potřebná výzkumná a vývojová pracoviště. Patřil k nim Ústav pro elektrotechniku (založený v roce 1953), který pracoval podle požadavků průmyslu silnoproudé elektrotechniky. Zaměřoval se například na teoretické práce v oblasti elektrických strojů (transformátorů), na analýzy pohybů rotorů točivých strojů a dynamického namáhání jejich částí aj. Dále byl od roku 1953 budován v Běchovicích u Prahy Výzkumný ústav silnoproudé elektrotechniky (dále VÚSE), který měl k dispozici laboratoře schopné řešit různé problémy silnoproudé elektrotechniky. Například rychlovypínače, polovodičové součástky, vývoj soustav pro svařování aj. Ústav vyráběl vlastní prototypy, vzorky a unikátní zařízení. V 80. letech byl ústav změněn na resortní výzkumný ústav a proběhla v něm modernizace. Jako poslední příklad uvedu podnik Závody silnoproudé elektrotechniky (dále ZSE) Praha, který měl tři centralizované výzkumné ústavy: Výzkumný ústav elektrických strojů v Brně, Výzkumný ústav elektrických přístrojů (dále VÚEP) v Brně a Výzkumný ústav káblů a izolantů v Bratislavě. VÚES byl původně vývojovým útvarem Moravských elektrotechnických závodů (dále MEZ). V roce 1964 se osamostatnil jako výzkumný ústav. VÚES měl k dispozici laboratoře, které sloužily jako autorizované zkušební. Konaly se zde jak teoretické činnosti, tak experimenty. VÚEP se zaměřoval na výzkum a vývoj elektrických přístrojů nízkého a vysokého napětí. Vznikl v roce 1953.²⁹⁸

Rozvoj silnoproudého elektrotechnického průmyslu vedl v druhé polovině 40. let k přísunu odborných pracovníků všech úrovní vzdělání. Postupně naplňovali potřebu výrobních podniků, výzkumných a vývojových pracovišť. Odborné školství převážně krylo potřeby českého silnoproudého elektrotechnického průmyslu. Specializované vzdělání v tomto oboru mohli zájemci získat na středních odborných učilištích, středních průmyslových školách a na vysokých školách, ke kterým od 70. let můžeme zařadit i VŠB v Ostravě.²⁹⁹

4.2 Výuka elektrotechniky na vysokých školách

Osobnosti, o které se v disertační práci zajímám, získaly vysokoškolské vzdělání a praxi v elektrotechnice na následujících vysokých technických školách (polytechnikách a přidružených institutech) vyjma VŠB: Polytechnika v Curychu (A. Bayer, J. Theurer),

²⁹⁸ FOLTA, J. (ed.), *Studie*, s. 748–752.

²⁹⁹ Tamtéž.

VŠT ve Vídni (V. V. Pošík), ČVUT v Praze (J. Bašta, V. Chůra, S. Keppert, V. V. Pošík, A. Rosa, V. Vavřín), německá pražská technika (A. Bayer), německá brněnská technika (R. Czepek) a osobnosti, kterým se věnuji v subkapitole 5.7, studovali převážně na VUT v Brně. Z tohoto důvodu je následující kapitola věnována krátkému exkurzu do historie tamější výuky elektrotechniky. Vysokými školami se zaměřením na elektrotechniku se zabýval ve své disertační práci Jan Mikeš.³⁰⁰ Jejich historie bývá součástí elektrotechnických monografií nebo studií.³⁰¹ Z přehledu studijních míst profesorů je patrné, že první generace českých elektrotechniků z přelomu 19. a 20. století získávaly zkušenosti na významných evropských polytechnikách a vysokých technických školách. Generace studující na vysokých školách v době první republiky a letech po druhé světové válce získává vysokoškolské vzdělání v rámci československého státu.

Na začátku 18. století začaly v Rakousku a ostatní Evropě vznikat vojenské inženýrské akademie, horní školy a obchodní akademie. Jejich potřeba byla dána rostoucím zájmem státních správních orgánů, vojenských sil atd. o odborníky s technickým nebo vědeckým vzděláním. Na konci 18. století se novou pobídkou stal průmyslový náskok Anglie. Vzorovou institucí se stala pařížská École polytechnique (1795). Vídeňská polytechnika³⁰² byla založena jako Císařský a královský polytechnický institut ve Vídni v roce 1815 a byla silně podporována státem. Měla se stát vzdělávací technickou institucí se zaměřením na vědu, dále měla být tzv. výkladní skříní pro technologii a měla podporovat národní průmysl. Na škole panovaly dobré podmínky pro rozvoj vzdělání, vědy a techniky. Působil zde totiž dostatek kvalifikovaných pedagogů a studenti měli k dispozici vhodné prostory pro výuku a velké množství literatury. V první polovině 19. století byla vídeňská polytechnika největší institucí svého druhu v habsburské říši a stala se vzorem pro zakládání nových polytechnických škol například v Karlsruhe (1825) a v Hannoveru (1831). V polovině 60. let 19. století proběhla reorganizace vídeňské polytechniky, v jejímž čele od té doby stál volený rektor. Poprvé byla zavedena závěrečná zkouška, tzv. přísná zkouška. V roce 1872

³⁰⁰ Více viz: MIKEŠ, J., *Historie výuky*.

³⁰¹ EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnické spolky*; MAYER, D., *Pohledy*, 2004.

³⁰² Literatura k TU Vídeň (výběr): *Das Elektrotechnische Institut der k. k. Technischen Hochschule in Wien*. Wien, 1904; *Die k. k. Technische Hochschule in Wien 1815–1915*. Wien, 1915; KOLLEKTIV DER AUTOREN. *K. k. Polytechnischees Institut, Technische Hochschule, Technische Universität Wien*. Veröffentlichungen des Universitätsarchivs der Technischen Universität Wien. Heft 3. Wien, 1997; LECHNER, Alfred. *Geschichte der Technischen Hochschule in Wien 1815–1940*. Wien, 1942; NEUWIRTH, Josef. *Die k. k. Technische Hochschule in Wien*. Wien, 1915; SEQUENZ, Heinrich (Hg.). *150 Jahre Technische Hochschule in Wien 1815–1965*. Wien, 1965; Short history of TU Wien. *Tuwien.at* [online]. Dostupné z: <https://www.tuwien.at/en/tu-wien/about-tu-wien/history-of-tu-wien> [cit. 2021-01-25].

získala polytechnika statut vysoké školy a nesla označení Vysoká škola technická Vídeň. V letech 1900–1903 byl postaven Elektrotechnický institut.³⁰³ Během světových válek počty studentů klesaly a řada pedagogů musela narukovat. Budovy univerzity byly za první světové války zabaveny pro vojenské účely a laboratoře byly využívány k vojenskému výzkumu. Navzdory obtížným poválečným podmínkám se dařilo univerzitě rozvíjet a byla vytvořena řada nových podoborů. Současný název Technická univerzita Vídeň používá od roku 1975.

Spolková vysoká technická škola v Curychu³⁰⁴ byla založena jako polytechnika v roce 1854. Její sesterskou institucí byla Spolková vysoká škola technická v Lausanne, která se odštěpila v roce 1968. V roce 1869 byl vydán zákon, kterým se zřizovala Spolková polytechnická škola ve spojení se školou pro vysokoškolské vzdělávání v exaktních, politických a humanitních vědách. Polytechnika měla vzdělávat mimo jiné technické inženýry a odborníky pro vybudování budoucí národní infrastruktury. Polytechnika shromažďovala nové poznatky z vědy a techniky a zpřístupňovala je pro různé účely. Zvažovala přitom jak potřeby školy, tak potřeby průmyslu a výzkumu. Poznatky z průmyslu přispěly k budování laboratoří od přelomu 80. a 90. let 19. století. V letech 1897–1900 tady byla postavena nejmodernější strojní laboratoř v Evropě. Stroje v původní velikosti umožňovaly nové směřování praktické výuky, která kombinovala teorii s praxí. Cílem laboratoří bylo prohlubovat teoretické znalosti studentů pomocí vědeckých experimentů, čímž se výuka na škole zlepšovala. Získané znalosti potom studenti, kteří na školu přijížděli z celé Evropy, mohli aplikovat v průmyslové praxi. Svůj současný název nese škola od roku 1911. Jako technická vysoká škola získala značnou akademickou autonomii a přitom spolupracovala se státem. Důležitou součástí výuky byl základní a aplikovaný výzkum, kombinovaly se teoretické a experimentální znalosti. Nepostradatelným předpokladem vědeckého úspěchu se stalo vybavení ústavů. První přednášku o teorii elektřiny a magnetismu uskutečnil profesor Rudolf Immanuel Clausius (1822–1888) v roce 1856. V roce 1882 byl zaveden elektrotechnický obor v rámci oddělení fyziky a strojírenství. Elektrotechnický institut byl založený v roce 1912. Curyšská škola patřila k předním světovým univerzitám na poli technických a přírodních věd.

³⁰³ Více viz subkapitola 5.2.1.

³⁰⁴ Departementsgeschichte. *Ethz.cz* [online]. Dostupné z: <https://ee.ethz.ch/de/departement/departementsgeschichte.html> [cit. 2021-01-25]; ETHistory 1855–2005: Epochen. *Ethistory.ethz.ch* [online]. Dostupné z: www.ethistory.ethz.ch/besichtigungen/epochen [cit. 2021-01-25]; Wissenschaftliche Meilensteine. *Ethz.ch* [online]. Dostupné z: <https://ethz.ch/de/die-eth-zuerich/portraet/geschichte/wissenschaftliche-meilensteine.html> [cit. 2021-01-25].

4.2.1 Výuka elektrotechniky na vysokých školách v českých zemích

Výuku elektrotechniky na vysokých školách³⁰⁵ v českých zemích můžeme sledovat v rámci fyziky. Postupně bylo možné studovat elektrotechniku na pražské české a německé univerzitě, pražské české a německé technice a na brněnské české a německé technice.³⁰⁶ Rozmach elektrotechnického průmyslu doprovázený novými poznatky v elektrotechnice vedl k rozšíření výuky elektrotechniky na vysokých školách.

Prvním vysokoškolským učitelem, který se zabýval studiem elektřiny, byl František Adam Petřina (1799–1855), profesor fyziky na pražské univerzitě v letech 1844–1855. Jeho žák K. V. Zenger byl přesvědčen, že elektrotechnika bude mít vliv na rozvoj průmyslu. Proto věnoval elektrotechnice část svých přednášek z fyziky a prosazoval myšlenku samostatného předmětu elektrotechnika. Na jeho návrh byly v roce 1884 zavedeny nepovinné tříhodinové přednášky a hodinové cvičení týdně na C. a k. České vysoké škole technické v Praze. Externím vyučujícím se stal K. Domalíp.³⁰⁷

Podle Marcely Efmertové a Daniela Mayera³⁰⁸ byla ve školním roce 1891–1892 zásluhou K. V. Zengra zřízena na pražské české technice první katedra pro elektrotechniku. Ovšem Jan Mikeš³⁰⁹ ve své disertační práci uvádí založení katedry elektrotechniky K. Domalípem až ve školním roce 1892–1893. Jejím vedoucím byl ustanoven mimořádný (od roku 1893 řádný) profesor K. Domalíp. Podle D. Mayera³¹⁰ vybudoval K. Domalíp teoretickou a laboratorní výuku elektrotechniky na řádné vědecké úrovni odpovídající potřebám vznikajícího elektrotechnického průmyslu. „*Domalípovy přednášky byly typickou ukázkou předmaxwellovské elektrotechniky. Obsahovaly popis a fyzikální interpretaci velkého množství elektrických a magnetických jevů, k jejichž matematickému popisu se často používaly empirické vztahy, avšak postrádaly jednotící exaktní matematickou teorii.*“³¹¹ K. Domalíp se zasloužil o vysokoškolské vzdělání prvních elektrotechnických odborníků, zasazoval se o střídavý proud a inicioval založení Spolku českých elektrotechniků, pozdější

³⁰⁵ Více k výuce elektrotechniky na vysokých školách viz (výběr): EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 380–384; Táž, *Elektrotechnika*, s. 101–113; MIKEŠ, J., *Historie výuky*.

³⁰⁶ MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 377; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 13–14.

³⁰⁷ MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 392–395; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 384–385.

³⁰⁸ EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 382–384; Táž, *Elektrotechnika*, s. 104; MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 396.

³⁰⁹ MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 385.

³¹⁰ Více viz: MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 395–398.

³¹¹ Tamtéž, s. 396–397.

Elektrotechnický svaz československý (dále ESČ).³¹² V roce 1898 byla na pražské české technice zřízena katedra pro stavbu elektrických strojů, kterou vedl Karel Novák (1867–1941).

Pro pozdější srovnání s výukou elektrotechniky na VŠB (viz kapitola 5) a s ohledem na vysokoškolské studium osobností, kterým se věnuji, uvedu na tomto místě ukázkou z učebního plánu strojního inženýrství pro školní rok 1901–1902.³¹³

Studenti měli ve druhém ročníku povinnou tříhodinovou přednášku Elektrotechnika I. (elektrická měření, teorie elektrických strojů a elektrických sítí), ve třetím ročníku nepovinnou dvouhodinovou přednášku Elektrotechnika II. (návrhy transformátorů a točivých strojů), ve čtvrtém ročníku nepovinnou přednášku Konstruktivní elektrotechnika, kterou v dalších letech vystřídaly předměty Elektrovodné sítě a izolace, Elektrárénství a elektrická zařízení a Stavba elektrických strojů. V roce 1909 přibyl nový doporučený předmět Elektrické dráhy, který byl reakcí na rozšiřující se elektrickou trakci. Od školního roku 1910–1911 rozšířil elektrotechnickou výuku V. V. Pošík o mimořádný předmět Komutátorové motory a rotační konvertory a Jaroslav Klika (1874–1953) o Zabezpečování vozby vlakové a telegrafii a telefonii. Elektrotechnická výuka byla zajišťována v rámci strojního inženýrství na Vysoké škole strojního a elektrotechnického inženýrství (dále VŠSEI) ČVUT v Praze. Od školního roku 1910–1911 se v českých zemích elektrotechnické inženýrství stalo samostatným vysokoškolským studijním oborem, poté co byl obor strojního inženýrství na pražské české technice rozdělen na směr strojnický a na směr elektrotechnický.³¹⁴

V roce 1906 byl uveden do provozu **Fyzikální a elektrotechnický ústav/Ústav teoretické a experimentální elektrotechniky** zásluhou profesorů K. V. Zengera a K. Domalípa.³¹⁵ Koncept ústavu navrhl a realizoval asistent K. Domalípa, Ludvík

³¹² EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 381; Táž, *Elektrotechnika*, s. 97; MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 398; ESČ – Elektrotechnický Svaz Český, z. s. *In-el.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.in-el.cz/elektrotechnicky-svaz-cesky> [cit. 2020-03-30]; ESČ vznikl v roce 1919. Podle stanov ESČ byla hlavní pracovní náplní svazu činnost publikační, zkušební, odborně-vzdělávací, normativní, značkovací, předpisová, ediční a posuzování kvality výrobků, navazování odborných kontaktů s podobnými institucemi v zahraničí a zprostředkovávat výměnu zkušeností mezi členy svazu a zajišťovat jejich pracovní uplatnění. Svaz musel pravidelně pořádát sjezdy, pracovní schůze, přednášky, exkurze a výstavy po celém území ČSR aj. ESČ dlouhodobě vydával časopis *Elektrotechnický obzor*. Svaz měl v Praze k dispozici laboratoře ke zkoušení elektrických výrobků. Díky tomu mohl být položen základ systematického zkoušení a značkování elektrotechnických výrobků v Československu. V 50. letech byla činnost svazu ukončena. K obnově došlo až po roce 1989.

³¹³ Převzato z MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 398.

³¹⁴ EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnika*, s. 104; MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 377, 398; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 13–14.

³¹⁵ Více viz: EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnika*, s. 104–105; MAYER, D., *Pohledy*, 2004, s. 398; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 388–389.

Šimek, podle svých zkušeností ze zahraničních pobytů na fyzikálních a elektrotechnických ústavech vysokých škol v Berlíně, Curychu, Karlsruhe a Darmstadtu. Na ústavu se konala výuka a laboratorní práce s posluchači, kteří se seznamovali se základními teoretickými jevy elektrotechniky, vlastnostmi strojů a přístrojů. Vyučující prováděli práci i pro firmy a výrobce z elektrotechnického oboru. Nacházely se zde: laboratoř pro měření základních veličin, odporů indukci kapacit, kompenzačního měření železa a pro praktika z prvního běhu elektrotechnických studií, dále laboratoř pro vysoká napětí, laboratoř pro speciální měření, laboratoř pro fotometrii, cejchovna, mechanická dílna, chemická a fotografická komora, strojovna, čtyři kabiny a velká posluchárna. V suterénu se nacházely místnosti pro zkoušení kabelů, akumulátorovna a transformátorovna. Po nástupu L. Šimka v roce 1909 byla rozšířena výuka elektrotechniky o: Elektrotechniku teoretickou a experimentální, Základy vysokofrekvenční techniky a telegrafie bez drátu, Elektrické dráhy, Nauku o měření elektrickém a Elektrotechnologii (vedl Zdeněk Vejdělek /1882–1931/).³¹⁶

Nauka o elektřině se na České technice Františka Josefa I. v Brně (od roku 1920 VUT v Brně) začala vyučovat ve školním roce 1901–1902. V roce 1902 byla díky profesoru Josefu Sumci (1867–1934) založena katedra obecné a speciální elektrotechniky a v roce 1908 katedra konstruktivní elektrotechniky zásluhou V. Lista.³¹⁷ „Na počátku své pedagogické kariéry roku 1909 se List musel postarat o vybavení svého Ústavu konstruktivní elektrotechniky, který zaměřil na stavbu elektrických strojů, přístrojů, elektrických drah a elektrického zařízení. Pro posluchače svých přednášek napsal základní skripta: *Stejnoseměrné stroje, Alternátory, Transformátory, Asynchronní motory, Regulátory, Elektrická zařízení a Tabulky elektrických drah. Přednášky doplňoval exkurzemi do okolí Brna, k nimž připravil Technické průvodce. Listův způsob výuky byl pro období před a těsně po 1. světové válce netradiční. Studenti nejdříve vyslechli přednášky Josefa Sumce z měření, prostudovali skripta Elektrická měření přeložená z francouzštiny a němčiny a Listovy Tabulky stejnosměrných strojů, předpisy a normy z elektrotechniky a Mechaniku venkovních vedení, a pak teprve mohli nastoupit k cvičením. List nechal nové prostory české techniky pro elektrotechnická studia upravit tak, že získal přednáškový sál, 10 cvičebních boxů a další učební prostory. V boxech byly namontovány stroje a přístroje pro určitou elektrotechnickou*

³¹⁶ EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnika*, s. 104–105; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 389–392.

³¹⁷ EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 380–384; Táž, *Nejvýznamnější profesor*, s. 57; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 400–401.

*úlohu. Studenti pak v nich mohli v malých skupinách samostatně denně pracovat od 6,00 do 18,00 hodin. V zadání praktické úlohy ... bylo samostatně najít určité řešení zapojení přístrojů a strojů a měřením zvolené řešení ověřit. To nutilo studenty k systematickému postupu a k promyšlení několika variant řešení.*³¹⁸

Časem zde vznikl i Ústav slaboproudé elektrotechniky (Karel Budlovský /nar. 1877/ a Václav Bubeník /1876–1944/) a Ústav technické elektrochemie (Jan Šebor /1875–1944/). Na škole se kladl důraz na laboratorní, výpočtová a projekční cvičení a na praxi a exkurze. Od školního roku 1925–1926 byla na škole zavedena moderní koncepce elektrotechnické výuky vycházející z Listových zahraničních zkušeností. Předměty se členily na teoretické, praktické a pomocné a po první státní zkoušce bylo možné zvolit silnoproudý, slaboproudý nebo provozní (projekčně–hospodářský) směr.³¹⁹

Na německé technice v Praze založil katedru elektrotechniky Adalbert Waltenhofen (1828–1914) v roce 1881. Jedním z jeho pokračovatelů byl Ivan Puluj (1845–1918), který psal o elektřině hlavně teoreticky. Po roce 1920 zde byly vybudovány rozsáhlé laboratoře.³²⁰

Na německé VŠT v Brně byla v roce 1890 zřízená mimořádná katedra elektrotechniky. Svoji činnost zahájila až o rok později. Elektrotechniku (I.) vedl od počátku až do roku 1930 Karel Zickler (1860–1933). V roce 1895³²¹ se elektrotechnická profesura stala řádnou. Ve školním roce 1902–1903 byl strojní odbor rozdělen na strojní a elektrotechnické oddělení (první v Rakousku-Uhersku) s laboratoří a dvěma ústavu: Elektrotechnický ústav I. (teoretický, působili zde např.: K. Zickler, Johannes Jaumann /v letech 1933–1945/) a Elektrotechnický ústav II. (prakticky zaměřený na elektrická měření, osvětlování, topení atd., působili zde např.: Friedrich Niethammer, Oskar Primavesi /1917–1919/, R. Czepek /1920–1945/). Ústavy se orientovaly na stavbu elektrických strojů, elektrochemii a elektrická zařízení pro telefonii a signalizaci na drahách. Studenti mohli z elektrotechniky vykonat druhou státní zkoušku. Vzorem pro zařízení elektrotechnického oddělení se brněnské škole staly techniky v Německu, kde tato oddělení existovala již dříve. Od roku 1921 byl ustanoven Elektrotechnický

³¹⁸ EFMERTOVÁ, M., *Nejvýznamnější profesor*, s. 56–57.

³¹⁹ Táž, *Elektrotechnické spolky*, s. 380–384; Táž, *Nejvýznamnější profesor*, s. 57; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 400–401.

³²⁰ EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 383; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 406; NOVÝ, L. (ed.), *Dějiny*, s. 281.

³²¹ ŠÍŠMA, P., *Učitelé*, s. 83.

ústav III. (Sdělovací technika a elektronika) pro slaboproudou techniku (Oskar Srnka /1884–1966/). Honorovaná docentura pro základy elektrotechniky pro stavební inženýry a chemiky byla založena od školního roku 1906–1907 a jejím prvním přednášejícím byl Rudolf Czepek. Po skončení druhé světové války, během které byla výuka na německých technikách zachována, byly německé vysoké školy v Praze a Brně zrušeny dekretem prezidenta republiky č. 123/1945 Sb. ze dne 18. října 1945.³²²

Výuka elektrotechniky a jejích oborů byla realizována i na dalších vysokých školách a univerzitách v Rakousku-Uhersku a ČSR, mimo jiných i na montanisticky zaměřené VŠB, které je věnována samostatná kapitola.

³²² Dekret č. 123/1945 Sb. ze dne 18. října 1945: Dekret prezidenta republiky o zrušení německých vysokých škol technických v Praze a v Brně; EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 383; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 406–407; ŠIŠMA, P., *Učitelé*, s. 29–32, 83–84.

5 ELEKTROTECHNICKÁ VÝUKA NA VŠB

O vědeckou úroveň školy se zasloužili její profesori, docenti, asistenti, vědecko-výzkumní pracovníci a externisté přicházející z praxe. Zhodnotit jejich přínos vcelku by přesáhlo kapacity této práce, proto jsem se zaměřila pouze na pedagogy, kteří zastávali vedoucí úlohu na elektrotechnickém ústavu/katedře. Nicméně i v tomto směru byla napsána průkopnická práce Pavlem Šišmou, věnující se učitelům na německé technice v Brně za celou dobu její existence, jak bylo již uvedeno v rozboru literatury.

Jednotlivé biografie jsou strukturovány do víceméně stejných částí. Nejprve se věnují rodině, ze které osoba pocházela, studiu a praxi před nástupem na VŠB, kde dotyčný získal zkušenosti a ty potom mohl uplatnit při realizaci elektrotechnické výuky. Dále se zaměřuji na působení na VŠB a na elektrotechnický ústav VŠB pod vedením konkrétní osoby. Jako samostatnou kapitolku jsem zvolila spolupráci s odbornými institucemi, kde se může zároveň prolínat působení osobnosti na škole i mimo ni. Důležitou činností bylo publikování vědeckých poznatků, ve které se mnohdy odráželo celoživotní úsilí osobnosti. Součástí biografie je část věnovaná soukromému životu pedagoga. Výjimku ve struktuře kapitoly tvoří první a poslední část, ve kterých jsou jen krátké medailonky osobností. Následující biografie by měly ukázat, do jaké míry a jakým způsobem jednotliví pedagogové utvářeli či ovlivnili koncepci výuky elektrotechnických oborů na VŠB.

5.1 Od prvních přednášek o elektrotechnice na VŠB v Příbrami do roku 1921

Kořeny vzniku fakulty elektrotechniky a informatiky musíme hledat v době, kdy Báňská akademie v Příbrami získala statut vysoké školy s právem promočním (1895) a v době, kdy byl dokončen legislativní vývoj rakouských vysokých báňských škol jako specializovaných technických učilišť a kdy se Báňská akademie v Příbrami stala Vysokou školou báňskou (1904). Zásahu na rozvoji elektrotechniky na VŠB v Příbrami v prvních dvou desetiletích 20. století měli Josef Theurer (1862–1928), Albert Bayer (1869–1909), Johann Giebitz (nar. 1878), Rudolf Czepek (1876–1945) a Arnošt Rosa (1872–1954).

Výuku elektrotechniky v českých zemích zajišťovali fyzici, kteří si sami doplňovali poznatky studiem elektrotechniky na zahraničních polytechnikách, v případě pedagogů

z VŠB na polytechnikách/technikách v Curychu nebo Vídni.³²³ Seznamovali se s moderní problematikou a přinášeli ji do českých zemí. Podle kolektivu autorů publikace *Dějiny exaktních věd v českých zemích do konce 19. století*³²⁴ po návratu domů jejich kontakt se zahraničím z velké části zanikl. Jaká byla spolupráce se zahraničím u mnou studovaných osobností, by mělo být osvětleno v dalších kapitolách. Je potřeba si rovněž uvědomit, že obecným problémem byl nedostatek literatury, přístrojů a pomůcek, které si museli pedagogové zajišťovat sami. Potřeba výuky elektrotechniky na báňské škole se objevila v souvislosti s používáním elektrického zařízení v báňských a hutních provozech na přelomu 19. a 20. století. O elektřině/elektrotechnice se vyučovalo zpočátku v rámci předmětu fyziky. Jak jsem již uvedla v subkapitole 3.2, na báňských školách v Leobenu a Příbrami se témata elektřiny, magnetismu apod. objevila na přípravných kurzech ve společném předmětu fyziky a chemie. A součástí fyziky zůstala i v dalších letech, i když už existoval samostatný ústav (katedra) elektrotechniky, jak uvedu dále. Na leobenské škole nejpozději od počátku 60. let 19. století a v Příbrami od roku 1895. V jednom z archivních pramenů najdeme úvahu, že kapitoly o elektřině a magnetismu byly na výzvu vedoucích pracovníků v hornictví a hutnictví přednášeny se speciálním zřetelem na technické využití.³²⁵ Toto tvrzení může být považováno za logické, protože význam elektřiny pro průmysl od druhé poloviny 19. století stále více rostl a elektřina nacházela stále větší uplatnění v průmyslové praxi.

Na příbramské škole byla provizorně zřízená honorovaná docentura pro matematiku a fyziku až se vznikem přípravného kurzu v roce 1894 (1895) a byl jí pověřen J. Theurer výnosem z 11. října 1895.³²⁶ J. Theurer se stal plnoprávným členem profesorského sboru (kromě pasivního volebního práva při volbě rektora) a byl postavený na stejnou úroveň jako řádný profesor. V roce 1899 byl J. Theurer jmenován mimořádným profesorem pro vyšší matematiku a fyziku. Císařským rozhodnutím ze dne 5. listopadu 1902 byl jmenován řádným profesorem.³²⁷ Dokonalá znalost angličtiny J. Theurerovi umožňovala rychle získávat nové poznatky a držet tak krok se světovým vývojem specializací fyziky: elektromagnetismu, záření, optiky a termodynamiky.³²⁸

³²³ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 41–42; MIKEŠ, J., *Historie výuky*; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 15–20; STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřínek Pošík*; THEURER, J., *Památník*, s. 88.

³²⁴ NOVÝ, L. (ed.), *Dějiny*, s. 282.

³²⁵ *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 1.

³²⁶ HRABÁK, J., *Gedenkbuch*, s. 131–132, 152.

³²⁷ THEURER, J., *Památník*, s. 7, 15.

³²⁸ ČÍŽEK, M., *Příbramská historie*, s. 9–115.

Z výše uvedeného vyplývá, že J. Theurer zařadil do svých fyzikálních přednášek statě o elektrické energii v roce 1895. Považoval za nutné na škole zavést přednášky z elektrotechniky, kterou vnímal jako perspektivní obor. V roce 1894 zněla definice³²⁹ elektrotechniky v *Ottově slovníku naučném* následovně: „**Elektrotechnika** jest nauka pojednávající o praktickém použití elektriny k účelům technickým, přimykající se však v některých svých částech velmi těsně k všeobecnému strojnictví a chemické i mechanické technologii, kde jedná se o konstrukci jednotlivých strojů elektrických a jejich částí. **E-kou** zovou se pak též odvětví průmyslu, jenž zabírá se konstrukcí těchto strojů a přístrojů elektrických. Obor **e-ky** rozmnožoval se tak, jak stoupala známost jednotlivých zákonův elektrických. Nejstarším oborem jest telegrafie, za níž rychle k službám dopravy železniční vznikala konstrukce signálů elektrických, elektrických hodin atd. Když pak vznikly stroje dynamoelektrické, tu rychlé jejich rozšíření dalo vznik konstrukci motorů elektrických, lamp obloukových a žárových a později transformátorů a akumulátorů, k fabrikaci kabelů a jiných vodících prostředků, k výrobě izolace atd. Mladším oborem **e-ky** jest dále elektrometallurgie zároveň s galvanoplastikou, elektrické přenášení síly, elektrické dráhy. Obor **e-ky** jest tudy velmi rozsáhlý a stále se rozšiřuje, jak o tom svědčí elektrotechnické výstavy pořádané dosud v Paříži (1881), v Mnichově (1882), ve Vídni (1883), ve Frankfurtě (1883).“³³⁰ Autorem hesla byl Karel Ryska, konstruktér stavby strojů na české technice v Praze.

Státní nakladatelství technické literatury vydalo v 60. letech 20. století nový pětidílný *Technický naučný slovník*, v němž chtěli autoři obsáhnout základní a významná hesla konkrétních oborů, přičemž jejich výběr byl určován jejich aktuálností a významem pro československé hospodářství.³³¹ Elektrotechnika byla ve slovníku definována jako: „odvětví techniky zabývající se výrobou a použitím el. energie. Dělí se na **e. silnoproudou** a **slaboproudou**. Do silnoproudé **e.** zahrnujeme jednak výrobu a rozvod el. energie, její využití pro pohony, tepelnou a světelnou techniku a chem. pochody, jednak výrobu příslušných strojů, přístrojů a zařízení. Slaboproudá **e.** se zabývá využitím el. energie pro účely sdělovací, měřicí, řídicí, návěstní, zabezpečovací a výrobou příslušných zařízení.“³³²

³²⁹ MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 59–87: Vývoji elektrotechnologické terminologie se podrobně věnoval Jan Mikeš ve své disertační práci v subkapitole 2.1.3 *Vývoj nauky o elektrině v průběhu 19. století*.

³³⁰ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 8, Dřevěné stavby–Falšování. Praha: J. Otto, 1894, s. 512–513.

³³¹ KORBAŘ, Tomáš a Antonín STRÁNSKÝ, ed. *Technický naučný slovník I.: A–F*. 1. sv. Praha: SNTL, 1962, s. 5.

³³² Tamtéž, s. 543.

Pro srovnání byla v roce 2001 elektrotechnika ve *Výkladovém slovníku fyziky pro základní vysokoškolský kurz fyziky* definována jako „odvětví techniky zabývající se návrhem a konstrukcí zařízení, jejichž činnost je založena na využití el., mg. a elmg. jevů a zákonitostí n. je jimi ovlivněna. E. se zpravidla rozděluje na silnoproudou e. zabývající se hlavně výrobou, rozvodem a spotřebou el. energie a slaboproudou e. zabývající se zejména využitím el., mg. a elmg. jevů při získávání, přenosu a zpracování informace. K. e. se řadí též obory, které s touto činností úzce souvisejí (např. řízení mechanismů, měření, zpracování signálu, konstrukce a využití počítačů apod.).“³³³

Aby J. Theurer lépe poznal současný stav elektrotechniky, studoval v letních měsících 1897–1898 na polytechnice v Curychu elektrotechnická měření. Ve stejných letech už přednášel o elektrotechnice na škole v Příbrami. Přesný rok zahájení přednášek se ovšem v Theurerově *Památniku* na různých místech liší a je uváděn kromě roku 1897 i rok 1898, kdy elektrotechniku přednášel fakultativně a bezplatně.³³⁴ Jeho další kroky vedly k vybudování základu elektrotechnického ústavu.

V letním běhu neboli semestru roku 1900 uspořádal J. Theurer mimořádné přednášky z elektrotechniky na základě výzvy úředníků příbramského horního závodu: „Užití elektřiny v provozu báňském totiž pokročilo již takovou měrou, že objevila se naléhavá potřeba, aby bánští úředníci tehdy již působící, a tím více posluchačstvo, byli uvedeni alespoň do základů elektrotechniky.“³³⁵ Rostoucí význam elektřiny v hornictví a hutnictví se musel nutně projevit v báňském školství.

Na počátku nového století vyzvalo ministerstvo profesorský sbor, aby začal s přípravnými pracemi k nastávající reorganizaci školy. Podle Theurera byla jednou z otázek, kterou se profesorský sbor zabýval: „Které předměty mají se nově zavést, které vyžadují změny dosavadního rozsahu, vzhledem k pokroku vědy, které stolice by se následkem toho měly rozdělit ve dvě apod.“³³⁶ Je tedy pravděpodobné, že myšlenka zavedení elektrotechniky jako nového předmětu byla na pořadu dne. Zavedení elektrotechniky jako doporučeného předmětu ve školním roce 1902–1903 ministerstvo ovšem v Příbrami nepovolilo. S elektrotechnikou jako doporučeným předmětem

³³³ MECHLOVÁ, Erika a Karel KOŠTÁL. *Výkladový slovník fyziky pro základní vysokoškolský kurz fyziky*. Dotisk 1. vydání. Praha: Prometheus, 2001. ISBN 80-7196-151-5, s. 319.

³³⁴ THEURER, J., *Památník*, s. 8, 55.

³³⁵ Tamtéž, s. 8.

³³⁶ Tamtéž, s. 15.

ministerstvo počítalo až od následujícího školního roku 1903–1904.³³⁷ Za tím účelem byl J. Theurer jmenován honorovaným docentem tohoto předmětu. Nicméně už v roce 1903 byla řádná profesura pro elektrotechniku zřízená v Leobenu.³³⁸

V Theurerově *Památniku* je patrné jeho rozhořčení nad tím, že k zavedení přednášek nemohlo dojít dříve, jelikož musel být nejdříve jmenován „*řádný profesor se značnými osobními výhodami*“³³⁹ pro elektrotechniku v Leobenu, kde se do té doby elektrotechnika nepřednášela. J. Theurer uváděl: „*Ten postup zachovávala vídeňská vláda vždy. Ústav lubenský byl ve všem favorisován, každá novota musela býti zavedena v Lubně dříve, a teprv po nějakém čase po mnohém jednání a odkládání pak následovala Příbram, aby Lubno vždy stálo zde jako škola první a daleko lepší než Příbram...*“³⁴⁰ J. Theurer byl vyzván ministerstvem, aby honorovanou docenturu elektrotechniky převzal i na školní rok 1904–1905, ale on ji odmítl, „*nechtěje, aby škola příbramská byla stavěna tak do pozadí, a jen tím se stalo, že od 1. října 1904 byla zřízena honorovaná docentura (nikoliv však profesura) elektrotechniky v Příbrami.*“³⁴¹ Docentem byl jmenován Albert Bayer.³⁴² Mimořádným profesorem stolice elektrotechniky byl jmenován až císařským rozhodnutím ze dne 19. září 1905. Jeho asistentem byl jmenován od 20. prosince 1905 Hanns Giebitz.³⁴³

Po změně statutu báňských škol v Příbrami a Leobenu v roce 1904 byla uskutečněna reorganizace báňského vyučování. Na VŠB v Příbrami byla založena od školního roku 1905–1906 stolice elektrotechniky a technické mechaniky I.³⁴⁴ V jubilejních publikacích³⁴⁵ jsem se běžně setkávala s tvrzením, že J. Theurer na katedře zabezpečoval přednášky a obstarával učební pomůcky. Zdá se mi pravděpodobnější, že je zajišťoval pro svou stolicí fyziky a teoreticky mohly být využívány A. Bayerem na stolicí elektrotechniky a technické mechaniky I.

³³⁷ Tamtéž, s. 15.

³³⁸ ROTH, P. W., *150 Jahre*, s. 65.

³³⁹ THEURER, J., *Památník*, s. 55.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 55.

³⁴¹ Tamtéž, s. 56.

³⁴² Tamtéž, s. 56: Údaje o jeho jmenování docentem elektrotechniky se rozcházejí. V jedné pasáži je uvedeno, že byl jmenován docentem od 1. října 1904 a o pár odstavců dále je uvedeno jmenování honorovaným docentem elektrotechniky až od 9. listopadu 1904.

³⁴³ Tamtéž, s. 59, 312.

³⁴⁴ Technická mechanika byla oddělena od stolice všeobecného strojnictví.

³⁴⁵ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*; ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; POLÁK, S. (ed.), *Vlastivědný sborník Podbrdská*.

V rámci fyziky (dotace 4 hodiny týdně v zimním i letním semestru /dále h/t, ZS, LS/) se přednášela následující témata o elektřině a magnetismu: *Elektrofysika; Veličiny magnetické a jejich zákony; Magnetismus zemský; Elektrostatika; Elektrokinetika; Zákony o proudu stejnosměrném, nejdůležitější měřicí přístroje a metody pro měření intenzity, odporu a napětí; Elektrolysa; Její teorie, galvanické články a akumulátory, thermoelektrina a její užití na měření vysokých temperatur; Zákony elektrodynamické, solenoidy; Elektromagnetismus; Magnetická permeabilita; Hysterese; Magneto-a elektroindukce a jejich technické užití; Proudové vírné; Samoindukce; Základy nauky o proudech střídavých; Paprsky katodové; Nauka o elektronech.*³⁴⁶ Z dalších fyzikálních témat: *Nauka o teple; Thermometrie; Kalorimetrie; I. a II. věta mechanické teorie tepla a jejich užití na plyny a páry; Osmosa; Theorie roztoků s užitím na stanovení molekulové hmoty; Pravidlo fasí; Nauka o záření: Všeobecná nauka o vlnění, přímočaré šíření; Odraz, lom, disperse, analýza spektrální; Paprsky viditelné a neviditelné; Interference, ohyb, polarizace; Optika krystalická; Vlny elektromagnetické; Základy fotometrické.*³⁴⁷

Na stoličce elektrotechniky a technické mechaniky I. byly řádné (předepsané) následující přednášky a cvičení: *Technická mechanika I.; Všeobecná elektrotechnika; Speciální elektrotechnika hornická a hutnická.*

Všeobecná elektrotechnika (3 h/t přednášek a 3 h/t cvičení v ZS i LS): *Základy; Dynama a motory stejnosměrné; Proud střídavý; Jednofázové generátory a synchronní motory; Proudové vícefázové; Generátory na proud točivý a motory asynchronní; Transformátory rotační; Akumulátory; Žárovky a lampy obloukové; Vedení; Přístroje.*³⁴⁸

Speciální elektrotechnika hornická a hutnická (1 h/t přednášek v ZS i LS): *Elektrické přenosy síly; Směr, moment, výkon a rychlost elektromotorů, spouštění, regulace a brzdění; Elektrický pohon zdvihadel a strojů dopravních; Stroje těžné, pumpy, ventilátory; Pohon válcoven, výtahy v hutích; Nebezpečí elektrického pohonu*

³⁴⁶ THEURER, J., *Památník*, s. 18–19.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 18–19.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 17–20.

*v hornictví, opatření bezpečnostní; Elektrické dráhy, elektrické centrály pro doly a hutě.*³⁴⁹

*Ilustrace 4: Profesor Josef Theurer*³⁵⁰

Prof. Dr. Josef Theurer (1862–1928)³⁵¹ se narodil 20. listopadu 1862 v Litomyšli. Jeho život byl ovlivněn domácím kulturním, vlasteneckým a národnostně tolerantním prostředím. Středoškolská studia absolvoval na gymnáziu v Litomyšli. Po něm se přihlásil ke studiu matematiky a fyziky na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, kde se stal v roce 1884 asistentem profesora fyziky Čenka Strouhala (1850–1922). Svá studia ukončil v roce 1885 složením státních závěrečných zkoušek k získání profesury matematiky a fyziky na vyšších gymnáziích a doktorátem filozofie oboru matematicko-fyzikálních věd. Do roku 1888 působil na univerzitě jako asistent. V letech 1888–1895 postupně učil na různých gymnáziích. Ovšem v postavení gymnaziálního profesora neměl vhodné podmínky pro rozsáhlejší vědeckou práci. Proto ve školním roce 1894–1895 zažádal do docenturu matematiky a fyziky na báňské akademii v Příbrami. Od té doby je jeho činnost spojena právě s touto školou. Velký význam pro město Příbram

³⁴⁹ Tamtéž, s. 19–20.

³⁵⁰ Archiv VŠB-TUO.

³⁵¹ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*, s. 51–56.

měla i jeho kulturně osvětová činnost. Byl uznávaným hudebním teoretikem a znalcem Smetanovy hudby. Jeho publikační činnost byla zaměřena na vydávání učebnic a skrip pro střední a vysoké školy. Ve spolupráci s Františkem Reisseem napsal českou učebnici *Fysika pro vyšší třídy středních škol* (1894)³⁵² po schválení výnosem c. k. ministerstva kultu a vyučování, v jejíž náplni se objevilo téma *Magnetismus a elektrina*. V novém vydání učebnice fyziky pro střední školy byla v roce 1897 publikována Theurerova stať *Studie o úvodu k nauce o elektrině a magnetismu*.³⁵³ Objasňoval v ní základní principy, které vedly k řadě nových objevů. Studie byla zároveň otištěna v *Časopise pro pěstování matematiky a fyziky*.³⁵⁴ *Fysika pro vyšší gymnasia* byla ve třech dalších vydáních (1901, 1904 a 1909) přepracována podle učební osnovy z roku 1900, *Fysika pro vyšší reálky* byla ve třetím (1901) a čtvrtém (1904) vydání přepracována podle učebních osnov z roku 1899 a až páté vydání (1909) podle osnovy z roku 1900. V roce 1898 připravil J. Theurer přednášky z oboru optiky, které zrealizoval na Báňské akademii v Příbrami pro učitelskou jednotu Budeč Příbramskou. O rok později je učitelská jednota publikovala pod názvem *Pět přednášek z oboru optiky*.³⁵⁵ V době své rektorské funkce na VŠB upravoval přednášky a rozšířil výuku o další fyzikální obory. V roce 1910 vydal své přednášky pod názvem *Úvod do nauky o zařízení*. Zpracoval rovněž první dějiny české fyziky *Die tschechischen Physiker und ihre Arbeit*.³⁵⁶ Po vzniku československého státu připravil návrh na reorganizaci VŠB včetně studijního plánu a učební osnovy, který MŠNO schválilo. U MŠNO působil J. Theurer jako odborný poradce pro otázky československého báňského školství a přednášel na vyšší reálné škole v Praze.³⁵⁷

³⁵² REISS, František a Josef THEURER. *Fysika pro vyšší třídy středních škol*. Praha: Jednota českých matematiků, 1894 (1896, 2. v podstatě nezměněné vydání): Vydání pro gymnázia a reálky obsahovalo 274 obrazů a barevnou tabulku. Náplní učebnice byla Mechanika těles tuhých (Geomechanika), Mechanika těles kapalných (Hydromechanika), Mechanika těles plyných (Aëromechanika), Nauka o teple, Magnetismus a elektrina, Úvod k akustice a optice, Akustika, Optika, Základy astronomie, Základy chemie. V textu se používaly souběžné termíny v latině, řečtině a francouzštině a němčině švabachem. Kniha obsahovala terminologický slovník.

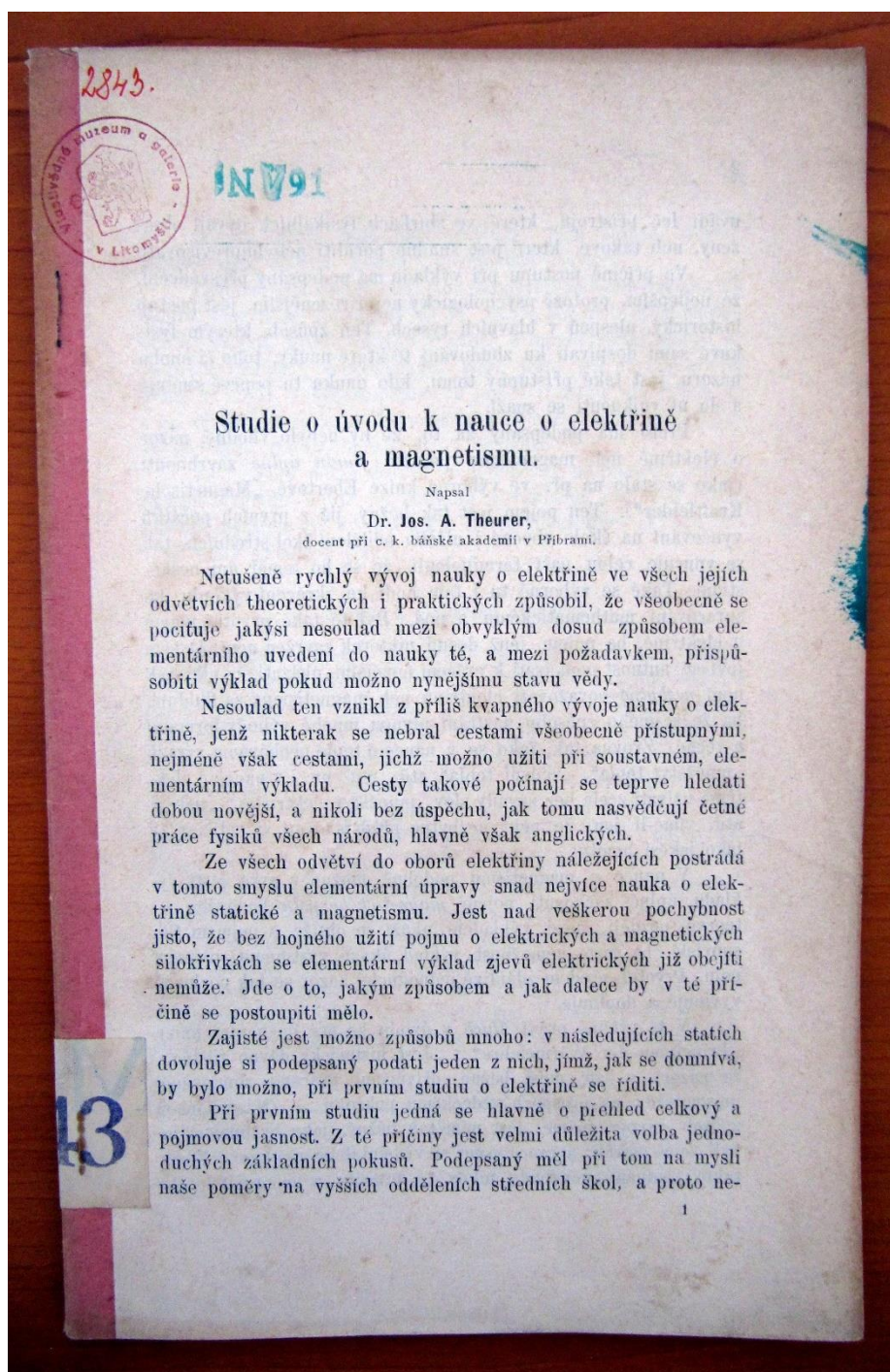
³⁵³ THEURER, Josef. Studie o úvodu k nauce o elektrině a magnetismu. *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*. 1897, roč. 26, č. 4, s. 217–241.

³⁵⁴ NOVÝ, L. (ed.), *Dějiny exaktních věd*, s. 283: Podle L. Nového nebyl *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky* považován za vědecký časopis. Fyzika v něm byla zastoupena spíše méně. Některé původní práce, které byly uveřejněny jinde, byly v časopise otištěny v plném znění nebo jen ve výtahu. Tato praxe byla běžná především v 80. letech 19. století.

³⁵⁵ Z další publikační činnosti J. Theurera můžeme uvést: *O elektrických oscilacích*. Praha, 1890; *O thermodynamice dějů nepřevratných*. Praha, 1906; *Úvod do nauky o záření*. Praha, 1910; *Ochrana budov proti blesku*. Praha, 1918.

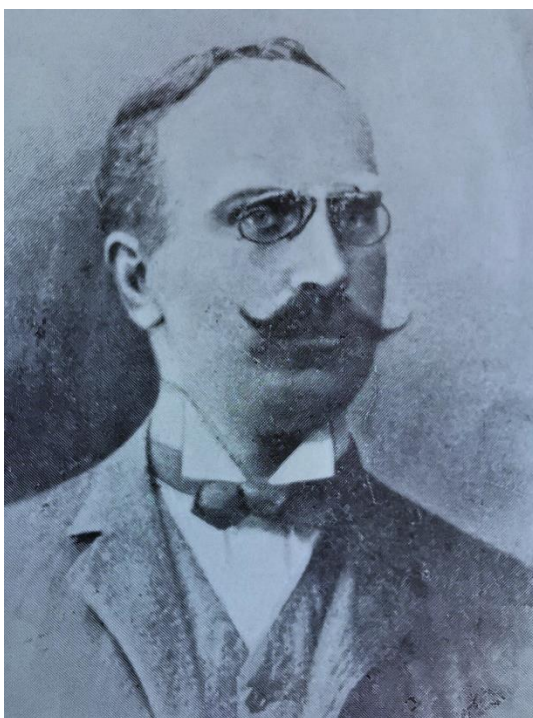
³⁵⁶ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři; Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; POLÁK, S. (ed.), *Vlastivědný sborník Podbrdská*.

³⁵⁷ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři; Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; POLÁK, S. (ed.), *Vlastivědný sborník Podbrdská*.

Ilustrace 5: Úvodní strana Theurerovy Studie o úvodu k nauce o elektřině a magnetismu z roku 1897³⁵⁸

³⁵⁸ THEURER, Josef. Studie o úvodu k nauce o elektřině a magnetismu. *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*. 1897, roč. 26, č. 4, s. 217–241.

Ilustrace 6: Profesor Albert Bayer³⁵⁹

Ing. Albert Bayer (1869–1909) se narodil 28. května 1869 v Plzni. V roce 1887 úspěšně absolvoval plzeňské vyšší gymnázium. V letech 1887–1893 (s jednorozčným přerušením kvůli dobrovolnické službě) byl řádným posluchačem c. k. německé vysoké školy technické v Praze, kde navštěvoval také přednášky o hornictví. Na strojnickém oddělení složil druhou státní zkoušku s vyznamenáním. Poté odjel na curyšskou polytechniku studovat elektrotechniku. V letech 1893–1896 získával zkušenosti v elektrotechnické laboratoři a zároveň byl posluchačem curyšské univerzity, kde byl na základě inaugurační disertace a po složení písemných a ústních zkoušek promován doktorem filosofie. Od 1. ledna 1897 byl přijat jako inženýr k AEG a později pověřen samostatným vedením elektrárny náležející firmě Johann Wülfling a syn v Lennepu. V roce 1900 se stal zaměstnancem Siemens-Schuckertových závodů ve Vídni a roku 1903 nastoupil do elektrotechnické společnosti AEG Union ve Vídni. Ve školním roce 1904–1905 již přednášel pro VŠB v Příbrami. Profesor Albert Stör o něm při posmrtné slavnosti německých posluchačů dne 23. října 1909 prohlásil: „V něm byla sloučena šťastně theorie s praxí a tím způsobem byly splněny všechny podmínky, které vedly k vědeckému úspěchu.“³⁶⁰ A. Stör považoval Bayerou disertaci *Theorie der Transformatoren für Dreiphasen Wechselstrom* (Zürich 1898) za kvalitní,

³⁵⁹ THEURER, J., *Památník*.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 88.

protože pojednávala o „jedné z nejnepohodnějších kapitol elektrotechniky.“³⁶¹ Jako docent uveřejnil v *Österreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen* pojednání *Über den elektrischen Antrieb von Walzwerken*. Zemřel 25. srpna 1909 v Touškově u Prahy.³⁶²

Z uvedeného medailonku vyplývá, že A. Bayer přišel na VŠB s bohatými elektrotechnickými zkušenostmi získanými na studiích v Curychu a v elektrotechnických firmách, jak bylo v jeho době běžné.

Dalším důležitým členem stolice elektrotechniky a technické mechaniky I. byl od roku 1905 **Ing. Johann** (častěji **Hanns**) **Giebitz** (nar. 1878),³⁶³ který na škole střídavě působil až do roku 1921. Jeho působení na škole podle údajů z Theurerova *Památníku* vypadalo následovně:³⁶⁴

- od 20. prosince 1905 jmenován asistentem u A. Bayera;
- od 27. října 1909 do 4. února 1912 suploval na stoličce za zemřelého A. Bayera a místo něj se výpomocnými asistenty stali Richard Otte (22. listopadu 1909 – 15. června 1910) a Franz Hübner (15. října 1911 – 31. ledna 1912);
- od 14. ledna 1910 konstruktérem;
- od 12. června 1911 jmenován adjunktem; od 16. května 1912 adjunktem „prov.“; od 1. června 1912 jmenován adjunktem „ad personam“ [k osobě];³⁶⁵
- od 1. nebo 13. ledna 1913 systematizovaným adjunktem;³⁶⁶
- od 4. února 1912 byl adjunktem u R. Czepka;
- od 20. června 1915 do 31. července 1915 suploval za R. Czepka, který byl na dovolené;
- od 15. nebo 26. srpna 1915 do 30. listopadu 1918 byl mobilizován a na jeho místo nastoupil jako výpomocný asistent Viktor Distl (1. října 1916 – 6. června 1918, zemřel 10. srpna 1918);³⁶⁷
- od 1. ledna 1916 jmenován adjunktem ad personam;

³⁶¹ Tamtéž.

³⁶² Tamtéž.

³⁶³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB v Příbrami, Kniha personální evidence, inv. č. 191.

³⁶⁴ THEURER, J., *Památník*, s. 88–89, 92, 97, 102, 312–313, 326.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 92, 97, 102, 312–313: Informace na uvedených stranách nejsou zcela jednoznačné.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 92, 97, 102, 312–313: Informace na uvedených stranách nejsou zcela jednoznačné.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 124, 126, 312–313.

- od 1. prosince 1918 se vrátil na stolicí;
- v letním semestru 1920 a ve školním roce 1920–1921 po odchodu R. Czepka suploval německé paralelní přednášky jako honorovaný docent pro elektrotechniku.

Z výše uvedeného přehledu je zcela zřejmé, že se nemůžeme naprosto spolehnout na údaje z Theurerovy publikace, byť vyšla bezprostředně po vzniklých událostech, protože se na několika místech rozcházejí. Respektive interpretace dat není zcela jasná.

Po náhlém úmrtí A. Bayera v srpnu 1909 zůstala stolice neobsazena a suplováním byl pověřen H. Giebitz. Teprve císařským rozhodnutím ze dne 24. prosince 1911 se stal jejím mimořádným profesorem Rudolf Czepek, který činnost zahájil 4. února 1912. Řádným profesorem byl jmenován až císařským rozhodnutím ze dne 11. dubna 1917.³⁶⁸

Ilustrace 7: Profesor Rudolf Czepek (uprostřed)³⁶⁹

prof. Ing. Dr. Rudolf Czepek (1876–1945), který se narodil 23. března 1876 v Brně, absolvoval vysokoškolská studia na německé brněnské technice, kde získal v roce 1906

³⁶⁸ Tamtéž, s. 92, 97, 102, 166, 312–313.

³⁶⁹ Archiv VŠB-TUO.

doktorát za práci *Vergleichende Untersuchungen an einem Kollektomotor*. Na I. katedře elektrotechniky tamější školy působil v letech 1901–1903 jako asistent, poté v letech 1903–1911 jako adjunkt. Již od roku 1906 až do roku 1911 přednášel jako honorovaný docent základy elektrotechniky pro stavební inženýry a chemiky.³⁷⁰ V roce 1910 se habilitoval pro elektrotechnický obor a v období 1910–1911 působil jako soukromý docent pro elektrotechniku. Na VŠB přišel v roce 1912 jako mimořádný profesor. Z důvodu zavedení české vyučovací řeči na VŠB v roce 1919 a postupného rušení paralelních německých přednášek odešel R. Czepek zpět na německou techniku do Brna, kde byl od 1. února 1920 jmenován řádným profesorem na II. katedře elektrotechniky. Působil na ni až do roku 1945. R. Czepek zemřel 22. června 1945 v Drasenhofenu v Dolním Rakousku.³⁷¹

Během Czepekova působení na VŠB prohlásilo Ministerstvo veřejných prací na konci roku 1912 některé laboratoře VŠB technickými zkušebními stanicemi. Patřily mezi ně laboratoře kateder chemie, všeobecného strojnictví pro mechanicko-technické zkoušení strojnického materiálu a elektrotechniky pro celý silnoproudý obor. Z Theurerova výkladu událostí na VŠB vyplynulo, že jimi byly minimálně do roku 1924.³⁷²

Po vzniku ČSR přicházela na VŠB v Příbrami nová generace profesorů, především v letech 1919–1921 v souvislosti s odchodem německých profesorů na německé techniky a zároveň v souvislosti s rozšiřováním výukových plánů. Vedoucími všech kateder se po přechodné době (1919–1923) stali čeští profesori.³⁷³ „*Stolice elektrotechniky a technické mechaniky I. odevzdá sbírky, týkající se technické mechaniky I. českému profesoru téhož předmětu, jakmile bude jmenován. Střídání ve správě sbírek týká se pouze elektrotechniky.*“³⁷⁴ Vzhledem k vládnímu nařízení ze srpna 1919 došlo na stolici elektrotechniky a technické mechaniky I. k následujícím personálním změnám:

Výuka v německém jazyce: Ve školním roce 1919–1920 zůstal vedoucím (přednostou) stolice profesor všeobecné a speciální elektrotechniky R. Czepek, který byl německé

³⁷⁰ ŠÍŠMA, P., *Učitelé*, s. 84: Honorovaná docentura pro základy elektrotechniky pro stavební inženýry a chemiky byla zřízena od školního roku 1906–1907. R. Czepek přednášel tento předmět v letech 1906–1911.

³⁷¹ Tamtéž, s. 83–84, 98.

³⁷² THEURER, J., *Památník*, s. 102.

³⁷³ Tamtéž, s. 210–211.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 211.

národnosti. Rozhodnutím prezidenta republiky 1. února 1920 byl jmenován na německou techniku do Brna, kde působil až do roku 1945.³⁷⁵ Od letního semestru 1919–1920 a ve školním roce 1920–1921 převzal suplování německých přednášek z elektrotechniky dlouholetý adjunkt stolice H. Giebitz, který byl mezitím jmenován profesorem vyšší státní průmyslové školy v Liberci. Za tímto účelem mu byla dána dovolená.³⁷⁶ Výuku v němčině tedy zajišťovalo původní personální obsazení stolice.

Pro výuku v českém jazyce musel být ustanoven nový pedagog. Byl vybrán Ing. Arnošt Rosa, který na stolicí vyučoval ve školním roce 1919–1920 a 1920–1921. Počátkem školního roku 1921–1922 se A. Rosa své funkce vzdal.³⁷⁷ Jeho místo převzal V. V. Pošík. Technickou mechaniku I. suploval Václav Cibuš do konce roku 1920–1921.

Na místech asistentů českých vyučujících se vystřídali: Bohuslav Kořínek (úplně kvalifikovaný, 1. prosince 1919 – 29. února 1920), Emanuel Valenta (posлуhač, kreslič, 1. dubna 1920 – 31. března 1923), Václav Beneš (úplně kvalifikovaný, 1. prosince 1921 – 31. července 1922), Václav Holub (bez odborné státní zkoušky, od 1. září 1922; úplně kvalifikovaný, 1. července 1923 – 15. května 1924), Vladislav Michal (bez odborné státní zkoušky, od 16. května 1924), Otakar Cvrček (bez odborné státní zkoušky, od 15. března 1923).³⁷⁸

Ing. Arnošt Rosa (1872–1954) se narodil v roce 1872 v Chrudimi. Vystudoval ČVUT v Praze, kam přestoupil z pražské univerzity. Působil u vídeňské lokomotivky a u firmy Františka Křižíka. Od roku 1900 vyučoval na průmyslové škole v Pardubicích, kde vedl strojnické a elektrotechnické rýsování a dílny. Poté v roce 1913 přešel na Vyšší strojnickou průmyslovou školu v Plzni. Na konci první světové války pracoval jako technický expert pro elektrotechniku v Ústavu pro zvelebování živností u Obchodní a živnostenské komory v Praze. V roce 1918 se stal odborným radou MŠNO, kde vedl agendu průmyslového školství, pokračovacích a ženských rodinných škol. Snažil se o sjednocení školské politiky v oblasti průmyslových škol. Jeho cílem bylo jejich zařazení ne podle oborů, ale pod MŠNO. V roce 1922 se z ministerstva vrátil k výuce

³⁷⁵ ŠIŠMA, P., *Učitelé*, s. 98; THEURER, J., *Památník*, s. 225, 313; P. Šišma vycházel z archivních pramenů a ve studii uvedl datum 1. února 1920.

³⁷⁶ ŠIŠMA, P., *Učitelé*, s. 98; THEURER, J., *Památník*, s. 225, 313.

³⁷⁷ *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 2; THEURER, J., *Památník*, s. 222, 227.

³⁷⁸ THEURER, J., *Památník*, s. 312–313.

a stal se ředitelem Státní průmyslové školy v Praze. Během svého působení na VŠB v letech 1919–1921 spolupracoval s J. Theurerem.³⁷⁹

Jeho publikační činnost plně odpovídala jeho zájmu o průmyslové/živnostenské školství.³⁸⁰ Spolu s Engelbertem Šubertem redigoval *Sbírku předloh a učebních pomůcek pro živnostenské pokračovací školy*, které vycházely od roku 1908 v Praze nákladem Státního ústavu pro učebné pomůcky.³⁸¹ V rámci sbírky vycházely postupně jednotlivá čísla *Návodů k použití předloh a jiných pomůcek pro odborné kreslení*. Prvních 24 čísel vyšlo v roce 1931. *Předlohy k odbornému kreslení*, které redigoval s E. Šubertem vycházející ve *Sbírci předloh* byly určeny různým profesím, včetně elektrotechniků a mechaniků.³⁸² Později *Návody* redigoval s Čeněkem Nevečeřalem, se kterým vydával ještě *Návod k použití předloh a popis konstrukcí*.³⁸³

I přes špatné materiálové vybavení školy byla od roku 1919 postupně prováděna reorganizace studia. Rozšíření teoretické základny oborů a technologických postupů mělo za následek větší specializaci přednášených předmětů. Vzhledem k tomu, že ke změnám v učebních osnovách došlo schválením MŠNO nejen výnosem z 11. srpna 1919, ale ještě 9. února 1921 a potom 17. ledna 1922,³⁸⁴ uvedu podrobnosti až v samostatné subkapitole o V. V. Pošíkovi a jeho působení na elektrotechnickém ústavu VŠB v Příbrami.³⁸⁵

³⁷⁹ *Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého*. Praha: Umělecké nakl. Josef Zeibrdlich, 1927, s. 71, 1103; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 18, 184–186.

³⁸⁰ **Bibl.** (výběr): *Hlavní směrnice organizace, vyučování a výchovy na živnostenských pokračovacích (učňovských) školách*. Praha, Státní nakladatelství, 1931; *Rámcová organizace a učební osnova všeobecných živnostenských pokračovacích (učňovských) škol*. Praha, Státní nakladatelství, 1931; *Učební osnova odborné pokračovací školy pro živnost klempířskou*. Praha, Státní nakladatelství, 1935 (spoluautor); ŠUBERT, Engelbert a JOSEF THEURER. *Pro lepší výchovu živnostenského dorostu (S výběrem knih o otázkách v tento obor spadajících)*. Praha, 1931.

³⁸¹ STONIŠOVÁ, M., *Scientific works*: Ve *Sbírci předloh* vyšlo *Dekorativní kreslení na odborných pokračovacích školách pro živnosti oděvní, ženské krejčovské, vyšivačky, švadleny prádla, rukavičkáře, deštníkáře: metodický doprovod k názorným tabulkám dekorat. kreslení látky I. semestru* (redigoval s Č. Nevečeřalem, 1934); *Dekorativní kreslení na odborných pokračovacích školách pro modisty: návod k názorným ukázkám pro dekorat. kreslení modistek* (redigoval s E. Šubertem, 1932).

³⁸² Tamtéž: Například v roce 1932 obsahovaly *Průmětné kreslení; Pro automontéry a strojníky; Dílenské práce pro obrábění kovů; Pro vzorkáře a slevače; Pro tesaře, zedníky a stav. zámečníky; Pro knihaře; Průmětníci pro odborné školy pokračovací živnosti stavebních; Průmětné kreslení pro klempíře; Průmětné a odborné kreslení pro učně strojnické; Pro vzorkáře a slevače; Pro elektrotechniky a mechaniky; Pro kováře a nástrojaře; Pro malíře písma a dřev.*

³⁸³ Například kamenictví, kreslení stříhů pro dámské krejčí.

³⁸⁴ THEURER, J., *Památník*, s. 267.

³⁸⁵ Viz subkapitola 5.2.

5.2 Václav Vavřinec Pošík³⁸⁶

5.2.1 Studium a praxe před nástupem na VŠB³⁸⁷

Václav Vavřinec Pošík se narodil 30. ledna 1874 v Budiměřicích u Nymburku v Čechách v rodině Václava a jeho ženy Barbory, kteří vlastnili statek. Měl starší sestru a dva mladší bratry.³⁸⁸ Základní vzdělání získal na obecné škole v Nymburce a v měšťance v Jablonné v Podještědí. Od roku 1887 studoval na českém reálném gymnáziu v Karlíně, kde složil v roce 1894 maturitní zkoušku s vyznamenáním. Vysokoškolská studia zahájil v roce 1894 na ČVUT v Praze jako posluchač stavby strojů, kde získal první elektrotechnické vědomosti. Již o dva roky později složil první státní zkoušku, v roce 1900 druhou státní zkoušku s vyznamenáním a byl promován strojním inženýrem. Podle J. Biolkové a P. Kašinga byl V. V. Pošík promován strojním inženýrem již v roce 1898. Archivní prameny uvádějí rok 1900.³⁸⁹

Pošíkova dráha elektrotechnického inženýra se začala psát již během jeho vysokoškolských studií, kdy v roce 1898 nastoupil na doporučení profesora Karla Domalípa do firmy Ganz a spol. ve Vídni, kde získal cenné zkušenosti z elektrotechniky při projektování staveb a při hospodářské správě elektrotechnických centrál. Působil jako prostředník mezi firmou Ganz a spol. a pražskými elektrárenskými podniky, které stavěly první elektrárnu v Holešovicích. V roce 1900 přestoupil v rámci Vídně do akciové společnosti Siemens a Halske, kde se věnoval zkouškám elektrických strojů a přístrojů a podílel se na vypracování projektů na elektrické osvětlovací zařízení. Poté (v roce 1901) přijal nabídku spolupráce s elektrotechnickou společností Kolben a spol. v Praze-Vysočanech, která obchodovala se zahraničními partnery např. v Anglii, Itálii, Španělsku a Švédsku. Díky této skutečnosti si V. V. Pošík rozšířil své zkušenosti a vědomosti. V důsledku krize strojírenského a elektrotechnického průmyslu odešel v roce 1902 do služeb c. k. státních drah ve Vídni, kde zůstal jako elektrotechnický inženýr v hodnosti komisaře po dobu čtyř let.

³⁸⁶ O V. V. Pošíkovi jsem publikovala: STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík; Táž, Život a dílo Václava Vavřince Pošíka v kontextu vývoje elektrotechnického ústavu Vysoké školy báňské v Příbrami*. In: *Podbrdsko XXVII*. Příbram, 2020, s. 150–169. ISSN 1211-5169.

³⁸⁷ Pokud není uvedeno jinak, vychází subkapitola z následujících zdrojů: Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Václav Vavřinec Pošík (osobní spis); NA v Praze, f. Ministerstvo kultury a vyučování Vídeň, personální spisy vysokoškolských učitelů, Pošík Václav Vavřinec, inv. č. 87, karton č. 256; BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*, s. 89–91; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík; Táž, Život a dílo Václava Vavřince Pošíka*.

³⁸⁸ PACHL, J., *Dreams*, s. 2.

³⁸⁹ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1, *Vysvědčení o vykonání druhé státní zkoušky*; BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*, s. 89.

Díky příznivým pracovním poměrům mohl V. V. Pošík studovat od října 1904 v nově zřízeném elektrotechnickém ústavu VŠT ve Vídni. Ústav vlastnil bohaté sbírky a zařízení, které jej řadily mezi nejpřednější evropské ústavy tohoto typu. Byly zde zastoupeny všechny čelní evropské firmy se svými dynamoelektrickými stroji a díky tomu mohl V. V. Pošík lépe poznat detailní rozdíly strojů různých výrobců. Aby si rychleji zopakoval učební látku k rigorózu, absolvoval na škole ve školním roce 1904–1905³⁹⁰ přednášky o elektrotechnice.³⁹¹ S obsahem přednášek byl obeznámen z praxe a samostudia. V moderně zařízených laboratořích elektrotechnického ústavu prováděl vědecké pokusy k disertační práci, zkoušel a studoval výhody a závady konstrukce dynamoelektrických strojů. Po založení stolice stavby dynamoelektrických strojů ve školním roce 1905–1906³⁹² se stal řádným posluchačem profesorů K. Hochenegga, K. Pichelmayera a J. Sahulky.³⁹³ Rigorózní zkoušku skládal z oborů stavba elektrických strojů a provoz elektrických zařízení u profesora Karla Domalípa na ČVUT v Praze 24. února 1906. 28. února 1906 byl promován prvním doktorem technických věd v elektrotechnickém oboru v Rakousku-Uhersku. Následně složil na vídeňské technice zkoušky ze stavby dynam a stavby elektrických centrál, a jelikož absolvoval všechna studia včetně doktorského s vyznamenáním, mohl být promován *sub auspiciis imperatoris (pod záštitou panovníka)*.³⁹⁴ Bohužel na technických vysokých školách tento slavnostní akt nebyl zaveden. Ve školním roce 1906–1907 byl na VŠT ve Vídni zapsán v obou semestrech na předmět Elektrické osvětlení.³⁹⁵ Ve školním roce 1907–1908 se přihlásil na studijní obor Fotochemie a aplikovaná fotografie. Poplatek za toto studium zaplatil pouze za první semestr.³⁹⁶ Další záznam jsem o něm v univerzitním archivu již nenašla.

³⁹⁰ Archiv TU Vídeň, Hauptkatalog, Studienjahr 1904–1905, Mar.–Z, II., Außerordentliche und bloß Immatrikulierte Hörer, Posik Wenzel.

³⁹¹ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřínek, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1; Archiv TU Vídeň, Hauptkatalog, Studienjahr 1904–1905, Mar.–Z, II., Außerordentliche und bloß Immatrikulierte Hörer, Posik Wenzel: Podle archivních materiálů z NTM absolvoval přednášky: Všeobecná elektrotechnika, Třífázové motory a transformátory, Elektrický přenos práce a elektrické dráhy, Elektrické rozvádění proudu, Stavba strojů dynamoelektrických, Stavba a pohon elektrických zařízení, Telegrafie s telefonii a železniční návěstnictví.

Podle archivních materiálů z Vídně byl ve školním roce 1904–1905 zapsán na následující čtyři předměty u profesorů K. Hochenegga a M. Reithoffera: Elektrotechnická praxe, Cvičení a výzkum, Elektrický rozvod proudu, Třífázové motory a transformátory.

³⁹² Archiv TU Vídeň, Hauptkatalog, Studienjahr 1905–1906, Neu.–Z, II., Ordentliche Hörer, Posik Wenzel: V tomto školním roce byl zapsán na předměty: Základy elektrotechniky, Elektrická měření, Stavba dynamoelektrických strojů, Elektrický přenos práce, Stavba a pohon elektrických zařízení, Elektrotechnická praxe, Elektrický rozvod proudu, Elektrické osvětlení, Dynamoelektrické stroje a měření.

³⁹³ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřínek, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1, *Vysvědčení o vykonání druhé státní zkoušky*; BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*, s. 89: Podle J. Biolkové a P. Kašinga studoval u profesorů Karla Pichelmayera a Steinmetze. O druhém jmenovaném se zmínky ve studovaných archivních pramenech nenacházely. Podle mnou studovaných archivních pramenů působili na elektrotechnickém ústavu ve Vídni elektrotechnici Karel Hochenegg, Karel Pichelmayer, Max Reithoffer a Johann Sahulka.

³⁹⁴ Sub auspiciis. *Wikipedie* [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sub_auspiciis [cit. 2020-29-02].

³⁹⁵ Archiv TU Vídeň, Hauptkatalog, Studienjahr 1906–1907, Nationale des Außerordentlichen Hörers, Posik Wenzel.

³⁹⁶ Archiv TU Vídeň, Hauptkatalog, Studienjahr 1907–1908, Nationale des Außerordentlichen Hörers, Posik Wenzel.

Od 1. srpna 1906 nastoupil k největší elektrotechnické firmě Rakouska-Uherska, do Siemens-Schuckertových závodů ve Vídni, kde pracoval jako konstruktér elektrických strojů. Seznam strojů a přístrojů (generátory, asynchronní motory, indukční cívky aj.), které V. V. Pošík pro podnik postavil, čítá přes dvě desítky položek.³⁹⁷ Byl zodpovědný za stroje, které se dodávaly např. do Rakouska, Uher, českých zemí (Moravská Ostrava, firma Bartoň a synové v Náchodě) a osvědčily se po stránce mechanické i elektrické. Na vlastní žádost byl 1. prosince 1908 přeložen jako projektant do oddělení elektrických drah, kde mohl nadále využívat své teoretické znalosti a získávat nové zkušenosti při projektování. V roce 1909 se přestěhoval do Prahy, kde zahájil praxi úředně autorizovaného civilního inženýra pro stavbu strojů a elektrotechniku. Zpracoval a dozoroval projekty městských elektráren a velkoelektráren zásobujících elektřinou velká území (např. připojení Prostějova na elektrárnu v Přerově o výkonu 20 000 HP), dozoroval elektrizační práce, odbornými přednáškami ve městech propagoval rozvoj elektrizační soustavy a vysvětloval přetrvávající význam plynáren. Pro období 1914–1919 byl jmenován členem komise pro zkoušky kandidátů ucházejících se o autorizaci civilního inženýra pro elektrotechniku. Od roku 1915 byl soudním znalcem pro elektrotechniku a od roku 1917 pro obor elektrické motory. V. V. Pošík se v roce 1909 habilitoval pro obor komutátorových motorů a rotačních konvertorů na ČVUT v Praze. V následujícím roce byl jmenován honorovaným docentem pro přednášky ze základů elektrotechniky se zaměřením na elektrické osvětlování a elektrickou vazbu pro architektky a zemědělce. U stavebních inženýrů se zaměřil na přednášky k využití vodní energie³⁹⁸ a u inženýrů chemie na elektrochemii. Na studijní rok 1913–1914 byl na škole zvolen zástupcem soukromých docentů v profesorském sboru. O pár let dříve se zúčastnil konkurzu na profesuru konstruktivní elektrotechniky na české VŠT v Brně, ale umístil se na druhém místě.³⁹⁹ O další místo řádného profesora obecné elektrotechniky pro strojní obor se ucházel (opět neúspěšně) na VŠSEI ČVUT v Praze v roce 1920. K přihlášce přiložil seznam projektů vypracovaných a částečně již realizovaných během tovární praxe, čítající 245 položek,⁴⁰⁰ seznam elektrických strojů, transformátorů a přístrojů, které postavil u firmy Siemens-Schuckertových závodů (42 položek) a seznam hlavních prací v civilně inženýrské praxi (80 položek).⁴⁰¹ Od školního roku

³⁹⁷ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřínek, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1.

³⁹⁸ Tamtéž, karton č. 8: V roce 1924 vydal druhé rozšířené vydání přednášek pro posluchače inženýrského stavitelství *Hydroelektrárny*.

³⁹⁹ Tamtéž, karton č. 4.

⁴⁰⁰ Technické zprávy, projekty elektráren, výpočty, elektrizace průmyslu aj.

⁴⁰¹ Projekty na osvětlení měst, posouzení nabídek, dohled na montáž aj.

1920–1921 suploval minimálně sedm let na Vysoké škole zemědělského a lesního inženýrství při ČVUT v Praze honorované přednášky o základech elektrotechniky.

Ilustrace 8: Inspekce v elektrárně v Příbrami v roce 1923. V. V. Pošík sedí uprostřed⁴⁰²

5.2.2 Elektrotechnický ústav VŠB pod vedením V. V. Pošíka⁴⁰³

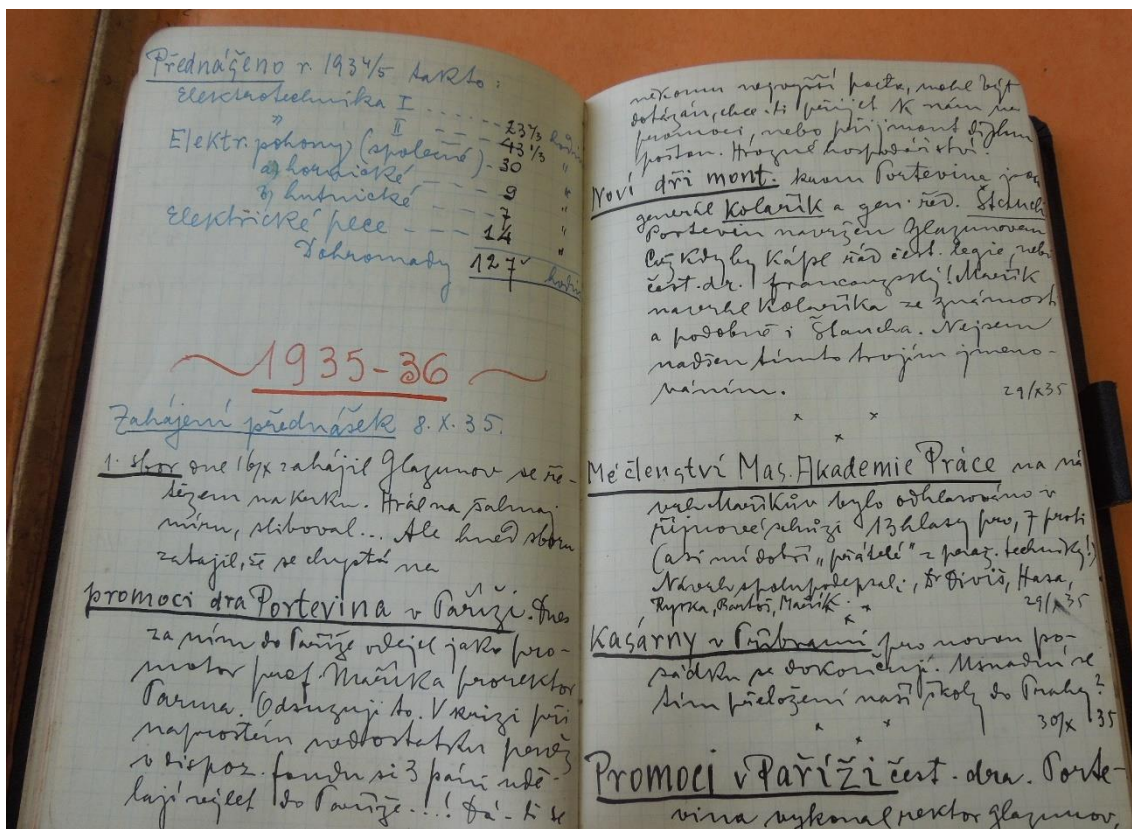
V. V. Pošík přišel na VŠB po vyzvání v roce 1921, kde aktivně působil až do svého pensionování v roce 1939. Od 12. října 1921 suploval předměty obecná a speciální elektrotechnika a technická mechanika na stoličce elektrotechniky a technické mechaniky I. V technické mechanice navázal na přednášky profesora V. Cibuše. K dispozici měl asistenty.⁴⁰⁴ Od 28. února 1922 byl jmenován řádným profesorem elektrotechniky a technické mechaniky I. a vedoucím této stolice za R. Czepka, který odešel na německou VŠT do Brna. Z důvodu vysokého počtu posluchačů v letním semestru 1921–1922 dojížděl z Liberce na výpomoc při praktických elektrotechnických

⁴⁰² Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřínek, prof. Ing. Dr. tech. věd.

⁴⁰³ Pokud není uvedeno jinak, vychází subkapitola z následujících zdrojů: Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřínek, prof. Ing. Dr. tech. věd; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Václav Vavřínek Pošík (osobní spis); NA v Praze, f. Ministerstvo kultu a vyučování Vídeň, personální spisy vysokoškolských učitelů, Pošík Václav Vavřínek, inv. č. 87, karton č. 256; BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*, s. 89–91; ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; DOSTÁL, D., *Osobnost; Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 5–6; JURMAN, J. (ed.), *Fakulta strojní*; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická; Program Vysoké školy báňské v Příbrami* (pro studijní roky 1918–1939); STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřínek Pošík*; Týž, *Život a dílo Václava Vavřince Pošíka*; WYSLYCH, P. (ed.), *Vysoká škola báňská*, s. 17–22.

⁴⁰⁴ Viz přehled asistentů v subkapitole 5.1.

cvičeních H. Giebitz, který vzhledem ke svému dlouholetému působení na VŠB znal administrativu a laboratoře. V. V. Pošíkovi bylo přiděleno cestovní stipendium, které mu umožnilo procestovat Ostravsko, Oslavansko a navštívit Německo.⁴⁰⁵

Ilustrace 9: Ukázka z Pošíkovy kroniky Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami⁴⁰⁶

Po celou dobu svého působení na škole si psal kroniku (deník) *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*,⁴⁰⁷ kam zaznamenával události různého charakteru z každého školního roku: datum zahájení a ukončení semestru, počet odučených hodin v daném předmětu, informace o navštívených místech během hornických a hutnických exkurzí (např. Kolbenka, Technické muzeum aj.), dotace na nové přístroje,⁴⁰⁸ jména nových kolegů a jeho názor na ně, významné životní události, poměry v profesorském sboru, které ovlivňovaly chod celé školy, průběh jednání o přeložení školy z Příbrami do Prahy a rozhodování například o udělení čestných doktorátů, denní program atd.

⁴⁰⁵ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1.

⁴⁰⁶ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1, Kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*.

⁴⁰⁷ Tamtéž, karton č. 1, Kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*; STONIŠOVÁ, M. Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík.

⁴⁰⁸ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1, Kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*; STONIŠOVÁ, M. Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík: Z Pošíkových záznamů se dozvídáme, že se škole (ústavu) podařilo získat v roce 1923 mimořádnou dotaci 4 960 Kčs na učební pomůcky, konkrétně na měřicí aparát.

Zůstává otázkou, s jak velkým časovým odstupem si záznamy pořizoval. Kronika sloužila k vyjádření stanovisek, které by nebylo vhodné sdělovat veřejně, ale dnes může sloužit k dokreslení společenské a politické atmosféry na škole. Kronika, která patří k písemným pramenům vyprávěcím, si zachovává jednoduchou chronologii, některé události se vzájemně propojují a jsou hodnoceny. Díky kronice poznáváme různé historické události v konkrétním prostředí školy a jejích zaměstnanců.

Ilustrace 10: Hornická exkurze. V. V. Pošík stojí uprostřed v obleku⁴⁰⁹

V. V. Pošík se snažil po dobu svého působení na škole zlepšovat vybavení svého ústavu a rozšiřoval výuku elektrotechniky v souladu s potřebami technické praxe, jak bude zřejmé z následujících odstavců a z učební osnovy pro školní rok 1924–1925. Podle dostupné literatury⁴¹⁰ byl v roce 1923 na elektrotechnickém ústavu VŠB zřízen autorizovaný výzkumný ústav pro zkoušení elektrických strojů a elektrických materiálů, pro cejchování počítadel a zkoušení železa, který náležel mezi dva autorizované výzkumné ústavy v ČSR. J. Theurer se o konkrétním roce založení tohoto autorizovaného ústavu ve svém *Památniku*⁴¹¹ nezmiňuje. Pouze uvádí v závěrečném

⁴⁰⁹ Archiv VŠB-TUO.

⁴¹⁰ Například: *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996.

⁴¹¹ THEURER, J., *Památník*.

přehledu,⁴¹² že na škole existoval, a to spolu s dalším autorizovaným výzkumným ústavem na zkoušení pevnosti materiálu, který sloužil ke zkoušení materiálu na pevnost. Zvláštní je, že V. V. Pošík se o zřízení ústavu ve své kronice pro daný rok nezmiňoval.⁴¹³ Důvodem může být fakt, že ústav byl založený před započítáním psaní kroniky, nebo informaci o jeho založení nepovažoval za důležitou pro zvěčnění (což by odporovalo zapsání jiných, méně hodnotných poznámek).

Ve 20. letech 20. století byla výuka na stolici elektrotechniky a technické mechaniky I. negativně ovlivněna nedostatečným přístrojovým vybavením a nedostatečnou kapacitou laboratoří. Problémy umocňovala jednání o přeložení školy do Prahy. Ke stávajícímu stavu se vyjádřil V. V. Pošík v článku v roce 1924.⁴¹⁴ Psal v něm o sepjetí elektrotechniky s hornictvím a hutnictvím. Elektrotechnický obor považoval za důležitý pro posluchače vysokých technických škol, ale špatným shledával studijní plán, podle kterého studenti třetího ročníku připravující se na první státní zkoušku nechodili do základů elektrotechniky a následně neabsolvovali navazující přednášky, protože výklad byl pro ně nesrozumitelný. Důraz se kladl na laboratorní cvičení s kontrolou docházky. Zde ovšem V. V. Pošík narážel na zásadní problém elektrotechnického ústavu VŠB, kterým byla nedostatečná kapacita míst v laboratořích, kde se mělo během jednoho cvičení vtěsnat dvacet studentů. Běžně se jich účastnilo 25–30 v každém ze čtyř oddělení. Ovšem jedna laboratoř sloužila jako šatna (ústav neměl samostatné šatny k dispozici) a strojovna nebyla vhodná pro měření mimo stroje. K dispozici tedy zůstala jen velká a malá laboratoř a nastával problém s paralelními cvičeními. Během cvičení mohli provádět měření pouze čtyři studenti, takže zbývající neměli z praktika žádný užitek. Pokud by se měli vystřídat všichni, neprocvičila by se ani třetina programů. Z těchto skutečností vyplýval nezájem studentů o elektrotechnický obor. V. V. Pošík přidal srovnání s VŠB v Leobenu, kde měli studenti k dispozici velké vybavené laboratoře, ve kterých cvičili ve čtyřčlenných skupinkách a pracovali samostatně. Ještě v době napsání článku neměl elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami vodu ani žádný větší motorový pohon (plynový motor o výkonu 6 HP po šestnácti letech dosloužil a ve městě nebyla stále zavedena elektrická energie). V závěru svého článku zvažoval, zda by měl být ústav přestavbou rozšířen nebo zda by měl setrvat v neutěšeném stavu do

⁴¹² Tamtéž, s. 308

⁴¹³ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřínek, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1, Kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*.

⁴¹⁴ *Hornický věstník a Hutnické a hutnické listy*. 1924, roč. VI. (XXV.), č. 34, s. 307–308.

přeložení školy do Prahy: „*Neurčité dnešní poměry, co bude s naší vysokou školou báňskou, tlačí jako můra a brzdí veškeré plány a snahy profesorů po zlepšených možnostech vyučovacích. Trapný stav tento musí brzy nějak, ale určitě se vyjasnit, nemá-li škola místo rozkvětu upadat.*“⁴¹⁵

5.2.2.1 Učební osnova pro školní rok 1924–1925⁴¹⁶

Stolice elektrotechniky a technické mechaniky I.

Profesor: V. V. Pošík

Asistenti: Otakar Cvrček, Ladislav Michal

Předměty: *Technická mechanika I., Všeobecná elektrotechnika, Cvičení ze všeobecné elektrotechniky, Nauka o elektrických pohonech, Nauka o elektrických pecích.* Poslední dva předměty nahrazovaly *Speciální elektrotechniku hornickou a hutnickou.*

Náplň předmětů:

Technická mechanika I. (4 h/t ZS; 2 h/t LS) a *Cvičení* (2 h/t LS): Základy, Statika, těžiště, Grafická statika, Práce virtualné, Tření, Řetězovky, Nauka o jednoduchých strojích, Pohyb absolutní a relativní, Dynamika, ráz, hydrostatika, praktická hydraulika a vodní měření.

Všeobecná elektrotechnika (3 h/t ZS; 3 h/t LS): Základní pojmy a zákony elektrotechnické, Měřicí metody a přístroje, Generátory a motory na proud stejnosměrný, Akumulátory, Generátory, motory a transformátory na proud střídavý. Motory komutátorové, Přeměna soustav proudových, Elektrické lampy, Elektrická vedení a sítě, Zásadní hlediska pro dimensování sítí elektrovedných, Materiál a montáž vedení v domech, továrnách, sítích primárních i sekundárních, Elektrická zařízení na dolech a v hutích a nebezpečí s nimi spojená, Příslušné bezpečnostní předpisy.

Cvičení ze všeobecné elektrotechniky (3 h/t ZS; 3 h/t LS): Měření napětí, proudu, odporu a výkonu, Cejchování měřicích přístrojů a počítadel, Měření magnetická, Měření na strojích na proud stejnosměrný a střídavý, na transformátorech a akumulátorech, Vyšetřování poruch na elektrických strojích a v instalacích.

⁴¹⁵ Tamtéž.

⁴¹⁶ THEURER, J., *Památník*, s. 268–269, 272–273.

Nauka o elektrických pohonech (2 h/t ZS pro horníky a hutníky; 1 h/t LS pouze pro horníky): Elektrické centrály na dolech a v hutích, Elektrický převod práce a jeho systémy, Spouštění, reversování elektromotorů a regulace obrátek, Regulační soupravy, Brzdění elektromotorů za provozu, Brzdy, Vyrovnávání zatěžkacích nárazů, jeho význam a systémy, Elektromotory jeřábové a jejich vlastnosti, Elektrický pohon jeřábů, vrátků, výtahů, pump, ventilátorů a kompresorů.

Elektrické dráhy: systémy, výzbroj trati na povrchu a pod zemí, elektrické lokomotivy, Zařízení návěštní, Elektrické dráhy visuté.

Pouze pro posluchače hornictví v LS: Elektrická těžba: zařízení zajišťovací a kontrolní: Těžba asynchronním motorem třífázovým, třífázovým motorem komutátorovým a motorem stejnosměrným dle systému Ward-Leonardova, Systém Ilgnerův, Ward-Leonardův, Ifflandův a firmy Brown Boveri et Cie., Kritika těžných soustav, Příklady, Elektrické stroje vrtací.

Nauka o elektrických pecích (2 h/t LS): Vývoj, význam a užití elektrické energie v pecích elektrických, Roztřídění, zařízení a vlastnosti jejich, Spotřeba elektrické energie a její regulace, Pece na výrobu elektroželeza, resp. elektrooceli, Vysoká pec elektrická, Pece na výrobu karborunda, tuhy, karbidu a hliníku, kritika hospodárnosti elektrických pecí.

Elektrický pohon válcoven, hutních zdvihadel, nůžek, jeřábů a strojů sázecích, Užití elektrické energie pro pomocná zařízení v ocelárně, Elektrické vyžihání.

Na stoličce Fyziky se v rámci předmětu *Technická fyzika II.* (Technická termika a elektrofyzika; 4 h/t ZS; 2 h/t LS) vyučovala mimo jiné témata:

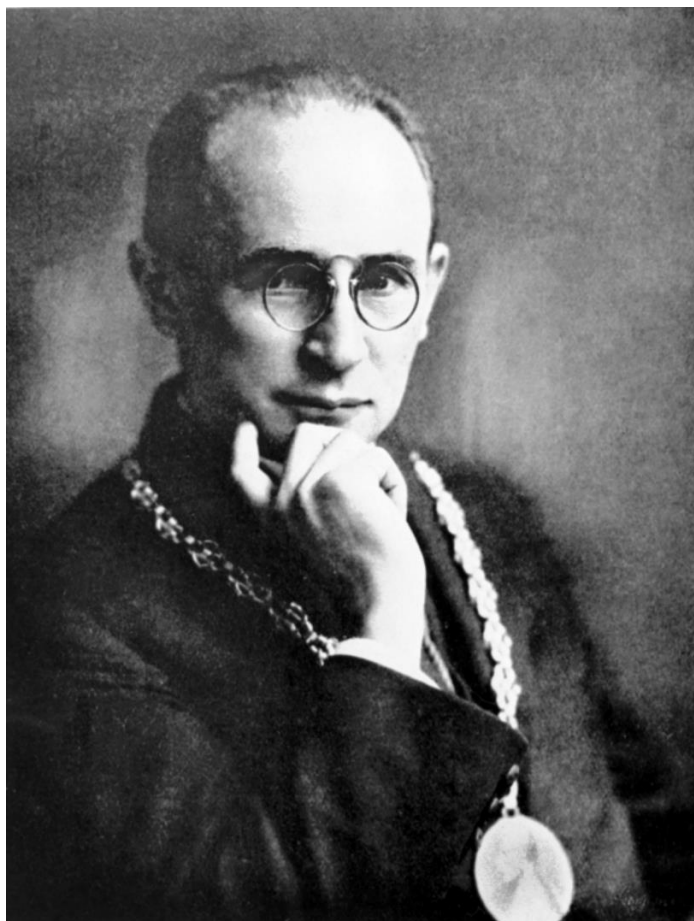
Elektrofyzika: Elektrostatika, nauka o magnetismu, Magnetismus zemský.

Elektrokinetika, Základní zákony o proudu stejnosměrném, hlavní přístroje měřicí a měřicí metody pro měření intenzity, odporu a potenciálových rozdílů.

Základy elektrodynamiky, Solenoidy, Elektromagnetismus, magnetická permeabilita, Hystereze, Magneto- a elektroindukce a jejich technické užití, Samoindukce, základy nauky o proudech střídavých, Elektrolysa, její teorie a užití, Články galvanické, akumulátory, Thermoelektrina a její užití.

Cílem přednášejících bylo seznámit studenty s nejdůležitějšími elektrickými stroji, jejich konstrukcí, funkcí a jejich využitím ve výrobě, bezpečností v provozu, využitím

elektrické energie aj. Podle úvah autora podkladů pro výroční sborník fakulty strojní a elektrotechnické zastávali představitelé průmyslu názor, podle kterého absolventi neelektrotechnických oborů se základními znalostmi elektrotechniky přispívají k „zachování provozuschopnosti a životnosti el. zařízení a jsou podmínkou úspěšné součinnosti strojního, horního a hutního inženýra s elektroinženýrem v rámci závodu.“⁴¹⁷

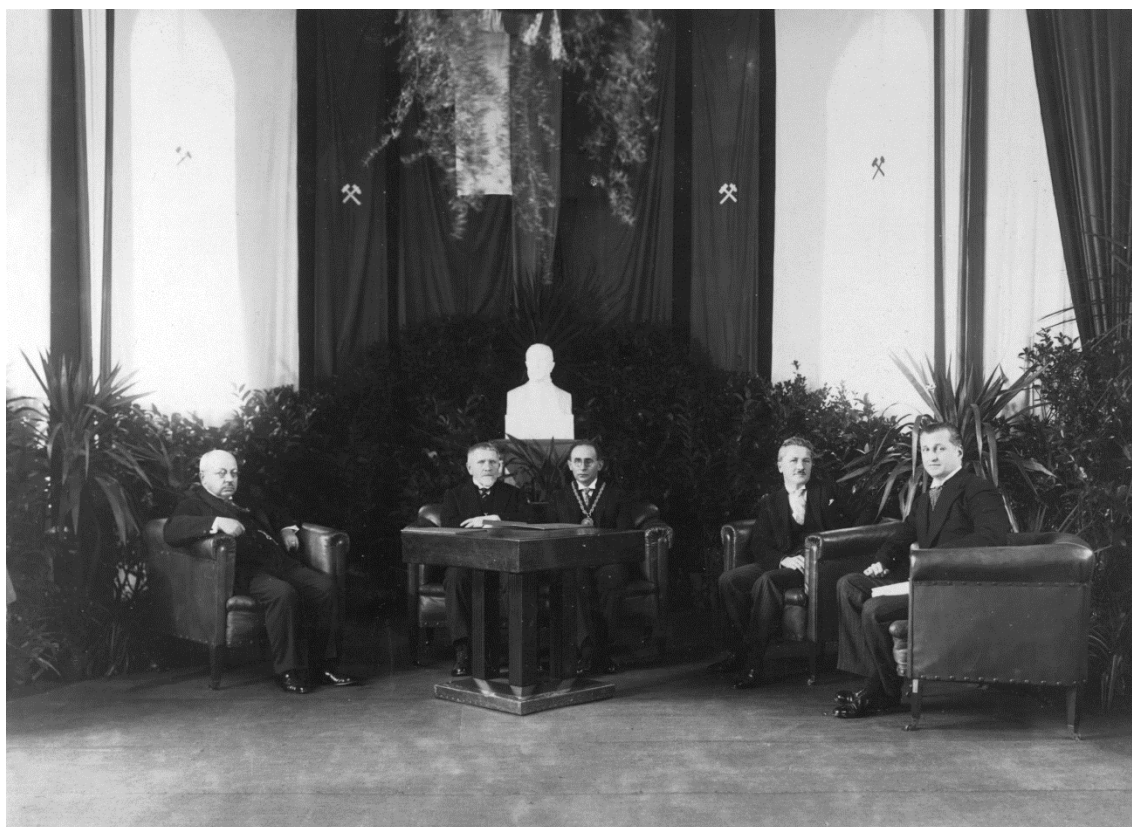
Ilustrace 11: Rektor Václav Vavřínek Pošík v letech 1930–1931⁴¹⁸

V roce 1929 byl změněn název na **Ústav elektrotechniky, statiky a dynamiky** (předměty: Obecná elektrotechnika I a II s příslušným cvičením, Statika a dynamika – z ústavu odloučená v roce 1929, Pohony elektrické a elektrické pece), ale již v roce 1930 MŠNO schválilo nový název **Elektrotechnický ústav vysoké školy báňské v Příbrami**. O vybavenosti ústavu studijními pomůckami, přístroji apod. v tomto období se můžeme dozvědět výjimečně například z vyúčtování řádných dotací na

⁴¹⁷ Podklady pro sborník k 30. výročí, s. 1–2.

⁴¹⁸ Archiv VŠB-TUO.

jednotlivé roky a přiložených inventárních seznamů přírůstků, které nám ale neřeknou nic o jejich stavu.⁴¹⁹

Ilustrace 12: Promoce ředitele Báňské a hutní společnosti Otokara Kruliše-Randy (sedí první zprava) čestným doktorem montánních věd VŠB v Příbrami v roce 1930. V. V. Pošík s rektorským řetězem sedí uprostřed⁴²⁰

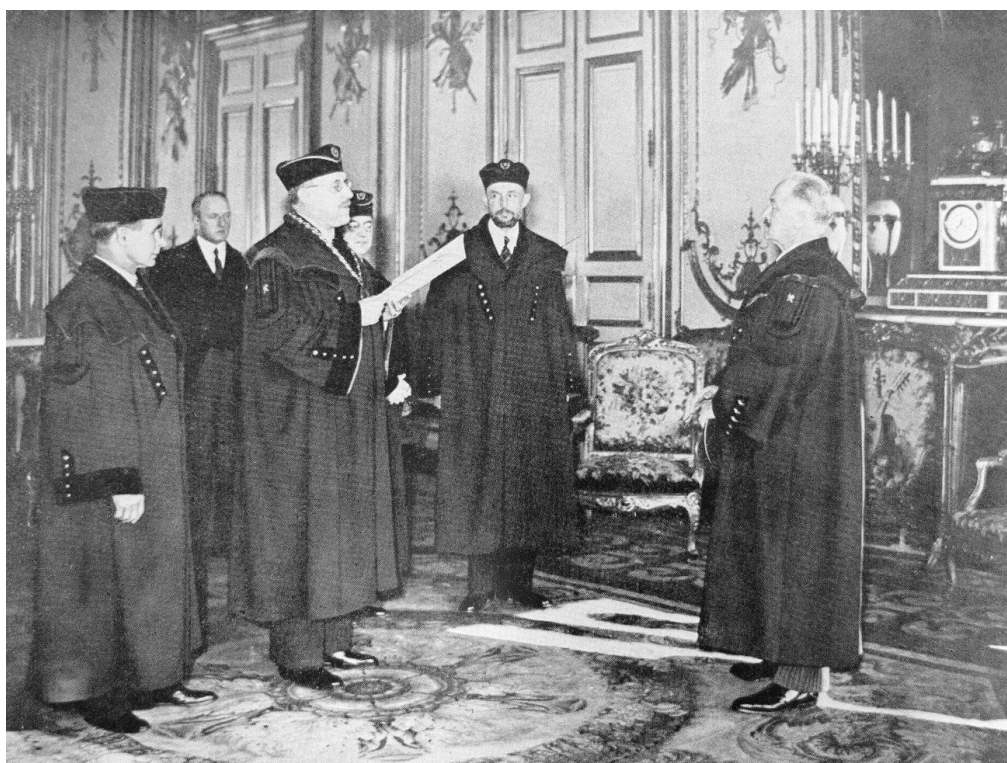
Ve školním roce 1930–1931 byl V. V. Pošík zvolen rektorem. Jeho instalace do funkce 13. prosince 1930 se konala poprvé v historii školy formou slavnostní inaugurace za účasti akademické obce a dalších hostů.⁴²¹ Založil galerii rektorů, pro kterou pořídil orámované olejotypie všech rektorů po roce 1918: prof. PhDr. Josef Theurer; prof. Ing. František Částek; prof. Ing. Václav Macka; prof. PhDr. František Pavlíček; prof. Dr. techn. Ing. František Čuřík; prof. Dr. mont. h. c. Ing. Ludvík Kirschner; prof. Dr. techn.

⁴¹⁹ Tamtéž, f. VŠB v Příbrami, Revize ústavů VŠB a rektorátní pokladny, inv. č. 431; Tamtéž, f. VŠB v Příbrami, Vyúčtování řádných dotací na rok 1931, inv. č. 433; Tamtéž, f. VŠB v Příbrami, Vyúčtování řádných dotací na rok 1932, inv. č. 433: V roce 1931 činila řádná dotace 15 000 Kč. Byla čerpána na různé (stavební) práce ve strojně ústavu. V pramenech se dochoval seznam inventárních přírůstků elektrotechnického ústavu za školní rok 1931–1932. V jeho seznamu byly uvedeny slovníky, knihy a časopisy (např.: *Elektrotechnický slovník /1931/*, *Elektrotechnische Zeitschrift /1932/*, *Elektrotechnik und Maschinenbau /1932/*, *Elektrizität im Bergbau /1932/*, *Elektrotechnický obzor /1932/*, *Technický slovník VII*, *Budoucnost strojové civilizace: Symposium*, Praha: A. Svěcený 1933, RICHTER, Rudolf. *Elektrische Maschinen III: Die Transformatoren.*). Dále různé předměty a přístroje (školní Siemensův oscilograf, stejnosměrný sériový motor Škoda 3,5 kW, 120 V, logaritmické pravítko aj.).

⁴²⁰ Archiv VŠB-TUO.

⁴²¹ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 4.

Ing. Václav Vavřinec Pošík. Během svého funkčního období měl několik intervencí u MŠNO, ministerstev, těžebního průmyslu, poslanců a senátorů, vědeckých pracovníků aj., účastnil se konferencí a porad. V době hospodářské krize se snažil najít pro absolventy a stávající inženýry lepší možnosti pro jejich umístění a inicioval spolupráci s Jednotou československých inženýrů v Americe. Paralelně s výukou na VŠB přednášel na ČVUT v Praze. Jeho působení mimo VŠB se sice nesetkávalo s pochopením u jeho kolegů, ale četné přímé kontakty s další technickou školou přinesly důležité vědecké a pedagogické podněty.⁴²² Ve funkci rektora jej poté vystřídal Bohuslav Stočes.

Ilustrace 13: Promoce francouzského prezidenta Alberta Lebruna čestným doktorem montánních věd VŠB v Příbrami, která se uskutečnila v Paříži v roce 1938. V. V. Pošík stojí vlevo⁴²³

⁴²² BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Direktoři*, s. 90.

⁴²³ Archiv VŠB-TUO.

V roce 1932 vydaly sdružené Svazy vysokoškolsky vzdělaného státního zaměstnanectva memorandum, ve kterém se autoři zamýšleli nad postavením vysokoškolského profesora v jeho třech funkcích: pedagogické, badatelské a reprezentační. V rámci pedagogické funkce považovali autoři vysokoškolského profesora za vychovatele vysokoškolských studentů. Zdůrazňovali jeho význam jednak s ohledem na omezený okruh posluchačů, jednak pro specializaci vědního oboru, který zastával. Často byl profesor jediným nositelem daného vědního oboru na celé vysoké škole, do kterého během cvičení, přednášek i praxí vkládal svou individualitu. Díky tomu měl velký vliv na posluchače a vytvářel si tímto způsobem svoji „školu“. Což na něj samozřejmě kladlo nároky na zodpovědnost. Profesori stáli v čele vědeckého bádání a své výsledky prezentovali v rodné zemi i v zahraničí. Jejich úkolem bylo budovat pozitivní vztah k vědě u svých posluchačů, připravit je na vědeckou dráhu a připravit nástupce svého oboru, nové nositele vědy a vzdělanosti. Reprezentovali vědu ve svých publikacích nebo na mezinárodních kongresech, kde seznamovali zahraniční vědce s výsledky domácího vědeckého bádání. Na politické kongresy, kde se řešily odborné otázky, byly rovněž zváni v první řadě vysokoškolští profesori.⁴²⁴

Podle vládního nařízení č. 379 z 21. prosince 1938⁴²⁵ s účinností od 30. prosince 1938 se snížila služební doba vysokoškolských profesorů v roce 1939 na 65 let, v roce 1941 na 63 let. Nařízení se stalo brzdou vědeckého rozvoje vysokých škol, protože se těžko hledala náhrada za pensionovaného profesora, který v té době neměl zaškoleného nástupce. V. V. Pošík musel odejít do penze 15. února 1939, a to před koncem semestru. Jeho předčasné pensionování znamenalo pro školu velkou ztrátu, protože zaměření jeho oboru bylo specializované (o elektrických pecích a elektrotechnice v těžkém průmyslu přednášel v celé republice jenom on) a najít ihned kvalifikovaného nástupce bylo nemožné. Navíc asistenti buď odešli do praxe, nebo neovládali přednášky z elektrických pohonů a pecí. Oslovení potenciální nástupci z elektrotechnických továren (ČKD, Škoda aj.) uvolněné místo na škole odmítali, protože jejich pozice a jmenování profesorem nebylo zaručené. V. V. Pošík považoval za svoji povinnost vrátit se přednášet v letním semestru (i bez nároku na mzdu), ale vzhledem k výhrůzkám, které dostal, od svého záměru ustoupil. V časopise *Vlajka* byl například obviňován, že chtěl zabírat místo mladým lidem. Požadoval také nástup nového správce elektrotechnického

⁴²⁴ Tamtéž, f. VŠB v Příbrami, Memorandum sdružených Svazů vysokoškolsky vzdělaného zaměstnanectva, inv. č. 452, s. 13.

⁴²⁵ Nařízení vlády č. 379/1938 ze dne 21. prosince 1938: *Vládní nařízení o úpravě některých personálních poměrů ve veřejné správě.*

ústavu, který by byl vyučeným elektrotechnikem a vypomáhal by při cvičeních. Ze stávajících zaměstnanců nepovažoval nikoho za vhodného kandidáta. Ústavu daroval několik učebních pomůcek a firemní časopisy.⁴²⁶

V březnu 1939 se stal novým správcem ústavu elektrotechniky profesor fyziky Václav Šebesta a suplováním předmětů byl pověřen Jan Bašta, který se po roce 1945 stal profesorem pro obor elektrotechnika na VŠB, která přesídlila z Příbrami do Ostravy. Z dopisu V. V. Pošíka novému rektorovi profesoru Václavu Cibušovi v srpnu 1939 se dozvídáme, že byly zrušeny jeho přednášky elektrické pece a elektrické pohony, což považoval za velkou chybu. Podle jeho slov elektřinou hornictví a hutnictví začíná i končí a nevědět, co dělá například těžní elektrický stroj, by bylo hrubým nedostatkem. V listopadu 1939 byl zakázán vstup do budov školy posluchačům a v prosinci pedagogům. I přes nepříznivou situaci se po osvobození v roce 1945 výuka na škole obnovila. V polovině roku 1945 V. V. Pošík nabídl rektorátu VŠB v Příbrami obnovení přednášek a zkoušek z elektrotechnických předmětů, ale se svojí nabídkou jej předešel J. Bašta.⁴²⁷ V. V. Pošík již v Ostravě nepřednášel, ale obnovil přednášky elektrotechniky na pražské technice. Svými posluchači v Příbrami byl považován za výborného a spravedlivého učitele.⁴²⁸

5.2.2.2 Budovy VŠB v Příbrami se zaměřením na umístění elektrotechniky

O ne příliš dobrém technickém zázemí VŠB v době první republiky si můžeme udělat obrázek prostřednictvím Theurerova popisu, který jsem konfrontovala (doplnila) s Pošíkovými záznamy v kronice.

Město Příbram a VŠB řešily na počátku 20. let 20. století otázku zajištění elektrického proudu. Podle Theurera⁴²⁹ měly k roku 1923 malé elektrické centrály pouze stolice elektrotechniky (6 HP) a fyzika (3 HP). Ovšem místo toho, aby elektrotechnická centrála sloužila badatelům k práci, musela se využívat k čerpání vody do zásobníku umístěného na půdě budovy III, bez kterého by byla celá budova bez vody. J. Theurer

⁴²⁶ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Václav Vavřinec Pošík (osobní spis).

⁴²⁷ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; STONIŠOVÁ, Mariana. *Electrotechnology at the Technical University at the beginning of its Ostrava period in 1940s under Prof. Jan Bašta*. [online]. In: HUSNÍK, Libor, ed. *Proceedings of the International Student Scientific Conference Poster – 21/2017*. Praha: Czech Technical University in Prague, 2017. ISBN 978-80-01-06153-4. Dostupné z: http://poseidon2.feld.cvut.cz/conf/poster/poster2017/proceedings/Poster_2017/Section_HS/HS_037_Stonisova.pdf [cit. 2020-03-30].

⁴²⁸ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1.

⁴²⁹ THEURER, J., *Památník*, s. 263–264.

situaci vysvětloval nízkým tlakem městského vodovodu. Dále centrála zajišťovala osvětlení v budovách II a III, v pracovnách profesorů a pomocných sil.

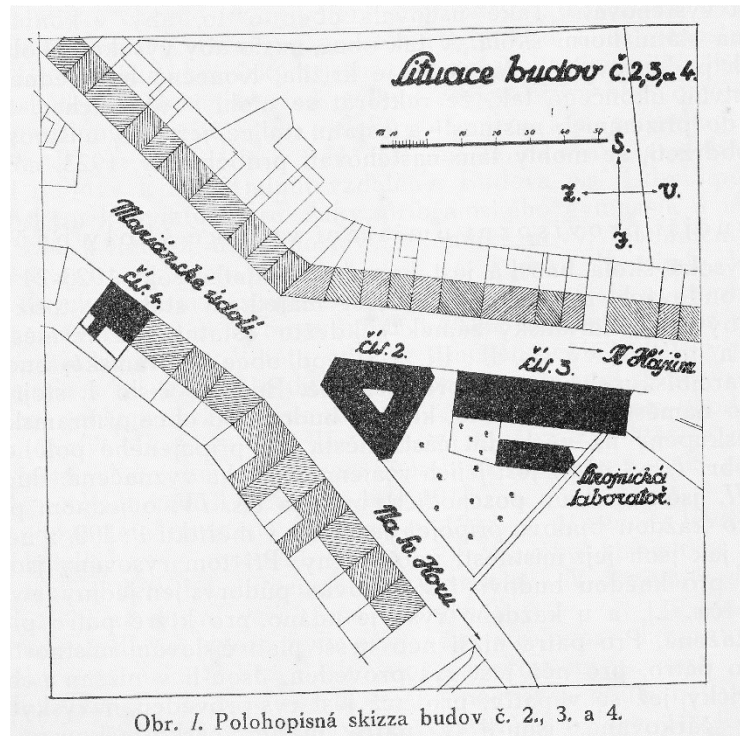
Již před první světovou válkou R. Czepek zakoupil generátor na 20 HP pro větší centrálu pro pokusné práce různých kateder. Ovšem z nedostatku místa nebyl postaven a nepoužitý byl odložen v brněnské strojovně, která jej pro VŠB dodala. Po válce zažádala strojovna o jeho odebrání. Proto V. V. Pošík požádal o postavení strojovny ve dvoře budovy III město Příbram, které souhlasilo pod podmínkou zvýšení nájmu. Nakonec byl generátor prodán okresní nemocnici, která měla podle dohody dodávat proud i pro VŠB. Což se však, jak píše Theurer, nestalo a VŠB byla bez stanice a bez elektrického proudu.⁴³⁰ Teprve v roce 1927 došlo k elektrizaci školy včetně sklepní laboratoře a jejímu napojení na městskou síť. O rok později byl ve strojovně zprovozněn Škodův motor se dvěma rozvaděči a ústavní baterie (další až v roce 1937).⁴³¹ V roce 1927 byla u elektrotechnického ústavu zřízena přenosná radiofonní stanice, kterou si V. V. Pošík pro své pokusy přenášel do svého bytu v Praze.

Koncem studijního roku 1923–1924 sídlila VŠB v Příbrami v pěti budovách: Budova č. I byla státním majetkem (bývalý Mariánský zámek), budovy č. II–IV byly najaté od města Příbram a budova č. V od pražské arcibiskupské konzistoře. Budova č. III byla postavena ve školním roce 1903–1904 a doplněna přístavbami v letech 1908 a 1913. Od roku 1918 v ní byla umístěna v přízemí vlevo stolice elektrotechniky, dále v I. poschodí stolice všeobecného strojnictví a v II. poschodí stolice deskriptivní geometrie a stavitelství. V přízemí byla navíc od roku 1909 všeobecná knihovna. K budově č. III byla ve dvoře přistavěna strojovna a laboratoř strojnická, elektrotechnická a laboratoř na zkoušení pevnosti. Nejmenší budova č. IV byla postavena v roce 1904 a sloužila fyzice. V následujícím přehledu je popis budovy č. III a IV podle vyobrazení v Theurerově *Památníku*.⁴³²

⁴³⁰ Tamtéž, s. 263–264.

⁴³¹ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1, Kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*.

⁴³² THEURER, J., *Památník*, s. 240–241, 245–248.

Obr. I. Polohopisná skizza budov č. 2., 3. a 4.

Ilustrace 14: Polohopisný plán budov VŠB v Příbrami č. 2, 3 a 4⁴³³

Budova III Obr. čís. IV, rýsovaný pro I. poschodí.

Podzemí:

Místnost č. 4, 5, 6, a, c. Sklep na palivo. – d, e. Elektrotechnika. Pumpa pro vodní reservoir na půdě. Plynoměr. – f. Sklep na koks. – g. Elektrotechnika. Předsíň k akumulátorům. – 8. Všeobecná knihovna. Předsíň (nezakreslená) a skladiště vyřazených knih. – 9. a 10. Místnosti zatím nezadané, dříve sbírka stavitelských hmot. – 11. Schodiště vedlejší, pouze pro části sklepa 8.–10. – 12. Elektrotechnika. Akumulátory v pravé polovině, levá není podsklepena. – Mezi hlavním a vedlejším (č. 11.) schodištěm není žádné spojení, chodba mezi nimi neexistuje.

Přízemí:

Místnost č. 1. Elektrotechnika. Mechanika. – a., b. Elektrotechnika. Laboratoř pro slaboproudá měření. – 3. Elektrotechnika. Laboratoř pro měření na motorech. – 4. Elektrotechnika. Laboratoř pro měření na transformátorech a fotometrie. – 5. Elektrotechnika. Pracovna asistentů. – 6. Elektrotechnika. Laboratoř pro magnetická měření. – c. Chodba domovní. – d., e., f. Byt domovníka. – g. Všeobecná knihovna. Pracovna knihovníka. – 8. Všeobecná knihovna. Hlavní knihovní místnost. – 9. a 10.

⁴³³ Tamtéž, s. 242.

(spojeno v jednu místnost) Všeobecná knihovna. Čítárna posluchačů. – 11. Schodiště do sklepa. – 12. Všeobecná knihovna. Malá čítárna pro posluchače.

I. poschodí:

Místnost č. 1. Všeobecné strojnictví. Místnost zřízení a temná komora. – 2. Všeobecné strojnictví. Pracovna asistentů. – 3. Všeobecné strojnictví. Studovna profesora. – 4. Všeobecné strojnictví. Sbírký. – 5. Všeobecné strojnictví. Zkušebna. – 6. Všeobecné strojnictví. Přípravna. – 7. Všeobecné strojnictví. Posluchárna. – 8. Elektrotechnika. Posluchárna. – 9. Elektrotechnika. Studovna profesora. – 10. Elektrotechnika. Zkušebna. – 11. Elektrotechnika. Přípravna. – 12. Všeobecné strojnictví. Sbírký modelů.

II. poschodí:

Místnost č. 1. Matematika. Místnost zřízení. – 2. Matematika. Pracovna asistentů. – 3. Matematika. Studovna profesora. – 4., 5., 6. (spojené v jednu místnost) Matematika. Posluchárna. – 7. Dopravnictví. Posluchárna. – 8. Dopravnictví. Rýsovna. – 9. Dopravnictví. Studovna profesora. – 10. Dopravnictví. Studovna docenta stavitelství. – 11. Zřízenec dopravnictví a matematiky. – 12. Dopravnictví. Pracovna asistentů. – Nad č. 12. je temná komora, nad č. 11. fotografický ateliér stolice dopravnictví.

Ilustrace 15: Plán strojovny ve dvoře budovy č. 3, přízemí⁴³⁴

Strojovna ve dvoře budovy III Obr. IVa. (Přízemí.):

Místnost č. 1. Elektrotechnika. Vstup a nářadí. – 2. Elektrotechnika. Strojovna elektrotechnická. – 3. Elektrotechnika. Plynový motor k pohonu strojů v místnostech 2., 4. a 6. – 4. Všeobecné strojnictví. Obráběcí stroje. – 5. Horní a hutní strojnictví. Náčiní.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 247.

– 6. Horní a hutní strojnictví. Stroje na zkoušení pevnosti. – Z místnosti 5. vedou schody do I. patra do místnosti *m*, kde jsou menší zkušební stroje pro zkoušení pevnosti.

(nezakreslená) a skladiště vyřazených knih. – 9. a 10. Místnosti zatím nezadané, dříve sbírka stavitelských hmot. – 11. Schodiště vedlejší, pouze do části sklepa 8. až 10. – 12. Elektrotechnika. Akumulátory v pravé polovině, levá není podsklepena.

Poznámka. Mezi schodištěm hlavním a vedlejším (čís. 11) není žádného spojení; chodba mezi nimi neexistuje.

Přízemí. Obr. čís. IV.
rýsovaný pro I. poschodí.

1. Elektrotechnika. Mechanik. – a., b. Elektrotechnika. Laboratoř pro měření slaboproudová. – 3. Elektrotechnika. Laboratoř pro měření na motorech. – 4. Elektrotechnika. Laboratoř pro měření na transformátorech a fotometrie. – 5. Elektrotechnika. Pracovna asistentů. – 6. Elektrotechnika. Laboratoř pro měření magnetická. – c. Chodba domovní. – d., e., f. Byt domovníkův. – g. Všeobecná knihovna. Pracovna knihovnickova. – 8. Všeobecná knihovna. Hlavní místnost knihovní. – 9. a 10. (spojeno v jednu místnost) Všeobecná knihovna. Čítárna posluchačů. – 11. Schodiště do sklepa. – 12. Všeobecná knihovna. Malá čítárna pro posluchače.

I. poschodí. Obr. čís. IV.
rýsovaný pro I. poschodí.

1. Všeobecné strojnictví. Místnost zřízencova a temná komora. – 2. Všeobecné strojnictví. Pracovna asistentů. – 3. Všeobecné strojnictví. Studovna profesorova. – 4. Všeobecné strojnictví. Sbírkový. – 5. Všeobecné strojnictví. Zkušebna. – 6. Všeobecné strojnictví. Přípravna. – 7. Všeobecné strojnictví. Posluchárna. – 8. Elektrotechnika. Posluchárna. – 9. Elektrotechnika. Studovna profesorova. – 10. Elektrotechnika. Zkušebna. – 11. Elektrotechnika. Přípravna. – 12. Všeobecné strojnictví. Sbírkový modelů.

II. poschodí. Obr. IV., rýsovaný pro I. poschodí.

1. Matematika. Místnost zřízencova. – 2. Matematika. Pracovna asistentů. – 3. Matematika. Studovna profesorova. – 4., 5., 6.

Obr. IV. Budova čís. III, I. patro.

Elektrotechnika. Přípravna. – 12. Všeobecné strojnictví. Sbírkový modelů.

Ilustrace 16: Plán budovy č. 3, I. patro⁴³⁵

⁴³⁵ Tamtéž, s. 246.

Budova IV Obr. čís. V., rýsovaný pro přízemí.

Podzemí:

Fysika. *m.* Akumulátory. – *n.* Sklep na uhlí a dříví.

Přízemí:

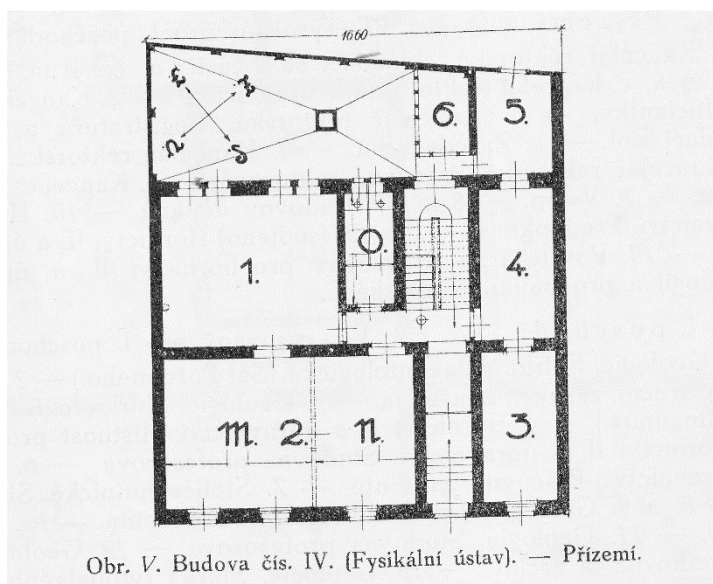
Fysika. *l.* Přípravná a praktikum. – *2.* Posluchárna – *3.* Laboratoř profesorova. – *4.*

Praktikum. – *5.* Malý dvorek. – *6.* Strojovna, před ní dvůr.

I. poschodí:

Fysika. *l.* Studovna profesorova. – *m.* Sbírky. – *n.* Pracovna adjunkta a asistenta. – *3.*

a *4.* Byt domovníkův. – *o.* Temná komora.

Obr. V. Budova čís. IV. (Fyzikální ústav). — Přízemí.

Ilustrace 17: Plán budovy č. 4, Fyzikální ústav, přízemí⁴³⁶

5.2.3 Spolupráce s odbornými institucemi⁴³⁷

V. V. Pošík byl členem celé řady odborných a vědeckých společností, mezi které patřily Masarykova akademie práce (dále MAP), pro kterou pořádal přednášky. Popularizační charakter jeho přednášek měl za cíl oslovit širší veřejnost.⁴³⁸ Z dalších:

⁴³⁶ Tamtéž, s. 247.

⁴³⁷ Pokud není uvedeno jinak, vychází subkapitola z následujících zdrojů: Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB v Příbrami, Seznam vědeckých a literárních prací profesorů a asistentů VŠB, inv. č. 1; Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Václav Vavřinec Pošík (osobní spis); NA v Praze, f. Ministerstvo kultury a vyučování Vídeň, personální spisy vysokoškolských učitelů, Pošík Václav Vavřinec, inv. č. 87, karton č. 256; BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING. *Direktoři*, s. 89–91; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík*; Táž, *Život a dílo Václava Vavřince Pošíka*.

⁴³⁸ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 4: V rámci členství a spolupráce s MAP přednášel i po druhé světové válce.

Vodohospodářský svaz ČSR, správní rada firmy KABLO, akciové továrny na drátěná lana a kabely v Praze, Spolek architektů a inženýrů (zakládající člen), Inženýrská komora pro ČSR, ESČ, NTM (v roce 1950 byl jmenován zakládajícím členem po čtyřiceti letech spolupráce a členství). Dále byl členem syndikátu československých spisovatelů, emeritní člen státní elektrárenské rady (od roku 1920), Národní jednoty pošumavské a severočeské, Československé jednoty, čestným členem Confédération internationale des Ingenieurs-Conseils v Bruselu, Spolku asistentů vysoké školy báňské v Příbrami (od roku 1930) a spolku slovanských posluchačů Prokop.⁴³⁹ Účastnil se domácích i mezinárodních odborných kongresů (např. elektrotechnický ve Stockholmu a v Oslu). Během svého života podnikl studijní cesty na Slovensko, do Anglie, Vestfálska, Saska, Alsaska, Pruského Slezska, Belgie, pyrenejské oblasti, Dánska, Polska, Švédska a Norska (navštívil vodní elektrárny aj.), díky čemuž získal neocenitelné zkušenosti nejen z elektrotechniky, ale i například srovnání kvality výuky a vybavenosti laboratoří na jiných školách. Například v roce 1930 pobýval dva týdny ve Švédsku, kde navštívil mimo jiné továrnu firmy Elektrolux, strojní a elektrotechnickou továrnu Allmänna svenska elektriska Aktiebolaget (dále ASEA) ve Vesterasu specializující se na výrobu třífázových komutátorových motorů, továrnu firmy Atlas Diesel na spalovací motory a VŠT, na které jej zaujalo společné využívání laboratoří báňského oddělení a elektrotechnického ústavu. Dle Pošíkových slov se s ní VŠB v Příbrami nemohla srovnávat.

5.2.4 Publikační činnost jako odraz celoživotní práce⁴⁴⁰

Publikační činnost V. V. Pošíka byla velice rozsáhlá.⁴⁴¹ Čítá více než 40 odborných textů jak v českém jazyce, tak ve francouzštině a němčině. Řada z nich vyšla v několika

⁴³⁹ Tamtéž, karton č. 1, Kronika *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*: U Příležitosti svých 50. narozenin věnoval V. V. Pošík spolku Prokop 1000 Kčs na jejich kulturní a humanitární účely.

⁴⁴⁰ Pokud není uvedeno jinak, vychází subkapitola z následujících zdrojů: Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB v Příbrami, Seznam vědeckých a literárních prací profesorů a asistentů VŠB, inv. č. 1; Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Václav Vavřinec Pošík (osobní spis); NA v Praze, f. Ministerstvo kultury a vyučování Vídeň, personální spisy vysokoškolských učitelů, Pošík Václav Vavřinec, inv. č. 87, karton č. 256; BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING. *Direktoři*, s. 89–91; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; MIKEŠ, J., *Historie výuky*; STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík*; Táž, *Scientific works*; Táž, *Život a dílo Václava Vavřince Pošíka*; *Národní knihovna České republiky: Souborný katalog* [online]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/katalogy-a-db/souborny-katalog-cr> [cit. 2018-03-10].

⁴⁴¹ **Bibl.** (výběr): *Hospodaření energií výrobní a přebytečnou*. Praha: MAP, 1925, 91 s.; *Hydroelektrárny*. Praha: Spolek posluchačů inženýrství, 1924, 2., rozš. vyd., 120 s. (Seriály: Přednášky pro posluchače inženýrského stavitelství); *Rotační konvertory elektrické, jich teorie a působení*. Praha: Česká matice technická, 1907, 85 s.; *Spouštěcí odpory s chlazením olejovým*. Praha: nákl. vlast., 1908, 14 s. Zvláštní otisk z *Technického obzoru*, 1908; *Stručné základy elektrotechniky*. Praha: Unie, 1919, 308 s.; *Stručné základy elektrotechniky*. Praha: Unie, 1925, 2., dopln. vyd., 366 s.; *Stručné základy elektrotechniky*. Praha: Česká grafická Unie, 1946, vyd. 3., přepracované a rozšířené. 491 s.; *Stručné základy elektrotechniky*. Praha: Práce, 1950, 4. vyd. rev. a dopln., 372 s.; *Tepelné poměry v kotvě rotačních konvertorů*. Praha: nákl. vlast., 1905, 4 s. Zvl. otisk ze *Zpráv spolku architektů a inženýrů*, 1905; KIRSCHNER, Ludvík a Václav Vavřinec POŠÍK. *První slavnostní inaugurace rektora Vysoké školy báňské v Příbrami prof. ing. Dra. techn. Václava V. Pošíka dne 13. prosince 1930*. Příbram: VŠB, 1931, 29 s. Z vědeckých článků můžeme jmenovat např.: *Isolační látky při stavbě transformátorů* (1907), *Der sechsphasige Converter* (1910), *Soustrojí Piraniho při pohonu el. drah* (1911),

vydáních. Na přednáškách pracoval několik let, stále je doplňoval a rozšiřoval. V. V. Pošík přispíval do *Technického slovníku naučného* a *Ottova slovníku naučného*, pro který napsal například hesla *Sít elektrická* (1904), *Slip v elektrotechnice* (1904), *Synchronismus v elektrotechnice* (1904), *Telefon při železniční dopravě* (1906) nebo *Telegraf ve službě železniční* (1906). Odborné studie zveřejňoval ve *Zprávách spolku architektů a inženýrů*⁴⁴² (člen redakce), v zahraničních *La Traction électrique* (člen redakce), *Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen* atd. Svými články v denním tisku a různých časopisech se snažil elektrotechniku popularizovat. Například v časopise *Český strojník a elektrotechnik* vydal stati *O magnetickém poli strojů na proudy stejnosměrné* (1905); *Izolační látky při stavbě transformátorů* (1907). Byl spoluredaktorem *Technického obzoru* a stál v čele *Elektrotechnického obzoru*.

Svou první vědeckou knihu *Rotační konvertory elektrické, jejich teorie a působení* vycházející z disertační práce vydal v roce 1907. Byla určená pro posluchače elektrotechniky a mladé inženýry. Podnětem k vydání se mu stal tehdejší nedostatek literatury a aktuálnost tématu.⁴⁴³ Spolek posluchačů inženýrství v Praze vydal jeho publikaci *Hydroelektrárny* (1919/1920, 1924). V roce 1925 podnítila MAP vznik knihy *Hospodaření energií výrobní a přebytkovou*,⁴⁴⁴ za niž obdržel ocenění Národohospodářského ústavu při České akademii věd a umění v Praze. Sepsáním knihy byl pověřen Národohospodářským ústavem. Zachycuje v ní své praktické zkušenosti z továren a elektráren, se kterými spolupracoval. Kniha se používala jako učebnice pro inženýry ke zkoušce z elektrotechniky, přednášelo se podle ní na průmyslových školách, využívala se u různých ministerstev a byla přeložena do bulharštiny. Podle Jiřího Peroutky obsahuje kniha první věrohodná data zabývající se hydroenergetickým potenciálem na našem území.⁴⁴⁵

Jedním z největších přínosů pro rozvoj československé elektrotechniky V. V. Pošíka bylo vydání *Stručných základů elektrotechniky* (1918, 1925, 1946, 1950) pro posluchače

Pístový elektrokompresor na 17 000 m³/hod. (1932), *Nový těžní stroj na dole Alexandru Severní dráhy Ferdinandovy* (1934), *Bezpečnostní zařízení při novém těžním stroji* (1934), *Locomotive électrique de manoeuvre à accumulateurs* (bez datace) aj.

⁴⁴² Například: *Několik poznámek k dynamoelekt. strojům komponovaným na proud stejnosměrný*, 1905; *Tepelné poměry v kotvě rotačních konvertorů*, 1905; *Konvertor šestifázový*, 1906.

⁴⁴³ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 8, Spis *Rotační konvertory elektrické, jejich teorie a působení*.

⁴⁴⁴ Tamtéž, karton č. 1, 2 a 8.

⁴⁴⁵ PEROUTKA, Jiří. *Malá vodní elektrárna Nová Ves*. Fakulta elektrotechnická, katedra elektroenergetiky a ekologie, 2014, 49 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce prof. Ing. Jan Škorpil, CSc., s. 12.

vysokých škol nákladem Unie elektrotechniků v Praze.⁴⁴⁶ Podle knihy se studovalo i na zahraničních univerzitách (např. Univerzita v Lublani). V předmluvě prvního vydání psal o rozvoji elektrotechniky a růstu zájmu o tuto vědu v odborných i veřejných kruzích. Práci záměrně napsal pro neelektrotechnické odborné vrstvy, „*bud'ěž to inženýři v praxi nebo studující vysokoškolští*“,⁴⁴⁷ aby se mohli stručně seznámit se základy elektrotechniky na vědeckém podkladě. Vykládá zde pouze všeobecnou elektrotechniku, protože speciálním statím pro některé technické obory (tak, jak je přednášel např. na ČVUT v Praze) se chtěl věnovat v samostatných spisech a o tuto práci se chtěl opírat. Jeho druhým cílem bylo poskytnout elektrotechnikům v praxi možnost rychlé orientace v určité problematice. Teorie doplňoval praktickými příklady a opíral se o domácí i zahraniční literaturu. Kniha měla být přístupná žákům odborných středních škol i díky tomu, že vyšší matematiku používal jen v nutných případech. Zároveň se snažil přizpůsobit text pro čtenáře-laika. Teoreticky vysvětloval vždy jen důležité jevy vyskytující se v elektrotechnické praxi a více se zaměřoval na praktické věci. Pro účely publikování si půjčoval štočky, fotografie, negativy a diagramy od různých elektrotechnických firem. První dvoutisícový náklad knihy byl po dvou letech rozebrán a stále o ni byl zájem. Kniha velice dobře plnila úkol, ke kterému byla určena. Přepracované druhé vydání bylo doplněno objasňujícími diagramy a byl vzat zřetel na předpisy a normy ESČ.⁴⁴⁸ Jak se můžeme dočíst z jeho korespondence,⁴⁴⁹ během druhé světové války psal dodatky a korektury pro třetí vydání. Ještě před samotným uveřejněním na knihu měl objednávky například z Baťovy průmyslové školy, Východočeských elektráren v Hradci Králové, Západosmoravských elektráren aj. U čtvrtého revidovaného vydání byla doplněna kapitola Technická elektrostatika. V roce 1922 pro své posluchače vydal k cvičením *Elektrotechnické praktikum*.

⁴⁴⁶ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 1.

⁴⁴⁷ Tamtéž, karton č. 1, POŠÍK, Václav Vavřinec. *Stručné základy elektrotechniky*. Praha: Unie, 1919.

⁴⁴⁸ Obsahem druhého vydání byla následující témata: Vznik elektrického proudu, jeho účinky a zákony (Proud stejnosměrný; Proud střídavý); Generátory na proud stejnosměrný (Dynamy); Motory na proud stejnosměrný; Akumulátory; Generátory na proud střídavý či alternátory; Transformátory; Motory na proud střídavý (Motory synchronické; Motory asynchronické; Motory komutátorové); Přeměna soustav proudových.

⁴⁴⁹ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd.

STRUČNÉ ZÁKLADY ELEKTROTECHNIKY

NAPSAL

Dr. techn. VÁCLAV V. POŠÍK,
v. řád. profesor vysoké školy báňské a ůř. autor. civil. inženýr
pro elektrotechniku a stavbu strojů v Praze.

SE 291 VYOBRAZENÍM V TEXTU

VYDÁNÍ DRUHÉ, DOPLNĚNÉ

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S.
1925.

Ilustrace 18: Pošíkovy Stručné základy elektrotechniky pro posluchače vysokých škol byly oblíbené mezi odborníky i laiky⁴⁵⁰

⁴⁵⁰ POŠÍK, Václav Vavřinec. *Stručné základy elektrotechniky*. Praha: Unie, 1925.

5.2.5 Ze soukromého života⁴⁵¹

Pošíkův učitel v Budiměřicích, Matěj Hůla, objevil již v útlém věku jeho hudební nadání a začal jej učit hrát na housle. Přestože V. V. Pošík projevil zájem o konzervatoř, odešel na studia do Prahy, kde si ze svých kondic platil učitelku klavíru a ve hře na housle pokračoval jako samouk. Během studentských let psal divadelní kritiky do *Občanských listů* v Nymburku a do *Labských proudů* v Kolíně a také psal své první básně. Vzorem mu byl spisovatel Jaroslav Vrchlický (1853–1912). První verše publikoval v časopise *Lada*. V roce 1939 daroval V. V. Pošík spolku posluchačů hutního inženýrství v Příbrami *Hutnickou píseň*, která se měla stát jejich novou hymnou a ke které zkomponoval melodii. Spolku slovanských posluchačů VŠB v Příbrami daroval své hornické písně. Jeho básně měly být zveřejňovány ve *Věstníku SIA*. V roce 1949 měl připravené k tisku u nakladatelství Maják v Brně dvě básnické sbírky: *Sny a život* a glosy z druhé světové války, *Střepiny z velké doby*.⁴⁵² V první jmenované jsou technické motivy, ve druhé glosoval dobu 1939–1945. Podle Pošíkových slov z března 1945 ještě žádný badatel nenapsal verše na tak zdánlivě nepoetická témata. O posouzení žádal samotného čtenáře. Jeho sbírky jsou uloženy v rámci osobního fondu NTM.⁴⁵³

V. V. Pošík se 12. listopadu 1901 oženil s Hildou, roz. Čuprovou, dcerou Karla Čupra, stavebního podnikatele v Brně. Narodily se jim tři dcery: Jarmila (1902–2006), Věra (1904) a Jiřina (1907), které po gymnaziálních studiích pobývaly rok v Paříži, výborně ovládaly několik světových jazyků, hrály na klavír a pěstovaly zpěv u bulharské zpěvačky Christiny Morfové, resp. pěvkyně a klavíristky Ludmily Prokopové. Nejstarší dcera Jarmila se provdala za průkopníka letectví Zdeňka Lhotu, který tragicky zahynul při zkoušce střemhlavého letu. V polovině 30. let se provdala za Jana Pachla, majitele továrny na cukrovinky RUPA. Po druhém sňatku ukončila svoji hereckou kariéru a začala se věnovat rodině. V roce 1948 s rodinou emigrovala do Velké Británie a poté do Kanady. V roce 1997 napsala své memoáry *Dreams Upon the Stars: A Memoir of*

⁴⁵¹ Pokud není uvedeno jinak, vychází subkapitola z následujících zdrojů: Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Václav Vavřinec Pošík (osobní spis); NA v Praze, f. Ministerstvo kultu a vyučování Vídeň, personální spisy vysokoškolských učitelů, Pošík Václav Vavřinec, inv. č. 87, karton č. 256; BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING. *Direktoři*, s. 89–91; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; STONIŠOVÁ, M., *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík; Táz, Život a dílo Václava Vavřince Pošíka*; PRCHLÍKOVÁ, Alena. Mladoboleslavské bruslení. *Čekanka* [online]. Dostupné z: <http://www.cekanka.tkweb.cz/index.php?str=1&typ=c&id=0&det=783> [cit. 2020-25-05]; Ústní sdělení Terezy Límanové ze dne 2. 12. 2016 (rozhovor vedla Mariana Stonišová)

⁴⁵² Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd

⁴⁵³ Tamtéž.

a Century.⁴⁵⁴ Obě mladší dcery, Věra a Jiřina, se provdaly za průmyslníky Límány ve Staré Boleslavi. Rodina podnikatele Antonína Límana st. vlastnila až do znárodnění v roce 1948 parostrojní cihelnu v Záluží u Čelákovic a parní pilu a velkoobchod dřívím ve Staré Boleslavi.⁴⁵⁵ Synem Věry Límanové byl známý český japanolog, překladatel a pedagog Antonín Václav Líman (1932–2018).⁴⁵⁶

Z výše uvedených odstavců je zřejmé, že V. V. Pošík měl ve své rodině velké kulturní zázemí.⁴⁵⁷ A. V. Líman ve své autobiografii⁴⁵⁸ vzpomíná na dědečka Pošíka: „*Děd byl slavný technik, profesor vysokého učení technického, první doktor elektrotechniky v rakouské říši a později i rektor Vysoké školy báňské v Příbrami. [...] Jako všichni tehdejší technici děd také hodně četl a měl téměř úplnou sbírku české poezie; mám v knihovně ještě několik Holanů, Seifertů a Nezvalů v sešitovém válečném vydání z jeho kolekce. Snad díky té poezii si zamlul, že bude také brusičem jazyka českého a neustále opravoval mou výslovnost. [...] V Boleslavi chováme pietně jeho sbírku Wolkerových básní, kde je ve verši „zde leží básník, zemřel 24 roku mlád“ slovo mlád rezolutně přeškrtnuto a vedle něj je vepsáno „správné“ stár s glosou P-k. I on sám básně psal, většinou protinacistického a později protibolševického obsahu, a ukrýval je ve vodní nádržce nad záchodem.*“⁴⁵⁹

V osobním fondu V. V. Pošíka se nacházejí z roku 1948 útržkovité doklady z kanadského velyslanectví vztahující se k lékařským prohlídkám pro vystěhovalce pro manžele Pošíkovy.⁴⁶⁰ A. V. Líman se ve své knize zmiňuje o emigraci části své rodiny: „*Myslím, že mě zachránilo bezpečné zázemí u rodičů v Boleslavi a rodinná knihovna, ke které přibyla rozsáhlá a vybraná sbírka strýce Vládi, jenž v roce 1948 odjel s rodinou a s Pachlovými do Kanady. Obě sestry, starší Jarmila i mladší Jiřina, zapřísáhaly mou matku: „Věruško, pro Boha tě prosíme, postarej se o tatíčka a o mamičku, my ti to nikdy nezapomeneme.“* Moje matka ten slib, který jim tehdy dala, do puntíku splnila. Děd

⁴⁵⁴ PACHL, J., *Dreams*: Autorka v úvodních pasážích knihy doplněné o rodinné fotografie vzpomíná na svého otce a přibližuje jeho mládí a profesní počátky; Jarmila Lhotová. *CSFD.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/27176-jarmila-lhotova/> [cit. 2020-29-02]; Jarmila Lhotová. *FDb.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/20262-jarmila-lhotova.html> [cit. 2020-29-02]; O společnosti. *RUPA* [online]. Dostupné z: <http://www.rupa.cz/o-spolocnosti> [cit. 2020-29-02]; Zdeněk Lhota (letec). *Wikipedie* [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Lhota_\(letec\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Lhota_(letec)) [cit. 2020-29-02].

⁴⁵⁵ PRCHLÍKOVÁ, Alena. Mladoboleslavské bruslení. *Čekanka* [online]. Dostupné z: <http://www.cekanka.tkweb.cz/index.php?str=1&typ=c&id=0&det=783> [cit. 2020-25-05].

⁴⁵⁶ Osudy Antonína Límana. *Vltava.rozhlas.cz* [online]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/osudy-antonina-limana-5032926> [cit. 2020-31-05].

⁴⁵⁷ Více viz STONIŠOVÁ, M., *Život a dílo Václava Vavřínce Pošíka*.

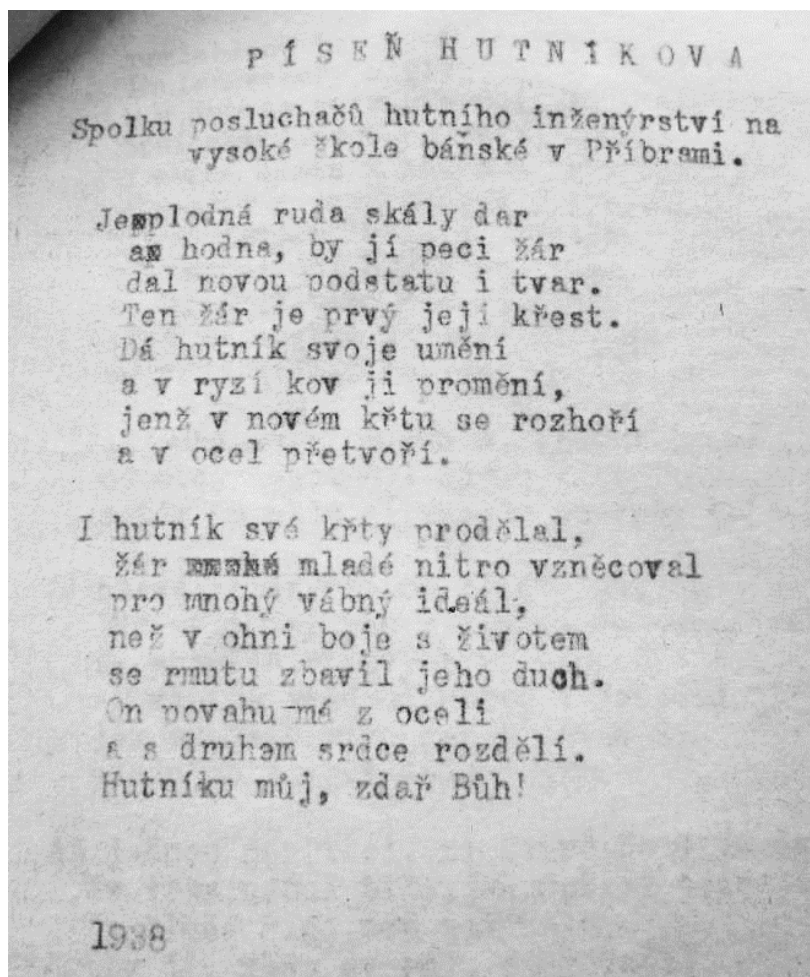
⁴⁵⁸ LÍMAN, A., *Věčný polštář*.

⁴⁵⁹ Tamtéž, s. 51.

⁴⁶⁰ Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřínek, prof. Ing. Dr. tech. věd, karton č. 4.

*Pošík, který právě tak odmítl emigrovat, zemřel v roce 1952, ale bábinka žila spokojeně do pětadevadesáti ve svém domě, obklopena milující rodinou.*⁴⁶¹

Během druhé světové války byl V. V. Pošík dvakrát vyslýchán Němci kvůli dopisu odeslanému na Slovensko. V roce 1940 se rodina přestěhovala z Prahy do vlastní vily u lesa ve Staré Boleslavi. V Praze bydlel 27 let nad Aloisem Jiráskem v Reslově ulici č. 1. Mezi jeho záliby patřila hudba, bruslení, plavání, lyžování a turistika. Používal několik pseudonymů: Justus, V. Souček, Dr. Pk, Dr. X. Y. Z., V. P-ík. Na sklonku svého života se stále cítil po tělesné i duševní stránce svěže, byl ve styku s průmyslem a stálým členem různých společností. V. V. Pošík zemřel ve Staré Boleslavi 25. května 1952 ve věku 78 let.

Ilustrace 19: Z díla V. V. Pošíka: Píseň hutníková⁴⁶²

⁴⁶¹ LÍMAN, A., *Věčný polštář*, s. 85.

⁴⁶² Archiv NTM, osobní f. Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd.

5.3 Jan Bašta⁴⁶³

5.3.1 Studium a praxe před nástupem na VŠB

Jan Bašta se narodil 1. března 1899 v Plzni v rodině železničního úředníka Jana Bašty (1860–1936) a jeho ženy Růženy (1870–1942) jako první ze tří dětí. Měl bratra Vladimíra (1900–1918) a sestru Jiřinu, prov. Gregorovou (nar. 1903). Rodiče pocházeli z Poděbrad. Otcí bylo nabízeno místo v Hannoveru s možností vědecké práce pro pruské státní dráhy, což odmítl, podle Baštových záznamů ze strachu z poněmčení dětí.⁴⁶⁴ Po maturitě s vyznamenáním v roce 1917 na První české státní reálce v Plzni odešel do Prahy, kde absolvoval odborný železniční kurz a do roku 1918 pracoval u Československých státních drah jako telegrafní a dopravní úředník. Stejně jako řada jeho předchůdců a nástupců z VŠB vystudoval i on úspěšně VŠSEI ČVUT v Praze, konkrétně na elektrotechnickém oddělení v letech 1918–1923. Další jeho kroky směřovaly do praxe, když nastoupil v roce 1923 na několik měsíců do zkušebny elektrických strojů ETD. Ovšem rodinná tragédie jej přinutila vrátit se zpět do Prahy, kde od roku 1924 pracoval na elektrizaci drah v elektrotechnické továrně ČKD v Praze-Vysočanech.⁴⁶⁵

V továrně ČKD, kde byl zaměstnán do roku 1946, získal bohatou praxi ve zkušebně elektrických strojů jako výpočtář elektrických strojů a projektant elektrických drah, nabyl zkušenosti s elektrickými signály a pracoval v patentovém oddělení.⁴⁶⁶ Podnik vyslal jazykově nadaného J. Baštu (ovládal anglický, francouzský, německý a ruský jazyk) na několik zahraničních cest: za ČKD vedl jednání v dráhovém oboru (výhybky, návěstidla) s anglickou firmou Salby Signal Co. v Londýně a s vynálezcem M. Deloisenem v Lille ve Francii (kolejové zarážky). Služebně navštívil podniky ve Francii (1925–1926, studium zařízení na elektrizovaných tratích), Anglii (1927–1929, 1935, vypracování projektů na silnoproudá zabezpečení na železnicích), Rakousku (1930–1931, 1939–1940, 1940–1945) a Německu (1931). Jako technický zástupce firmy ČKD strávil čtyři roky (1931–1935) u firmy Westinghouse Electric and Manufacturing Co. (dále WEMCO) v Pittsburghu, s níž ČKD spolupracovala.

⁴⁶³ Pokud není uvedeno jinak, vychází subkapitola z následujících zdrojů: Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis); Tamtéž, f. Rektorát, Disertační práce Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství 1920–1953; Tamtéž, f. Rektorát, Matrika doktorů ČVUT II; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Jan Bašta, spis profesorského řízení; Tamtéž, Rektorát, personální spisy, Jan Bašta (osobní spis); MAYER, Daniel. Bašta, Jan. In: *Biografický slovník českých zemí Bas–Bend*. Libri, 2005, s. 269–270. ISBN 80-7277-287-2; STONIŠOVÁ, M., *BAŠTA, Jan*; Táž, *Electrotechnology*.

⁴⁶⁴ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Životopis prof. Bašty (14. února 1955)*.

⁴⁶⁵ Tamtéž.

⁴⁶⁶ Tamtéž.

Na University of Pittsburg absolvoval speciální přednášky na téma *Symmetrical Components a Conduction of Electricity in Gases*. Studia ukončil po dvou letech formou kolokvia. V roce 1936 vycestoval do Sovětského svazu socialistických republik (dále SSSR), po roce 1945 pobýval v Polsku, Německé demokratické republice /dále NDR/ a SSSR a navazoval kontakty s tamějšími institucemi a školami.⁴⁶⁷

Jeho hlavní vědecký zájem se orientoval na problematiku elektrických strojů. Zdůvodnil například vliv tlumičů, které zvětšují zkratové proudy u alternátorů. V dubnu 1928 získal oprávnění civilního inženýra pro elektrotechniku. Po obhajobě disertační práce *Trojvinuťový transformátor zatížený kapacitně* v roce 1930 mu byl udělen doktorát (Dr. techn.) z oboru elektrotechniky.⁴⁶⁸ Baštova monografie *Paralelní spolupráce elektráren a nesouměrné zkraty v blízkosti elektráren* získala první cenu MAP.⁴⁶⁹ Rok obdržení ceny se v pramenech a literatuře liší. Bývají uváděny roky 1937 a 1938. V letech 1939–1940 spolupracoval na projektu podzemní dráhy pro Prahu. Z té doby pocházely studie o hromadné dopravě osob ve velkých městech. Navrhoval různé typy elektrických strojů a zkoumal jejich vlastnosti (např. stabilitu synchronních strojů).⁴⁷⁰ Během svého působení v ČKD přihlásil několik patentů: 10. října 1930 mu byl udělen patent č. 33614 *Řádění světelné návěsti pro účely dopravní*, jehož předmětem byly různé způsoby zapojení svítidel na světelných návěstích používaných v dopravě.⁴⁷¹ 15. září 1950 obdržel spolu s Eduardem Kabrnou z ČKD patent č. 79564, *Rozběhové vinutí pro rotační elektrické stroje*.⁴⁷² Na něj navázal přídatkovým patentem č. 80668 z 15. července 1951, jehož nárokem byly *drážkové klíny rozběhového vinutí pro rotační elektrické stroje podle čs. patentu č. 79564, vyznačené tím, že se jejich povrch galvanicky postříbí*.⁴⁷³ Publikoval řadu studií v oboru velkých elektrických strojů,

⁴⁶⁷ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Životopis prof. Bašty (14. února 1955)*.

⁴⁶⁸ Tamtéž, f. Rektorát, Matrika doktorů ČVUT II.

⁴⁶⁹ Tamtéž, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Životopis prof. Bašty (14. února 1955)*.

⁴⁷⁰ Tamtéž, *Dotazník ČVUT v Praze (1963)*.

⁴⁷¹ Tamtéž, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis); Tamtéž, f. Rektorát, Disertační práce Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství 1920–1953; Tamtéž, f. Rektorát, Matrika doktorů ČVUT II; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Jan Bašta (osobní spis); *Patentový spis č. 33614: Řádění světelné návěsti pro účely dopravní* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/33/33614.pdf> [cit. 2020-03-22]: Přihlášeno k patentování 10. března 1928.

⁴⁷² Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis); Tamtéž, f. Rektorát, Disertační práce Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství 1920–1953; Tamtéž, f. Rektorát, Matrika doktorů ČVUT II; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Jan Bašta (osobní spis); *Patentový spis č. 79564: Rozběhové vinutí pro rotační elektrické stroje* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/79/79564.pdf> [cit. 2020-03-22]: Přihlášeno k patentování 8. května 1947.

⁴⁷³ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis); Tamtéž, f. Rektorát, Disertační práce Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství 1920–1953; Tamtéž, f. Rektorát, Matrika doktorů ČVUT II; Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Jan Bašta

o které projevil zájem, a zabýval se otázkou zlepšení výroby ponorných čerpadel (zlepšovací návrh, který byl přijat.).⁴⁷⁴

5.3.2 Elektrotechnický ústav VŠB pod vedením J. Bašty

Jan Bašta byl v roce 1939 ještě jako pracovník ČKD navržen po pensionovaném V. V. Pošíkovi na uvolněné místo řádného profesora všeobecné elektrotechniky, hornických a hutnických pohonů a elektrických pecí na VŠB. Jako suplent vedl přednášky a zkoušel studenty do uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939. Po osvobození ČSR navázal na přerušenu činnost již na VŠB v Ostravě. Opustil místo ředitele výpočtové kanceláře v ČKD ve Vysočanech, aby se mohl plně věnovat pedagogické činnosti. Správcem ústavu elektrotechniky a technické mechaniky I. byl sice opět jmenován V. Šebesta, nicméně právě suplent J. Bašta vyučoval všechny elektrotechnické předměty a de facto se stal i správcem ústavu. Oficiálně byl jeho vedoucím od června 1946. Jeho asistentem se stal IngC.⁴⁷⁵ Gustav Votánek.⁴⁷⁶ J. Bašta se dočkal jmenování řádným profesorem pro obor elektrotechniky obecné, hornické a hutnické na VŠB v Ostravě v červenci 1946.⁴⁷⁷

V období od 1. července 1946 do 13. října 1946 pracoval J. Bašta na plánech laboratoře a strojovny elektrotechnického ústavu umístěného v provizorních budovách bývalého učitelského ústavu na Slezské Ostravě (Michálkovická 109/988). Spolupracoval při tom s ústavu ČVUT v Praze, od nichž využil jejich vlastní zkušenosti se zřizováním laboratoří.⁴⁷⁸ V Ostravě se totiž musel vyrovnat s nedostatečným technickým vybavením po nacistickém drancování. Po celou dobu jeho pražského pobytu byl jeho ústav ve Slezské Ostravě nezpůsobilý k používání, protože se v něm prováděly adaptační práce (kladla se kanalizace, vodovod, plynovod, elektrické vedení, malovalo se apod.). K jeho činnosti v tomto období se v Archivu VŠB-TUO nedochovalo mnoho podstatných informací a materiály z archivu ČVUT v Praze jsou zaměřeny především na jeho působení na tamější škole. Nicméně jeden z mála dokumentů z poloviny

(osobní spis); *Patentový spis č. 80668: Rozběhové vinutí pro rotační elektrické stroje* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/80/80668.pdf> [cit. 2020-03-22]: Přihlášeno k patentování 23. srpna 1947.

⁴⁷⁴ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Dotazník ČVUT v Praze (1963)*.

⁴⁷⁵ SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 148: Nemá druhou státní zkoušku.

⁴⁷⁶ *Program Vysoké školy báňské v Příbrami* (pro studijní rok 1945–1946).

⁴⁷⁷ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Životopis prof. Bašty (14. února 1955)*.

⁴⁷⁸ Tamtéž, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis); Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Jan Bašta (osobní spis), Vítězslav Vavřín (osobní spis); *Program Vysoké školy báňské v Příbrami* (pro studijní rok 1945–1946); *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1946–1947).

roku 1946 hovoří o odevzdání plánů pro laboratoře a strojovnu elektrotechnického ústavu staviteli a instalatéroví v Ostravě.

Ilustrace 20: Sídlo elektrotechnického ústavu VŠB na Slezské Ostravě⁴⁷⁹

Na ústavu elektrotechniky se vyučovala ve 40. letech 20. století obecná elektrotechnika se společnými přednáškami a se specializacemi pro hornický a hutnický obor, k tomu museli studenti absolvovat elektrotechnické praktikum. Z obecné elektrotechniky musel student předložit před státní zkouškou prospěchové vysvědčení se známkou nejhůře dostatečnou.⁴⁸⁰ Dále se vyučovala hutnická elektrotechnika a dobrovolně mohli studenti absolvovat vybrané kapitoly z elektrotechniky pro horníky a hutníky. Vybrané kapitoly byly od školního roku 1946–1947 zrušeny a vznikl nový předmět s názvem Hornická elektrotechnika. S přednáškami o elektrotechnice byly spojeny menší exkurze. Asistenty byli v tomto období Ing. Cyril Dřízga (do roku 1948), IngC. Josef Hohn, IngC. Miloslav Ulbrich (oba od roku 1948), vědeckou pomocnou silou IngC. Jaroslav Lála (do roku 1948), výpomocným asistentem IngC. Milan Chrobáček (1947–1948) a zřízcem

⁴⁷⁹ Archiv VŠB-TUO.

⁴⁸⁰ Program Vysoké školy báňské v Příbrami (pro studijní rok 1945–1946).

Václav Řezáč (od roku 1947–1948).⁴⁸¹ Srovnání náplně předmětů zajišťovaných ústavem elektrotechniky ve studijních letech 1945–1946 a 1946–1947 uvádím v příloze.

Od 20. srpna 1948 byl J. Bašta přeložen na VŠSEI (později Fakulta elektrotechnická) na ČVUT v Praze jako řádný profesor oboru teorie elektrických strojů. S pražskou technikou spolupracoval i v dřívějších letech, kdy byl členem zkušební komise pro II. státní zkoušku z elektrotechnického inženýrství na ČVUT v Praze. V dochovaných archivních materiálech se nachází korespondence mezi VŠB v Ostravě a děkanátem Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství ČVUT v Praze o hledání adekvátního nástupce za J. Baštu.⁴⁸² Jednou z motivací pro jeho odchod z Ostravy mohlo být jeho časté odloučení od rodiny, která nadále žila v Praze, dojíždění a nemožnost získat adekvátní ubytování v Ostravě. Nesmíme ovšem zapomínat na skutečnost, že k této personální obměně na škole dochází v době velkých politických změn po únoru 1948 a důvody jeho odchodu mohly být i jiného rázu. Archivní prameny z Archivu VŠB-TUO o Baštově odchodu mají úřední povahu a jejich interpretace může být proto metodologicky problematická.

Nicméně některé archivní prameny by mohly vysvětlit přechod J. Bašty z Ostravy do Prahy. Jedním zdrojem je koncept na návrh J. Bašty řádným profesorem *Teorie elektrických strojů*.⁴⁸³ Po úmrtí profesora Ludvíka Šimka v roce 1945 se uvolnila na VŠSEI ČVUT v Praze řádná profesura *Teoretické a experimentální elektrotechniky*. Byla rozdělena na dvě nové profesury, z nichž se jedna postupnými změnami ustálila v roce 1947 na profesuře *Teorie elektrických strojů* a profesorem měl být jmenován J. Bašta. Zvolen byl 23 hlasy z 25 přítomných členů profesorského sboru na schůzi 27. června 1947. Do jeho příchodu na ČVUT vedl výuku Zdeněk Trnka (1912–1968). VŠB tehdy svolila k jeho uvolnění, ale jak uvádí v dopise děkanství pražské školy: „Profesorský sbor vysoké školy báňské nerad ztrácí profesora Ing. Dr. Jana Baštu, všemi členy váženého pro ryzí vlastnosti jeho povahy a vysoce ceněného pro jeho odborné znalosti i zkušenosti, kdyby se rozhodl k odchodu z naší školy. Přesto však nemínil klásti mu překážky při jeho případném přestupu ...“⁴⁸⁴ Snad nejjasnější

⁴⁸¹ Program Vysoké školy báňské v Příbrami (pro studijní rok 1945–1946); Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní roky 1946–1949).

⁴⁸² Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), Ing. Dr. Jan Bašta, profesor vysoké školy báňské v Ostravě – uvolnění (24. září 1947).

⁴⁸³ Tamtéž, Koncept.

⁴⁸⁴ Tamtéž, Uvolnění prof. Ing. Dr. Jana Bašty (26. dubna 1947).

vysvětlení přináší dopis pro VŠB z února 1947,⁴⁸⁵ ve kterém se děkanství VŠSEI ČVUT v Praze dotazovalo na možnost uvolnění J. Bašty a svůj zájem o něj dokládalo jeho dřívějším kandidováním na místo profesora ČVUT po skončení druhé světové války a jeho tehdejším umístěním na prvním místě. Ovšem „nebyl navržen k jmenování proto, poněvadž byl tehdy uvažován pro Vaši vysokou školu, kde byl mezitím jmenován řádným profesorem.“⁴⁸⁶ A nakonec vyjádření J. Bašty: „Kromě „Obecné elektrotechniky“ přednáším a zkouším již od roku 1939 „Hornickou elektrotechniku“ a „Hutnickou elektrotechniku“ a po přeložení vysoké školy báňské z Příbrami do Ostravy budují zde nové laboratoře a strojovnu pro ústav elektrotechniky. Převzítí přednášky z „Obecné elektrotechniky“ na Vaši vysoké škole by tehdy značilo zjednodušení mého učebního příkazu ve srovnání s mým zdejším příkazem o 2 speciální předměty. ...“⁴⁸⁷

Osud J. Bašty byl sice s báňskou školou v Ostravě spojen jen velice krátce, ale i přesto přispěl nemalou měrou ke zlepšení stavu elektrotechnického ústavu a jeho laboratoře se strojovnou. Po odchodu J. Bašty z VŠB v Ostravě do Prahy se stal ve školním roce 1948–1949 správcem ústavu Vítězslav Vavřín, který zůstal na škole až do svého nuceného odchodu v roce 1958.⁴⁸⁸

5.3.3 Spolupráce s odbornými institucemi a ČVUT v Praze

Od začátku školního roku 1948–1949 nastoupil J. Bašta na VŠSEI ČVUT v Praze. Jako řádný profesor *Teorie elektrických strojů* vedl v letech 1950–1969 katedru teorie elektrických strojů a přístrojů a s katedrou posléze externě spolupracoval ještě několik let i po svém odchodu do důchodu 2. března 1970. V březnu a následně v září 1970 mu byl prodloužen pracovní poměr na třetinový pracovní úvazek na katedře teorie elektrických strojů do konce září 1971.⁴⁸⁹ V té době vedl na katedře především zahraniční aspiranty. V rámci pracovního-politického hodnocení pracovníků fakulty ČVUT v říjnu 1970 byl vzhledem ke své dosavadní činnosti příslušnou komisí doporučen pro další práci na katedře.⁴⁹⁰ V dotazníku k danému hodnocení

⁴⁸⁵ Tamtéž, *Obsazení profesury „Obecné elektrotechniky“*. Žádost o uvolnění Ing. Dr. J. Bašty (12. února 1947).

⁴⁸⁶ Tamtéž, *Obsazení profesury „Obecné elektrotechniky“*. Žádost o uvolnění Ing. Dr. J. Bašty (12. února 1947).

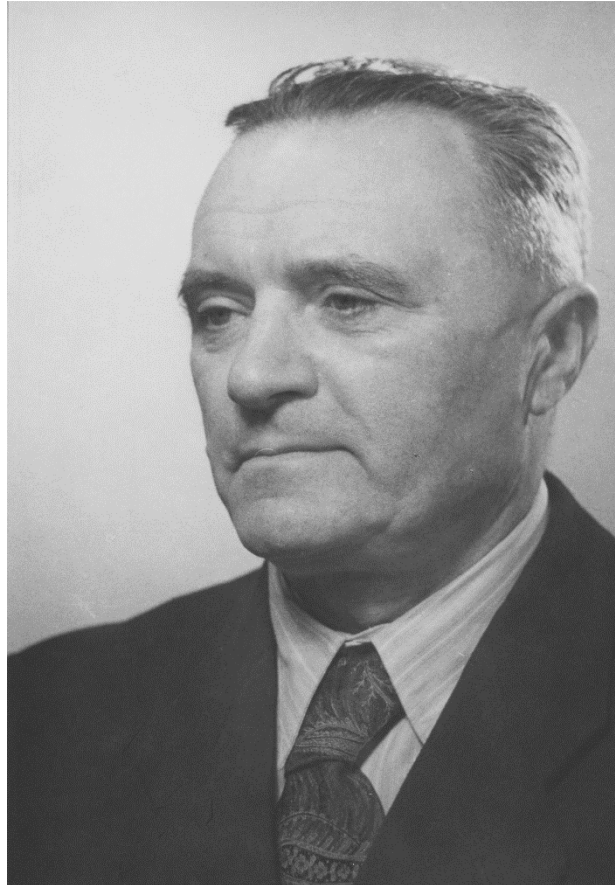
⁴⁸⁷ Tamtéž, *Dopis J. Bašty Děkanství vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství při ČVUT v Praze* (4. března 1947): Více viz příloha.

⁴⁸⁸ *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1948–1949).

⁴⁸⁹ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Dohoda o změně pracovní smlouvy* (30. září 1970).

⁴⁹⁰ Tamtéž, *Závěry pohovoru* (6. října 1970).

z 28. září 1970 uvedl, že hodnotí kladně vstup spojeneckých vojsk do ČSR v srpnu 1968 a souhlasil s dubnovým plénem a nástupem nového vedení strany.⁴⁹¹

Ilustrace 21: Jan Bašta, profesor teorie a měření elektrických strojů na ČVUT v Praze⁴⁹²

Z jeho životopisu⁴⁹³ z roku 1955 vyplývá, že během sedmi let na ČVUT v Praze vybudoval specializaci Elektrických strojů a přístrojů díky zřízení nových předmětů Elektrické přístroje, Průmyslová elektronika, Výroba elektrických strojů a Plánování a organizace, pro které musel vypracovat osnovy, získat externí přednášející, vybudovat laboratoře (zejména pro průmyslovou elektroniku) a zajistit cvičení. Pro katedru rekonstruoval strojovnu. Rozhodnutím vědecké rady Ústavu pro elektrotechniku ČSAV z 25. února 1959 mu byla udělená vědecká hodnost doktora technických věd (DrSc.) na základě obhajoby doktorské disertační práce *Teorie elektrických strojů* z disciplíny

⁴⁹¹ Tamtéž, *Zpráva* (2. října 1970).

⁴⁹² Archiv ČVUT v Praze, Sbirka fotografií, Fakulta elektrotechnická, přírůstkové číslo 107/1, sign. 1 lb 4.

⁴⁹³ Tamtéž, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Životopis prof. Bašty* (14. února 1955).

Elektrické stroje.⁴⁹⁴ V 50. letech inicioval zavedení studijních specializací Silnoproudá elektrotechnika a Technika vysokých napětí. Stal se zároveň vedoucím katedry silnoproudé elektrotechniky. Zde bych zdůraznila, že specializace silnoproudá elektrotechnika byla na VŠB zavedena až v 70. letech. Během svého třicetiletého působení na ČVUT v Praze vedl a vychoval další odborníky v oboru silnoproudé elektrotechniky. Byl členem a dlouholetým předsedou komise pro státní zkoušky (v Praze i na VŠSE v Plzni), členem komisí pro obhajoby diplomových prací, konzultoval a recenzoval kandidátské doktorské disertace, habilitační práce a výzkumné zprávy.⁴⁹⁵

Jeho dlouholetá spolupráce s pražskou elektrotechnickou továrnou ČKD ovlivnila jeho profesní orientaci na problematiku elektrických strojů. Zkušenosti měl i s dalšími podniky, včetně ETD v plzeňské Škodě. Byl členem kolegia elektrotechniky a kybernetiky při ČSAV,⁴⁹⁶ MAP a předsedou pobočky vědecko-technické společnosti (dále VTS) na elektrotechnické fakultě ČVUT v Praze, kde se snažil rozvíjet spolupráci v oboru automatizace. Přednášel na konferencích VTS, na vědeckých konferencích ČVUT v Praze, na VŠT v Dresdenu aj. Jako doživotní člen *American Institute of Electrical and Electronic Engineers* získával pro svou práci na ČVUT v Praze materiály o vědeckém vývoji v zahraničí. Díky jazykovým znalostem vedl aspiranty z Vietnamu, Pákistánu, Barmy a Indie. V roce 1965 byl ČVUT v Praze vyslán na dvoutýdenní studijní pobyt do SSSR, konkrétně na tehdejší Leningradský polytechnický institut, se kterým škola spolupracovala.⁴⁹⁷ Účastnil se zahraničních konferencí například v SSSR nebo ve Francii. Na počátku 70. let byl zapojen do projektu na hydroelektrárnu v Jeseníkách, spolupracoval s o. p. Škoda na ekonomii strojů a prohluboval Laibleho analýzu synchronních strojů respektováním nestejného magnetického záběru mezi vinutími statoru, vinutím budícím a vinutím tlumícím.⁴⁹⁸ V roce 1969 získal za celoživotní dílo vyznamenání Za vynikající práci, v roce 1975 medaili ČVUT I. stupně a v roce 1979 zlatou Felberovu medaili I. stupně u příležitosti jeho 80. narozenin.⁴⁹⁹

⁴⁹⁴ Tamtéž, *Vědecká rada Ústavu pro elektrotechniku ČSAV (25. února 1959)*.

⁴⁹⁵ Tamtéž, *Návrh na udělení Felberovy medaile I. stupně prof. Ing. Janu Baštovi, DrSc.*

⁴⁹⁶ Tamtéž, *Návrh na udělení Felberovy medaile I. stupně prof. Ing. Janu Baštovi, DrSc.*

⁴⁹⁷ Tamtéž, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis); Tamtéž, f. Rektorát, Disertační práce Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství 1920–1953; Tamtéž, f. Rektorát, Matrika doktorů ČVUT II.

⁴⁹⁸ Tamtéž, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Zpráva (2. října 1970)*.

⁴⁹⁹ Tamtéž, *Návrh na udělení Felberovy medaile I. stupně prof. Ing. Janu Baštovi, DrSc.*

J. Bašta byl v průběhu 50. let několikrát na ČVUT v Praze posuzován a hodnocen (například kvůli výjezdům do zahraničí nebo v rámci kádrových posudků).⁵⁰⁰ Z těchto posudků vyplývá, že to byl velice pracovitý člověk, což se ale negativně odráželo na jeho zdravotním stavu a kolísavé úrovni přednášek. Vyplývá z nich ale také to, že i když nebyl členem strany, navštěvoval přednášky marxismu-leninismu a „*jeho poměr k našemu zřízení je kladný*“,⁵⁰¹ nebo také: „*Účastňuje se masových projevů a tím vzbuzuje dojem loyality*.“⁵⁰²

5.3.4 Publikační činnost jako odraz celoživotní práce

Vědecký zájem zaměřil na problémy spojené s přenosem elektrické energie, rozvodné sítě a elektrárenství, později se věnoval elektrickým problémům točivých elektrických strojů, zejména strojů mezních výkonů a jejich nestandardních provozních stavů. Z publikační činnosti, čítající více než 79 původních vědeckých prací, z nichž mnohé publikoval v zahraničních časopisech, kde byl i hojně citován autory ze SSSR, Francie, Anglie, Švýcarska, Spojených států amerických (dále USA) aj.,⁵⁰³ můžeme zmínit obsáhlou monografii *Teorie elektrických strojů* (1957, ČSAV). Vypracoval několik skript a učebních textů a v roce 1968 vydal s Jaroslavem Chládkem a Imrichem Mayerem celostátní vysokoškolskou učebnici *Teorie elektrických strojů* (1968).⁵⁰⁴ Stál v čele kolektivu autorů, do kterého zapojil své asistenty, pětidílné monografie *Měření na elektrických strojích* (1959–1964).⁵⁰⁵ Toto téma bylo předmětem samostatné knihy *Měření na elektrických strojích*,⁵⁰⁶ která se stala první českou monografií o zkoušení.⁵⁰⁷ Mezi nejvýznamnější práce patří například teoretické studie, které objasnily probíhající elektromagnetické procesy při asynchronním rozběhu synchronního motoru s masivním rotorem. Dále napsal ve spolupráci s profesorem V. M. Kucevalovem z Rigy *Elektrické*

⁵⁰⁰ Tamtéž, *Posudky na J. Baštu z 11. 6. 1952, 18. 2. 1953, 12. 12. 1955, 6. 9. 1958, 14. 3. 1959, 14. 9. 1962 aj.*

⁵⁰¹ Tamtéž, *Výtah z posudků na J. Baštu (18. února 1953).*

⁵⁰² Tamtéž, *Posudek na prof. Ing. Dr. Jana Baštu (11. června 1952).*

⁵⁰³ Tamtéž, *Charakteristika prof. Ing. Dr. Jana Bašty, DrSc., kandidáta za člena ČSAV.*

⁵⁰⁴ BAŠTA Jan. *Teorie elektrických strojů*. Praha: SPN, 1952; BAŠTA, Jan, CHLÁDEK, Jaroslav a Imrich MAYER. *Teorie elektrických strojů*. Praha, 1968: První jmenované dílo byly skripta pro jeho vlastní předmět *Theorie a zkoušení elektrických strojů*.

⁵⁰⁵ *Měření na elektrických strojích. 1. díl Všeobecná část*. Praha: SNTL, 1959; *Měření na elektrických strojích. 2. díl Měření na transformátorech*. Praha: SNTL, 1959; *Měření na elektrických strojích. 3. díl Měření na stejnosměrných strojích*. Praha: SNTL, 1961; *Měření na elektrických strojích. 4. díl Měření na indukčních strojích*. Praha: SNTL, 1962; *Měření na elektrických strojích. 5. díl Měření na synchronních strojích*. Praha: SNTL, 1964.

⁵⁰⁶ BAŠTA, Jan a Vojtěch KULDA, eds. *Měření na elektrických strojích*. Praha: SPN, 1953.

⁵⁰⁷ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis); Tamtéž, f. Rektorát, Disertační práce Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství 1920–1953; Tamtéž, f. Rektorát, Matrika doktorů ČVUT II.

*motory s masivními rotory.*⁵⁰⁸ Svými články přispíval například do časopisu *Elektrotechnický obzor* nebo do *Acta Technica ČSAV.*⁵⁰⁹

5.3.5 Ze soukromého života

J. Bašta uzavřel sňatek 6. července 1929 s Ludmilou, roz. Strachotovou (nar. 1. 3. 1906 Nymburk), se kterou měl tři děti: Ludmila, prov. Štefcová (nar. 1930, vychovatelka), Jan (nar. 4. září 1933 Wilkinsburg, USA) a Ivan (nar. 19. 10. 1934 Nymburk, vývojový konstruktér). Mezi jeho záliby patřilo cestování.

Politicky nebyl nijak organizován. V návrhu na udělení Felberovy medaile v roce 1979 byla popsána jeho společenská a politická angažovanost: „[...] jako nestraník [se] angažoval též společensky. [...] Několikrát navštívil SSSR, kde navázal spolupráci s pracovišti na vysokých školách. Aktivně se účastnil i konference na paměť 100. výročí narození V. I. Lenina, pořádané na MEI [Moskevský energetický institut] v Moskvě. V letech 1968–69 se politicky neangažoval a neúčastnil se žádných tehdejších politických akcí. [...] je aktivním účastníkem politických seminářů a besed pořádaných na pracovišti. [...]“⁵¹⁰ Podle dotazníku z ČVUT v Praze z roku 1963 se považoval za skutečného, i když neoficiálního úderníka. U otázek zaměřených na politické aktivity před rokem 1945, během druhé světové války a po roce 1945 odpověděl pouze na jedinou otázku týkající se účasti při únorových událostech v roce 1948: „Únor 1948 mne zastihl v plné práci při budování laboratoře elektrických strojů v Ostravě; účastnil jsem se většiny schůzí u nás pořádaných.“⁵¹¹ Jeho pozitivní postoj k tehdejšímu socialistickému zřízení mu umožnil setrvat například na místě vedoucího katedry a navazovat písemné i osobní kontakty s vědeckými pracovníky SSSR před i po roce 1968. Jan Bašta zemřel 11. dubna 1996 v obci Přestavlky u Chrudimi.

⁵⁰⁸ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 8–9.

⁵⁰⁹ Archiv ČVUT v Praze, f. Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení, Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis), *Charakteristika prof. Ing. Dr. Jana Bašty, DrSc., kandidáta za člena ČSAV.*

⁵¹⁰ Tamtéž, *Návrh na udělení Felberovy medaile I. stupně prof. Ing. Janu Baštovi, DrSc.*

⁵¹¹ Tamtéž, *Dotazník ČVUT v Praze (1963).*

5.4 Vítězslav Vavřín⁵¹²

5.4.1 Studium a praxe před nástupem na VŠB

5.4.1.1 Rodina, mládí a studium

Vítězslav Vavřín se narodil 13. října 1910 v Hrdlořezech (okr. Mladá Boleslav) v rodině krejčího Václava (1884–1961) a jeho ženy švadleny Anny, roz. Hájkové (1882–1963), která se starala o domácnost. Měl staršího bratra Josefa (1909–1984), který se stal úředníkem, a mladší sestru Blanku, prov. Vydrová (1923–2011), učitelku. Školní docházku zahájil v roce 1917 na obecné škole, od roku 1922 následovala státní reálka v Mladé Boleslavi, kterou absolvoval složením maturitní zkoušky 15. června 1929 s prospěchem „prošel všemi hlasy“.⁵¹³

V letech 1929–1935 studoval na VŠSEI ČVUT v Praze, které musel ze zdravotních důvodů na jeden rok přerušit. Ze stejných důvodů byl oprostěn od vojenské služby. Druhou státní zkoušku vykonal 14. prosince 1935.⁵¹⁴ Od poloviny 20. let 20. století bylo studium rozděleno do devíti semestrů. Do první státní zkoušky, kterou V. Vavřín vykonal v roce 1933, se jednalo o základní studium. Od sedmého do devátého semestru bylo studium specializované. Druhou státní zkoušku s prospěchem velmi dobrým složil v roce 1935. Elektrotechničtí inženýři byli tehdy vzdělávání spíše jako konstruktéři silnoproudých zařízení, což odpovídalo tehdejší orientaci elektrotechnického průmyslu. Teprve ve školním roce 1932–1933 se podle nové koncepce učebních plánů oddělilo osmiměstrové elektrotechnické inženýrství od prvního ročníku studia od strojnického inženýrství a rozšířily se elektrotechnické předměty o nové kurzy.⁵¹⁵

V letech 1934–1937 studoval souběžně na přírodovědecké fakultě UK matematiku a fyziku, kde získal absolutorium. Při studiích, často jako stipendista, vypomáhal s rýsováním, vyučováním a pracoval pro různé elektrotechnické firmy, hlavně v radiotechnice. Od roku 1936 působil rovněž jako vědecký aspirant u profesora

⁵¹² STONIŠOVÁ, Mariana. *Elektrotechnický inženýr a vysokoškolský profesor Vítězslav Vavřín (1910–1985)*. *Hospodářské dějiny – Economic History* (přijato k publikování v roce 2020); Táž, VAVŘÍN, Vítězslav. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 5*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta OU, 2020, s. 183–186. ISBN 978-80-7599-191-1; Biografie vychází ze zpracovaného biografického hesla pro *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 5* a ze studie *Elektrotechnický inženýr a vysokoškolský profesor Vítězslav Vavřín (1910–1985)*, která byla přijatá redakční radou časopisu *Hospodářské dějiny – Economic History* na jaře 2020.

⁵¹³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae* (25. června 1948); Tamtéž, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Osobní/služební výkaz*: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, *Dotazník* (15. ledna 1951); Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

⁵¹⁴ Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová): L. Sulitková mi dala k nahlédnutí kopii osobního spisu svého otce ze Státního oblastního archivu v Plzni. Informace vztahující se k opoznámkovanému textu pocházejí konkrétně z *Osobního výkazu*.

⁵¹⁵ EFMERTOVA, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 382; Táž, *Elektrotechnika*, s. 106; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 393–394.

Miloslava A. Valoucha (1903–1976) na Prvním fyzikálním ústavu Vysoké školy inženýrského stavitelství ČVUT v Praze. V únoru 1937 se stal vědeckým aspirantem na VŠB v Příbrami, kde pracoval jako asistent u profesora V. V. Pošíka, později u profesora J. Bašty na elektrotechnickém ústavu až do uzavření vysokých škol 17. listopadu 1939.⁵¹⁶ Na škole vedl cvičení, přednášky aj. a oba profesoři s ním byli po stránce pedagogické i publikační spokojeni. Již v této době psal hesla pro *Technický slovník naučný Teyssler-Kotyška*⁵¹⁷ týkající se obecné elektrotechniky, elektrických pohonů a pecí, těžních strojů, drah, radiotechniky apod. Svou první disertační práci o *Chování železa při slabých magnetizacích* předložil v roce 1939, ale ztratila se při záboru vysokých škol.

Ilustrace 22: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín⁵¹⁸

⁵¹⁶ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vítězslav Vavřín (osobní spis): V. Vavřín byl stále formálně zaměstnancem ještě v roce 1940.

⁵¹⁷ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Činnost publikační doc. Dr. Ing. Vítězslava Vavřína*; KOTYŠKA, Václav a Vladimír TEYSSLER. *Technický slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie věd technických*, Praha, 1927–1949, 17 sv.; THEURER, J., *Památník*, s. 126: Součástí slovníku je jmenovitý seznam autorů a u každého hesla je autor uveden. Ing. Vratislav Teysler působil u katedry geodesie a důlního měřictví na VŠB jako konstruktér, od 1. ledna 1916 byl jmenován adjunktem.

⁵¹⁸ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, Osobní/služební výkaz: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, *Dotazník* (15. ledna 1951).

Během válečných let 1940–1941 se stal profesorem elektrotechniky na Zemské vyšší průmyslové škole v Mladé Boleslavi. Současně vedl kurz elektrotechniky na Vyšší lidové škole v Mladé Boleslavi. Veřejně přednášel o elektřině, energetickém hospodaření elektřinou, o radiotechnice apod. Během války se stihl oženit (28. června 1941) s profesorkou klasických řečí Jitkou, roz. Kamperovou (1914–1986), pocházející z rodiny profesora na gymnáziu Zdeňka Kampera (1880–1965).⁵¹⁹ Později byla v domácnosti. Manželům se v Plzni narodila 6. prosince 1946 jediná dcera Ludmila, prov. Sulitková.

Ilustrace 23: Manželé Vavřínovi⁵²⁰

5.4.1.2 Získávání zkušeností u Škodových závodů a na zahraničních cestách

V letech 1941–1945 pracoval jako (inženýr) technický úředník, později jako výzkumný projektant ve Zkušebně a laboratoři ETD, která byla založená v roce 1922, a spolu s Fyzikálním výzkumem Škodových závodů uskutečňovala výzkumnou průmyslovou činnost na vysoké úrovni. Ve Škodových závodech probíhal výzkum silnoproudých

⁵¹⁹ BENEŠ, Luděk. K výročí prof. Zdeňka Kampera. In: *Boleslavica 15: vlastivědný sborník Mladoboleslavska*, roč. 8, Mladá Boleslav, 2015, s. 87–106.

⁵²⁰ Rodinný fotoarchiv Ludmily Sulitkové.

zařízení zaměřený na elektrické stroje točivé, transformátory a elektrické přístroje a standardní zkoušky výrobků továrny.⁵²¹

V. Vavříň prošel postupně všemi odděleními: zkušebnou transformátoru, vysokého napětí, komutátorových motorů, synchronních generátorů a motorů, kolektorových a asynchronních motorů, dráhových a velkých strojů, stejnosměrných dráhových strojů, trolejbusů a elektrických lokomotiv, velkých strojů stejnosměrných, těžních a válcovacích motorů a měničů. Zabýval se otázkami velmi vysokého napětí a průzkumem odporových vrstev pro vinutí motorů na vysoké napětí. Prováděl nárazové zkoušky transformátorů, zkoušky bleskojistek, izolátorů, nárazové napětí a napětí technického kmitočtu, měření ztrátového úhlu atd. Pracoval na zkouškách elektrických materiálů a izolantů a na vývoji nových technologických metod. Vykonal několik měření s katodovým oscilografem na vysoké napětí a napsal o něm a o chování železa při slabých magnetizacích disertační práci (viz výše).

Ilustrace 24: Ing. Doktorská promoce V. Vavřína na ČVUT v Praze v červnu 1946⁵²²

⁵²¹ EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnické spolky*, s. 384; Táž, *Elektrotechnika*, s. 121; FRK, M. a V. HRBEK, *Československý elektrotechnický a elektronický průmysl: 1948–1988*, s. 13–14.

⁵²² Rodinný fotoarchiv Ludmily Sulítkové.

Díky svým nabytým zkušenostem složil v roce 1944 autorizační zkoušku a v říjnu roku 1945 získal oprávnění civilního inženýra pro elektrotechniku. Po válce (1945–1946) dostal u Škodových závodů dovolenou, aby se mohl stát odborným asistentem u profesora Adolfa Šubrta (1882–1951) na Ústavu elektrotechniky slabých proudů na ČVUT v Praze, kde pomáhal při obnově okupanty zničeného ústavu. Na ČVUT v Praze v roce 1946 obhájil disertační práci *Měření rychlosti elektrické vlny ve stíněném kablíku* a úspěšně vykonal rigorózní zkoušku. Doktorem technických věd byl prohlášen 13. června 1946.⁵²³ Během dovolené kontakt se Škodovými závody nepřerušil, protože zaučoval zaměstnance v zacházení s měřicími přístroji vysokého napětí, nárazovým generátorem a katodovým oscilografem.⁵²⁴ Po dosažených úspěších se vrátil do Škodových závodů v Plzni, kde přestoupil do radiotechnické laboratoře (laboratoř balistiky, zaměřil se na radary aj.) ve zbrojním oddělení a stal se vedoucím výzkumu (1946–1948).⁵²⁵ Své znalosti z radiotechniky následně plně využíval na zahraničních cestách, jak je patrné z následujícího přehledu.

V. Vavřín je příkladem československého elektrotechnika, který vycestoval do zahraničí na zkušenou. K těmto cestám patřily studijní pobyty, exkurze, služební cesty a praxe u zahraničních elektrotechnických firem. Zahraniční kontakty vždy odrážely politické uspořádání a po první světové válce směřovaly do Německa, které ovlivňovalo průmysl i výzkum v českých zemích a cesty byly spojeny s menšími náklady. Následovaly studijní, badatelské a umělecké pobyty ve Francii a průzkumné cesty do zbývajících Evropy. Československý elektrotechnický průmysl byl navíc provázán kartelovými smlouvami, které vedly k mezinárodní spolupráci.⁵²⁶ V letech 1932–1948 jazykově nadaný⁵²⁷ V. Vavřín (ovládal angličtinu, francouzštinu, němčinu, ruštinu, srbsčinu-srbochorvatštinu a španělštinu)⁵²⁸ navštívil Francii, Německo, Rusko, Jugoslávii a Polsko. Do Francie, kde pracoval v železničních dílnách elektrických drah v Paříži, v bauxitových lomech a hliníkárnách v Pyrenejích, byl vyslán na prázdninovou praxi

⁵²³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, karton Vítězslav Vavřín, složka Doklady k žádosti o starobní důchod, *Opis listiny s potvrzením o získání inženýrského (doktorského) diplomu (28. srpna 1970)*; Tamtéž, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae (20. června 1957)*.

⁵²⁴ Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová): L. Sulitková mi dala k nahlédnutí kopii osobního spisu svého otce ze Státního oblastního archivu v Plzni. Informace vztahující se k opoznávkovanému textu pocházejí konkrétně ze *Sdělení z Elektrotechnické továrny o sociálních příspěvcích V. Vavřína (20. 4. 1946)*.

⁵²⁵ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae (20. června 1957)*.

⁵²⁶ EFMERTOVÁ, M., *Elektrotechnika*, s. 122–124.

⁵²⁷ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae (25. června 1948)*: Znalost jazyků zároveň uplatnil při studiu zahraniční technické literatury.

⁵²⁸ Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová): Podle L. Sulitkové její otec ovládal angličtinu, francouzštinu, němčinu a dokázal se naučit jazyk země, do které jel.

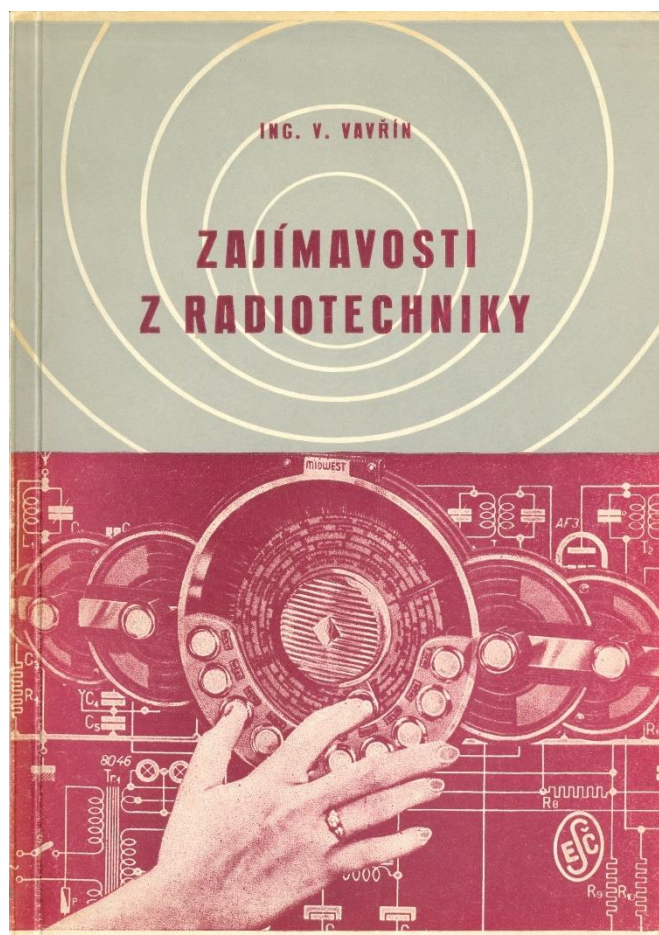
Institutem Ernesta Denise.⁵²⁹ V Německu pobýval v továrně elektrických přístrojů firmy Siemens v Berlíně.⁵³⁰ Škodovými závody byl vyslán v letech 1946 a 1947 do Jugoslávie na montáže radiozaměřovačů a opravy radarových zařízení na pevnině i na lodi.⁵³¹ Mimoto se na jaře 1947 zúčastnil studijní cesty po Německu v rámci akce FIAT (Field Informatives Agency-Technical) a CIOS (Combined Intelligence Objectives Sub-Committee), kam ho vyslaly Škodovy závody v Plzni jako pověřence pro reparace německého duševního majetku. Měl jedinečnou příležitost studovat německý elektrotechnický a těžký průmysl v americké a anglické okupační zóně v univerzitních knihovnách v Karlsruhe a Bonnu a u firem: TEFI-Apparatebau, Porz bei Köln (meteorologické sondy, přistávací zařízení pro letadla); TELEFUNKEN, Herford (radiotechnika); TELEFUNKEN, Hannover (radiotechnika, navigační přístroje); FRIEDRICH KRUPP A. G., Essen (děla do 80 cm, elektrické pece obloukové, indukční a vysokofrekvenční); RHEINMETTAL-BORSIG, Düsseldorf (kovárny, obráběcí stroje); BOCHUMER VEREIN, Bochum (protiletadlová děla, odstředivé lití hlavní, compoundní lití); ASKANIA (navigační přístroje, roboty, gyroskopy); Wuppertal atd.⁵³² Díky těmto cestám získal znalosti a zkušenosti, které uplatnil v radiotechnické laboratoři Škodových závodů a posléze na VŠB v Ostravě.

⁵²⁹ Převzato z EFMERTOŮVÁ, M., *Elektrotechnika*, s. 127–128: V roce 1930 byla v Denisově ústavu otevřena stálá vědecká a technická sekce s obory chemie, elektrotechnika, stavebnictví a medicína. Sekce umožňovala vzdělání českých inženýrů, kteří tak mohli šířit technické znalosti a dovednosti nabyté ve Francii do ČSR. Velký zájem byl o francouzský elektrotechnický průmysl. Organizovala se postgraduální výuka a studenti, kteří pravidelně navštěvovali kurzy, se mohli na závěr školního roku přihlásit ke konkurzu ve francouzštině ve své specializaci. Nejúspěšnější studenti mohli čerpat jednorozční stipendium na stáž ve Francii. Byli přijímáni francouzskými veřejnými institucemi, podniky, laboratořemi a továrnami. V první fázi studovali teoreticky elektrické instalace, ve druhé následovala praxe v dílnách francouzských železnic, kde se podíleli na opravách různých typů tamějších i zahraničních elektrických lokomotiv. Na závěr absolovali exkurze ve francouzských nejmodernějších hydroelektrárnách. S Denisovým ústavem úzce spolupracoval desátý technický odbor Československé národní rady badatelské, čtvrtý odbor pro strojnictví a elektrotechnické inženýrství MAP a ESC, který koordinoval studijní pobyty československých vysokoškolských studentů ve Francii v meziválečném období. Studenti mohli získat jak graduální, tak postgraduální a nadstavbové vzdělání díky práci v laboratořích, týmové práci ve fyzikálních nebo elektrotechnických ústavech a také díky pracovním, výrobním i obchodním zkušenostem získaným ve francouzských firmách apod. Zároveň si doplnili teoretické poznatky z přednášek v ústavu v praxi, mohli navázat pracovní i obchodní kontakty a získat zkušenosti, které později mohli zúročit v elektrotechnické praxi zpět v ČSR.

⁵³⁰ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

⁵³¹ Tamtéž.

⁵³² Tamtéž.

Ilustrace 25: Obálka knihy o radiotechnice, které se V. Vavřín dlouhodobě věnoval⁵³³

5.4.2 Elektrotechnický ústav VŠB pod vedením V. Vavřína

Od roku 1947 začal souběžně s prací ve Škodových závodech působit na ústavu elektrotechniky VŠB v Ostravě jako asistent a suplent pověřený přednáškami z obecné, hornické a hutnické elektrotechniky. V osobním spise ze Škodových závodů se dochovala Vavřínova *Žádost o rozvázání služebního poměru* z června 1948, ve které jako důvod uvádí „*snížení platu. Ku dni 1. červnu 48 byl mi plat snížen o 500 Kč, zatím co ostatním zaměstnancům téže kategorie bylo přidáno.*“⁵³⁴ Původní ukončení pracovního poměru mělo být „na hodinu“ k 8. červnu 1948, ale údaj byl přeškrtnutý na 30. září 1948 s dovětkem „*Z příkazu p. Dr. Frieda změněno na výpov. lhůtu.*“⁵³⁵ Výpověď byla Škodovými závody přijata.

⁵³³ VAVŘÍN, Vítězslav. *Zajímavosti z radiotechniky*. Praha, 1946.

⁵³⁴ Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová): L. Sulitková mi dala k nahlédnutí kopii osobního spisu svého otce ze Státního oblastního archivu v Plzni. Informace vztahující se k opoznámkovanému textu pocházejí konkrétně z *Žádosti o rozvázání služebního poměru* (8. června 1948).

⁵³⁵ Tamtéž.

V roce 1948 byl vybrán v konkurzu na řádnou profesuru elektrotechniky na VŠB v Ostravě za J. Baštu, který v té době odešel na Vysokou školu strojního a elektrotechnického inženýrství na ČVUT v Praze. Komise jej upřednostnila před profesorem Střední průmyslové školy elektrotechnické v Praze Ing. Ladislavem Homolou⁵³⁶ a technickým úředníkem Vítkovických železáren Josefem Verichem (nar. 1905),⁵³⁷ jelikož měl doktorát z techniky, byl autorizovaným inženýrem a znal několik cizích jazyků. K žádosti byl přiložen „*Dotazník pro přezkoumání národní a státní spolehlivosti, mravní zachovalosti a kladného poměru k lidově-demokratickému zřízení státních a veřejných zaměstnanců.*“⁵³⁸ Vyplývá z něj, že za okupace neobdržel žádné povýšení, ocenění atp. a nebylo proti němu vedeno žádné šetření podle dekretů⁵³⁹ z roku 1945.⁵⁴⁰

V. Vavřín po svém nástupu na VŠB převzal vedení elektrotechnického ústavu. Ale podle studijních programů VŠB byl V. Vavřín veden jako správce suplent, protože ve školních letech 1948–1949, 1949–1950 a 1950–1951 nebyl přednosta elektrotechnického ústavu ustanoven.⁵⁴¹ Přestože byl navržen na mimořádného profesora elektrotechniky, byl rozhodnutím Ministerstva školství, věd a umění ze dne 30. června 1949 ustanoven asistentem I. služební skupiny ve smluvním poměru na elektrotechnickém ústavu VŠB v Ostravě s účinností od 1. října 1948 (původně do 30. září 1950, prodlouženo do 30. září 1952).⁵⁴² Jelikož Vavřínův tehdejší zaměstnavatel, Škodovy závody, mu nemohl dovolit dovolenou ani pravidelné týdenní cesty na přednášky a cvičení do Ostravy až do jeho jmenování, byla zvolena alternativa dočasného asistenta, která mu umožnila plně se věnovat přednáškám a zkouškám. Z důvodu bytové krize musel ještě v roce 1949 z Plzně do Ostravy dojíždět.

⁵³⁶ Datum narození ani úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

⁵³⁷ Datum úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

⁵³⁸ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Dotazník pro přezkoumání národní a státní spolehlivosti, mravní zachovalosti a kladného poměru k lidově-demokratickému zřízení státních a veřejných zaměstnanců.*

⁵³⁹ *Dekret č. 16/1945 Sb. ze dne 19. června 1945: Dekret presidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech; Dekret č. 105/45 Sb. ze dne 4. října 1945: Dekret presidenta republiky o očistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců; Dekret č. 138/45 Sb. ze dne 27. října 1945: Dekret presidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti.*

⁵⁴⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, Osobní/služební výkaz: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, *Dotazník (15. ledna 1951)*; Tamtéž, Vítězslav Vavřín, spis habilitačního řízení, *Škodovy závody Plzeň, Kádrová informace (2. října 1951)*: Z roku 1951 se dochoval dotazník s podrobnými rodinnými údaji a údaji z doby okupace a těsně po roce 1945. Kolonky zjišťující účast v odboji v době okupace, v revoluci 1945, dále věznění, disciplinární řízení či řízení podle dekretů z roku 1945 a veřejné funkce od května 1945 byly proškrtnuté. Škodovy závody v kádrové zprávě na V. Vavřína uváděly, že z doby okupace, kdy pro ně pracoval, proti němu nebyly žádné námitky, politicky se neprojevoval ani nebyl nikde organizován.

⁵⁴¹ *Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní roky 1948–1950)*

⁵⁴² Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav.

V květnu 1952 byl i přes výtky (především politického rázu: nebyl politicky organizován, politicky se neprojevoval aj.) jmenován docentem VŠB v Ostravě pro obor elektrotechniky. Škodovy závody považovaly V. Vavřína za výborného teoretika a praktika, ale dle jejich slov neměl ujasněný poměr k lidově demokratickému zřízení a nebyl politicky organizován. Rektorát VŠB v jednom ze svých návrhů na jmenování V. Vavřína docentem uváděl, že Vavřínova pedagogická a odborná práce byla výborná, ale po kádrové stránce proti němu byly politické námitky, protože se v dřívějších letech nedostatečně politicky projevoval. Proto byla jeden rok jeho činnost pozorována. Zjistilo se, že byl u něj jistý předpoklad k politickému růstu, a proto mohl být navržen na docenturu.⁵⁴³ Mohla bych tedy konstatovat, že odbornost pedagoga převýšila požadavky politické, ale jen na určitou dobu.

Svémi kolegy a posluchači byl považován za výborného pedagoga, sledoval nejnovější literaturu a díky spolupráci s praxí na výzkumných problémech získával pro své přednášky a cvičení výsledky posledních pokroků domácí i zahraniční techniky. Věnoval se jednak problémům výuky na vysoké škole, jednak absolventům dělnických kurzů a velmi dobře vedl asistenty působící na ústavě. Byl vynikajícím odborníkem v oboru elektrotechniky (měl široký rozhled v silnoproudé a slaboproudé elektrotechnice). V rámci republiky byl jedním z mála znalců v oboru hornické elektrotechniky, zvláště v oboru elektrických těžních strojů a velkostrojů pro povrchové dobývání.

Po založení fakulty báňského strojnictví v roce 1951⁵⁴⁴ k ní byl ve školním roce 1951–1952 přiřčen ústav elektrotechniky jako součást katedry strojnictví (v čele Vladislav Mydlarčík).⁵⁴⁵ Katedra strojnictví se skládala z ústavu obecného strojnictví, ústavu dopravnictví a ústavu elektrotechniky. Začlenění elektrotechnického ústavu do její struktury proběhlo z hlediska tradičního umístění na technických vysokých školách, jak tomu bylo např. na ČVUT v Praze před rokem 1911.⁵⁴⁶ Nejvýstižnější vysvětlení však přináší *Ottův slovník naučný* z roku 1894, kde je u hesla *elektrotechnik* následující výklad: „**Elektrotechnik**, kdo obírá se navrhováním konstrukcí a stavbou elektrických zařízení. Kdo studia svá konal na vysokých školách, zove se též elektrotechnickým

⁵⁴³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis habilitačního řízení, *Škodovy závody Plzeň, n. p. (2. října 1951) a Zdůvodnění návrhu na jmenování (17. července 1951)*.

⁵⁴⁴ *Nařízení vlády č. 80/1951 Sb. ze dne 2. října 1951: Vládní nařízení o organizačních změnách na vysokých školách.*

⁵⁴⁵ *Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní rok 1951–1952).*

⁵⁴⁶ Více viz subkapitola 4.2.2.

*inženýrem. Studium elektrotechniky na vysokých školách není dosud zvlášť upraveno a spadá v jedno se studiem stavby strojů, kde studující však poslouchá též výklady o elektrotechnice a účastní se praktických cvičení elektrotechnických.*⁵⁴⁷ Přednostou ústavu elektrotechniky byl jmenován V. Vavřín a jeho asistenty se stali František Doležal a Miloslav Hulicius.⁵⁴⁸ V letech 1953–1955 stál v čele katedry elektrotechniky fakulty báňského strojnictví VŠB v Ostravě a od roku 1955 nově zřízeného kabinetu elektrotechniky na katedře energetiky (vedoucí Bohuslav Kořínek /nar. 1891/), která byla v rámci fakulty báňského strojnictví umístěna v budově na třídě Čs. legií 9 v Ostravě 1.⁵⁴⁹ Ke katedře ještě patřil kabinet energetických strojů a kabinet termomechaniky. Dalšími členy kabinetu elektrotechniky byl odborný asistent Vladimír Hudeček a asistenti Vladimír Pelánek a Karel Tajrych a dva externisté.⁵⁵⁰

Přestože na jaře 1954 přijala na základě doporučujících posudků fakultní rada VŠB všemi hlasy návrh na jmenování V. Vavřína profesorem elektrotechniky, byl na přelomu let 1954–1955 vypsán nový konkurz na místo profesora pro obor hornické a hutnické elektrotechniky, do kterého se přihlásil pouze V. Vavřín. Opět byl navržen ministerstvu školství a ještě v květnu 1956 se konala schůze stranické skupiny KSČ, která doporučila kladné vyřízení návrhu vzhledem k jeho pedagogickým a odborným znalostem. Ovšem až v říjnu 1956 jej jmenoval prezident republiky profesorem fakulty báňského strojnictví na VŠB v Ostravě pro obor hornické elektrotechniky, a to s účinností od 1. září 1956. Přednášel v předmětech Hornická elektrotechnika, Elektrisace dolů, Těžní stroje elektrické, Předpisy ESČ a Elektrická zařízení v hornictví. V roce 1956 byl ustanoven proděkanem pro mimořádné formy studia fakulty báňského strojnictví VŠB. Jako člen pedagogických komisí na ministerstvu školství pracoval na sestavení osnov elektrotechnických předmětů pro VŠB a pro všechny vysoké školy neelektrotechnického směru. Byl členem státní zkušební komise pro II. státní zkoušku, knihovní komise na fakultě báňského strojnictví na VŠB, konkurzní komise aj.⁵⁵¹

⁵⁴⁷ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 8, Dřevěné stavby–Falšování. Praha: J. Otto, 1894, s. 512.

⁵⁴⁸ *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1951–1952).

⁵⁴⁹ Vzhledem k absenci studijních programů ze školních let 1952–1955 a 1956–1957 byly informace korigovány literaturou.

⁵⁵⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis); ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 5–10; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 37–49.

⁵⁵¹ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

MINISTR ŠKOLSTVÍ
A KULTURY

Č.j. 66.729/56-B/1

V Praze dne 5. prosince 1956.

Pan

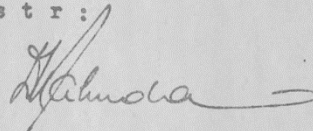
Ing. Dr. Vítězslav V a v ř í n, docent
vysoké školy báňské,

O s t r a v a.

President republiky Vás jmenoval rozhodnutím ze dne
15. října 1956 p r o f e s o r e m fakulty báňského
strojnictví na vysoké škole báňské v Ostravě pro obor
hornické elektrotechniky s účinností od 1. září 1956.

Uvědomuji Vás o tomto rozhodnutí a zároveň Vám
stanovím výměru Vašeho základního platu s účinností
od 1. září 1956 ve výši 3.400.- Kčs brutto měsíčně.

M i n i s t r :

*Ilustrace 26: Jmenování V. Vavřína profesorem hornické elektrotechniky na VŠB v Ostravě dne 1. září
1956⁵⁵²*

⁵⁵² Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení.

Ilustrace 27: Profesor Vítězslav Vavřín⁵⁵³

Ve studijním roce 1957–1958 byl kabinet elektrotechniky přejmenován na ústav elektrotechniky⁵⁵⁴ a zajišťoval výuku předmětů na všech fakultách VŠB. Součástí personálního obsazení katedry⁵⁵⁵ byl vedoucí V. Vavřín, V. Chůra, odborní asistenti Vladimír Hudeček, Karel Tajrych, asistent Jan Šoch, dva externí pracovníci a korespondentka Marta Grossová. Ústav vedl výuku v předmětech Obecná elektrotechnika, Elektrotechnika, Elektrotechnika obecná a hornická, Hornická elektrotechnika, Hutnická elektrotechnika, Elektrická zařízení v hornictví, Elektrická zařízení v hutích. Na fakultě báňského strojnictví existovala specializace Důlní strojnictví, mechanisace a elektrifikace a specializace Stroje a mechanická zařízení hutí. V každé specializaci bylo cílem vychovat strojního inženýra, který bude znát technologické procesy a pracovní metody ve svém oboru, se zaměřením na konstrukci,

⁵⁵³ Rodinný archiv Ludmily Sulítkové.

⁵⁵⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis); *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1957–1958); ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 5–10; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 37–49.

⁵⁵⁵ *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1957–1958): Na katedře energetiky byly pouze dva ústavy: ústav elektrotechniky a ústav tepelných strojů.

údržbu a provoz strojních zařízení v horních, případně hutních závodech. Bude mít znalosti pro zavádění mechanizace, elektrifikace a automatizace na dolech, případě v hutích. Absolventi se mohli uplatnit v konstrukčních kancelářích strojírny, které se zabývaly výrobou strojů a zařízení pro doly nebo hutě, v projekčních a výzkumných ústavech, důlních nebo hutních závodech aj.⁵⁵⁶

Ilustrace 28: Vítězslav Vavřín v pracovně na Slezské Ostravě⁵⁵⁷

Na začátku 50. let byl vydán zákon č. 58/1950, který zdůrazňoval nutnost zapojení vysokých škol do plánovaného výzkumu řízeného tehdy Státním plánovacím úřadem v Praze. Rovněž se musela zajistit výuka kvalitními učebními pomůckami a literaturou a zlepšit stav laboratoří. Ne příliš ideální stávající podmínky vedly katedry k orientaci na teoretické úkoly a resortní úkoly zadávané průmyslem, což je patrné například z činnosti V. Vavřína, kterou dále uvádím.⁵⁵⁸ Zaměřit se na veškerou plánovanou a realizovanou vědecko-výzkumnou činnost katedry a jejich pracovníků by překročilo rámec disertační práce.⁵⁵⁹ Proto jsem pro ukázkou vybrala několik příkladů, které

⁵⁵⁶ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis); *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1957–1958); ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 5–10; SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 37–49.

⁵⁵⁷ Rodinný archiv Ludmily Sulítkové.

⁵⁵⁸ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

⁵⁵⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959, složka CI/3 za roky 1950, 1953–1959, *Vědecko-výzkumná práce, Spolupráce*

souvisely i s mimouniverzitní činností V. Vavřína a pojednáváním o nich podrobněji v kapitole 5.4.3.

Jako vzorový příklad jsem vybrala činnosti na katedře elektrotechniky za rok 1954 podle výroční zprávy o plnění plánu vědecko-výzkumných prací⁵⁶⁰ a podle zápisu V. Vavřína o spolupráci s praxí.⁵⁶¹ Katedra se zabývala *milisekundovým odpalováním* a dílčím problémem *proměření doby rozptylu tuzemských mžikových palníků*. Účelem výzkumu bylo získat podklady pro konstrukci milisekundového roznětového strojku a zjištění, zda místní mžikové palníky (československé výroby) splňují teoretické předpoklady pro použití při milisekundovém odpalování.⁵⁶² Výsledná zjištění byla důležitá pro hornickou praxi. V další etapě měly být proměřeny další mžikové palníky různých výrobců, aby byly získány obecnější výsledky. Kromě toho měly být proměřeny doby rozptylu palníků nastavených rozbuškami a dále doby rozptylu zahraničních mikropalníků. Vzhledem k tomu, že úkol nemohl být realizován v laboratořích VŠB, byl řešen ve VVUÚ v Ostravě-Radvanicích. Ovšem kvůli jiné práci byl odložen. Katedra se proto zaměřila na problém geofyzikálního výzkumu, konkrétně na realizaci *geofyzikální soupravy pro Ostravsko a Pobeskydí* (realizace polního provedení geofyzikálního přístroje byla provedena ve spolupráci s OKR) a na *radioaktivní karotáž*. Milisekundovým odpalováním a geofyzikálním měřením se zabýval V. Vavřín (radioaktivní karotáž ve spolupráci s K. Tajrychem).⁵⁶³

s praxí (26. ledna 1955); Tamtéž, *Hlášení o postupu výzkumných prací za rok 1956* (24. dubna 1957); Tamtéž, složka Plány vědecké činnosti katedry, *Perspektivní plán vědeckovýzkumné práce na VŠB* (11. února 1956): Například v roce 1954 měl K. Tajrych na starost *Radioaktivní karotáž* a úkol *Sestrojení kaskády transformátorů na vysoké napětí pro laboratoře elektrotechniky*. V. Hudeček pracoval na teoretickém úkolu *Měření amplitudy jednorázových zjevů elektrostatickým voltmetrem*, ale experimentální prověření metody nebylo provedeno do konce roku 1954 z důvodu absence voltmetru. V roce 1956 se na katedře zabývali teoreticky otázkou *Automatické regulace elektrohydraulických pohonů*. Zabývali se vhodným použitím těchto automaticky řízených pohonů a jejich širším uplatněním v hornictví. Řešili rovněž možnost jejich náhrady rychleji působícími a jednoduššími elektrickými pohony. V plánu katedry byl rovněž *Výzkum termistorických vlastností polovodičů* (1956–1957), dále *Energetická měření v elektrifikovaných porubech* (1955–1957), *Automatická regulace hornických strojů a zařízení* (1956–1957), *Tavení ve vakuu* (od roku 1956) aj.

⁵⁶⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959, složka CI/3 za roky 1950, 1953–1959, *Výroční zpráva o plnění plánu vědeckovýzkumných prací za rok 1954* (28. ledna 1955).

⁵⁶¹ Tamtéž, *Vědecko-výzkumná práce, Spolupráce s praxí* (26. ledna 1955).

⁵⁶² Tamtéž, *Výroční zpráva o plnění plánu vědeckovýzkumných prací za rok 1954* (28. ledna 1955): Měřila se doba přetavení mstkového drátku, doba reakce a doba hoření zapálení slože. Byly vypracovány vhodné metody pro měření krátkých časů. Z nich se nejlépe osvědčila metoda oscilografická (jak pro názornost, tak průkaznost). Výsledkem bylo, že mžikové palníky bylo možné použít pro milisekundový odpal za předpokladu, že roznětový proud bude větší než 1 A po dobu 4 ms.

⁵⁶³ Tamtéž, *Vědecko-výzkumná práce, Spolupráce s praxí* (26. ledna 1955); Tamtéž, *Výroční zpráva o plnění plánu vědeckovýzkumných prací za rok 1954* (28. ledna 1955).

V rámci plánů katedry elektrotechniky v první polovině 50. let se V. Vavřín s dalšími kolegy zabýval několika výzkumnými problémy: *měřením horských tlaků*,⁵⁶⁴ kde zhodnotil do té doby používané metody, jejich výhody a nevýhody (1954), a *výzkumem termistorů a sestrojením proudových termistorů* pro použití v silnoproudé elektrotechnice, speciálně pro samočinný rozběh menších motorů (1956).⁵⁶⁵ V laboratoři (dílnách) katedry elektrotechniky vyzkoušel tři modely *přístroje pro odpalování náloží střídavým proudem ze sítě*, jejichž prototypy postupně sestrojil. Všechny tři přístroje byly přihlášeny jako zlepšovací náměty na OKR a současně do soutěže Výstavby ostravsko-karvinských dolů (dále VOKD).⁵⁶⁶ Ve druhé polovině 50. let prováděli elektrická měření na dolech OKR.⁵⁶⁷

Ilustrace 29: Setkání ve Veličce 26. října 1948. V. Vavřín stojí v první řadě (s kloboukem a bez brašny)⁵⁶⁸

V. Vavřín uskutečnil i několik zahraničních cest, kdy například v říjnu 1948 navštívil s posluchači VŠB důlní a hutní centra v Polsku a báňskou akademii v Krakově.

⁵⁶⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae* (30. března 1954); Tamtéž, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplněk návrhu jmenování* (1. října 1954), *činnost výzkumná*; Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

⁵⁶⁵ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

⁵⁶⁶ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959, složka CI/3 za roky 1950, 1953–1959, *Vědecko-výzkumná práce, Spolupráce s praxí* (26. ledna 1955).

⁵⁶⁷ Tamtéž, *Hlášení o postupu výzkumných prací za rok 1956* (23. dubna 1957).

⁵⁶⁸ Rodinný archiv Ludmily Sulitkové.

Akademia Górniczo-Hutnicza (dále AGH) v Krakově projevila zájem navázat kontakty s partnerskou VŠB v Ostravě po druhé světové válce. Bližší kontakty se podařilo navázat právě v roce 1948, kdy došlo k výměně výročních zpráv a studijních programů a k návštěvě ostravských profesorů a studentů v Krakově. V roce 1950 byla mezi oběma školami uzavřena vědecko-technická spolupráce orientující se na vzájemné studijní a přednáškové pobyty, praxi v dolech, výměnu publikací, naukových sbírek, přístrojů a pomůcek. Spolupráce se realizovala v rámci kulturní dohody mezi ČSR a Polskem.⁵⁶⁹

V roce 1956 se zúčastnil výměnné akce mezi elektrotechnickým ústavem VŠB a elektrotechnickým ústavem Báňské akademie ve Freibergu⁵⁷⁰ v NDR, kde navštívil tamější ústavy akademie, olovené doly „Reiche Zeche“, dále hutnické závody, ocelárny a válcovny v Brandenburgu, povrchové hnědouhelné doly Gross Kayna, měděné doly Thomas Münzer Schacht v Sangershausenu atd.⁵⁷¹

5.4.2.1 Konec spolupráce s VŠB

V druhé polovině 50. let z rodinných důvodů žádal o přeložení do Prahy na tehdejší Vysokou školu železniční,⁵⁷² přesto byla jeho přítomnost požadována v Ostravě pro jeho znalosti hornické a hutnické elektrotechniky. V roce 1957 se přihlásil do konkurzu na místo profesora na ČVUT v Praze a na fakultu radiotechniky ČVUT v Poděbradech. Ovšem téhož roku mu bylo doporučeno odejít z VŠB, v říjnu předal elektrotechnický ústav novému vedoucímu V. Chůrovi a k 28. únoru 1958⁵⁷³ rozvázal rektorát VŠB z pověření MŠK s V. Vavřínem pracovní poměr. Důvodem se stal § 19 odst. 2. písm. c (*vykazuje vlastní vinou nedostatečný pracovní výkon*) zákona ze 17. května 1950 č. 66 sb. V. Vavřín se tak stal posledním případem politického vyloučení z VŠB v Ostravě. Uvedený odstavec zákona mohl být využit i v žádoucím politickém kontextu, což se v případě Vavřína stalo.⁵⁷⁴

⁵⁶⁹ SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 39–43; WYSLYCH, P. (ed.), *Vysoká škola báňská*, s. 20: Podle údajů u P. Wyslycha započaly první zahraniční kontakty se školou v Krakově už v roce 1947.

⁵⁷⁰ SCHEJBAL, C. a kol., s. 41: K navázání prvních kontaktů VŠB s Báňskou akademií Freiberg došlo v roce 1949 přijetím pozvání na den horníků a hutníků.

⁵⁷¹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae* (30. března 1954); Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

⁵⁷² Studium železniční a veřejné dopravy na ČVUT FD. *Zelpage.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.zelpage.cz/zpravy/8123?size=50> [cit. 2021-04-17]: Vysoká škola železniční zahájila činnost ve školním roce 1953–1954 v Praze-Karlíně. Její součástí byly fakulty dopravní, elektrotechnická, stavební a strojní. Od školního roku 1960–1961 byla přemístěna do Žiliny. Její název se změnil na Vysoká škola dopravy a spojov.

⁵⁷³ Rozvázání pracovního poměru s tříměsíční výpovědní lhůtou od 28. listopadu 1957.

⁵⁷⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Rozvázání pracovního poměru* (28. listopadu 1957); Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Rozhodnutí rektorátu k odvolání V. Vavřína* (7. února 1958); BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 53.

Na přelomu let 1957–1958 bylo proti němu zahájeno kárné řízení ve třech věcech: zaprvé to bylo poškození pověsti školy účastí na arbitrážním sporu mezi dolem Vítězný únor a Energotrustem v Ostravě⁵⁷⁵ (viz níže). Zadruhé to byla přednáška *Současné problémy elektrifikace dolů*, kterou přednesl v květnu 1957 v Brně na celostátní hornické konferenci o současných problémech mechanizace důlních prací pořádané Československou vědecko-technickou společností (dále ČsVTS) pro hornictví při ČSAV, (tiskem 1957, zaměřena kriticky, požádán o vlastní názor, redakční radou schválena).⁵⁷⁶ A zatřetí to byla kniha *Báňská elektrotechnika*⁵⁷⁷ (např. její popularizační forma),⁵⁷⁸ která však byla v zahraničí považována za originální a vhodná po odborné stránce. Podle slov tehdejšího rektora VŠB, Bohumila Kaňkovského (1904–1959), mělo kárné řízení zpřesnit Vavřínovu mimoškolní činnost a projednané tři případy „měly ujasnití náhled, zda došlo k porušení Vašich [Vavřínových] povinností jako profesora VŠB, v důsledku kterých by byla poškozena dobrá pověst naší školy.“⁵⁷⁹

Vytýkaly se mu osobní a pracovní spory s kolegy (např. s V. Chůrou), nedostatky v politicko-výchovné práci, nezájem o politické dění na škole, přerušování členství v Revolučním odborovém hnutí (dále ROH), špatný stav kabinetu elektrotechniky, špatná vybavenost laboratoří, odborně (a politicky) nevyhovující knihy *Báňská elektrotechnika* a *Hutnická elektrotechnika*, které napsal, aj.⁵⁸⁰ Podle slov kárné komise se očekávalo, že po jmenování V. Vavřína profesorem, které mělo být oceněním jeho dosavadní práce, se jeho přístup změní, ale k tomu u něj údajně nedošlo.⁵⁸¹

Podle zprávy „pracovního kolektivu kabinetu elektrotechniky“ (podepsané Ing. Chůrou, Ing. Hudečkem, Ing. Šochem a Wilkusem – pozn. autora) „Laboratořím a vůbec výstavbě ústavu nebyla za Dr. Vavřína věnována nutná péče...“, objednávaly se drahé a zbytečné přístroje a chyběla nutná zařízení, jako např. jističe, stykače, magnetické

⁵⁷⁵ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Vyjádření rehabilitační komise VŠB v Ostravě k žádosti o rehabilitaci prof. Ing. Dr. Vítězslava Vavřína*; Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Prohlášení k odbornému posudku s. Ing. Dr. Vítězslava Vavřína v záležitosti havárie na dole Vítězný únor (10. ledna 1958)* a *Žádost o vyřízení námitek proti rozvázání pracovního poměru (13. ledna 1958)*.

⁵⁷⁶ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Rozhodnutí rektorátu k odvolání V. Vavřína (7. února 1958)* a *Žádost o vyřízení námitek proti rozvázání pracovního poměru (13. ledna 1958)*.

⁵⁷⁷ Více viz subkapitola 5.4.4.

⁵⁷⁸ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Rozhodnutí rektorátu k odvolání V. Vavřína (7. února 1958)* a *Žádost o vyřízení námitek proti rozvázání pracovního poměru (13. ledna 1958)*; VAVŘÍN, Vítězslav. *Báňská elektrotechnika: Obecná část*, Praha 1953.

⁵⁷⁹ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Rozhodnutí rektorátu k odvolání V. Vavřína (7. února 1958)*.

⁵⁸⁰ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Vývoj kabinetu elektrotechniky po odchodu Dr. Vavřína (18. prosince 1957)*.

⁵⁸¹ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Rozhodnutí rektorátu k odvolání V. Vavřína (7. února 1958)*.

a rotační zesilovače aj. Přístroje nebyly vhodně skladovány a využívány. Po jeho odchodu se změnila organizace a obsah cvičení a začal se klást větší důraz na samostatnou práci. Nově se měla obecná elektrotechnika přednášet podle celostátní učebnice profesora Františka Fettra (1901–1979) atd. Toto sdělení z archivního pramene musíme ovšem brát s odstupem, protože zpráva vznikla na vyzvání kárné komise VŠB pro projednání případu V. Vavřína a vznikla v době, kdy proti němu bylo zahájeno kárné řízení.⁵⁸²

5.4.2.2 Role V. Vavřína v arbitrážním sporu mezi dolem Vítězný únor a Energotrustem v Ostravě

V. Vavřín se účastnil arbitrážního sporu mezi dolem Vítězný únor (dříve Důl František v Ostravě),⁵⁸³ který zastupoval jako technický expert, a Energotrustem Ostrava, n. p. ve věci náhrady škody pro poškození asynchronního motoru měniče těžního stroje na dole Vítězný únor následkem přepětí v elektrárně, jehož primární příčinou bylo vadné uložení kabelu v zemi. Znalecký posudek V. Vavřínovi zadal trust Ostrava-sever, jelikož znalci provozovatele a dodavatele proudu nebyli stejného názoru na havárii. VŠB o posudek nebyla požádána, V. Vavřín ji nezastupoval a jednalo se o jeho soukromou záležitost. V. Vavřín v posudku údajně dokázal souvislost spálení motoru měniče a motoru kompresoru na koksovně Vítězný únor s tím, že není možné vyloučit příčinnou souvislost mezi poruchou v elektrárně Vítězný únor a poruchou na dole Vítězný únor. Jeho posouzení stálo v rozporu s posudky jiných českých odborníků (Bedřich Heller /1906–1983/, působící postupně v ČKD Praha, VÚSE Běchovice a dále jako ředitel Ústavu pro elektrotechniku ČSAV, podílel se významně na teorii elektrických strojů; Štěpán Matěna /1909–1991/, profesor ČVUT Praze pro oblast elektroenergetiky; Bohumil Novák⁵⁸⁴ z VÚSE; Jan Osolsobě /1886–1965/ z Brna). V. Vavřín podal několik dodatků a námitek proti posudkům znalců odpůrce a postupně vyvrátil všechny argumenty druhé strany. Spor byl Vavřínovým přičiněním rozhodnut před státním arbitrem Janouškem ve prospěch dolu Vítězný únor. S jeho posudkem bylo vedení spokojeno, ale v dalším průběhu se stal předmětem kritiky. Proto V. Vavřín zažádal v roce 1958 Ing. Karla Macečka⁵⁸⁵ o prohlášení k jeho odbornému posudku.

⁵⁸² Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Vývoj kabinetu elektrotechniky po odchodu Dr. Vavřína (18. prosince 1957)*.

⁵⁸³ Důl Vítězný únor a jeho závody. *Zdař Bůh.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.zdarbuh.cz/reviry/okd/dul-vitezny-unor-a-jeho-zavody/> [cit. 2020-03-30].

⁵⁸⁴ Datum narození ani úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

⁵⁸⁵ Podnikový ředitel n. p. VOKD. Datum narození ani úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

Prohlášení bylo psáno v době, kdy už byla celá záležitost uzavřena, a proto K. Maceček považoval za nesprávné s jednoročním zpožděním mít námitky, protože měly být uvedeny dříve hlavním arbitrem, trustem nebo Kombinátem OKD.⁵⁸⁶

5.4.2.3 Rozvázání pracovního poměru a pokus o rehabilitaci

Vavřínovo odvolání na rektorát VŠB, Krajský výbor KSČ, MŠK a u prezidenta republiky ve věci rozvázání pracovního poměru bylo bezvýsledné. Námitky V. Vavřína a vyjádření MŠK uvádím v závěrečných přílohách. Vavřín vytýkal nezákonnost jednání komise, nekolegiálnost, neobjektivnost a nezpůsobilost posoudit vědecký arbitrážní spor aj. Dále podotýkal, že nikdy proti němu nebyly námitky po stránce odborné a pedagogické, ale uznával, že spory měl s jedním kolegou (V. Chůrou). V. Vavřín byl zbaven titulu vysokoškolského profesora,⁵⁸⁷ bylo mu odňato oprávnění soudního znalce elektrotechniky a radiotechniky, znalce VVUÚ v Ostravě-Radvanicích, znalce revírních báňských úřadů a báňského hejtmánství v Praze, znalce Inspekty⁵⁸⁸ atd. Nesměl být přijat do žádného výzkumného ústavu.⁵⁸⁹ Z vědecko-výzkumné činnosti je však zřejmé, že V. Vavřín byl i přes nepříznivou politickou situaci stále v tomto směru aktivní. Po tříměsíční nezaměstnanosti v roce 1958 odsouhlasil kádrový odbor MŠK, aby byl přijat jako elektromontér ve Smíchovském pivovaru v Praze. Od 3. července 1958 do začátku roku 1965 byl zaměstnán jako hlavní energetik pro podnikové ředitelství s působností Calofrig, n. p. Borovany, od 15. ledna 1965 do konce roku 1966 pracoval jako vedoucí výzkumu pecí v Přerovských strojárnách, n. p. Přerov. V roce 1967 nastoupil jako samostatný vědecký pracovník do Zbrojovky Brno, n. p., kde setrval do svého odchodu do důchodu 1. listopadu 1970. V. Vavřín zůstal aktivní až do konce svého života, což dosvědčuje jednak jeho dcera L. Sulitková: „*Pracoval aktivně i v penzi – hlavně jako soudní znalec elektrotechnických zařízení a hudebních aparatur*;⁵⁹⁰ a jednak jeho seznam prací⁵⁹¹ z let 1971–1985, do kterého si poznamenal více než 400 položek

⁵⁸⁶ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Žádost o vyřízení námitek proti rozvázání pracovního poměru (13. ledna 1958)* a *Prohlášení k odbornému posudku s. Ing. Dr. Vítězslava Vavřína v záležitosti havárie na dole Vítězný únor (10. ledna 1958)*.

⁵⁸⁷ Podle Zákon č. 46/1956 Sb. ze dne 24. září 1956: *Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon o vysokých školách, § 26, odst. 6 „Profesoři a docenti na vysokých školách pozbývají tohoto titulu rozvázáním nebo zrušením pracovního poměru podle § 19 odst. 2 písm. b) až d) nebo f) nebo § 20 zákona č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců. Také odsouzení ke ztrátě občanských práv má v zápětí zánik uvedeného titulu.“*

⁵⁸⁸ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Seznam prací: Poslední práci pro Inspektu provedl v dubnu 1958.

⁵⁸⁹ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Žádost o rehabilitaci (18. dubna 1968)* a *Žádost o vyřízení námitek proti rozvázání pracovního poměru (13. ledna 1958)*.

⁵⁹⁰ Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

⁵⁹¹ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Seznam prací.

zahrnujících především ocenění a posudky pro jednotlivce, ale např. i pro Det Norske Veritas (dále DNV).⁵⁹² V. Vavřín zemřel v Brně 10. prosince 1985.

Ilustrace 30: Vítězslav Vavřín (vlevo) se spolupracovníky v Borovanech⁵⁹³

V roce 1968 zažádal o rehabilitaci na ministerstvu školství. Podle jeho názoru mu bylo z politického hlediska ublíženo již v roce 1948, kdy musel po únoru 1948 odejít ze Škodových závodů. „V průběhu rehabilitací v roce 1968 napsal V. Vavřín 5. května

⁵⁹² Více viz subkapitola 5.4.3.1.

⁵⁹³ Rodinný archiv Ludmily Sulitkové.

1968 osobní dopis předsedovi rehabilitační komise VŠB, L. Hájovskému, v němž zdůraznil, že čekal na tento den 10 let a označil svůj případ za monstrproces.⁵⁹⁴ Rehabilitační řízení bylo zahájeno v červnu 1968 a v dubnu 1969 byla záležitost postoupena ministerstvu školství ke kladnému vyřízení, ovšem další vývoj politické situace znemožnil rehabilitaci dokončit.⁵⁹⁵ Podle rehabilitační komise VŠB⁵⁹⁶ nebyly vůči V. Vavřínovi po odborné a pedagogické stránce námitky, naopak negativně u něj byla hodnocena „politicko-výchovná“ činnost, na kterou byl u pedagogů tehdy kladen důraz. V době rehabilitace v letech 1968–1969 se podle rehabilitační komise dalo jen těžce posoudit, zda byl v roce 1958 zbaven profesury oprávněně, vzhledem k jeho vystupování v rozporu s dobovým politicko-výchovným působením. V každém případě by se posuzovatelé vyhnuli tehdejšímu postupu a postih by byl pravděpodobně jiný. Ze schůzí rehabilitační komise se dochovala vyjádření z 50. let k rozporuplným vztahům na katedře elektrotechniky, k technickému zařízení (které bylo podle jedněch dobré a modernější než na VUT v Brně, podle druhých V. Vavřín neprojevoval zájem o vybavení katedry pro obor hornické elektrotechniky), ke kladnému posouzení pedagogické práce, zhodnocení publikací *Báňské elektrotechniky* (vhodně zpracována pro posluchače, vzorná pro praktickou potřebu) a *Obecné elektrotechniky* (považována za velmi slabou učebnici; při psaní skript čerpal z díla J. Bašty; a podle hodnocení používal zastaralé a nepřesné formulace). Rehabilitační komise dospěla k závěru, že kárná komise, která případ řešila, byla po právní stránce neplatná a nebyla oprávněná dělat závěry. V roce 1991 požádala Vavřínova dcera, paní PhDr. Ludmila Sulitková, CSc., rektorát VŠB o plnou rehabilitaci jejího otce in memoriam. V roce 1992 se fakulta strojní VŠB omluvila dopisem L. Sulitkové za křivdy spáchané v roce 1957 na jejím otci a za jeho vyloučení.⁵⁹⁷

⁵⁹⁴ BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 53.

⁵⁹⁵ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Dopis PhDr. Ludmily Sulitkové, CSc., rektorátu VŠB v Ostravě (19. února 1991)*.

⁵⁹⁶ Více k rehabilitacím na VŠB v Ostravě viz: BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Vývoj*, s. 50–60.

⁵⁹⁷ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Dopis děkanátu fakulty strojní VŠB v Ostravě pro PhDr. Ludmilu Sulitkovou, CSc. (30. června 1992)*.

Děkanát fakulty strojní Vysoké školy báňské v Ostravě

708 33 Ostrava-Poruba, tř. 17. listopadu

Vážená paní
PhDr. Ludmila Sulithová, CSc.
Záhřebská 5
616 00 B R N O

VÁŠ DOPIS ZNAČKY/ZE DNE

NAŠE ZNAČKA

VYŘIZUJE/LINKA

OSTRAVA

30. 6. 1992

věc

277/300/92

doc. Dejl-
424/4225

Vážená paní doktorko,

na základě výsledků šetření rehabilitační komise strojní fakulty Vysoké školy báňské v Ostravě a na základě jednání celoškolské rehabilitační komise ze dne 1. června 1992 dovoluji, abych Vám jako dceři prof. dr. ing. Vítězslava Vavřína vyslovil hluboké politování nad křivdou, která byla Vašemu otci způsobena v roce 1957 podle našeho názoru protiprávním rozvázáním pracovního poměru.

Současné vedení fakulty nemá bohužel možnost tyto křivdy napravit. Přijměte proto jako akt rehabilitace Vašeho otce naše vyjádření, že křivdy vůči Vašemu otci projevené odsuzujeme a současně dovoluji, abychom se, byť jsme nic nezavinili, jménem fakulty omluvili.

VYSOKÁ ŠKOLA BAŇSKÁ v OSTRAVĚ
Fakulta strojní
708 33 OSTRAVA-PORUBA, VI. obv.
tř. 17. listopadu

Dejl
.....
doc.ing. Zdeněk D e j l, CSc.
předseda rehabilitační
komise strojní fakulty VŠB

X
.....
prof.ing. Zdeněk R ý c, CSc.
děkan strojní fakulty

TELEFON: 42 43 15 2
42 42 47
42 41 11 - spojovatelka

IČO
216313

FAX: 42 069 448647

OT 21 90 - R 5296

Ilustrace 31: Omluva rehabilitační komise fakulty strojní VŠB v Ostravě dceři V. Vavřína, PhDr. Ludmile Sulitkové, CSc.⁵⁹⁸

⁵⁹⁸ Tamtéž.

5.4.3 Spolupráce s odbornými institucemi

5.4.3.1 Spolupráce s praxí a vědeckými institucemi na významných výzkumných problémech a zlepšovacích námětech

Vavřínova vědecká, výzkumná, pedagogická i publikační činnost byla velice rozsáhlá, a to především v 50. letech 20. století. Zahrnovala zlepšovací návrhy, patenty, kurzy, přednášky, články, studie aj. Zajímal se nejenom o vlastní problémy elektrotechniky, nýbrž i o teoreticko-fyzikální základy. Spolupracoval s praxí na výzkumných problémech a v rámci svých funkcí provedl stovky prací pro průmysl v ČSR (schvalování a kolaudace nově instalovaných strojů a zařízení na povrchu a v dolech, návrhy, výpočty, měření a zkoušky, posuzování projektů).⁵⁹⁹ Posudky přijímal i na žádost Ústřední vědecko-výzkumné činnosti při VŠB.⁶⁰⁰ Byl zván jako poradce revírními báňskými úřady, výzkumným ústavem Vítkovických železáren i do jiných vědecko-technických rad různých závodů k jednáním o řešení aktuálních problémů slabo- i silnoproudých, jako znalec k povolávacím řízením a do arbitrážní komise.⁶⁰¹ Přední českoslovenští odborníci z oboru hodnotili na počátku 50. let 20. století jeho teoretickou i praktickou odbornou práci pozitivně.

Spolupracoval s Vládním výborem pro výstavbu.⁶⁰² Byl členem technických rad elektrotechnických podniků na Ostravsku; technické rady MEZ ve Frýdlantu, které se zabývaly výrobou nevýbušných strojů, přístrojů a armatur; poradního sboru pro elektrotechniku při Obvodním báňském úřadu v Ostravě; normalizační komise pro elektrotechnické předpisy Úřadu pro vynálezy a normalizaci v Praze (pracoval na vydávání nových bezpečnostních, technickoprovozních a exploatačních předpisů týkajících se elektrizace a mechanizace uhelných dolů); komise pro zpracování sovětských exploatačních předpisů; komise pro vypracování nových předpisů *Nařízení o jízdě na laně*;⁶⁰³ ROH a svazu československého sovětského přátelství (nebyl politicky organizován). Při spolupráci s revírním báňským úřadem poznal provoz a potřeby OKR. V rámci ČSAV byl členem výboru VTS pro elektrotechniku

⁵⁹⁹ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

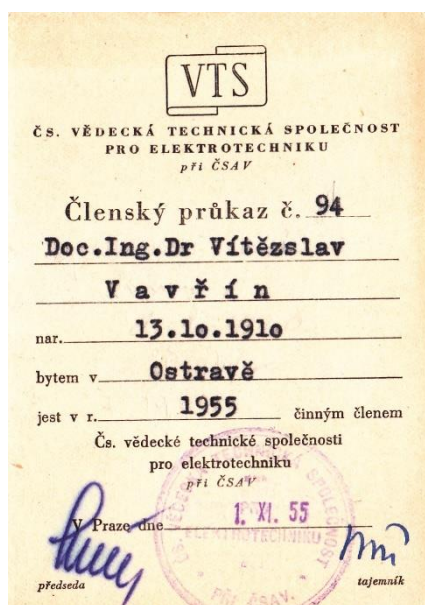
⁶⁰⁰ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959, složka CIII/7 za roky 1955–1959, *Vyjádření V. Vavřína o upotřebitelnosti dvou vynálezů* (16. ledna 1956).

⁶⁰¹ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Posudek na s. Dr. Vavřína* (8. června 1958).

⁶⁰² *Nařízení vlády č. 28/1952 Sb. ze dne 8. července 1952: Vládní nařízení o projektové a rozpočtové dokumentaci investic; Nařízení vlády č. 1/1956 ze dne 20. ledna 1956: Vládní nařízení o zřízení Státního výboru pro výstavbu, Ústřední správy pro bytovou a občanskou výstavbu a Oblastní správy pro bytovou a občanskou výstavbu na Slovensku: Zřízený vládním nařízením č. 28/1952 Sb., nahrazený Státním výborem pro výstavbu dle nařízení vlády číslo 1/1956.*

⁶⁰³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Posudek doc. Ing. J. Bartoše* (18. Január 1955).

a vedoucím odborné skupiny pro hornickou elektrotechniku v Ostravě. V roce 1953 byl jmenován stálým soudním znalcem elektrotechniky a radiotechniky pro ostravský kraj a byl znalcem předpisů ESČ. Byl technickým pověřencem DNV⁶⁰⁴ pro elektrotechniku při Inspektě⁶⁰⁵ v Praze. V roce 1955 pro ně prováděl např. zkoušky lodních agregátů.⁶⁰⁶

Ilustrace 32: Členský průkaz V. Vavřína pro ČSVTS pro elektrotechniku při ČSAV z roku 1955⁶⁰⁷

V. Vavřín se zabýval následujícími zlepšovacemi náměty, výzkumnými problémy a návrhy pro OKR, OKD, Ministerstvo paliv a energetiky (dále MPE), VVUÚ v Ostravě-Radvanicích a další. Řadu z nich sestrojil pro výzkumné hornické potřeby:

⁶⁰⁴ Builder of trust for 150 years. *Dnvgl* [online]. Dostupné z: <https://www.dnvgl.com/news/builder-of-trust-for-150-years-6014> [cit. 2020-03-30]; Det Norske Veritas - DNV GL. *Wikipedie* [online]. Dostupné z: https://cs.qwe.wiki/wiki/DNV_GL [cit. 2020-03-30]; Det Norske Veritas. *Store Norske Leksikon* [online]. Dostupné z: https://snl.no/Det_Norske_Veritas [cit. 2020-03-30]; Our History. *Dnvgl* [online]. Dostupné z: <https://www.dnvgl.com/about/in-brief/our-history.html> [cit. 2020-03-30]; DNV byla založena v roce 1864 jako společnost pro technickou kontrolu a klasifikaci (hodnocení) norských obchodních lodí se sídlem v Norsku. Časem se z ní stala jedna z největších světových organizací pro inspekční, certifikační a ověřovací služby (testuje, poskytuje poradenství a výzkum, seznam norem a předpisů) i mimo námořní odvětví. Součástí DNV bylo oddělení výzkumu, které rozvíjelo služby, pravidla a normy a řada jejich inovací a objevů se stala základem pro mezinárodní normy. Díky růstu světového obchodu a lodního průmyslu v 50. a 60. letech 20. století se vytvořily příležitosti a potřeba nových technologických poznatků a vědeckého přístupu. Zavedla se nová pravidla založená na analytickém a teoretickém vědeckém přístupu a vytvořilo se specializované výzkumné oddělení. Stavěly se nové super tankery, tankery na benzin a na chemikálie. V té době začala internacionalizace. Když byla v Severním moři objevena ropa, začalo DNV hrát důležitou roli poradce pro úřady i ropné společnosti. Společnost DNV využila svých zkušeností a technologických kompetencí v námořním průmyslu k vývoji a zavedení služeb ověřování ropy a zemního plynu, inspekci a řízení rizik. V současné době působí ve více než 100 zemích a poskytuje služby pro různá průmyslová odvětví (např.: námořní, obnovitelné zdroje energie, ropu a zemní plyn, elektrifikaci, potravinu, zdravotní péče).

⁶⁰⁵ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959, složka CIII/6 za roky 1950–1951, 1953–1959, *Mimoškolní činnost pedagogů (24. ledna 1959)*; Podnik zahraničního obchodu. *Iuridictum* [online]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Podnik_zahrani%C4%8Dn%C3%ADho_obchodu [cit. 2020-03-30]; Vyhláška ze dne 8. 9. 1956 o zřízení podniku Inspekta, podniku pro kontrolu zboží v zahraničním obchodě. *Epravo.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=28553&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [cit. 2020-03-30]; Podnik byl zřízen vyhláškou ministra zahraničního obchodu č. 192/1956 ze dne 8. září 1956. Předmětem podnikání bylo provádění kvalitativních, kvantitativních a technických kontrol zboží a jiných kontrolních služeb v zahraničním obchodě. Vedení fakulty báňského strojnictví VŠB se v lednu 1959 vyjádřilo k mimoškolní činnosti fakulty. V dopise pro rektora VŠB uvedli, že znaectví pro Inspektu nepřináší škole přímé výhody. Přesto nechtěli činnost pro Inspektu zcela odmítnout, protože byla nezbytná pro veškerý export ve strojírenství.

⁶⁰⁶ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Seznam prací.

⁶⁰⁷ Rodinný archiv Ludmily Sulitkové.

Výzkumná činnost pro Ministerstvo paliv a energetiky

V rámci hornictví se V. Vavřín věnoval mimo jiné trhací (odpalovací) technice, která se neustále zdokonalovala. V meziválečném období se podařilo rychlost odpalu odstupňovat v rozmezí zlomků vteřin. Jednalo se o tzv. milisekundový odpal, který vedl k úspoře stříeliva, lepší kusovosti rubatiny a výhoz rozvolněného materiálu bylo možné soustředit do přesně vymezeného prostoru, což mělo význam pro ochranu stropu a výztuže. Autorem odpalovacího strojku tohoto typu byl profesor VŠB v Příbrami Bořivoj Černík (1890–1977).⁶⁰⁸ Mžikové palníky byly nahrazeny v 60. letech milisekundovou trhací technikou s odstupňovanými časy. Používaly se nové typy trhavin, rozbušek, roznětic a měřících přístrojů aj.⁶⁰⁹ V. Vavřín se v rámci dané problematiky zabýval následujícími tématy: *Průzkum mžikových palníků*⁶¹⁰ (1953–1954), kde probíhalo měření rychlosti tavení drátku, exploze pilule, vyšlehnutí plamene a celkové doby od počátku proudového impulsu až do roztržení pilule. *Výzkum a vývoj milisekundového odpalovacího (roznětového) strojku*⁶¹¹ (1954–1955), který sloužil pro odpalování velkého počtu děr nabitých třaskavinami.

Vědecko-výzkumný uhelný ústav v Ostravě-Radvanicích

Bez práce výzkumných ústavů se neobešlo ani hornictví. Po roce 1945 se začaly otevírat nové pokusné štolý⁶¹² pro řešení výzkumnické a zkušební činnosti v oblasti protivýbuchové a protipožární ochrany, které se stávaly součástí speciálních výzkumných ústavů.⁶¹³ Jejich činnost se zaměřovala na bezpečnost, báňské strojírenství, mechaniku hornin atd. Mezi nejdůležitější ve sledovaném období patřil VVUÚ v Ostravě-Radvanicích, založený v roce 1952 jako zkušební a testovací organizace pro potřeby OKR.⁶¹⁴ Ústav kromě výzkumu vykonával i zkušebnickou činnost a jako státní zkušebna č. 214 hodnotil a schvaloval výrobky používané na dolech s výskytem plynů a hořlavých prachů. Zpočátku se ústav zabýval výzkumem bezpečnosti hornické práce

⁶⁰⁸ SMOLKA, I. a J. FOLTA (eds.), *Studie*, s. 78: Ve *Studiích o technice* je chybně uvedeno jméno Bohuslav. Pro srovnání například: SCHEJBAL, C. a kol., *Historie a současnost*, s. 35; TRANTINA, Václav. *Pedagogové VŠB v Příbrami: Několik osudů členů pedagogického sboru ve 20. století* [online]. Dostupné z: <https://slon.diama.cz/hpvt/2001/sekce/tradice/06/T06.htm> [cit. 2020-03-30].

⁶⁰⁹ SMOLKA, I. a J. FOLTA (eds.), *Studie*, s. 78; FOLTA, J. (ed.), *Studie*, s. 60.

⁶¹⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplňk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost výzkumná*; Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae (20. června 1957)*.

⁶¹¹ Tamtéž.

⁶¹² Více k pokusným štolám viz: PLCHOVÁ, Jarmila. Babická pokusná štola. *Rosicko-oslavansko.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.rosicko-oslavansko.cz/13-historie/38-hornictvi/56-babicka-pokusna-stola.html> [cit. 2020-03-25].

⁶¹³ Zkušební štolý, předváděcí akce. *VVUÚ, a.s.* [online]. Dostupné z: <https://www.vvuu.cz/nabizime/zkusebni-stoly-predvadecki-akce/> [cit. 2020-03-30].

⁶¹⁴ Historie společnosti: Historie 1952–1961. *VVUÚ, a.s.* [online]. Dostupné z: <https://www.vvuu.cz/o-nas/historie-spolecnosti/> [cit. 2020-03-30]; O společnosti. *VVUÚ, a.s.* [online]. Dostupné z: <https://www.vvuu.cz/o-nas/o-spolecnosti/> [cit. 2020-03-30].

a úkoly řešil v laboratořích, pokusných štolách, zkušebnách a následně i v důlním provozu. Činnost ústavu v tomto období vykonávaly čtyři (později devět) výzkumné skupiny (báňská, bezpečnost hornické práce, úpravnictví, zkušebny).⁶¹⁵

V rámci báňské skupiny byla např. od roku 1956 řešena otázka bezpečnosti a trhacích prací. K nejvýznamnějším problémům, které se řešily, patřil celkový výzkum milisekundové trhací techniky a možnosti jejího použití v uhelných dolech. Výsledek na sebe nenechal dlouho čekat. V roce 1958 ČSR, jako jedna z prvních zemí, zavedla v uhelných dolech moderní techniku – milisekundovou trhací práci.⁶¹⁶ Tímto problémem se zabýval i V. Vavřín pro MPE (viz výše).

Od roku 1954 vyvíjela svou činnost zkušebna jiskrové bezpečnosti strojů a zařízení. Na začátku bylo vyvinuto zkušební zařízení, na kterém byl pak proveden výzkum bezpečnosti roznětných okruhů a výzkum bezpečných parametrů elektrických kapacitních obvodů. Jiskrově bezpečná zařízení již nepotřebovala žádnou přídatnou ochranu proti výbuchu, což se projevovalo v jednoduchosti provedení, bezpečnosti a spolehlivosti.⁶¹⁷

Zkušebna ocelových lan, která byla přiřčená k horní škole v Ostravě, se zabývala kontrolou a výzkumem bezpečného použití ocelových lan ve všech oblastech hornické činnosti, ale i mimo tuto oblast. Jednalo se o lana osobních výtahů nebo lana pro hlubinné vrtání naftových dolů.⁶¹⁸ V. Vavřín navrhl např. *Magnetický defektoskop pro hledání poruch ocelových a speciálně těžních lan* (1952, 1953).⁶¹⁹

V. Vavřín byl do roku 1958 stálým znalcem elektrotechniky VVUÚ v Ostravě-Radvanicích, kde schvaloval nevybušné stroje, přístroje, svítidla apod. pro doly s nebezpečím výbuchu třaskavých plynů a uhelného prachu, prováděl posudky o výsledku typových i kusových zkoušek elektrického důlního zařízení, schvaloval nové

⁶¹⁵ FOLTA, J. (ed.), *Studie*, s. 124; Historie společnosti: Historie 1952–1961. VVUÚ, a.s. [online]. Dostupné z: <https://www.vvu.cz/o-nas/historie-spolecnosti/> [cit. 2020-03-30]; O společnosti. VVUÚ, a.s. [online]. Dostupné z: <https://www.vvu.cz/o-nas/o-spolecnosti/> [cit. 2020-03-30].

⁶¹⁶ Historie společnosti: Historie 1952–1961. VVUÚ, a.s. [online]. Dostupné z: <https://www.vvu.cz/o-nas/historie-spolecnosti/> [cit. 2020-03-30].

⁶¹⁷ Tamtéž.

⁶¹⁸ Tamtéž.

⁶¹⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplněk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost výzkumná*; Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae (30. března 1954)*; Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Osobní/služební výkaz: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, Curriculum vitae (15. ledna 1961)*.

prototypy elektrických zařízení pro doly aj. Byl členem vědecké rady VVUÚ na základě ustanovení náměstka ministra paliv v Praze. S ústavem spolupracoval ve svém volném čase na základě několika smluv o dílo (například ze dne 19. ledna 1955).⁶²⁰ Souhlas se spoluprací (byť ve volném čase) s radvanickým ústavem V. Vavřínovi uděloval rektorát VŠB. V rámci státního výzkumného úkolu *Soustavné měření mechanických vlastností hornin a zemin v revírech OKR a SHR* řešil na konci 50. let například *Sestrojení přístroje pro měření rozpojitelnosti uhlí přímo ve sloji v dole brázdícími noži a Sestrojení přístroje pro měření pluhovatelnosti uhlí přímo ve sloji v dole*.⁶²¹

V roce 1954 vytvořil pro ústav metodu *Měření rychlých průběhů teplot pomocí ultrazvuku*⁶²² pro studium metanových směsí při zkoušení nevybušných závěrů. Byla to první vědecká metoda dovolující měřit rychlé změny při výbuchu metanu ve zkoušeném pevném závěru nebo při výbuchu střeliva v náloži, eventuálně v hlavní děla aj. Přístroj využíval toho, že rychlost zvuku se mění s teplotou. Pracoval s velmi krátkými impulsy, podobně jako ultrazvukový defektoskop, a s impulzovou frekvencí (asi 1000 c/s). Průběh teploty se zapsal na stínítku obrazovky osciloskopu a fotografoval se normálním fotografickým přístrojem s nastavní čočkou. Metoda měla mít význam pro ekonomické vyměřování náloží, ve vnitřní balistice a jiných oborech, kde do té doby přímé měření rychlých průběhů teploty nebylo možné. (Jednalo se o zlepšovací námět pro MPE a OKD.)

Spolupráce s ostravsko-karvinskými doly

Ve spolupráci s OKD pracoval na následujících výzkumných problémech: *Mikroseizmický geofon pro zjišťování pevnosti těžkých stropů v hlubině* (1952 návrh, 1955)⁶²³ a *pro ohlašování otřesů při rubání slojí s těžkými stropy* (1952). Úkolem elektronického přístroje bylo odposlouchávat jemné, hluboko pod prahem slyšitelnosti ležící praskoty v hornině, vystavené horskému tlaku, zesílit je, integrovat a při jejich kritickém vzrůstu varovat včas osoby v dole před hrozícím závalem.

⁶²⁰ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959, složka CI/3 za roky 1950, 1953–1959, *Vědecko-výzkumná práce, Spolupráce s praxí* (26. ledna 1955); Tamtéž, složka CIII/6 za roky 1950–1951, 1953–1959, *Prohlášení* (4. května 1957).

⁶²¹ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959, složka CIII/6 za roky 1950–1951, 1953–1959, *Prohlášení* (4. května 1957).

⁶²² Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae* (30. března 1954); Tamtéž, karton Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

⁶²³ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplněk návrhu jmenování* (1. října 1954), *činnost výzkumná*; Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae* (30. března 1954); Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Osobní/služební výkaz*: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, *Curriculum vitae* (15. ledna 1961).

Geofyzikální měřicí soustava přístrojů pro vyhledávání ložisek nerostů a nafty ve velkých hloubkách (teoreticky 6 km).⁶²⁴ Měření probíhalo na základě polarizace hornin při velmi nízkých kmitočtech přesně sinusových impulsů. V roce 1952 sestrojil speciální soupravu pro OKR a Pobeskydí. Navrhl tedy generátor ultra nízkých kmitočtů (0,5–3) sinusového průběhu pro geoelektrický výzkum velkých hloubek (přihlášeno k patentování v roce 1954). Bylo využito elektrického pole v elektrolytu, v němž se otáčí dvě uhlové elektrody.⁶²⁵ V červenci 1954 se konala na Pražském Hradě konference pracovníků uhelného průmyslu za přítomnosti Antonína Zápotockého (1884–1957), prezidenta republiky, během které profesor Josef Říman (1925–2019), tehdy člen-korespondent ČSAV, vyzdvihl tento Vavřínův vynález.⁶²⁶

Průzkum naftonadějných oblastí se vyznačoval od 50. let velmi dobrou geologickou připraveností. Od doby okupace do roku 1965 probíhalo ověřování ložisek ve wienské pánvi cca do hloubky 300 m. V roce 1964 byl vypracován geologický projekt výzkumu a průzkumu karpatské předhlubně a flyšového pásma Karpat za pomoci komplexní geologické a geofyzikální studie a vrtů až do hloubky cca 6,5 km. Výzkum ropy přinesl objev pokračování ostravských vrstev s bohatými uhelnými slojemi až ke Zlínu v hloubkách 3–4 km a také přinesl objev dalších uhelných pánví na jižní Moravě.⁶²⁷ V. Vavřín spolupracoval i s ústavem pro naftový průmysl.

Z dalších výzkumných prací a zlepšovacích návrhů

Uranové hornictví se opírá o bohatou historii dobývání v jáchymovské rudné oblasti. Jeho rozvoj byl spjat s vývojem mezinárodních vztahů a vnitřní situace v ČSR po roce 1945, kdy se uran stal strategickou vojenskou surovinou a později jako energetická surovina strategickým zbožím.⁶²⁸ Vavřínův *Hledač urania pro geofyzikální výzkum*

⁶²⁴ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplněk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost výzkumná*; Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957).

⁶²⁵ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplněk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost zlepšovatelská*; Tamtéž, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae* (30. března 1954); Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Osobní/služební výkaz*: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, *Curriculum vitae* (15. ledna 1961).

⁶²⁶ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969, *Koncept dopisu prezidentu republiky* (9. září 1957); *Více uhlí republice. Rudé právo*. 1954, roč. 34, č. 185, s. 1; *Více uhlí republice: Z diskuzního příspěvku ing. dr. Řimana. Rudé právo*. 1954, roč. 34, č. 185, s. 2: „Jen abych jako příklad uvedl, co v posledním roce u nás bylo vyřešeno a co snese kritiku světovou: [...] nejnovější vynález dr. Vavřína z Vysoké školy báňské, t. zv. nucené polarisace, který umožní průzkum vrstev do hloubky až 6000 m, což je nejvzdálenějším zájmem dnešního hornictví, a který na příklad v ostravskokarvinském revíru ušetří desítky hlubinných vrtů za účelem stanovení karbonského reliefu.“

⁶²⁷ FOLTA, J. (ed.), *Studie*, s. 86–87.

⁶²⁸ Více viz: JANČÍK, Drahomír. Vývoz československého uranu do Sovětského svazu v letech 1946–1959. In: *Acta Oeconomica Pragensia*, roč. 15, 2007, č. 7, s. 194–208 [online]. Dostupné z: <https://aop.vse.cz/pdfs/aop/2007/07/12.pdf> [cit. 2020-03-30].

(1952)⁶²⁹ s počítačem jednotlivých paprsků a integračním obvodem zapadal do kontextu doby, kdy na základě dohody mezi ČSR a SSSR o spolupráci v průzkumu, dobývání a dodávkách surovin, byly ověřovány staré hornické práce a odvaly v jáchymovské oblasti, vyhledávací průzkum vedl k lokalizaci nových ložisek, otvírce a zahájení těžby na dalších žilných ložiscích, byly vyvíjeny geochemické a geofyzikální metody a zlepšila se technologie úpravnických procesů.⁶³⁰

V rámci spolupráce s Vítkovickými železárnami Klementa Gottwalda (dále VŽKG) vzešla výzkumná práce *Balistická měření magnetických vlastností speciálních ocelí a železa pro jádra telefonních relé* (1953).⁶³¹ Značného významu dosáhly jeho návrhy týkající se zamezení selhávek při odpalování náloží v hloubeních, ve vlhku a mokru (1953). Jednalo se o: *Isolační rychlospojky palníků*,⁶³² které se osvědčily např. v OKR nebo při stavbě přehrady Lipno; Výzkum řízeného odpalu při ražení důlních chodeb a překopů; Přístroj pro odpalování ze sítě pro prostory se stupněm nebezpečí 0–1 (1953, MPE a OKD) a přístroj pro odpalování ze sítě pro prostory se stupněm nebezpečí 2 (1954, MPE a OKD),⁶³³ za který získal první cenu (2000 Kčs)⁶³⁴ v soutěži zlepšovacích námětů VOKD; Zdokonalení vícenásobného registračního přístroje pro dálkové měření fyzikálních veličin s přídavným zařízením pro samočinné hlášení překročení maxima (1954, MPE).⁶³⁵ Speciální defibrilátor pro operace srdce, pro chirurgické oddělení Okresního ústavu národního zdraví v Ostravě (1955);⁶³⁶ Radioaktivní karotáž, sestrojení doplňkové aparatury jako příslušenství sovětského karotážního vozu (1955).⁶³⁷ Radioaktivní karotáž, při níž byla vyřešena dálková indikace radioaktivního záření pomocí Geiger-Müllerovy trubice (1955); Kontrola tlaku plynů pro pražský smíchovský pivovar (1958);⁶³⁸ Použití hydromechanizace při těžení a dopravě rozvaliny (Calofrig,

⁶²⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplňk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost výzkumná*; Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae (30. března 1954)*; Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Osobní/služební výkaz: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, Curriculum vitae (15. ledna 1961)*.

⁶³⁰ FOLTA, J. (ed.), *Studie*, s. 85–86, 172–174.

⁶³¹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplňk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost výzkumná*; Tamtéž, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae (30. března 1954)*; Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Osobní/služební výkaz: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, Curriculum vitae (15. ledna 1961)*.

⁶³² Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplňk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost zlepšovatelská*; Tamtéž, Vítězslav Vavřín, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae (30. března 1954)*.

⁶³³ Tamtéž.

⁶³⁴ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae (20. června 1957)*.

⁶³⁵ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Doplňk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost zlepšovatelská*; Tamtéž, složka Ing. Vavřín Vítězslav, *Curriculum vitae (30. března 1954)*.

⁶³⁶ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae (20. června 1957)*; Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová): Podle sdělení L. Sulitkové prováděl její otec v 50. letech medicínský výzkum v laboratořích nedaleko náměstí Msgre. Šrámka v Moravské Ostravě.

⁶³⁷ Tamtéž, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae (20. června 1957)*.

⁶³⁸ Tamtéž.

1959, ve spolupráci s Jaroslavem Riedlem); Stoličkové stožáry (Calofrig, 1960);⁶³⁹ Kompensace účinků statickými kondensátory (Calofrig, 1961);⁶⁴⁰ Rozvod křemelínové emulze (Calofrig, 1961);⁶⁴¹ Automatická regulace odběru elektrické energie (České závody motocyklové, n. p., Strakonice, 1964);⁶⁴² Štěrbínová pec s automatickým posuvem zboží v periodickém vzorci (1966, patentní návrh)⁶⁴³ a řada dalších.

5.4.3.2 *Patenty*

V. Vavřínovi bylo uděleno několik patentů: V roce 1965 získal patent č. 116048, *Způsob automatické signalisace blízkosti vysokého napětí*.⁶⁴⁴ Vynález bylo možné použít v různých obměnách k ochraně osob a věcí před nebezpečným přiblížením se k vodičům vysokého napětí. Do té doby se problém řešil pouze bezpečnostními předpisy, podle kterých bylo potřeba při práci např. bagru či jiného stroje v blízkosti vysokého napětí přivolat zástupce Rozvodných závodů, který odpojil úsek elektrického vedení nebo zajistil odborný dozor. Při opomenutí výstrahy a předpisů neexistovala automatická signalizace nebo pojistné zařízení, které by při bezprostředním nebezpečí upozornilo řidiče stroje na blízkost vedení vysokého napětí, a mohlo dojít ke smrtelnému úrazu. Navrhované řešení včas upozorňovalo řidiče na blízkost vysokého napětí světelným a zvukovým signálem.

V roce 1968 byl V. Vavřínovi udělen patent č. 126487, *Způsob a štěrbinová pec na výpal mosaiky*.⁶⁴⁵ Zařízení mělo automatický posuv vsázky a pracovalo automaticky bez obsluhy. Novinkou byl posuv zboží probíhající na periodicky vytvářeném polštáři. Dříve bylo zboží trvale nadnášeno proudem horkého vzduchu. Díky zařízení V. Vavřína odpadaly ztráty tepla ohřevem pomocného materiálu a ty, které nastávaly při výpalu v trvalém vznosu, a nebyl potřeba speciální ventilátor na vysoké teploty.

V roce 1970 obdržel V. Vavřín ve spolupráci s Ing. Jiřím Kucharem,⁶⁴⁶ Ing. Luděkem Podešvou⁶⁴⁷ a Ing. Janem Kusákem⁶⁴⁸ patent č. 139133, *Brokový raketový náboj*.⁶⁴⁹

⁶³⁹ Tamtéž.

⁶⁴⁰ Tamtéž.

⁶⁴¹ Tamtéž.

⁶⁴² Tamtéž.

⁶⁴³ Tamtéž.

⁶⁴⁴ *Patentový spis č. 116048: Způsob automatické signalisace blízkosti vysokého napětí* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/116/116048.pdf> [cit. 2020-03-22].

⁶⁴⁵ *Patentový spis č. 126487: Způsob a štěrbinová pec na výpal mosaiky* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/126/126487.pdf> [cit. 2020-03-22].

⁶⁴⁶ Datum narození ani úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

⁶⁴⁷ Datum narození ani úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

Předmětem vynálezu byl raketový náboj nesoucí brokovou náplň, určený pro lovecké a sportovní střelné zbraně. Do té doby používané náboje klasických konstrukcí způsobovaly při výstřelu velký hluk, zpětný ráz a účinná délka střelby byla malá. Tyto vlastnosti nebylo možné odstranit, jelikož vyplývaly z konstrukce náboje a jeho způsobu odpalování. Hluk a zpětný ráz bylo možné odstranit raketovými náboji. Raketové náboje se musely ale upravovat pro použití u loveckých a střelných zbraní. Dalšími výhodami bylo použití broků v raketových nábojích a způsob vymetení broků z náboje. Bylo možné zvýšit dálku účinné střelby a zároveň pravděpodobnost zásahu, a to díky tomu, že vymetení broků a jejich rozptyl nastávaly až po dohoření pohonné hmoty. Uspořádání výfukových kanálů po obvodě brokového raketového náboje zaručovalo stabilní let bez kývání. Zbraň byla lehčí, protože hlaveň nemusela být dimenzována na velký tlak. Raketové náboje mohly být použity při plnění menšími broky pro odstřel drobnější zvěře nebo při plnění většími broky pro odstřel větší zvěře. V armádě mohly být použity ke stejným účelům, k jakým se používaly automatické malorážkové zbraně.

V roce 1973 získali s Ing. Jiřím Burešem⁶⁴⁸ patent č. 148333, *Způsob a zařízení magnetovibračního omílání*.⁶⁴⁹ Vynález se týkal omílání kovových součástek a předmětů. Podstata vynálezu spočívala v tom, že na omílané součásti v abrazivní náplni omílacího bubnu se během omílání působilo odstředivými silami v magnetickém poli. V omílacím bubnu působícím jako plášť odstředivky byl podélně uložen budič magnetického pole, na němž byla otočně uložena šroubovice. Plášť omílacího bubnu byl kónického tvaru. Odstředivým omíláním v magnetickém poli se podle vynálezu průběh omílání podstatně urychlil. Patentový spis uvádím v závěrečných přílohách.

Zařízení pro bezkontaktní dálkové měření teplot předmětů byl poslední patent, který získal. Spolupracoval na něm s Ing. Vlastimilem Medkem⁶⁵⁰ a byl jim udělen v roce 1981 pod číslem 186903.⁶⁵¹ V průmyslové praxi se do té doby nejběžněji používaly pro měření teplot předmětů termočlánky nebo odporové pyrometry

⁶⁴⁸ Datum narození ani úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

⁶⁴⁹ *Patentový spis č. 139133: Brokový raketový náboj* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/139/139133.pdf> [cit. 2020-03-22].

⁶⁵⁰ Datum narození ani úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

⁶⁵¹ *Patentový spis č. 148333: Způsob a zařízení magnetovibračního omílání* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/148/148333.pdf> [cit. 2020-03-22].

⁶⁵² Datum narození ani úmrtí se nepodařilo dohledat v běžně dostupných zdrojích.

⁶⁵³ *Patentový spis č. 186903: Zařízení pro bezkontaktní dálkové měření teplot předmětů* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/186/186903.pdf> [cit. 2020-03-22].

umožňující měření předmětů v klidu, ojedinele v pohybu. Pro bezdrátové měření nehybných předmětů se používaly optické nebo radiální pyrometry, které byly méně přesné. Nedaly se ale použít pro plynulé sledování teploty pohybujícího se předmětu a nebylo možné je použít pro sledování teploty neviditelného nebo velice vzdáleného objektu. Vynález naproti tomu vykazoval všestrannou použitelnost a umožňoval měřit teplotu vzdálených a neviditelných předmětů bez ohledu na to, zda jsou v pohybu, či nikoliv.

5.4.4 Publikační činnost jako odraz celoživotní práce

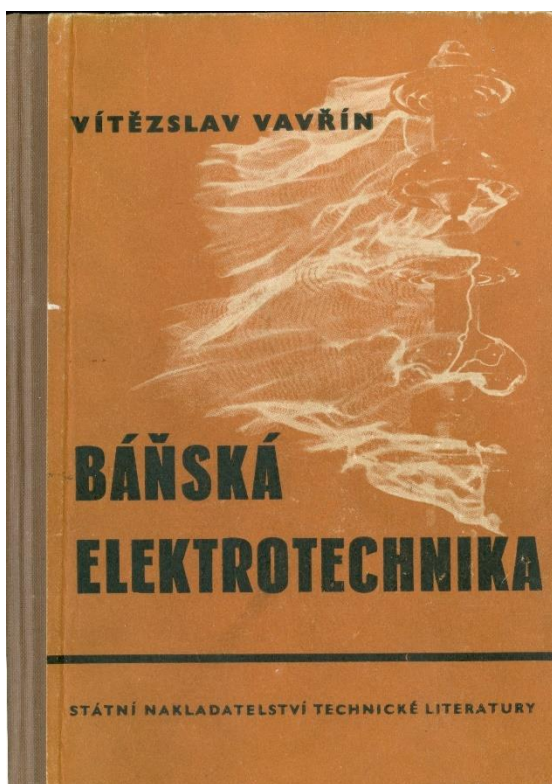
V. Vavřín zpracoval celostátní učebnici (skripta) pro vysoké školy *Báňská elektrotechnika: Obecná část*,⁶⁵⁴ která obsahovala obecnou elektrotechniku se zvláštním zřetelem k hornictví. Stala se prvním dílem souborné práce *Báňská elektrotechnika* obsahující fyzikální základy a elektrické stroje (zdroje a měniče elektrické energie, elektrické motory). Součástí byly praktické pokyny k údržbě elektrických strojů, k vyhledávání závad a k jejich opravám, pokyny pro provozáře a údržbáře. Text byl doprovázen obrázky, schémata a početnými příklady. U čtenářů, kteří učebnici hojně vyhledávali, se předpokládaly znalosti fyziky v rozsahu přednášek na VŠB. Učebnice měla pomoci s přípravou na studium speciální elektrotechniky. Podle předních odborníků elektrotechniky první poloviny 50. let 20. století (např. doc. Františka Riegra /1904–1986/ z Ústavu elektrotechniky slabých proudů při ČVUT v Praze; Ing. dr. tech. Ludovíta Kneppa, DrSc., /1903–1983/,⁶⁵⁵ z katedry teoretické a experimentální elektrotechniky ze Slovenské vysoké školy technické v Bratislavě) vyhovovala po stránce obsahové, vědecké i moderním pojetí látky a svědčila o Vavřínově profesní vyspělosti. V. Vavřín se snažil předávat témata srozumitelně, kladl důraz na podstatu problému, popularizační formou vysvětloval složité fyzikální pochody. Paradoxem zůstává, že popularizační formu učebnice, která byla vybrána s ohledem na studenty, kteří neměli elektrotechniku jako hlavní předmět, musel obhajovat v roce 1958 při rozvázání pracovního poměru na VŠB. Podle Vavřínových slov jedinou nepříznivou recenzi o jeho učebnici napsal Ing. Filip Milinovský (1886–1958)⁶⁵⁶ v časopise *Elektrotechnik* v roce 1953, jemuž se zdála příliš populární a málo teoretická, vhodná

⁶⁵⁴ VAVŘÍN, Vítězslav, *Báňská elektrotechnika: Obecná část*. Praha, 1953.

⁶⁵⁵ MALÍŠEK, Vladimír. Několikanásobné jubileum Laboratoře optiky. *Upol.cz* [online]. Dostupné z: <https://jointlab.upol.cz/jlo/cs/content/nekolikanasobne-jubileum-laboratore-optiky> [cit. 2020-03-30].

⁶⁵⁶ Pedagog na průmyslových školách, zabýval se elektrotechnikou, radiokomunikací a malířskou technikou.

spíše pro odborné školy nižšího stupně. Žádnou věcnou chybu recenzent učebnici nevytknul.

Ilustrace 33: Obálka celostátní vysokoškolské učebnice *Báňská elektrotechnika*, která se stala předmětem kritiky v procesu s V. Vavřínem na konci 50. let 20. století⁶⁵⁷

Následovaly učební texty *Hornická elektrotechnika I.: Těžní stroje*⁶⁵⁸ (1953), *Hornická elektrotechnika II.: Elektrizace dolů* (1955),⁶⁵⁹ *Hutnická elektrotechnika*⁶⁶⁰ (1952, 1955) a pro fakultu báňského strojnictví na VŠB vydal *Úpravnickou elektrotechniku*⁶⁶¹ (1952, 1956). Z výše uvedených prací a nových témat (elektrizace povrchových dolů, ventilátory, kompresory, čerpadla aj.) chtěl vytvořit soubornou hornicko-hutnickou učebnici.

K šíření nových vědeckých poznatků a jejich propagaci sloužily V. Vavřínovi obecnější i specializované časopisy: kromě již zmiňovaných hesel pro *Technický slovník naučný Teyssler-Kotyška* přispíval v letech 1934–1940 do časopisu *Vynálezy a pokroky*

⁶⁵⁷ VAVŘÍN, Vítězslav, *Báňská elektrotechnika: Obecná část*. Praha, 1953.

⁶⁵⁸ Týž, *Hornická elektrotechnika: Těžní stroje*. Ostrava, 1953.

⁶⁵⁹ Týž, *Hornická elektrotechnika II.: Elektrizace dolů*. Ostrava, 1955.

⁶⁶⁰ Týž, *Hutnická elektrotechnika*. Ostrava, 1952.

⁶⁶¹ Týž, *Úpravnická elektrotechnika*. Ostrava, 1952.

a *Domácí dílna*, v nichž vydal sérii článků pojednávajících o časoměřičství. Např.: Vývoj hodin od vodních až po krystalem řízené; Návod k sestrojení synchronních a autosynchronních hodinových strojů pro elektrické hodiny a pomocné časové spínače aj.⁶⁶² Kromě drobnější publikační činnosti především v mladoboleslavských denících a novinách přispíval s elektrotechnickou tematikou do časopisů *Elektrotechnický obzor*, *Elektrotechnický obzor slovenský*, *Slaboproudý obzor*, *Uhlí a rudy*, *Přírodovědecký sborník ostravského kraje* aj.

Z posuzovaných děl k jeho docentuře a profesuře mohu jmenovat např.: *Výboj v trubici se studenou kathodou*,⁶⁶³ kde porovnává mechaniku vedení elektrického proudu ve výbojových trubiciích se žhavou a studenou katodou; *Nedostatky našich názorů a vědomostí o elektřině*⁶⁶⁴ z roku 1944, ve které se spolu s Janem Hlávkou (1909–1989)⁶⁶⁵ zabývali vztahem mezi hmotou a elektřinou, rozdílly mezi vědami duchovními a technickými a přehledem teorií o elektřině. Poukázali na rozpory v jednotlivých teoriích a přišli k názoru, že teoretické vědomosti o elektřině jsou nedokonalé a vývoj v tomto směru je neukončený. Dalším dílem posuzovaným k jeho docentuře a profesuře je *Proč Německo válku prohrálo?*,⁶⁶⁶ což byla popularizační kompilační práce sestavená pravděpodobně z článků uveřejněných v zahraničních časopisech ihned po skončení druhé světové války. Stat' byla věnována navigačním a zaměřovacím přístrojům pro lodní a elektrickou dopravu. Popisoval v ní technické novinky použité v druhé světové válce u spojenecké armády, které výrazně pomohly k prohře Německa. Např. měření vzdáleností pomocí ultrazvuku, historie a princip radaru, vytváření stínových obrazů předmětů za jakýchkoliv povětrnostních podmínek radarem, popis magnetronu jako podstatné součástky vysílače radaru. V roce 1957 čítal seznam jeho publikovaných textů⁶⁶⁷ více než 60 položek.⁶⁶⁸

⁶⁶² Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín, spis profesorského řízení, *Činnost publikační doc. Dr. Ing. Vítězslava Vavřína*.

⁶⁶³ VAVŘÍN, Vítězslav. Výboj v trubici se studenou kathodou. *Slaboproudý obzor*. 1946, roč. 7, č. 3–4.

⁶⁶⁴ VAVŘÍN, Vítězslav a Jan HLÁVKA. Nedostatky našich názorů a vědomostí o elektřině. *Elektrotechnický obzor*. 1944, č. 9.

⁶⁶⁵ Prof. Ing. Dr. Jan Hlávka, DrSc., pracoval v Elektrotechnickém ústavu ČSAV. Zakladatel oboru teoretická elektrotechnika na Vysoké škole strojní a elektrotechnické v Plzni.

⁶⁶⁶ VAVŘÍN, Vítězslav. Proč Německo válku prohrálo. *Slaboproudý obzor*. 1946, roč. 7, č. 1–2.

⁶⁶⁷ **Bibl.** (výběr): *Hornická elektrotechnika II. – Rozvod elektřiny v dole*. Ostrava, 1955; *Obecná elektrotechnika*. Ostrava, 1949 (2. vyd. 1950, 3. vyd. 1952); *Zajímavosti z radiotechniky*. Praha, 1946; VAVŘÍN, Vítězslav a KANZUCKY. *Technico provozní předpisy pro ostravsko-karvinský revír*. 1955; Z časopiseckých a sborníkových příspěvků můžeme jmenovat: Geofyzikální souprava s velkým hloubkovým dosahem pro poměry ostravského kraje a pobeskydí. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*, řada geologie, roč. II, 1956, č. 3, s. 55; Mžíkové palníky při milisekundovém odpalování. *Uhlí*, sv. V, 1955, č. 8, s. 270; Prof. Ing. Dr. Václav Vavřínek Pošík, život a dílo. Nekrolog. *Elektrotechnický obzor*, 1952, č. 8, s. 1; Selhávky palníků při hloubení. *Uhlí*, 1954, č. 2; Recenze knihy Jiřího Hruší (pracoval v ČKD Praha a ve VÚSE Běchovice, vynikl ve vývoji elektrických pohonů.) Elektrický pohon těžných strojů. *Uhlí*, sv. VI, 1956, č. 10, s. 355.

⁶⁶⁸ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Curriculum vitae* (20. června 1957); FOLTA, J. (ed.), *Studie*, s. 810.

5.4.5 Ze soukromého života

Dcera V. Vavřína, L. Sulitková, charakterizovala⁶⁶⁹ svého otce jako velice pořádného estéta, maximalistu v požadavcích na sebe i druhé, trpělivého a společenského. Dále byl dle ní znalcem Bible, orientálních filozofií, humanitních a přírodních věd. Byl zručný na manuální práci. K jeho největším zájmům patřilo sběratelství a opravy především starožitných hodin, ale zároveň i mechanických hodin (od náramkových po kostelní), včetně kukačkových.⁶⁷⁰ Sbíral a opravoval hřebenové hrací strojky. Byl dobrým houslistou. V domácnosti si potrpěl na dobově nejmodernější elektroniku (rádia, TV aparáty ad.). Mezi jeho přátele z OKD, VŠB, Borovan aj., se kterými udržoval dlouholetý kontakt osobní nebo korespondenční, patřili mimo jiné F. Čechura, V. V. Pošík, asistent K. Tajrych, zřízenec Dřízga ad.

⁶⁶⁹ Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

⁶⁷⁰ O jeho zájmu o hodiny svědčí série článků s touto tematikou, které zmiňuji v subkapitole 5.4.4.

5.5 Vladimír Chůra

5.5.1 Studium a praxe před nástupem na VŠB

Vladimír Chůra se narodil 19. září 1922 v Rimavské Sobotě (Slovensko) v rodině zeměměřičského inženýra Jaroslava Chůry (1886–1959), státního úředníka na Slovensku, a jeho ženy Hermíny, roz. Kněževičové (1891–1973), dcery bosenského maloobchodníka, která byla v domácnosti. Měl sestru Zdenku, prov. Kubíčkovou (nar. 1921), poštovní úřednici.

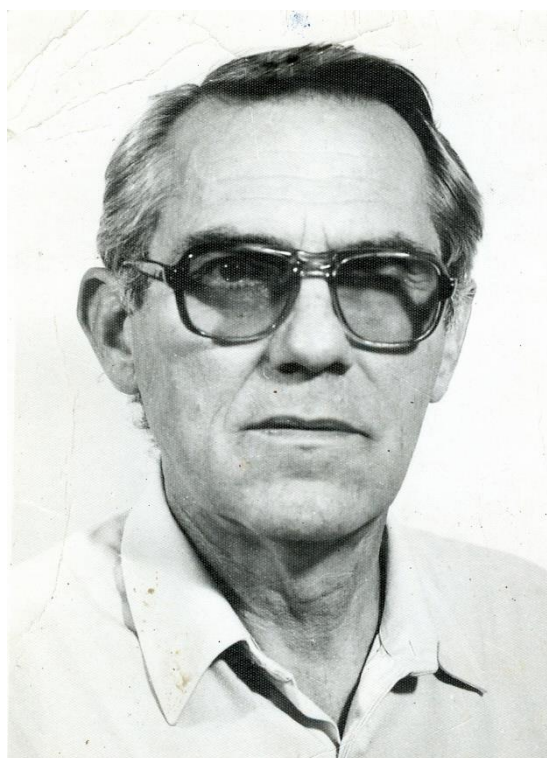
V. Chůra po čtyřleté školní docházce do národní (obecné) školy v Žilině nastoupil v roce 1932 na reálné gymnázium v Žilině a maturitu složil v roce 1939 v Bratislavě. Následoval dvouletý elektrotechnický abiturientský kurz na vyšší průmyslové škole (v roce 1941 ukončil maturitou) a jednoletý abiturientský kurz na obchodní akademii (v roce 1942 ukončil maturitou). První zaměstnání jako praktikant získal v srpnu 1942 v Českomoravské dopravní, a. s., kde zůstal do listopadu 1942. Od 4. prosince 1942 do 14. dubna 1945 byl totálně nasazen jako konstruktér v Ingenieurbüro H. Oberdörfer a u Telefunken v Berlíně. V roce 1945 se účastnil odzbrojování Němců při Pražském povstání. Vysokou školu absolvoval na ČVUT v Praze pro obor silnoproudá elektrotechnika, kde nastoupil již v roce 1939. První státní zkoušku vykonal v roce 1946 a druhou o rok později. Mezi červnem a zářím 1948 absolvoval vojenskou službu. Od 1. října 1947 do 30. září 1949 nastoupil jako asistent u J. Řezníčka na Ústavu výroby a rozvodu elektrické energie⁶⁷¹ ČVUT v Praze, kde vedl laboratorní a konstruktivní cvičení z výroby a rozvodu elektrické energie, a zabýval se technikou vysokého napětí. Vědecká hodnost CSc. mu byla udělena na ČVUT v Praze v roce 1949. Od 17. října 1949 byl zaměstnán necelý rok (do 30. června 1950) ve Výzkumném ústavu těžkého strojírenství v Praze. Poté nastoupil jako vědecký pracovník do VÚSE v Praze-Běchovicích, kde zůstal do 17. října 1954. Zároveň v červenci 1950 zahájil interní aspiranturu v Ústředí výzkumu a technického rozvoje⁶⁷² v Praze, kterou dokončil aspirantským minimem pod vedením B. Hellera v roce 1953.

⁶⁷¹ Dnešní katedra elektroenergetiky na fakultě elektrotechnické ČVUT v Praze.

⁶⁷² Ústřední úřad sloužící jako jednotná organizace výzkumnictví a technického rozvoje.

Ilustrace 34: Ing. Vladimír Chůra⁶⁷³

Ilustrace 35: Profesor Vladimír Chůra⁶⁷⁴

5.5.2 Katedra elektrotechniky VŠB pod vedením V. Chůry

Od školního roku 1954–1955 byly v rámci přestavby školy zavedeny mimořádné formy studia, které vedly ke zvýšení počtu studentů.⁶⁷⁵ V jednom školním roce probíhala výuka stejného předmětu současně pro dva ročníky. Určitou roli sehrály i bezpečnostní předpisy pro provoz elektrotechnických laboratoří s omezeným počtem posluchačů, kteří ve cvičení připadli na jednoho vyučujícího. Proto měli pedagogové na katedrách velký pedagogický úvazek a situace musela být vyřešena přijetím externích elektrotechniků z praxe. Díky externistům získali studenti bezprostřední zkušenosti z průmyslu a byli seznámeni s praktickými provozními problémy. S poklesem zájmu o mimořádné formy studia na konci 60. let zanikla potřeba externích vyučujících.⁶⁷⁶ Na samotném konci 50. let bylo ujednáno, aby byla mimoškolní spolupráce s praxí pracovníků jednotlivých kateder schvalována VŠB. Schvalování mělo zabránit časové vyčerpání pedagogů a zajistit řádný chod výuky.

⁶⁷³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vladimír Chůra, spis profesorského řízení.

⁶⁷⁴ Archiv VŠB-TUO.

⁶⁷⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická.*

⁶⁷⁶ *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 3–4: V podkladech bylo uvedeno, že v letech 1962–1965 dosáhl počet posluchačů na všech fakultách a ve všech formách studia, pro něž byla katedrou zajišťovaná výuka elektrotechniky v jednom školním roce, počtu přibližně 850 studentů. V letech 1954–1969 se vystřídal na katedře 47 externích pracovníků a 15 z nich strávilo na škole alespoň tři roky.

V. Chůra byl od 12. dubna 1954, kdy čerpal mimořádnou dovolenou ve VÚSE, přijat jako odborný asistent pro obor elektrotechnika na katedru elektrotechniky na VŠB. Škola tehdy naléhavě potřebovala odborníky a V. Vavřín žádal jeho přijetí. Pracovní poměr byl ukončen již 15. září téhož roku kvůli neshodám s vedoucím katedry V. Vavřínem.⁶⁷⁷ Ve školním roce 1955–1956 působil na VŠB pouze jako externista, kde přednášel obecnou elektrotechniku tři hodiny týdně pro třetí ročník večerního studia.

Jako první aspirant z oboru elektrotechniky v Československé socialistické republice (dále ČSSR) obhájil v roce 1956 kandidátskou disertační práci v Ústavu elektrických strojů ČSAV v Praze. V období od 18. října 1954 do 30. dubna 1957 se stal projektantem Hutního projektu Ostrava, kde se začal zabývat průmyslovou elektrotechnikou (hutnická elektrotechnika, vedoucí projekční skupiny elektrické instalace vysokých pecí), ovšem zároveň zde postrádal dostatek prostoru pro vědeckou práci, jelikož se jednalo o projekční institut. Z Hutního projektu byl k 1. květnu 1957 povolán na VŠB, kde byl ustanoven zástupcem docenta pro obor obecné elektrotechniky na fakultě báňského strojnictví. Od tohoto roku se stal vedoucím ústavu elektrotechniky za propuštěného V. Vavřína. Přednášel obecnou elektrotechniku a elektrická zařízení hutí. Ve školním roce 1958–1959 měl ústav elektrotechniky tři pracoviště elektrotechniky: obecné, hornické a hutnické. Personální obsazení tvořili včetně V. Chůry odborní asistenti Jaroslav Kittrich a Jan Šoch, asistent Jaroslav Burý a sedm externistů, mezi nimiž se objevují budoucí stálí pedagogičtí pracovníci VŠB Jan Šoral a Svetozár Keppert. Srovnání učebních plánů jednotlivých fakult se zaměřením na

⁶⁷⁷ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis), *Dopis V. Chůry rektorátu VŠB (31. srpna 1954)*: „Ježto již uplynuly více než dva měsíce od té doby, kdy jsem zaslal rektorátu VŠB a strojnickému děkanátu VŠB své prohlášení a ježto doposud nejsou žádné známky toho, že by VŠB poskytla nebo se snažila poskytnout panu Dr. Vavřínovi příležitost odvolat nepravdivé pomluvy, které o mně veřejně a oficiálně rozšiřoval, sděluji: Trvám co nejrozhodněji na tom, aby pan Dr. Vavřín odvolal pomluvy, které o mně roznášel a to veřejně a oficiálně. Předpokládám samozřejmě, že po tomto odvolání revidují orgány VŠB své rozhodnutí, týkající se vnuceného mi rozvázání pracovního poměru. Nedá-li VŠB panu Dr. Vavřínovi do 18. září 1954 příležitost odvolat své nepravdivé pomluvy, podám stížnost na nejvyšší státní orgány a zároveň dám k dispozici Rudému Právu veškerý materiál, který o této skandální historce mám. Neodvolá-li pan Dr. Vavřín nepravdivé pomluvy, které o mně rozšiřoval, dám ho soudně stíhat. Ing. Vladimír Chůra.“

A také: *Tamtéž, Zápis šetření případu Dr. Ing. Vavřín – odb. asist. Ing. Chůra (16. září 1954)*: Ze zápisu celého šetření vyplynulo, že důvodem k napjatému poměru mezi oběma zúčastněnými bylo nepochopení situace na katedře elektrotechniky: „Škola, jsoucí ve stadiu budování a ještě k tomu při závěru školního roku vyžaduje totiž pod tíhou zvýšených úkolů, pomoc všech příslušníků katedry. S. Ing. Chůra od začátku svého nastoupení na katedru nebyl rozhodně, jak sám přiznává, přetěžován prací pro školu, naopak bylo mu vedoucím katedry umožněno, věnovat se s větší mírou své vědecké práci. Důvodem rozporu mezi Dr. Vavřínem a Ing. Chůrou bylo odmítnutí kreslení obrázků a zúčastnění se asistence a zkoušek. Omluva Ing. Chůry, která následovala, nevyzněla však smířlivě, nýbrž vyústila v další netaktní chování vůči představenému. Komise se domnívá, že vznik rozporů lze přisuzovati nervovému stavu Ing. Chůry, který sám tento stav přiznává. Rodinné poměry, bytová situace a nejistota v uplatnění svých aspirantských vědomostí, jeho zdravotní stav ještě zhoršují. K požadavku Ing. Chůry, aby Dr. Ing. Vavřín odvolal pomluvy, které veřejně a oficiálně rozšiřoval, komise odmítá, kvalifikací výroku Dr. Vavřína Ing. Chůrou jako veřejné a oficiální pomluvy, jelikož Dr. Vavřín o nich hovořil důvěrně na fakultní radě. Ježto z výpovědi asist. Ing. Tajrycha nevyplývá, že ve všech případech šlo o odmítnutí úkolů daných Dr. Vavřínem, nýbrž pouze o jejich nesplnění, dochází komise k názoru, že postup Dr. Vavřína byl z hlediska vedoucího katedry oprávněný, ježto Ing. Chůra své zaměstnání na katedře považoval pouze za přechodné a z toho důvodu nesnažil se býti platnou silou při plnění školských nárazových úkolů. Podepsaní: Dr. Kotta v. r. pplk. Mihalíček v. r., prof. Kaňkovský v. r.“

výuku elektrotechniky ve studijních letech 1955–1956 a 1958–1959 uvádím v příloze.⁶⁷⁸

V rámci změn v organizační struktuře VŠB byla 1. května 1959 zřízená samostatná katedra elektrotechniky. Jejím tajemníkem se stal odborný asistent Vladimír Pelánek, přibyl nový asistent Jaroslav Urbánek, o externistech se ze studijního programu nedozvídáme. Katedra pod vedením V. Chůry vedla výuku v předmětech obecná elektrotechnika; elektrotechnika obecná a hornická; hornická elektrotechnika; hutnická elektrotechnika; elektrická zařízení hutí; elektrické rozvody a pohony; slaboproudá elektrotechnika. V. Chůra v roce 1960 obhájil habilitační práci a 1. května 1961 se stal docentem pro obor obecná elektrotechnika. Od letního semestru 1960–1961 přednášel hutnickou elektrotechniku. Ve školním roce 1960–1961 se na pozici tajemníka vystřídal J. Kittrich, členy katedry zůstali V. Pelánek, J. Burý (pouze do tohoto školního roku) a J. Urbánek (pouze do školního roku 1962–1963).⁶⁷⁹ Ze studijního programu pro tento školní rok se dozvídáme charakteristiku specializace Důlní strojnictví a elektrifikace, která se ale příliš nelišila od dřívější specializace Důlní strojnictví, mechanisace a elektrifikace.⁶⁸⁰ Ve školním roce 1961–1962 se již nevyučovaly předměty s názvem Elektrické rozvody a pohony a Slaboproudá elektrotechnika. Nově na katedře začali pracovat odborný asistent Jan Šoral a docent Svetozár Keppert.⁶⁸¹ V následujícím školním roce na katedře přibyl odborný asistent Vladimír Homa. Došlo k úpravě stávajících předmětů: elektrotechnika; elektrická zařízení v hornictví; elektrická zařízení v hutích; obecná a hornická elektrotechnika (sloučené); opětovně se vyučovaly elektrické pohony.⁶⁸²

Ve školním roce 1963–1964 byla katedra elektrotechniky rozdělena zaprvé na ústav obecné elektrotechniky a průmyslové elektroniky (pod vedením V. Chůry s pedagogickými pracovníky V. Homou a V. Pelánkem) a zadruhé na ústav hornické

⁶⁷⁸ *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1958–1959).

⁶⁷⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vladimír Chůra, spis habilitačního a profesorského řízení; Tamtéž, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis); *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní roky 1960–1964).

⁶⁸⁰ *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1960–1961): Podle charakteristiky specializace Důlní strojnictví a elektrifikace měl mít absolvent teoretické základy strojního inženýra rozšířené o speciální státě z hornické technologie a ekonomiky a znalostí podmínek nasazení i konstrukce strojů v jednotlivých hornických provozech. Náplní jeho práce mohly být návrhy a konstrukce strojů a celých zařízení, řešení úkolů mechanizace a elektrifikace dolů, úkoly automatizace a úkoly spojené s projektováním komplexních hornických závodů. Absolvent mohl být zaměstnán jako konstruktér, návrhář a projektant ve výrobních závodech hornických zařízení a projekčních ústavech, jako vedoucí strojního provozu a údržby, jako mechanizátor a provozní technik v hornických provozech, v útvech hlavního mechanika, v řídicích orgánech hornických závodů a ve výzkumných ústavech hornického průmyslu.

⁶⁸¹ *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1961–1962).

⁶⁸² *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1962–1963).

a hutnické elektrotechniky (pod vedením S. Kepperta s pedagogickými pracovníky J. Šoralem a J. Kittrichem). Na obou ústavech pracovali externisté. První ústav vedl výuku předmětu elektrotechnika, druhý ústav vedl předměty elektrotechnika, elektrická zařízení v hornictví, elektrická zařízení v hutích. Tento stav zůstal stejný i v dalším školním roce.⁶⁸³ Díky tomuto rozčlenění se činnosti rozdělily mezi jednotlivé pracovníky katedry, kterým se zúžil obor působnosti.⁶⁸⁴ V. Chůra zaměřil pedagogickou a vědecko-výzkumnou činnost především na hutě a doly, se kterými spolupracoval mimo jiné i na vypracování skript pro hutnickou elektrotechniku. V první polovině 60. let 20. stol. patřilo jeho odborné zaměření k superpreferovaným oborům a od toho se odvíjelo i jeho platové zařazení. Ve školním roce 1965–1966 došlo k jediné změně na prvním ústavu: v personálním obsazení dalšího odborného asistenta Rudolfa Boczka. Tento stav pak vydržel ještě následující školní rok.⁶⁸⁵

Ve školním roce 1967–1968 se stal novým tajemníkem V. Homa. Na ústavu obecné elektrotechniky a průmyslové elektroniky zůstalo personální obsazení stejné jako v předchozích letech, ale na ústavu hornické a hutnické elektrotechniky pracovali pod vedením S. Kepperta odborní asistenti Zdeněk Hradílek, Vladimír Meduna a Jan Šoral.⁶⁸⁶ Doplním, že v roce 1967 bylo na katedře elektrotechniky evidováno dvanáct externích pracovníků a čtyři vědecko-výzkumní pracovníci a odborní techničtí zaměstnanci.⁶⁸⁷ Rovněž byl zaveden nový předmět Elektrotechnika výrobních strojů (v učebních plánech jako Elektrotechnika III). „*Prostřednictvím tohoto předmětu měli být posluchači dalšího nově zavedeného oboru strojírenské technologie seznamováni s možnostmi, které elektrotechnika poskytuje při vyzbrojování a k řízení obráběcích strojů a ve formě zvláštních moderních metod obrábění, zahrnutých pod pojmem elektrofyzikální metody.*“⁶⁸⁸ Ve školním roce 1968–1969 se na katedře elektrotechniky nic nezměnilo.⁶⁸⁹ Ke změnám došlo v následujícím studijním roce 1969–1970. Jako adresa katedry je uváděna ulice Reální 5, Ostrava 1. Laboratoře zůstávaly na Slezské Ostravě. Vedoucím byl stále určený V. Chůra, tajemníkem Jan Šoral. Ústavy se svými vedoucími a předměty zůstaly stejné. Obměnili se ostatní zaměstnanci. Na ústavu

⁶⁸³ Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní roky 1963–1965); VRÁNA, V., Katedra, s. 11.

⁶⁸⁴ Podklady pro sborník k 30. výročí s. 4–5.

⁶⁸⁵ Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní roky 1965–1967).

⁶⁸⁶ Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní rok 1967–1968).

⁶⁸⁷ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1966, Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti za I. pol. 1967 na fakultě báňského strojírenství VŠB; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1967, Hodnocení plnění plánu vědecko-výzkumných úkolů.

⁶⁸⁸ Podklady pro sborník k 30. výročí, s. 5.

⁶⁸⁹ Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní rok 1968–1969).

obecné elektrotechniky a průmyslové elektroniky pracovali odborní asistenti Rudolf Boczek, V. Homa a Adéla Špiříková. Na ústavu hornické a hutnické elektrotechniky pracovali odborní asistenti T. Čermák, Z. Hradílek, Vladimír Meduna a J. Šoral.⁶⁹⁰

Z Chůrových deníkových záznamů je zřejmé, že v první polovině 60. let měl na katedře spory se svým kolegou Svetozárem Keppertem. Spory byly charakteru osobního a pracovního, například kvůli placeným konzultacím. Odráží se v nich i strach z politických procesů přelomu 50. a 60. let.⁶⁹¹

Jazykově nadaný V. Chůra (ovládal angličtinu, francouzštinu, němčinu, ruštinu a srbochorvatštinu) absolvoval několik zahraničních pobytů: V roce 1964 pobýval služebně dva týdny v NDR, v roce 1965 studijně tři měsíce v SSSR (vedením katedry elektrotechniky byl prozatím pověřen Radomil Kittrich.). Od 25. září 1969 do 27. října 1971 přednášel na MTC v Káhiře.⁶⁹² Na katedře jej zastupoval Svetozár Keppert.⁶⁹³ V rámci mezivládní dohody mezi SAR a ČSSR byl v konkurzu vybrán jako vedoucí tamější katedry teoretické elektrotechniky, elektrické měření a elektrické stroje. Přednášel předmět elektrické stroje a přístroje, v tamějších podmínkách napsal a vydal skripta *Electrical Machines*, vedl cvičení a vědeckou přípravu asistenta. Z Chůrových vzpomínek na pobyt jsou v deníkovém výpisu pouze krátké záznamy o trávení volného času, jména Arabů, které poznal, jména asistentů a jeho českých kolegů.⁶⁹⁴ S činností československých expertů byl na škole spjat její hlavní představitel, generálporučík dipl. Ing. Muhammad Ibrahim Hasan Salim, Ph.D. (nar. 1913), který stál v čele MTC od samého počátku, tedy od roku 1959. V roce 1971 mu československý velvyslanec v Egyptě předal Zlatou medaili za zásluhy o rozvoj přátelství a spolupráci s ČSSR.⁶⁹⁵

⁶⁹⁰ Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní rok 1969–1970).

⁶⁹¹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Osobní deníky Vladimíra Chůry – písemný výtah Světlany Chůrové zaslaný na VŠB-TUO v roce 2017: „3. 5. 1963, Keppert mne označuje za bezcharakterního člověka: Dnes jsem měl ostrý spor se Svetem. Řekl mi, že jsem bezcharakterní člověk, který je za peníze schopen všeho. Svet někdy básnický přehání a nemyslí to tak, jak to zní. A tak jsem nejprve jen mávl rukou. On však zarýval dále. Prý dávám placené konzultace před zkouškou, čili nechávám se podplácet. Je pravda, že takové konzultace po mně posluchači chtějí. Já jsem se v té věci obrátil na proděkana Kyselu a děkana Patrmana a požádal jsem, aby sami rozhodli, co mám dělat. Očekával jsem, že věc rozhodně zamítnou a já nebudu vypadat jako člověk, který se chce dělat důležitý. Ale oni ty konzultace schválili!! Předpokládám, že proto, že se jedná o posluchače, kteří mají silnou politickou oporu. Kromě toho je zde také otázka placených konzultací před zkouškou pro jakési tři funkcionáře KSČ, ke kterým mi dal přímo příkaz děkan.“

⁶⁹² VYHLÍDAL, Milan. Závěrečná fáze československého působení na MTC v Káhiře: Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1968–1977. s. 79–91 [online]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/079-091.pdf> [cit. 2020-09-11].

⁶⁹³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; Autoři publikace chybně uvádějí, že V. Chůra odešel v roce 1969 do VÚSE v Běchovicích a S. Keppert převzal vedení katedry až do roku 1977.

⁶⁹⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Osobní deníky Vladimíra Chůry – písemný výtah Světlany Chůrové zaslaný na VŠB-TUO v roce 2017: V. Chůra poznal a ve svých denících uváděl jména následujících Arabů (v neupravené podobě): *generál Nassar, pan Fahmy, pan Osman, rodina profesora Ezzata aj.*; K jeho asistentům patřili (v neupravené podobě): *Samir Wally, Mohamed Ali Sami, Nofal, Nabi, Essam*; Z českých kolegů: *Lubomír Veselý, Zdeněk Buřival*.

⁶⁹⁵ VYHLÍDAL, M., Závěrečná fáze.

Na začátku roku 1970 musel V. Chůra v Káhiře napsat své sebehodnocení, které v plném znění uvedl ve svém deníku. Vyplývá z něj jeho neutralita vůči tehdejšímu režimu a jeho případné další členství ve straně nechal na rozhodnutí příslušné komise.⁶⁹⁶ Z posudku V. Podhorného, děkana fakulty strojní, z března 1972 je zřejmé, že V. Chůra byl z KSČ vyškrtnut v roce 1970.⁶⁹⁷

V průběhu 60. a 70. let došlo na katedře elektrotechniky ještě za působení V. Chůry k důležitým změnám, které vyústily v roce 1977 ke vzniku fakulty strojní a elektrotechnické: v 60. letech se začala na VŠB projevovat snaha vybudovat z báňské školy technickou univerzitu a založit samostatnou fakultu elektrotechniky.⁶⁹⁸ Již v říjnu 1962 byl podle zápisu z kolegia rektora podán návrh na zřízení elektrotechnické fakulty.⁶⁹⁹ Proti založení fakulty se podle T. Čermáka argumentovalo tím, že „*Nemůžete mít elektrofakultu, protože nemáte profesory a nemůžete mít profesory, protože nemáte fakultu.*“⁷⁰⁰ Když měl být 1. července 1968 jmenován V. Chůra mimořádným profesorem pro obor silnoproudá elektrotechnika na tehdy nově přejmenované fakultě strojní, musela být jeho žádost přijata k vyřízení na fakultě elektrotechnické VUT v Brně. Na fakultě strojní VŠB totiž nebylo tehdy možné zahájit jmenovací řízení profesorem.⁷⁰¹

V roce 1970 došlo k novému přerozdělení katedry na ústavy: **ústav obecné elektrotechniky** (pod vedením S. Kepperta s pedagogickými pracovníky T. Čermákem, V. Homou, Z. Hradílkem, V. Medunou, P. Santariusem, J. Šoralem a A. Špiřikovou); **ústav teoretické elektrotechniky** (pod vedením V. Chůry, personální obsazení nebylo určeno); **ústav elektrických strojů a přístrojů** (pod vedením S. Kepperta, personální obsazení nebylo určeno). Byly zřízeny i dvě katedry v organizaci bez personálního obsazení: **katedra elektroenergetiky s ústavem přenosu a rozvodu elektrické energie a ústavem výroby a užití elektrické energie; katedra elektrických pohonů s ústavem elektrických pohonů a dráh a ústavem průmyslové elektroniky.**⁷⁰²

⁶⁹⁶ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Osobní deníky Vladimíra Chůry – písemný výtah Světlany Chůrové zaslaný na VŠB-TUO v roce 2017.

⁶⁹⁷ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis), *Posudek V. Podhorného na V. Chůru (31. března 1972)*.

⁶⁹⁸ Tamtéž, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011.

⁶⁹⁹ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 59.

⁷⁰⁰ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011.

⁷⁰¹ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Vladimír Chůra, spis habilitačního a profesorského řízení; Tamtéž, f. VŠB-TUO Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis).

⁷⁰² VRÁNA, V., *Katedra*, s. 11.

Ve školním roce 1969–1970 následovalo otevření prvního samostatného studijního oboru silnoproudá elektrotechnika. Výuka v něm byla zahájena od školního roku 1970–1971.⁷⁰³ Od zavedení oboru silnoproudá elektrotechnika se odvíjí dynamický rozvoj dalších elektrotechnických předmětů. V. Chůra pro posluchače silnoproudé elektrotechniky vedl výuku předmětu teoretická elektrotechnika. Krom toho zajišťoval výuku předmětu elektrotechnika II pro zaměření hornické stroje a mechanizace. Důvodů pro založení nového oboru bylo několik: prvním byl nedostatek inženýrů silnoproudé elektrotechniky v průmyslových podnicích severomoravského kraje. Druhým důvodem byly nedostatečné znalosti a přehled o specifickém prostředí a výrobních podmínkách v dolech a hutích u elektroinženýrů, kteří přicházeli do dolů a hutí z elektrotechnických fakult českých vysokých technických škol.⁷⁰⁴

Výuku zajišťoval minimální počet docentů a profesorů z VŠB, takže zpočátku dojížděli do Ostravy externisté z Brna a Prahy, které časem nahradili mladí lidé, kteří už měli za sebou aspiranturu. Zajišťování externistů měl na starost právě T. Čermák.⁷⁰⁵ Ve fondu Fakulty strojní jsou badatelům k dispozici materiály o působení těchto externistů na škole. Ke studiu bylo v prvním roce výuky přijato 40 studentů, z nichž v roce 1975 obor absolvovalo 28. V následujících letech se jejich počet zvyšoval. Do zahájení školního roku 1978–1979 odešlo do praxe 130 absolventů silnoproudé elektrotechniky. Učební plán byl pro 1.–4. semestr stejný jako u strojních oborů. Samostatný učební plán byl zpracován až pro 5.–10. semestr. Délka studia trvala pět let. Prvních pět semestrů učebního plánu pro silnoproudou elektrotechniku se stalo vzorem pro obor **Automatizované systémy řízení**, který přijal první studenty ve školním roce 1974–1975.⁷⁰⁶

V únoru 1973 byl V. Chůra hospitalizovaný na psychiatrické klinice v Praze a k 15. srpnu 1973 s ním byl po vzájemné dohodě ze zdravotních a politických důvodů rozvázán pracovní poměr ve smyslu § 28 odst. 2. zákona č. 19/1966 Sb. o vysokých

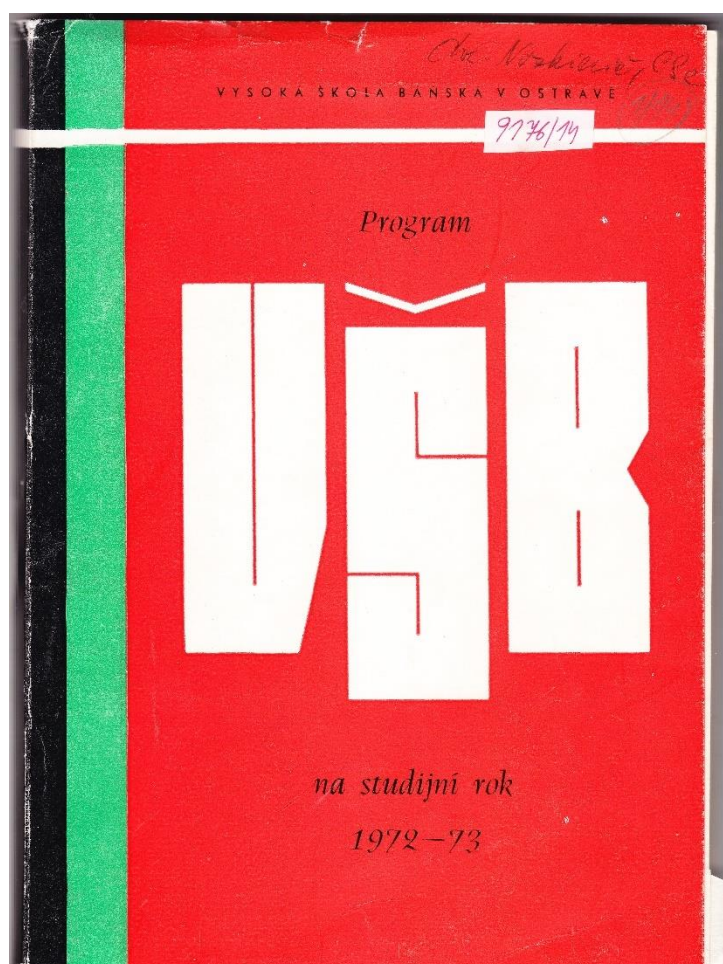
⁷⁰³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 24: Studijní obor byl škole přidělen ve školním roce 1969–1970. V publikaci *Fakulta strojní a elektrotechnická* se uvádí, že studijní obor silnoproudá elektrotechnika byl na fakultě strojní otevřen v roce 1969, ve kterém katedra elektrotechniky zprvu zajišťovala výuku všech předmětů a zahájení výuky proběhlo v roce 1971. V *Pamětním spise* autor uvádí školní rok 1969–1970 jako rok přidělení studijního oboru na fakultu.

⁷⁰⁴ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 5–6.

⁷⁰⁵ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

⁷⁰⁶ *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 6.

školách. Dále působil jako vědecko-výzkumný pracovník ve VÚSE v Běchovicích až do konce roku 1989.⁷⁰⁷ Zde se věnoval např. metodám pro výpočet rázových jevů v indukčních motorech, výpočtům síly přitahující proudové kruhové cívky nebo přímé vodiče k železným deskám aj. Po odchodu do penze pomáhal své manželce v podnikání např. při navrhování rekultivací na dálnicích. Na VŠB v Ostravě se vrátil v září 1992 u příležitosti oslav svých 70. narozenin. Vzpomínalo se na jeho dlouholetou snahu vybudovat na škole elektrotechnické inženýrství, která v roce 1991 vyústila v založení elektrotechnické fakulty. Prohlídl si tamější laboratoře a zkonstatoval, že pro obor teoretické elektrotechniky chybí na škole výrazná osobnost.

Ilustrace 36: Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní rok 1972–1973)⁷⁰⁸

⁷⁰⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*: Autoři této knihy uvádějí neúplnou informaci o Chůrově činnosti po roce 1969, kdy „roku 1969 odchází do Výzkumného ústavu silnoproudé elektrotechniky v Běchovicích. Vedení katedry pak převzal prof. Ing. S. Keppert, CSc., až do roku 1977.“

⁷⁰⁸ Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní rok 1972–1973).

5.5.2.1 Věda a výzkum

V roce 1959 fakulní výbor KSČ přijal usnesení, podle kterého mělo dojít na všech katedrách fakulty báňského strojnictví ke zlepšení vědecko-výzkumné činnosti. Měly být vytvořeny pracovní kolektivy pro řešení úkolů, činnost měla být koordinovaná a kontrolována nejen posuzováním vhodnosti návrhů na vědeckých radách, ale i v průběhu jejich plnění, a na závěr se mělo provést oponování vyřešených úkolů. Rostla potřeba zaměřit vědecko-výzkumnou práci na potřeby současné výroby, novou techniku a produktivitu práce. Záměrem vedení fakulty proto bylo pracovat v tomto duchu a přispívat k plánovanému růstu teoretických a vědeckých základů práce na hutnických a hornických závodech.⁷⁰⁹ Fakulta považovala dále za důležitou práci prováděnou podle vládní vyhlášky č. 43/1960 Sb.,⁷¹⁰ protože umožňovala přímý styk pedagogů s praxí, dovoľovala jim seznamovat se s nejnovější technickou dokumentací a ověřovat si teoretické názory na praktických příkladech. Jednalo se především o přímou pomoc závodům, práce projekční, výpočetní a posudkové. Přestože práce podle této vyhlášky nebyly převážně součástí evidovaných vědecko-výzkumných úkolů školy, bylo možné je v širším pojetí považovat za vědecko-výzkumnou činnost.⁷¹¹

Opět se zaměřím jen na několik příkladů z vědecko-výzkumné činnosti katedry elektrotechniky, hlavně v souvislosti s aktivitami V. Chůry. Podrobné informace může badatel dohledat v příslušných archivních pramenech, na které průběžně odkazují v poznámkách pod čarou nebo v závěrečném seznamu pramenů. Vědecko-výzkumná činnost pedagogů měla různorodý charakter. Psali vědecká a odborná pojednání, články, referáty a skripta, jejichž zpracování pedagogům zabíralo nejvíce času, studovali další vědní obory.⁷¹² Spolupracovali s praxí, především s velkými podniky (Nová huť Klementa Gottwalda /dále NHKG/, VŽKG, Východoslovenské železářny /dále VSŽ/ Košice, První brněnská, závody Klementa Gottwalda /dále IBZKG-Brno/,⁷¹³ OKD, důl

⁷⁰⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1950, 1953–1959, složka CI/3 za rok 1950, 1953–1959, *Všem vedoucím kateder fakulty b. strojnictví (21. října 1959)*.

⁷¹⁰ *Vyhláška č. 43/1960 Sb. ze dne 23. března 1960: Vládní vyhláška o provádění projektových, vědeckovýzkumných, uměleckých a jiných prací na vysokých a průmyslových školách pro socialistické organizace.*

⁷¹¹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1962, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti na fakultě báňského strojnictví v kalendářním roce 1962.*

⁷¹² Tamtéž, složka CI/3 za rok 1961, *Seznam publikací pracovníků fakulty báňského strojnictví VŠB v roce 1961*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1962, *Seznam publikací vydaných nebo předaných do tisku na fakultě báňského strojnictví v roce 1962*: V. Chůra publikoval v *Elektrotechnickém obzoru* články: *Šíření přepětiových vln v prostorově omezených sítích* (1961), *Přístroj na fotoelektrické měření smyčky na spojitých válcovacích tratích* (1962), *Regulace pohonů spojitě válcovací trati* (1962), *Zamezení vyrovnávacích proudů v obvodech usměrňovačů* (1962) aj. J. Šoral publikoval například články: *Použití řídicího počítače pro komplexní automatizaci bloků – kotel-turbogenerátor*. *Energetika*, 1962, Zařízení pro plynulé měření tahu pásu při válcování. *Hutnické listy*. 1962, č. 7.

⁷¹³ Dodavatel kompletních parních elektráren a tepláren.

Dukla), pro které zpracovávali odborné posudky, projekční práce a technická měření.⁷¹⁴ Dále pracovali v technických, technicko-ekonomických a vědeckých radách a spolupracovali s různými vědeckými institucemi (ČSAV). Součástí jejich aktivit byly zahraniční cesty (NDR, Freiburg-Bergakademie, Polsko aj.) a přijímání zahraničních hostů na katedře.⁷¹⁵ Členové katedry spolupracovali na fakultních úkolech i s jinými katedrami a fakultami VŠB (např. katedra ocelářství nebo katedra hornických strojů).⁷¹⁶

V roce 1960 V. Pelánek vedl studentský vědecký kroužek II. ročníku báňského strojnictví, který pracoval na cvičení s náměty amplidyn (elektrický dvojstupňový rotační zesilovač) a transduktor. Ve spolupráci s katedrou hutnických strojů se zabýval oscilografickým měřením pro potřeby provozu VŽKG, pro hutní projekt Plzeň, Žďárské strojírny a pro Výzkumný ústav svářečský v Bratislavě.⁷¹⁷ Na počátku roku 1961 se na fakultě báňského strojnictví počítalo s tím, že katedry elektrotechniky a energetiky budou zapojeny do vědecko-výzkumných úkolů fakulty.⁷¹⁸ V roce 1962 se podařilo získat a instalovat měřicí soupravy na katedře.⁷¹⁹ Začalo se s budováním vědecko-výzkumných pracovišť a díky závodu Papcel, n. p., který vypracoval projektovou dokumentaci, se koncem roku uskutečnily první dodávky a montáže.⁷²⁰ V roce 1963 a 1964 se budovaly dvě pomocná vědecko-výzkumná pracoviště na katedře elektrotechniky a na katedře automatizace.⁷²¹ V roce 1965 již fungovaly čtyři vědecko-výzkumná pracoviště: části strojů a mechanismů, tváření kovů, průmyslové elektroniky a regulační techniky. Pracoviště byla dobře vybavena základním zařízením a přístroji, které se stále doplňovaly podle dostupných finančních prostředků. Jako základní omezení pro vědeckou práci uváděly katedry nedostatek vhodných prostor a nízkou

⁷¹⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1962, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti katedry elektrotechniky na I. pololetí 1963 (31. května 1963)*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1965, *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1965*.

⁷¹⁵ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1961, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti na fakultě báňského strojnictví v kalendářním roce 1961 (25. ledna 1962)*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1962, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti katedry elektrotechniky na I. pololetí 1963 (31. května 1963)*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1963, *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1963*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1963, *Zpráva o vědecké práci v oboru elektrotechniky za rok 1963 (15. ledna 1964)*; Katedru elektrotechniky navštívil v roce 1963 v rámci studijní cesty Doc. Wöres z Miskolce, tehdejší Maďarské lidové republiky.

⁷¹⁶ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1964, *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1964*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1964, *Přehled výzkumných výsledků vědecké činnosti na fakultě za rok 1964*: Například v roce 1964 S. Keppert spolupracoval na resortním úkolu s katedrou ocelářství. V. Pelánek spolupracoval s katedrou hornických strojů na státním úkolu *Výzkum průtokových poměrů vrtacích kladiv řady VK*.

⁷¹⁷ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1960–1967–1968, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti pedagogů na katedře elektrotechniky (24. října 1960)*.

⁷¹⁸ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1961, *Zpráva s. proděkana o vědecko-výzkumné činnosti na fakultě (16. února 1961)*.

⁷¹⁹ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1962, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti na fakultě báňského strojnictví v kalendářním roce 1962*.

⁷²⁰ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1962, *Zhodnocení vědecké práce vysokých škol za rok 1962 v oboru elektrotechniky*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1962, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti katedry elektrotechniky na rok 1962 (19. prosince 1962)*.

⁷²¹ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1963, *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1963*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1963, *Zpráva o vědecké práci v oboru elektrotechniky za rok 1963 (15. ledna 1964)*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1964, *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1964*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1964, *Přehled výzkumných výsledků vědecké činnosti na fakultě za rok 1964*.

kapacitu pomocných pracovníků (mechaniků a laborantů). Problém byl vyřešen až přemístěním fakulty do nových prostor po dokončení výstavby VŠB v Ostravě-Porubě.⁷²² Doplním, že za rok 1963 se dochovaly evidenční karty s činnostmi na katedře elektrotechniky pro jednotlivé zaměstnance. Vladimír Chůra zveřejnil sedm referátů, připravil tři rukopisy včetně skript *Elektrotechnika I* a uskutečnil služební cestu do Freibergu.⁷²³

S uzákoněním vedlejší hospodářské činnosti vysokých škol v roce 1966 dostala spolupráce fakulty s praxí lepší kvalitu. Společným cílem bylo prohloubení úzkého sepětí školy s průmyslovou praxí v oblasti výchovně-vzdělávací, vědecko-výzkumné, výrobní a kulturně-společenské spolupráce.⁷²⁴ Tematický plán fakulty na rok 1966 ukládal všem katedrám, aby zapojily ideálně všechny pedagogické pracovníky (především uchazeče o vědecké hodnosti) do vědecko-výzkumných úkolů, kterých kvůli tomu přibývalo. V. Chůra byl zodpovědný za fakultní úkol *Pohon s iontovými a polovodičovými řízenými ventily* (ukončen ve školním roce 1966–1967).⁷²⁵ Katedra elektrotechniky spolupracovala s hutními závody tehdejšího Severomoravského kraje na dílčím státním vědeckém výzkumném úkolu *Měření aerodynamiky ohniště a spalovacího procesu a jeho teoretické zpracování* a na úkolech pro průmysl.⁷²⁶ V roce 1967 bylo požádáno o přidělení školícího pracoviště pro obor **elektrické trakce a pohony**. Školitelem byl schválen vědeckou radou fakulty V. Chůra, který měl v té době na VUT v Brně v řízení žádost o jmenování profesorem. Jmenování o ustanovení školitelem mělo být provedeno až po přidělení školícího pracoviště nového oboru.⁷²⁷

5.5.2.2 Laboratoře

Na počátku roku 1960 byly uskutečněny prověrky kateder fakulty báňského strojnictví, jejichž účelem bylo zjistit možnosti zřízení cvičných laboratoří pro pedagogické

⁷²² Tamtéž, složka CI/3 za rok 1965, *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1965*.

⁷²³ Tamtéž, složka CI/3 evidence činnosti za rok 1962,1963, *Evidenční činnost na katedře elektrotechnické: Chůra, 1963; Keppert, 1963; Kittrich, 1963; Šoral, 1963; Pelánek, 1963; Homa 1963*.

⁷²⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

⁷²⁵ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1965, *Stav a rozvoj vědecké práce na VŠ v roce 1965*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1965, *Zpráva o vědecké výzkumné činnosti za I. pol. 1966 na fakultě báňského strojnictví VŠB*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1966, *Fakultní vědecko-výzkumné úkoly (10. března 1967)*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1966, *Stav a rozvoj vědecké práce na VŠ v roce 1966*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1966, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti za I. pol. 1967 na fakultě báňského strojnictví VŠB*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1967, *Hodnocení plnění plánu vědecko-výzkumných úkolů*. Např.: V. Pelánek s J. Gavlasem pracovali na fakultním úkolu *Tlakový magnetoelastický snímač*.

⁷²⁶ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1966, *Zpráva o vědě a výzkumu za rok 1966 na FBS-VŠB*.

⁷²⁷ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1966, *Stav a rozvoj vědecké práce na VŠ v roce 1966*; Tamtéž, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti za I. pol. 1967 na fakultě báňského strojnictví VŠB*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1967, *Hodnocení plnění plánu vědecko-výzkumných úkolů*.

účely. Z těchto prověrek vyplynulo, že katedra elektrotechniky patřila k nejlépe vybaveným katedrám. Nicméně zastaralé přístroje byly vyřazeny a všechny laboratorní a cvičné prostory byly upraveny z bezpečnostního hlediska podle předpisů ESČ.⁷²⁸ Pod vedením V. Chůry byly v následujících letech zrekonstruovány a zmodernizovány provozní laboratoře katedry elektrotechniky na Slezské Ostravě. V. Pelánek, J. Kittrich a J. Šoral zajišťovali podklady pro výrobce zařízení laboratoře hornické a hutnické elektrotechniky. Tato činnost se stala základem pro následující vědecko-výzkumnou činnost katedry. V. Homa měl na starost doplnění a rekonstrukci laboratoří obecné elektrotechniky.⁷²⁹ Studenti pracovali individuálně nebo ve dvojicích, učili se samostatné práci a tím získávali praktické dovednosti. Cvičení se modernizovala, aby odpovídala stavu soudobé techniky. Podle Chůrových *Cvičení z obecné elektrotechniky* probíhala laboratorní cvičení z elektrotechniky na všech fakultách VŠB.⁷³⁰

V roce 1968 nastoupil na katedru elektrotechniky jako odborný asistent Tomáš Čermák, který tamější laboratoře ve svém pamětnickém vyprávění z roku 2011⁷³¹ příhodně označil jako technické muzeum toho, co průmysl už nepotřeboval, a pro rozvoj myšlení studentů nepřínosné. Podle některých zdrojů⁷³² bylo zařízení v laboratořích zastaralé až do roku 1975 a až teprve poté byly v zájmu zvýšení názornosti vybaveny moderními přístroji. Špatný stav laboratoří, které byly od přestěhování VŠB do Ostravy umístěny na Slezské Ostravě, s největší pravděpodobností souvisel i s katastrofálním stavem budovy, ve kterém se nacházely. O jejich špatném stavu svědčí stavební spisy objektů školy ve Slezské Ostravě. Generální opravy těchto budov probíhaly v 60. letech. Pro ukázkou uvádím v závěrečných přílohách situační plány školních budov ve Slezské Ostravě z doby této plánované generální opravy. V polovině 60. let se začalo spolu

⁷²⁸ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1960–1967–1968, *Hodnocení prověrky pracovišť (16. února 1960)*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1961, *Vědecko-výzkumná činnost katedry elektrotechniky v roce 1961*.

⁷²⁹ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1960–1967–1968, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti pedagogů na katedře elektrotechniky (24. října 1960)*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1961, *Vědecko-výzkumná činnost katedry elektrotechniky v roce 1961*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1962, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti katedry elektrotechniky na I. pololetí 1963 (31. května 1963)*; *Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní rok 1959–1960)*; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická: V první polovině 60. let bylo do laboratoří dodáno několik zařízení, mezi nimiž byl například stejnosměrný motor kompaundní MB 722-4, zvukoměr BM 292 (používal se pro měření hlučnosti provozu ve spolupráci s katedrou hornických strojů), rozvaděč skříňkový blokovací v. č. 62717, dva další skříňové rozvaděče v. č. 62708 a 62693, dvě rozvodnice v. č. 62663 a 62662. Používaly se měřicí přístroje Metra, různé typy traf a generátorů a například Motorgenerátory v. č. 2010886 a 5355986 sloužily jako zdroj stejnosměrného napětí pro laboratorní cvičení. Některá zařízení se používala jako součást laboratorních cvičení z hutnické elektrotechniky. Z Elektrárny IX. Sjezdu KSČ byly v roce 1960 získány měřicí přístroje (ampérmetry, voltmetry, wattmetry a elektroměry), ochranné přístroje (ochrany neproudové, přepětové, wattové a distanční) a pomocné relé.*

⁷³⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis).

⁷³¹ Tamtéž, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011.

⁷³² *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 10 a nestránkované části.

s přípravou projektu vybudování nového školního areálu v Ostravě-Porubě⁷³³ s přípravou podkladů pro výstavbu laboratoří katedry elektrotechniky v Ostravě-Porubě. Realizaci měl na starost právě T. Čermák, který byl tajemníkem a zástupcem vedoucího katedry elektrotechniky.⁷³⁴ Situační plány laboratoří elektrotechniky z přelomu 60. a 70. let 20. století uvádím v závěrečných přílohách.

5.5.3 Spolupráce s odbornými institucemi

Dle jeho slov bylo jeho přáním věnovat se vždy vědecké činnosti, pro kterou měl údajně vlohy. Kladl velký důraz na propojení teorie a praxe, protože jedno bez druhého ho nezajímalo. Jeho práce tedy spojovala teorii s praktickým využitím. Již jako vědecký aspirant prošel celou řadou vědeckých pracovišť a elektrotechnických výrobních závodů (např. Výzkumný ústav kabelů a izolantů v Bratislavě, Energetický výzkumný ústav aj.). Vědecko-výzkumnou činnost zaměřil na několik oborů z elektrotechniky, zejména na oblast techniky vysokého napětí, dále na výrobu a rozvod elektrické energie v energetických a průmyslových soustavách. Byl členem VTS pro elektrotechniku při ČSAV (později ČsVTS). Jako odborník ve svém oboru byl zván do různých komisí, technických rad nebo k řešení praktických problémů do provozu.⁷³⁵ Na VŠB s ním bylo počítáno jako s jedním z hlavních vědecko-pedagogických pracovníků v nově budovaném oboru silnoproudé elektrotechniky. Svými kolegy byl považován za dobrého pedagoga s náročnými požadavky a srozumitelnými přednáškami.

V roce 1976 byl V. Chůrovi spolu s Františkem Dvořákem udělen patent č. 164698 s názvem *Reakční část lineárního asynchronního motoru*.⁷³⁶ Vynález odstraňoval nevýhody dosud používaných lineárních asynchronních motorů, „*kteří mají akční část vytvářející postupně magnetické pole a reakční část s konstantním měrným odporem [...], kde se indukují vířivé proudy. Aby byla účinnost asynchronního motoru co*

⁷³³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*: Výstavba nového areálu v Ostravě-Porubě byla vyvolána zvyšujícím se počtem studentů, který v roce 1959 dosáhl více než tři tisíc. K zahájení výstavby došlo v roce 1965, v roce 1973 byly předány k výuce první budovy.

⁷³⁴ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011.

⁷³⁵ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959, složka CIII/6 za roky 1950–1951, 1953–1959, *Práce na elektrickém pohonu (23. června 1959)*; Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1960–1967–1968, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti pedagogů na katedře elektrotechniky (24. října 1960)*: Například v roce 1959 řešil V. Chůra v tehdejší NHKG v Kunčicích elektrický pohon tlaček ohřívacích pecí u válcovny hrubostřední trati.

⁷³⁶ *Patentový spis č. 164698: Reakční část lineárního asynchronního motoru* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/164/164698.pdf> [cit. 2020-03-22].

největší, je účelné vyrobit reakční část s malým měrným odporem, avšak to má za následek značný záběrný proud a poměrně malý záběrný moment.“⁷³⁷

5.5.4 Publikační činnost jako odraz celoživotní práce

V. Chůra psal vědecké a odborné články do Elektrotechnického obzoru, Acta technica ČSAV, Archiv für Elektrotechnik a jiných zahraničních vědeckých časopisů, přeložil vysokoškolskou učebnici *Technika vysokého napětí* z ruštiny, prováděl redakci vědeckých knih a napsal několik vysokoškolských skript. V letech 1949–1989 uveřejnil více než 50 odborných referátů a zpráv, které zahrnují celý vývoj elektrotechniky a zaměřovaly se i na problémy závodů.⁷³⁸ Jeho texty měly vysokou odbornou úroveň, byly výborně hodnoceny a byly citovány i v zahraničí. V roce 1953 publikoval článek zaměřený na klouzavé výboje, které tvořily téma jeho disertační práce. Práce vnesla světlo do rozporných poznatků a experimentálních výsledků uveřejněných v literatuře. Velice kladně byla hodnocena jeho habilitační práce *Elektrické přepětí v elektrizačních soustavách* (1960),⁷³⁹ která tvořila komplexní studii a přinesla řadu původních prvků. V 60. letech pracoval na učebnici *Elektrotechnika pro horní a hutní inženýry* (1972), která stanovila koncepci výuky speciálních elektrotechnik na neelektrotechnických fakultách VŠB a spoluurčila koncepci výuky na nově vznikající elektrotechnické fakultě VŠB. V. Chůra ji pokládal za nejvýznamnější dílo jak po stránce odborné, tak i pedagogické, které bylo kdy na katedře elektrotechniky VŠB napsáno. Podle jeho názoru neexistovala podobná učebnice ani v zahraničí. Při jeho návštěvě školy v roce 1992 konstatoval, že se podle ní stále vyučovalo.⁷⁴⁰

5.5.5 Ze soukromého života

Dne 8. října 1949 uzavřel první sňatek s dcerou elektroinženýra Václava Beneše (nar. 1892) a zubní lékařky Zdeňky, roz. Chrastinové (nar. 1897), Milenou, roz.

⁷³⁷ Tamtéž.

⁷³⁸ **Bibl.** (výběr): Vysokoškolské kandidátské práce: *Elektrická přepětí v elektrizačních soustavách*. 1960 (VŠB Ostrava, habilitační práce); *Klouzavé výboje*. 1956 (ČSAV, kandidátská disertační práce); Skripta a učebnice: *Cvičení z obecné elektrotechniky*. 1960 (skripta, spolu s J. Kittrichem); *Obecná elektrotechnika pro horníky a hutníky*. 1959 (skripta); *Elektrotechnika pro horní a hutní inženýry*. 1972; SIROTINSKIJ, L. I.: *Technika vysokého napětí I.* (překlad od V. Chůry, K. Horáka a J. Zimy, dodatky od V. Chůry, SNTL 1956); Časopisecké a sborníkové články: Computation of surge phenomena in H. V. induction motors. In: *Acta techn. ČSAV*, roč. 27, 1982, č. 5, s. 568–585; DVOŘÁK, F. a Vladimír CHŮRA. Force between circular coil and parallel iron slab. In: *Acta techn. ČSAV*, roč. 24, 1979, s. 68–70; Klouzavé výboje. *Elektrotechnický obzor*, 1953; K teorii klouzavých výbojů. *Elektrotechnický obzor*, 1955; Měření pulsačních momentů. *Elektrotechnický obzor*, 1985, roč. 74, č. 9, s. 486–491; Průběh oteplování materiálů, jejichž objemové ztrátové číslo je funkcí teploty. *Elektrotechnický obzor*, 1949; Příspěvek k otázce trvalé pevnosti elektrických izolantů. *Elektrotechnický obzor*, 1949; Teoretické a experimentální vyšetřování jednostupňového kaskádního usměrňovače s jehlovými ventily, nabíjecí pochod. *Elektrotechnický obzor*, 1952.

⁷³⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1960–1967–1968, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti pedagogů na katedře elektrotechniky (24. října 1960)*.

⁷⁴⁰ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Osobní deniky Vladimíra Chůry – písemný výtah Světlany Chůrové zaslaný na VŠB-TUO v roce 2017.

Benešovou (nar. 10. června 1929, Ostrava-Vítkovice), zubní laborantkou, která zůstala později v domácnosti. S manželkou bydleli původně v Praze, ale jelikož se rodina rozrostla o dvě děti a neměli k dispozici vlastní byt, přestěhovala se manželka s dětmi do Ostravy k matce. V. Chůra vykonával aspiranturu částečně u rodiny v Ostravě. „*Abych měl prostředky k obživě rodiny, nastoupil jsem vedlejší zaměstnání na Vysoké škole báňské v Ostravě (katedře elektrotechniky).*“⁷⁴¹ V dopise ČSAV z 9. června 1954 (adresovaný VÚSE) žádal ČSAV, aby mu byla jakoukoliv formou dána možnost vědecky pracovat v oboru a aby se Akademie zasadila o přidělení bytu jeho rodině v Praze.⁷⁴² Po rozvodu 16. července 1962 se o čtyři roky později oženil s Ing. Světlanou Kubínovou, roz. Fedorovovou (nar. 3. března 1937), která pracovala ve Výzkumném ústavu rostlinné výroby v Praze. Z prvního manželství se narodili synové Jiří (nar. 14. února 1951) a Jan (nar. 22. března 1953), z druhého dcera Neda (nar. 2. února 1967). Se svými příbuznými v zahraničí (matčina sestra žila v Jugoslávii a otcův bratr Jindřich se odstěhoval před první světovou válkou do USA) udržoval písemné styky.⁷⁴³

V dětství byl členem dělnické tělovýchovné jednoty (dále DTJ), v roce 1946 vstoupil do sociálně demokratické strany. Od roku 1948 byl členem ROH, v letech 1948–1970 KSČ (vedoucí stranické skupiny, propagandista, aj.). Do šestnácti let žil na Slovensku, do roku 1954 v Praze, ale z rodinných důvodů pobýval už na počátku 50. let přechodně v Ostravě. Následně se přestěhoval do Ostravy a nakonec zpět do Prahy. K jeho zálibám patřila turistika a malování. Za celoživotní pedagogickou a vědeckou práci v elektrotechnických oborech a za zásluhy o rozvoj VŠB obdržel 2. února 2001 od rektora VŠB-TUO medaili Georgia Agricoly. Na jaře roku 2015 odcestovali manželé Chůrovi za rodinou do USA, kde 6. června 2015 Vladimír Chůra ve Spokane (Washington, USA) zemřel.⁷⁴⁴

⁷⁴¹ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis), *Žádost o podporu vědecké práce (9. června 1954)*.

⁷⁴² Tamtéž.

⁷⁴³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis); BIOLKOVÁ, J. a P. KAŠING, *Osobnosti*; s. 108; STONIŠOVÁ, Mariana. CHŮRA, Vladimír. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 5*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta OU, 2020, s. 88–90. ISBN 978-80-7599-191-1.

⁷⁴⁴ Tamtéž.

5.6 Svetožár Keppert

5.6.1 Studium a praxe před nástupem na VŠB

Svetožár Keppert se narodil 14. září 1922 ve Veletinách (okr. Uherské Hradiště). Jeho otec Vladimír (1889–1979) pracoval jako tajemník Mezinárodního všeodborového svazu a následně jako redaktor časopisu *Nová doba*. Matka Štěpánka, roz. Rumpíková (1894–1984), pracovala jako učitelka. Měl dva sourozence: Vladimíra (nar. 1920), který pracoval jako ředitel Ústavu pro výzkum motorových vozidel v Praze, a Andreje (nar. 1924), který pracoval jako redaktor časopisu *Chovatel* ve Státním zemědělském nakladatelství v Praze, později se stal analytikem v Českém úřadu pro tisk a informace v Praze. Celá rodina byla členy KSČ. Rodina bydlela zpočátku v Praze, ale po rozvodu rodičů v roce 1929 se odstěhovala matka s dětmi do Otrokovic, kde pracovala jako učitelka.⁷⁴⁵

Po pěti letech na obecné škole nastoupil v roce 1933 na Státní československé reálné gymnázium v Kroměříži, kde složil 21. května 1941 maturitu. Ve školním roce 1941–1942 navštěvoval abiturientský kurz na Vyšší škole elektrotechnické v Praze. Po jejím absolvování pracoval od 11. srpna 1942 do 3. listopadu 1945 jako konstruktér v elektrotechnické továrně firmy Baťa, a. s. ve Zlíně. Nejdříve byl zařazen jako dělník, potom kreslič a naposled jako konstruktér do konstrukce přípravků, elektrotechnických přístrojů a oddělení elektroinstalace výrobních zařízení (obráběcí stroje, gumárenské a obuvnické stroje). Během válečných let 1943–1944 navštěvoval kurz vyšší matematiky a kurz elektrotechniky na Studijním ústavu ve Zlíně. V říjnu 1945 se stal řádným posluchačem na VŠSEI ČVUT v Praze, kde studoval na oddělení elektrotechnického inženýrství obor silnoproudá elektrotechnika. V dubnu 1949 složil s vyznamenáním druhou státní zkoušku z výroby a rozvodu elektrické energie.⁷⁴⁶

Po absolvování vysokoškolských studií pracoval od 28. května 1949 do 20. prosince 1951 v MEZ Frenštát, n. p., jako výpočtář asynchronních motorů, synchronních strojů a budičů, následně jako hlavní konstruktér a od května 1956 do září 1960 zastával funkci technického náměstka podnikového ředitele až do svého odchodu

⁷⁴⁵ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetožára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky (2. března 1970)*; KAŠING, Petr. KEPPERT, Svetožár. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 3*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2016, s. 79–81. ISBN 978-80-7464-844-1.

⁷⁴⁶ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Vysvědčení o druhé státní zkoušce: Jedním ze zkušebních komisařů byl Jan Bašta.*

na VŠB v říjnu 1960.⁷⁴⁷ Projektoval typizovanou řadu alternátorů (12,5–1000 KVA), která se uplatnila na domácím i zahraničním trhu, zejména na lodích (říční registr SSSR), ve zdravotnictví a ve vojenské technice. Podílel se na zavádění nové výroby elektrických strojů pro hornický a hutnický průmysl, zejména na přípravě a výrobě nevýbušných motorů pro doly, chemii a pak elektromotorů pro těžké hutní jeřáby, a podílel se také na zavádění pojízdné elektrocentrály série ZG. V obou posledních funkcích řídil rozvoj a výstavbu závodu,⁷⁴⁸ který v té době patřil k nejmodernějším a nejvyspělejším závodům elektrotechnického průmyslu u nás.⁷⁴⁹ V roce 1957 mu bylo uděleno státní vyznamenání *Za vynikající práci*.⁷⁵⁰ Svou činností přispěl průmyslu ještě tím, že navrhl výpočtový formulář, který usnadňoval výpočet a návrh asynchronních strojů.⁷⁵¹

S. Keppert ovládal částečně ruštinu, němčinu a angličtinu. V rámci zahraničních cest navštívil Polsko v roce 1938, kde tehdy pracoval jeho otec, a ještě rekreačně v roce 1956. V 50. letech byl pracovně vyslán na vídeňský veletrh (1955) a lipský veletrh (1957). V roce 1959 se účastnil turistického zájezdu do SSSR.⁷⁵²

5.6.2 Katedra elektrotechniky VŠB pod vedením S. Kepperta a spolupráce s VŠB

Jeho dráze vysokoškolského pedagoga předcházela práce učitele na odborných (průmyslových a závodních) školách a kurzech. Přednášel například učitelům průmyslových škol v kurzu *Stavba elektrických strojů a přístrojů* pořádaném v Ostravě Ústavem odborného školství v Praze.⁷⁵³ Vyučoval matematiku a elektrotechniku v závodních školách. V letech 1951–1956 působil jako externí učitel předmětů elektrotechnika a elektrické stroje a přístroje na Průmyslové škole elektrotechnické ve Frenštátě pod Radhoštěm, kde byl také členem maturitní komise (do roku 1958).

⁷⁴⁷ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Potvrzení o délce zaměstnání a o zápočtu dob nepřerušného zaměstnání (1. října 1960)*.

⁷⁴⁸ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis habilitačního řízení, *Posudek (18. ledna 1960)*: Například byla rekonstruována bývalá textilní továrna, kterou vybavili dopravníky a řadou mechanických zařízení. V dané době představovala vzorový provoz podniku, protože měla zmodernizované konstrukční a technologické řešení spotřebních motorků.

⁷⁴⁹ Tamtéž, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, *Životopis (duben 1967)*; Tamtéž, *Potvrzení (2. května 1967)*; Tamtéž, *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetožára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky, (2. března 1970)*.

⁷⁵⁰ Tamtéž, *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetožára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky, (2. března 1970)*.

⁷⁵¹ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis habilitačního řízení.

⁷⁵² Tamtéž, *Návrh na jmenování a ustanovení s. Ing. Svetožára Kepperta docentem pro obor obecné elektrotechniky na fakultě báňského strojírenství Vysoké školy báňské v Ostravě (14. dubna 1960)*.

⁷⁵³ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis habilitačního řízení.

Absolvoval jednotýdenní kurz pro hlavní konstruktéry pořádaný Ministerstvem strojírenství a jednotýdenní školu pro učitele.⁷⁵⁴

Na VŠB začal ve školním roce 1958–1959 externě přednášet obecnou elektrotechniku v druhém ročníku na hornické fakultě.⁷⁵⁵ V květnu 1959 zažádal vedoucí katedry elektrotechniky Vladimír Chůra o vypsání konkurzu na místo docenta obecné elektrotechniky, v jehož učební náplni by byly základy elektrotechniky, elektrické stroje a elektrické přístroje. V. Chůra předpokládal, že bude přijat S. Keppert, který měl dobrou politická a odborná doporučení. Dokonce se počítalo s tím, že se po něm nebude vyžadovat habilitační práce, aby se jeho jmenování a nástup uskutečnily v co nejkratším čase a zlepšila se špatná situace na katedře elektrotechniky.⁷⁵⁶ V té době na katedře působil pouze jeden docent, dva odborní asistenti a jeden asistent. K zajištění řádné výuky potřebovali čtyři profesory a docenty, pět odborných asistentů a jednoho asistenta. Z archivních materiálů se rovněž dozvídáme, že pedagogický úvazek katedry činil v zimním semestru 21 hodin přednášek týdně, 67 hodin konzultací, 13 hodin cvičení týdně a 26 hodin cvičení v distančním studiu, v letním semestru 20 hodin přednášek týdně, 42 hodin konzultací, 9 hodin cvičení týdně a 18 hodin cvičení v distančním studiu.⁷⁵⁷ Do konkurzu vypsáno v červenci 1959 se přihlásil pouze S. Keppert.⁷⁵⁸ V. Chůra sice znal S. Kepperta ze studií na ČVUT v Praze, ale až v Ostravě měl možnost se s jeho pracovními aktivitami seznámit podrobněji, například prostřednictvím VTS pro elektrotechniku na výborových schůzích a v rámci jeho externí spolupráce s VŠB.⁷⁵⁹

Jak jsem již uvedla výše, Svetožár Keppert měl dobrou politická i odborná hodnocení. Například ředitelem průmyslové školy elektrotechnické byl kladně hodnocen za celou dobu, kdy na škole vyučoval: „*Přednášel názorně, jasně a živě se správným důrazem na podstatné věci. Měl na žáky přísné požadavky, ale přesto byl u nich velmi oblíben. [...] Ačkoliv byl hodně zatížen prací v závodě, vždy ochotně přispěl škole na pomoc, zúčastňoval se porad učitelského kolektivu a téměř nikdy neodmítl účast na*

⁷⁵⁴ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Dotazník*.

⁷⁵⁵ Tamtéž, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis habilitačního řízení, *Dopis Kepperta na Děkanát fakulty báňského strojírenství (17. dubna 1959)*.

⁷⁵⁶ Tamtéž, *Vypsání konkursu na místo docenta obecné elektrotechniky (27. května 1959)*.

⁷⁵⁷ Tamtéž, *Návrh na jmenování a ustanovení s. Ing. Svetožára Kepperta docentem pro obor obecné elektrotechniky na fakultě báňského strojírenství Vysoké školy báňské v Ostravě (14. dubna 1960)*.

⁷⁵⁸ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis habilitačního řízení, *Opis konkurzní vyhlášky; Tamtéž, Zápis ze schůze konkurzní komise*.

⁷⁵⁹ Tamtéž, *Odborný posudek na s. Ing. Svetožára Kepperta (22. ledna 1960)*.

*společenských podniků školy. [...] Z vlastního rozhodnutí – pravděpodobně pro zhoršení zdravotního stavu a zvýšení povinností v závodě – se koncem školního roku 1955–1956 vzdal vyučování na naší škole, ačkoliv jsme se ho snažili získat i nadále.*⁷⁶⁰

O vypracování posudku byl požádán i Jan Bašta, vedoucí katedry elektrických strojů a přístrojů z ČVUT v Praze, který jej ale nemohl doporučit, protože mu žádný z požadovaných dotazů nebyl znám.⁷⁶¹ V dalším posudku byl charakterizován jako člověk „s příjemným vystupováním a korektním jednáním. Jeho neúnavná píle a chuť do práce je zárukou stálého vědeckého i odborného růstu. Jeho vstup na Vys. školu báňskou by byl značným přínosem pro školu.”⁷⁶²

Ministrem školství a kultury byl S. Keppert jmenován docentem obecné elektrotechniky na fakultě báňského strojnictví VŠB s účinností od 1. srpna 1960.⁷⁶³ Na katedru elektrotechniky, kde převzal výuku předmětů hornické elektrotechniky, nastoupil až k 1. říjnu 1960.⁷⁶⁴ Od počátku svého působení na VŠB přednášel elektrotechniku na všech fakultách a ve všech formách studia. V roce 1962 byl pověřen vedením nově založené katedry automatizace, kterou řídil do 8. října 1965 s cílem materiálně a personálně ji zabezpečit. V červnu 1963 byl jmenován vedoucím ústavu hornické a hutnické elektrotechniky.⁷⁶⁵ Vědecká hodnost kandidáta technických věd v oboru elektrické stroje a přístroje mu byla udělena 13. prosince 1967 vědeckou radou elektrotechnické fakulty VUT v Brně. Tématem jeho disertační práce byl *Indukční míchač*.⁷⁶⁶ Na škole pracoval na několika vědecko-výzkumných úkolech: *Doprava tekutých kovů v elektromagnetických žlabech*, *Lineární motor*, *Zařízení pro elektromagnetické míchané tekuté oceli* (spolupracoval s katedrou ocelářství, ústavem metalurgie hutnické fakulty).⁷⁶⁷ Byl členem redakční rady sborníku VŠB, přednášel v závodní pobočce ČSVTS MEZ Frenštát, vykazoval odborné posudky pro doly v OKR

⁷⁶⁰ Tamtéž, Inž. Svetozár Keppert – posudek (14. ledna 1960).

⁷⁶¹ Tamtéž, Žádost o vypracování posudku (4. listopadu 1959).

⁷⁶² Tamtéž, Odborný posudek (Hapl).

⁷⁶³ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojná, Svetozár Keppert, spis profesorského řízení, *Potvrzení* (2. května 1967).

⁷⁶⁴ Fakulta elektrotechniky a informatiky, 1996, s. 10–11; *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 5: V literatuře se uvádí termín jeho nástupu 1. září 1960.

⁷⁶⁵ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Osobní deníky Vladimíra Chůry – písemný výtah Světlany Chůrové zaslaný na VŠB-TUO v roce 2017: Vladimír Chůra si 20. dubna 1963 poznamenal do svého deníku „Dopoledne jsem byl s Vörösem hospitovat Sveta. Zjišťuji, že teoretické kapitoly vyznívají u Sveta slabě, zato praktické velmi dobře. S uspokojením konstatuji, že základní způsob výuky obecné a hutnické elektrotechniky, který jsem udal já, se už vžil. Hornická elektrotechnika, které dal koncept Svet, zdaleka není tak pedagogicky promyšlená a účinná. Řekl bych, že Svet tomu dal punc dogmatickosti. Všechno má u něj charakter absolutní a konečné pravdy. Kromě toho si velmi zakládá na citování norem a předpisů.”

⁷⁶⁶ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetozár Keppert (osobní spis), *Udělení vědecké hodnosti* (27. prosince 1967).

⁷⁶⁷ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojná, Svetozár Keppert, spis profesorského řízení.

aj. V době zahraničního pobytu V. Chůry na přelomu 60. a 70. let vedl S. Keppert katedru elektrotechniky (později teoretické a obecné elektrotechniky).⁷⁶⁸

Při jeho návrhu na jmenování profesorem v roce 1970 charakterizoval rektor VŠB Oldřich Hajkr S. Kepperta „jako osobnost, stojící za všech okolností a zejména v letech 1968–1969 na pevném základu marxismu-leninismu a na jeho nekompromisním uplatňování. S tím souvisí i jeho morální profil člověka přímého, poctivého a zapáleného pro svou práci.“⁷⁶⁹ Prezident republiky jej jmenoval rozhodnutím ze dne 24. září 1970 podle ustanovení § 25 odst. 2 zákona č. 19/1966 Sb., o vysokých školách, řádným profesorem pro obor obecná elektrotechnika s účinností od 1. října 1970.⁷⁷⁰ S účinností od 1. dubna 1977 byl jmenován vedoucím katedry elektrických strojů a pohonů.⁷⁷¹ V tomto období se zasloužil o rozvoj nového studijního oboru silnoproudé elektrotechniky na fakultě strojní, který se pak stal základem elektrotechnických disciplín pro později vzniklou samostatnou elektrotechnickou fakultu. V tomto oboru vyučoval předměty elektrické stroje a projektování elektrických strojů, pro přednášky těchto předmětů zpracoval učební pomůcky.⁷⁷²

Během své třicetileté činnosti na VŠB působil jako předseda a člen komisí pro státní závěrečné zkoušky, komisí pro obhajoby kandidátských disertačních prací, člen vědeckých rad VŠB (od roku 1966) a fakulty strojní (od roku 1961). Byl rovněž členem komisí pro udělování vědecké hodnosti CSc. na elektrotechnických fakultách ČVUT v Praze a VUT v Brně.⁷⁷³ Na VŠB vystřídal řadu celouniverzitních a fakultních funkcí. Od září 1961 do srpna 1966 zastával funkci proděkana pro vědecko-výzkumnou činnost.⁷⁷⁴ Od 1. září 1966 se stal na základě volby vědecké rady fakulty strojní jejím děkanem,⁷⁷⁵ v jejímž čele setrval do 15. prosince 1969, kdy se stal prorektorem pro pedagogickou a politicko-výchovnou činnost VŠB. Z funkce prorektora byl uvolněn

⁷⁶⁸ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Pověření vedením katedry od 15. února 1970 (9. února 1970)*.

⁷⁶⁹ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetožára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky; (2. března 1970)*.

⁷⁷⁰ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Zápočet délky zaměstnání v oboru; Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, Jmenování prezidentem republiky (12. října 1970)*.

⁷⁷¹ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Jmenování (30. března 1977)*.

⁷⁷² Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, *Životopis (duben 1967); Tamtéž, Potvrzení (2. května 1967); Tamtéž, Návrh na jmenování doc. Ing. Svetožára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky; (2. března 1970); KAŠING, P., KEPPERT, Svetožár, s. 79–81.*

⁷⁷³ KAŠING, P., KEPPERT, Svetožár, s. 79–81.

⁷⁷⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Jmenování proděkanem (24. srpna 1961)*.

⁷⁷⁵ Tamtéž, *Potvrzení volby děkanem VŠB (26. srpna 1966)*.

k 1. lednu 1972,⁷⁷⁶ aby mohl zahájit činnost místopředsedy Severomoravského krajského národního výboru v Ostravě. Nicméně po celou dobu se věnoval pedagogické práci i vedení katedry.⁷⁷⁷ K 1. květnu 1984 byl z funkce uvolněn a vrátil se zpět na VŠB již jako profesor. Už před jeho návratem se předpokládalo, že bude pokračovat v rozšiřování elektrooborů a nových disciplín, jako byly mikroelektronika a robototechnologie.⁷⁷⁸ Od 1. ledna 1987 se stal vedoucím katedry elektrických strojů a přístrojů (až do odchodu do důchodu).⁷⁷⁹ V září 1988 udělil ministr školství S. Keppertovi výjimku pro další působení na škole a byla mu prodloužena pracovní smlouva do 31. srpna 1991, včetně jeho pozice vedoucího katedry.⁷⁸⁰ Ovšem k 31. srpnu 1990 s ním byl rozvázán pracovní poměr a S. Keppert odešel do důchodu.⁷⁸¹ Podle biografického hesla zpracovaného Petrem Kašingem byl S. Keppert po změně politických a celospolečenských poměrů v roce 1989 označen za jednoho z akademických funkcionářů, kteří se od počátku 70. let 20. století podíleli na prosazení normalizační politiky na VŠB a byli odpovědní za politické postihy pracovníků školy.⁷⁸²

Rozvázání pracovního poměru předcházelo odejmutí titulu profesora na základě dopisu ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR ze dne 13. srpna 1990 a v souladu s § 40 zákona č. 172/90 o vysokých školách, proti čemuž se S. Keppert vyhranil.⁷⁸³ Napsal ministru školství, mládeže a tělovýchovy Petru Vopěnkovi (1935–2015) dopis, ve kterém uvádí, že podle výše uvedeného paragrafu „*Odnímají se vědecko-pedagogické tituly přiznané po 22. 12. 1990 podle ustanovení § 55a odstavec 1 písem. e) zákona č. 19/1966 Sb., o vysokých školách, ve znění zákona č. 163/1969 Sb., [...]*“⁷⁸⁴ Takže se podle S. Kepperta jednalo o jiný zákon.

Náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy Libor Pátý (1929–2021) oponoval tím, že vědeckopedagogické tituly docent a profesor byly odňaty přímo na základě ustanovení § 40 zákona č. 172/90 Sb., o vysokých školách dnem 1. července 1990,

⁷⁷⁶ Tamtéž, 21. prosince 1971.

⁷⁷⁷ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 10–11.

⁷⁷⁸ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Návrh na přiznání osobního platu* (4. dubna 1984); Tamtéž, *Oznámení nástupu Kepperta zpět na VŠB* (2. května 1984).

⁷⁷⁹ Tamtéž, 28. prosince 1986.

⁷⁸⁰ Tamtéž, *Dohoda o změně sjednaných pracovních podmínek* (20. července 1988); Tamtéž, *Jmenování vedoucím katedry* (29. srpna 1988).

⁷⁸¹ Tamtéž, *Dohoda o rozvázání pracovního poměru* (15. března 1990).

⁷⁸² KAŠING, P., *KEPPERT*, Svetožár, s. 79–81.

⁷⁸³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, *Dopis ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR* (13. srpna 1990); Tamtéž, *Dopis T. Čermáka Keppertovi* (22. srpna 1990).

⁷⁸⁴ Tamtéž, *Dopis Kepperta ministru školství, mládeže a tělovýchovy ČR* (11. září 1990).

nikoliv rozhodnutím ministra. Citované ustanovení zákona se vztahovalo na všechny profesory a docenty, u nichž nebyly při jmenovacím řízení splněny všechny podmínky stanovené §§ 1–16 vyhlášky MŠK č. 28/1966 Sb., kterou se vydávají předpisy o habilitačním a jmenovacím řízení a o obsazování volných pracovních míst učitelů, a §§ 1–2 vyhlášky Ministerstva školství České socialistické republiky č. 111/1980 Sb., o postupu při jmenování profesorů a docentů vysokých škol a obsazování volných míst učitelů vysokých škol. Uvedené předpisy ukládaly mimo jiné ustanovení tříčlenné komise pro přípravu návrhu a jeho následné pojednání a doporučení ve vědecké radě fakulty a vědecké radě vysoké školy. L. Pátý dále uvedl: *„Z materiálů archivovaných na MŠMT ČR vyplývá, že ve Vašem případě komise pro přípravu návrhu ustanovena nebyla, návrh nebyl rovněž projednán ve vědecké radě fakulty a vysoké školy, v původním dopise tehdejšího rektora VŠB ze dne 10. 3. 1970 je výslovně uvedeno, že návrh je předkládán podle kritérií daných novelou vysokoškolského zákona. Je tedy prokazatelné, že byl realizován podle § 55a odst. 1 písm. e) zákona č. 19/1966 Sb., o vysokých školách, ve znění zákona č. 163/1966 Sb.“*⁷⁸⁵

Poslední záznam, který se vztahoval k profesorskému řízení a je v archivu VŠB k dispozici, je dopis S. Kepperta z 3. prosince 1990, ve kterém nesouhlasil s výše uvedeným. Už tehdy se mu nepodařilo dohledat doklady o jmenovacím řízení na VŠB, takže vycházel ze svých vzpomínek. Podle něj bylo jmenovací řízení zahájeno v roce 1966. Jelikož byl na VŠB pověřen přípravou výuky elektrotechnických oborů a později přípravou fakulty elektrotechnické,⁷⁸⁶ měl být v původním návrhu jmenován profesorem pro obor elektrické stroje, což bylo v souladu s jeho dlouholetou praxí a aspiranturou. *„Komise MŠ (nevím dnes která) však později jmenovací řízení pozastavila s odůvodněním, že nemohu být jmenován profesorem pro obor elektrické stroje, protože na VŠB není odpovídající katedra. Katedru el. strojů jsme nemohli mít, protože jsme neměli pro tento obor profesora. [...] jmenovací řízení se protáhlo a jeho dokončení – po předložení nového návrhu, který už zněl na řádného profesora pro obor obecná elektrotechnika – se přesunulo do roku 1970.“*⁷⁸⁷ Podle S. Kepperta se ustanovení, podle kterého mu měl být titul profesora odňat, nevztahovalo na jeho

⁷⁸⁵ Tamtéž, *Dopis ministra školství Páteho Keppertovi (4. října 1990)*.

⁷⁸⁶ Tamtéž, *Životopis (duben 1967)*; Tamtéž, *Potvrzení (2. května 1967)*; Tamtéž, *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetozára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky (2. března 1970)*.

⁷⁸⁷ Tamtéž, *Dopis Kepperta ministru školství Vopěnkovi (3. prosince 1990)*.

jmenovací dekret.⁷⁸⁸ I přes tyto neshody VŠB-TUO uznávala jeho podíl na rozvoji elektrotechnických oborů a fakulta elektrotechniky a informatiky ho jmenovala čestným členem Cechu elektrikářů (CEFEL).⁷⁸⁹

Ilustrace 37: Pracovní průkaz s fotografií Svetozára Kepperta⁷⁹⁰

5.6.3 Spolupráce s odbornými institucemi

Od března 1943 byl přijat členem v ESČ a byl přiřazen k brněnskému oddělení,⁷⁹¹ následně pracoval jako člen výboru pobočky v Ostravě a předseda pracovní skupiny ESČ v MEZ Frenštát. Po zrušení ESČ se stal od roku 1949 členem krajského výboru sekce pro elektrotechniku VTS. V březnu 1943 S. Keppert působil ve VTS pro elektrotechniku jako předseda závodní skupiny MEZ Frenštát, v rámci které přednášel o hutních a nevýbušných motorech v železárnách v Třinci, Lískovci a Ostravě. Byl členem technicko-ekonomické rady ZSE v Praze. Pracoval v odborných komisích, například 10. sekce elektrotechniky RVHP. Pracoval v oborové radě vědecko-technického rozvoje oboru elektrické stroje točivé ve Výzkumném ústavu elektrických

⁷⁸⁸ Tamtéž, *Dopis Kepperta ministru školství Vopěnkovi* (3. prosince 1990).

⁷⁸⁹ KAŠING, P., *KEPPERT, Svetozár*.

⁷⁹⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetozár Keppert (osobní spis).

⁷⁹¹ Tamtéž, *Oznámení o přijetí za člena ESČ* (15. března 1943).

strojů točivých (dále VÚEST) v Brně. Jako přední český odborník pro stavbu elektrických točivých strojů byl jmenován členem odborné komise na Ministerstvu těžkého strojírenství, která měla na starost vývoj jednotné řady asynchronních motorů.⁷⁹² Spolupracoval s řadou podniků (Sigma Lutín, ROMO Fulnek aj.) na řešení vědeckovýzkumných úkolů průmyslové praxe.⁷⁹³ S účinností od 1. září 1980 byl rovněž jmenován členem vědecké rady Pedagogické fakulty v Ostravě.⁷⁹⁴ Za svou dlouholetou odbornou a politickou činnost obdržel řadu ocenění, například státní vyznamenání *Za zásluhy o výstavbu* (1972), *Zasloužilý školský pracovník* (1975) a *Řád práce* (1982).⁷⁹⁵

5.6.4 Publikační činnost jako odraz celoživotní práce

Kandidátskou disertační práci *Indukční míchač* zpracoval v rámci řešení dílčího státního úkolu *Racionalizace spotřeby elektroenergie při výrobě v elektrických tavicích pecích*. Úkol spočíval v návrhu, zajištění výroby a uvedení do provozu laboratorního indukčního míchače na padesátikilogramové trojfázové obloukové peci v tavárně Ústavu elektrometalurgie na katedře ocelářství hutnické fakulty VŠB. Účelem míchače bylo vytvořit podmínky pro výzkum metalurgických procesů při tavně legovaných ocelí. Zároveň byly získané zkušenosti se stavbou a provozem užitečné pro zavádění indukčních míchačů v ocelárnách.⁷⁹⁶

Na VŠB se podílel na vydání skript *Elektrická zařízení v hornictví* (1962),⁷⁹⁷ *Elektrická zařízení hutí* (1962, Ostrava, společně s V. Chůrou a B. Koteckým)⁷⁹⁸ a *Elektrotechnika II pro hutní, horní a strojní inženýry* (1967).⁷⁹⁹ Vydal několikadílná skripta *Elektrické stroje*,⁸⁰⁰ skripta *Projektování elektrických strojů* (1990, Ostrava) a byl spoluautorem encyklopedie *Hornická příručka*.⁸⁰¹ Jeho publikační činnost vycházela především z praxe. Věnoval se problematice návrhu vinutí u vícerychlostních

⁷⁹² Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis habilitačního řízení, *Odborný posudek na s. Ing. Svetožára Kepperta* (22. ledna 1960); Tamtéž, *Přehled odborné činnosti Frenštát pod Radhoštěm* (15. července 1959); Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetožára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky* (2. března 1970); Tamtéž, *Potvrzení* (2. května 1967); Tamtéž, *Životopis* (duben 1967).

⁷⁹³ KAŠING, P., KEPPERT, Svetožár, s. 79–81.

⁷⁹⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis), *Jmenování* (15. října 1980).

⁷⁹⁵ KAŠING, P., KEPPERT, Svetožár, s. 79–81.

⁷⁹⁶ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení.

⁷⁹⁷ Tamtéž, *Seznam publikovaných prací: Elektrická zařízení v hornictví*. Ediční středisko VŠB v Ostravě, 1962. Skripta napsal společně s Dr. Ing. A. Svobodou CSc.

⁷⁹⁸ KAŠING, P., KEPPERT, Svetožár, s. 79–81.

⁷⁹⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, *Seznam publikovaných prací: CHŮRA, Vladimír a Svetožár KEPPERT. Elektrotechnika II, pro hutní, horní a strojní inženýry*. Ostrava: Ediční středisko VŠB, 1967).

⁸⁰⁰ KAŠING, P., KEPPERT, Svetožár, s. 79–81; ČERMÁK, Tomáš a Svetožár KEPPERT. *Elektrické stroje I: Transformátory*. Ostrava, 1978; ČERMÁK, Tomáš a Svetožár KEPPERT. *Elektrické stroje II: Obecné základy točivých strojů*. Ostrava, 1980; KEPPERT, Svetožár. *Elektrické stroje III: Indukční stroje*. Ostrava, 1980; KEPPERT, Svetožár. *Elektrické stroje 5: Stejnoseměrné stroje*. Ostrava, 1980; KEPPERT, Svetožár. *Elektrické stroje IV: Synchronní stroje*. Ostrava, 1982.

⁸⁰¹ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 10 a 11.

asynchronních motorů.⁸⁰² Publikoval v českých odborných časopisech *Elektrotechnický obzor*, *Elektrotechnik* a *Technické noviny* a přispíval svými referáty na domácích i zahraničních konferencích.⁸⁰³ Jako příklad uvedu dva články, které se staly předmětem zájmu V. Chůry při posouzení Keppertovy vědecké práce v roce 1960. První z nich je článek *Skleněná vlákna v točivých strojích*:⁸⁰⁴ „Autor nejprve uvádí požadavky na vlastnosti izolačních materiálů pro stavbu elektrických strojů a pak ukazuje, jak těmto požadavkům vyhovuje skleněná příze. Ukazuje se obzvláště výhodnost použití skleněné příze pro elektromotory, určené pro chemický průmysl, hutě, doly a tropy. Podává se podrobný výklad technologie výroby vinutí se skleněnou izolací, tak jak byla vyvinuta v závodě MEZ Frenštát a poukazuje se na okolnosti, které mohou působit nepříznivě na finální výrobek.“⁸⁰⁵ Ve druhém článku *Elektromotory pro těžké provozy (Jeřábové motory, Nevýbušné motory)*⁸⁰⁶ ukazoval směry vývoje ve stavbě elektromotorů pro těžké provozy v závodě MEZ Frenštát. Podle V. Chůry znal autor velice dobře doly, hutě a chemické provozy, kde se uvedené motory měly využívat, a poukazyval na nevýhody starších a výhody nových typů elektromotorů pro těžké provozy. „[...] nové typy motorů – byly vyvinuty dlouholetou prací kolektivu závodu MEZ Frenštát pod vedením a za aktivní spolupráce s Ing. Kepperta. V elektrotechnické veřejnosti je všeobecně známo, že nové typy řady IK, které vyrábí MEZ Frenštát, jsou velkým pokrokem ve srovnání se staršími typy; totéž se týká i nových jeřábových motorů typu HRP.“⁸⁰⁷

S. Keppert získal několik patentů. Společně s Františkem Juříčkem a Karlem Förchtgottem obdrželi v roce 1957 patent č. 87327, *Vyniklé póly elektrických strojů*.⁸⁰⁸ Uspořádání podle vynálezu se dalo podle patentní přihlášky použít u satorů a rotorů

⁸⁰² Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis habilitačního řízení, *Odborný posudek na s. Ing. Svetožára Kepperta* (22. ledna 1960).

⁸⁰³ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis profesorského řízení, *Seznam publikovaných prací; Bibl.* (výběr): Z článků můžeme jmenovat: Vinutí asynchronních motorů s přepínatelným počtem pólů. *Elektrotechnický obzor*. 1951, č. 11–14; Dělený rotor asynchronního motoru. *Elektrotechnika*. 1957, č. 8; Alternátory pro nízké napětí 12,5 – 1000kVA. *Elektrotechnik*, 1959, č. 1; Elektromotorek z lehkých slitin. *Elektrotechnik*. 1960, č. 6; Hliníkové klece asynchronních motorů. *Elektrotechnický obzor*. 1960, č. 12. Z konferenčních příspěvků můžeme uvést referáty: Náhrada mědi litým hliníkem u asynchronních motorů nad 100 kW. In: *Sborník celostátní konference*, VTS Brno, 1962; O podstatě práce redukčního míchače a vlivu základních parametrů na míchání lázně. *Sborník referátů z konference Nehomogenita lázně, indukční míchání a jakost elektrooceli*, VTS SONP Kladno a Ústav elektrometalurgie VŠB, 1967; Das magnetische Feld eines Planstators. *Sborník z mezinárodní konference Moderne elektrische Antriebs-elemente*, TH Karl-Marx-Stadt, 1968.

⁸⁰⁴ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetožár Keppert, spis habilitačního řízení, *Odborný posudek na s. Ing. Svetožára Kepperta* (22. ledna 1960): *Skleněná vlákna v točivých strojích*. *Technické noviny*. 1955, č. 19.

⁸⁰⁵ Tamtéž, *Odborný posudek na s. Ing. Svetožára Kepperta* (22. ledna 1960).

⁸⁰⁶ Tamtéž, *Odborný posudek na s. Ing. Svetožára Kepperta* (22. ledna 1960): Elektromotory pro těžké provozy (Jeřábové motory, Nevýbušné motory). *Elektrotechnik*. 1958, č. 7, s. 233–237.

⁸⁰⁷ Tamtéž, *Odborný posudek na s. Ing. Svetožára Kepperta* (22. ledna 1960): Elektromotory pro těžké provozy (Jeřábové motory, Nevýbušné motory). *Elektrotechnik*. 1958, č. 7, s. 233–237.

⁸⁰⁸ *Patentový spis č. 87327: Vyniklé póly elektrických strojů* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/87/87327.pdf> [cit. 2020-03-22].

elektrických strojů s vyniklými póly a bylo vhodné při výrobě magnetického obvodu z kvalitního materiálu, kde odstraňoval vliv škodlivých vzduchových mezer. Poté obdržel v roce 1960 patent č. 96391, *Rotor nakrátko asynchronního motoru*.⁸⁰⁹ Jeho podstata spočívala v tom, že byl rotor rozdělen na dvě nebo více samostatných částí s vlastními klecemi, které se navzájem lišily počtem a tvarem drážek a hliníkovou slitinou. S. Keppert viděl výhodu vynálezu například v tom, že zařízení bylo v provozu spolehlivé. V roce 1961 obdržel patent č. 100711,⁸¹⁰ *Rotor pro asynchronní elektromotory s dvojitou litou klecí*.⁸¹¹ S. Keppert byl autorem zlepšovacího návrhu *Dělený rotor asynchronního motoru (ZN 114/51)*.⁸¹² Svůj výzkum tedy orientoval na problematiku elektromagnetického míchání, lineárních indukčních motorů, vývoj ponorných motorů a vývoj malých pračkových motorků.⁸¹³

5.6.5 Ze soukromého života

Svetozár Keppert se oženil 26. června 1948 s Věrou, roz. Městeckou, z Dřevohostic, okr. Přerov (1927–1987), která pracovala v Domovní správě Městského národního výboru ve Frenštátě pod Radhoštěm. Členkou KSČ byla od roku 1947. Měl dvě dcery, Zuzanu a Věru. JUDr. Zuzana Geryková se narodila 19. dubna 1963 v Novém Jičíně a bydlela se svou matkou Marií Gerykovou ve Veřovicích (okr. Nový Jičín). Druhá dcera Mgr. Věra Keppertová se narodila 13. února 1969 na Čeladné, s rodiči bydlela ve Frenštátě pod Radhoštěm a později se stala učitelkou matematiky a chemie. Po smrti první ženy se oženil podruhé v roce 1997 s učitelkou Věrou, roz. Čermákovou (nar. 1927). Po odchodu do důchodu v roce 1990 se věnoval svým zálibám, mezi které patřila astronomie, malba, šachy a zahradničení. Zbytek života prožil v Břeclavi. S. Keppert zemřel 10. února 2006 v Břeclavi.⁸¹⁴

Před válkou byl S. Keppert členem Sokola a Junáku, ve kterém působil i po roce 1947 v jeho výchovném odboru na ústředí v Praze. Během okupace nebyl členem žádné

⁸⁰⁹ Patentový spis č. 96391: *Rotor nakrátko asynchronního motoru* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/96/96391.pdf> [cit. 2020-03-22].

⁸¹⁰ Patentový spis č. 100711: *Rotor pro asynchronní elektromotory s dvojitou litou klecí* [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/100/100711.pdf> [cit. 2020-03-22].

⁸¹¹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1961, *Vědecko-výzkumná činnost katedry elektrotechniky v roce 1961*; Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetozár Keppert, spis profesorského řízení, *Seznam publikovaných prací*.

⁸¹² Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetozár Keppert, spis habilitačního řízení, *Odborný posudek na s. Ing. Svetozára Kepperta (22. ledna 1960)*: Vladimír Chůra uváděl, že Keppertův dělený rotor se vyráběl a dodával do praxe. Jeho myšlenka tedy byla převedena do praktického života.

⁸¹³ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 10–11.

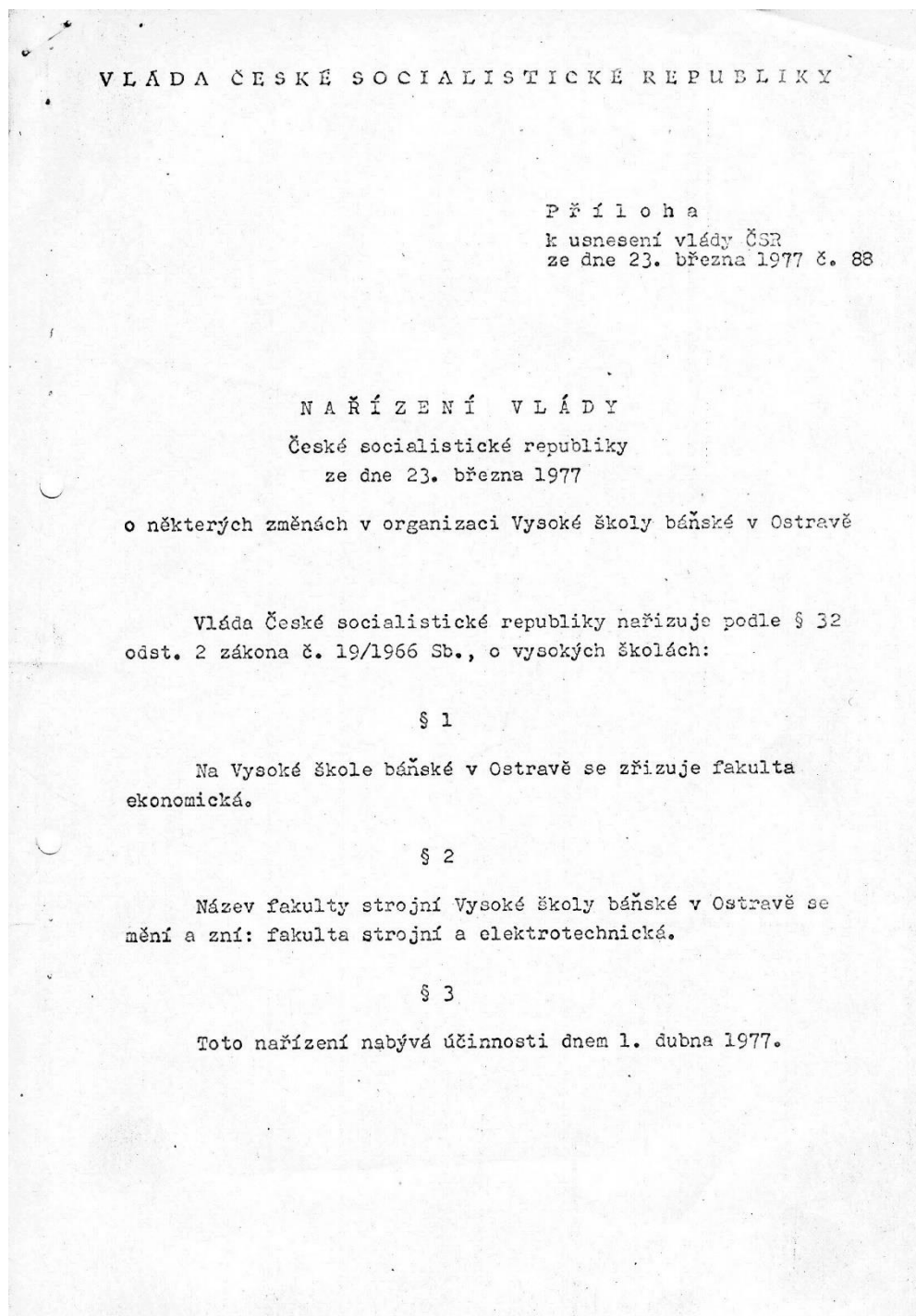
⁸¹⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetozár Keppert, spis profesorského řízení, *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetozára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky (2. března 1970)*; Tamtéž, *Potvrzení (2. května 1967)*; KAŠING, P., *KEPPER, Svetozár*, s. 79–81.

politické organizace. V průběhu studií na ČVUT v Praze pracoval ve studentském hnutí. V květnu 1945⁸¹⁵ vstoupil do KSČ, kde zastával různé funkce, zejména během působení v MEZ Frenštát (člen celozávodního výboru, člen ekonomické komise, lektor katedry politické ekonomie při Okresním výboru KSČ /dále OV KSČ/ Frenštát, pedagog Roku stranického školení /dále RSŠ/). Od 3. května 1945 do odchodu vojsk rudé armády 15. července 1945 pracoval z pověření revolučního národního výboru jako spojka a tlumočnick na velitelství Rudé armády v Otrokovicích. Zúčastnil se zakládání Československého svazu mládeže (dále ČSM) a byl předsedou jeho místního výboru v Otrokovicích a místopředsedou okresního výboru ve Zlíně. Působil ve funkci propagandisty ČSM v závodní organizaci MEZ Frenštát a jako zástupce velitele objektu pro věci technické v systému civilní obrany podniku MEZ Frenštát. V letech 1949–1952 byl členem lidových milicí, u kterých musel z vážných zdravotních důvodů ukončit činnost. Zdravotní problémy byly rovněž důvodem pro jeho osvobození od vojenské povinné služby. S. Keppert pracoval v tělovýchově a v období 1959–1960 byl předsedou tělovýchovné jednoty (dále TJ) Spartak Frenštát pod Radhoštěm a členem místního výboru Národní fronty ve Frenštátě pod Radhoštěm.⁸¹⁶

⁸¹⁵ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetozár Keppert, spis profesorského řízení, *Životopis (duben 1967)*; Tamtéž, *Potvrzení (2. května 1967)*: Některé prameny uvádějí rok 1948.

⁸¹⁶ Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetozár Keppert, spis habilitačního řízení, *Odborný posudek na s. Ing. Svetozára Kepperta (22. ledna 1960)*; Tamtéž, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, Svetozár Keppert, spis profesorského řízení, *Životopis (duben 1967)*; Tamtéž, *Potvrzení (2. května 1967)*; Tamtéž, *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetozára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky (2. března 1970)*.

5.7 Od založení fakulty strojní a elektrotechnické do založení fakulty elektrotechnické

Ilustrace 38: Nařízení vlády o přejmenování fakulty strojní VŠB v Ostravě na fakultu strojní a elektrotechnickou v roce 1977⁸¹⁷

⁸¹⁷ Archiv VŠB-TUO.

V druhé polovině 70. let se odehrála na fakultě strojní VŠB řada významných strukturálních změn, které byly předznamenány předchozím vývojem a vzájemně se ovlivňovaly. Vysvětlím je na následujících řádcích. Logickým vyústěním oborových změn na fakultě strojní byla změna jejího názvu na základě vládního nařízení č. 16 ze dne 23. března 1977 s účinností od 1. dubna 1977 na fakultu strojní a elektrotechnickou.⁸¹⁸ Hlavním důvodem se stalo zahájení výuky v novém studijním oboru *Silnoproudá elektrotechnika* ve školním roce 1969–1970, čímž se podle slov Podhorského „*natolik kvalitativně změnil profil naší fakulty, že vedení fakulty začalo uvažovat o změně názvu fakulty. K tomu přistoupily i některé právní předpisy normativního charakteru, ve kterých se uvádí, že jisté práce mohou vykonávat jen absolventi elektro-fakult bez ohledu na studijní obor.*“⁸¹⁹

Výuku všech elektrotechnických předmětů nového oboru **Silnoproudá elektrotechnika** zajišťovala do roku 1977 pouze katedra elektrotechniky. Od 1. dubna 1977 došlo k jejímu rozdělení na tři nové katedry: **katedru teoretické a obecné elektrotechniky**, **katedru elektrických strojů a pohonů** a **katedru elektroenergetiky**,⁸²⁰ u kterých dále uvedu základní charakteristiku.⁸²¹ Podnětem pro jejich založení se staly skupiny pedagogů s různými odbornými specializacemi, které se nyní mohly lépe rozvíjet. Například T. Čermák se specializoval na elektrické stroje a pohony, ke kterým pro posluchače zpracoval několik skript, z nichž jedny byly *Elektrické pohony* (1982). Z textu této práce je zřejmé, že do té doby zajišťovali pedagogové na původní katedře výuku elektrotechnických předmětů pro všechny obory.⁸²² Další reorganizace kateder proběhla k 1. lednu 1987. Až do konce 80. let bylo možné na VŠB studovat z elektrotechnických oborů pouze *Silnoproudou elektrotechnikou* se zaměřením na elektrické stroje a přístroje, elektrické pohony a v neposlední řadě na elektroenergetiku. Studijní obor *Elektroenergetika* byl sice přidělen strojní fakultě už v roce 1979, ale až

⁸¹⁸ Tamtéž, Videonahrávky s pedagoggy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1; PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 25.

⁸¹⁹ PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 25.

⁸²⁰ STONIŠOVÁ, Mariana. BRAUNER, Jiří. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 5*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta OU, 2020, s. 34–36. ISBN 978-80-7599-191-1: Na rozvoji katedry elektroenergetiky se podílel v 70. letech profesor Jiří Brauner (1905–2008), o kterém jsem zpracovala biografické heslo. J. Brauner dostal po jednání s S. Keppertem za úkol vypracovat učební osnovy katedry elektroenergetiky podle vlastních zkušeností a byl pověřen přednáškami z předmětu Elektrárénství. Nejdříve přednášel elektrotechniku pro dálkově studující na fakultě strojní a elektrotechnické a o pár let později elektrárénství. Většina asistentů a docentů byla jeho bývalými posluchači z brněnské techniky. Na VŠB, kam pravidelně dojížděl, přednášel externě deset let a do roku 1988 působil jako člen komise při státních závěrečných zkouškách.

⁸²¹ ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Tyž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

⁸²² Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagoggy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 6.

do roku 1989 nedalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) ČSR souhlas s přijímáním studentů do prvního ročníku.⁸²³

Podle slov T. Čermáka v polovině 70. let udržovala škola kontakty s průmyslovou praxí. Jednak profesori aplikovali své poznatky z praxe, kterou absolvovali před nástupem na VŠB, jednak průmyslové podniky nabízely (nejenom) fakultě strojní a elektrotechnické témata pro projekty a diplomové práce. Spolupracovalo se s Vítkovicemi, Novou hutí atd., udržovaly se kontakty se zahraničními školami, například s těmi v Drážďanech a Saské Kamenici, které měl T. Čermák možnost osobně navazovat.⁸²⁴

V letech 1976–1980 se zapojily některé katedry do řešení úkolů základního výzkumu, koordinovaných ČSAV. Například katedra elektrotechniky řešila výzkum lineárních pohonů a zkoumání rušivých vlivů vyšších harmonických v elektrických sítích. Po rozdělení katedry elektrotechniky v roce 1977 se nově vzniklé katedry zapojily do výzkumné činnosti řešením úkolů státního plánu technického rozvoje. Konkrétní úkoly uvádím v charakteristice kateder. Za období 1980–1985 bylo pracovníky fakulty podáno 53 přihlášek na vynálezy, 60 zlepšovacích návrhů na VŠB a 76 zlepšovacích návrhů mimo VŠB a vyřešili 35 tematických úkolů.⁸²⁵

V roce 1980 byl jmenován do funkce proděkana fakulty strojní a elektrotechnické Z. Hradílek, který byl pověřen rozvojem a řízením elektrotechnických oborů. V roce 1985 ho ve funkci vystřídal T. Čermák, který se pokusil o vybudování nové fakulty. Byl členem komise expertů připravující celostátní studijní programy, takže získal přehled o ideálním složení studijních programů. Jeho přičiněním se mohly obhajovat kandidátské práce a vybavil školu počítači. Na začátku 90. let byly založeny dvě nové katedry: katedra mikroelektroniky, měření a regulační techniky v čele s Pavlem Nevřivou a katedra informatiky v čele s Ivo Vondrákem.⁸²⁶

⁸²³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

⁸²⁴ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

⁸²⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

⁸²⁶ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KOLEKTIV AUTORŮ. *Almanach*, s. 8; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

K roku 1990 bylo studium elektrotechnických oborů stanoveno na pět let. V prvních pěti společných semestrech získávali studenti elektrotechnický inženýrský základ. V šestém semestru se studium rozdělovalo jednak na silnoproudou část se stávajícím inovovaným oborem *Silnoproudá elektrotechnika* a novým oborem *Elektroenergetika*, a jednak na část slaboproudou s oborem *Mikroelektronika*. V sedmém semestru docházelo k poslednímu rozdělení silnoproudé části na silnoproudou elektrotechniku a elektroenergetiku. Ve čtvrtém a pátém ročníku se tedy studenti profilovali podle vlastního výběru doporučených a volitelných přednášek.

VŠB požádala v roce 1990 ministerstvo školství o zřízení nové fakulty elektrotechniky, jejíž vznik byl potvrzen k 1. lednu 1991. Před rozdělením fakulty strojní a elektrotechnické byl rozdělen akademický senát tehdejší společné fakulty na dva samostatné akademické senáty: akademický senát fakulty strojní a akademický senát fakulty elektrotechnické. Akademickým senátem elektrotechnické fakulty byly vypsány volby děkana elektrotechnické fakulty, ve kterých byl zvolen do funkce děkana Pavel Santarius. Akademický senát následně schválil první proděkany nové fakulty. Na školu přicházela nová generace odborníků, která mohla zajistit kvalitní výuku na nové fakultě. K 1. září 1993 pak došlo ke změně názvu na fakultu elektrotechniky a informatiky. Pro úplnost uvedu, že v roce 1992 byla katedra teoretické a obecné elektrotechniky rozdělena na **ústav obecné elektrotechniky** (pod vedením Milana Trawinského) a **ústav teoretické elektrotechniky** (pod vedením Jaromíra Kijonky). K 1. březnu 1994 byla založena samostatná **katedra obecné elektrotechniky** (pod vedením Václava Vrány).⁸²⁷

⁸²⁷ ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; KAŠING, P., *Vysoká škola báňská – významná kapitola*, s. 151–177; KOLEKTIV AUTORŮ. *Almanach*, s. 8; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; VRÁNA, V., *Katedra*, s. 12.

Vysoká škola báňská v Ostravě

PROHLÁŠENÍ O VZNIKU

Fakulty elektrotechnické

Rozhodnutím Akademického senátu Vysoké školy báňské v Ostravě ze dne 12. 9. 1990 vznikly s účinností od 1.1.1991 v souladu s ustanovením paragrafu 4 zákona „O vysokých školách“ č.172/1990 Sb. , rozdělením Fakulty strojní a elektrotechnické, dvě samostatné fakulty, a to Fakulta strojní a Fakulta elektrotechnická.

V Ostravě 20. 12. 1990

Prof. Ing. Tomáš Čermák, CSc.
rektor VŠB v Ostravě

Ing. Jan Kozlína
předseda AS VŠB v Ostravě

©VISLEX

Ilustrace 39: Prohlášení o vzniku samostatné elektrotechnické fakulty v roce 1991⁸²⁸

⁸²⁸ Archiv VŠB-TUO.

5.7.1 Charakteristika kateder

Katedra teoretické a obecné elektrotechniky navázala na tradici původní katedry elektrotechniky a zajišťovala výuku elektrotechniky pro neelektrotechnické obory na všech fakultách.⁸²⁹ Pro obor Silnoproudá elektrotechnika vedla předměty teoretického základu (tzn. elektrické měření; teoretická elektrotechnika – teorie elektrických obvodů a teorie elektromagnetického pole), předměty aplikovaného teoretického základu (tzn. elektrotechnické materiály, telemechanika, technika vysokých napětí) a předmět elektrické přístroje, které byly součástí užší specializace.⁸³⁰ Vedoucím katedry se stal Vladimír Homa, potom od 1. září 1978 Jan Šoral,⁸³¹ od 1. února 1990 Vladimír Meduna a od 1. listopadu 1991 Jaromír Kijonka. Náplní činnosti pracovníků byly konzultace pro ostatní katedry a pracoviště, zpracování soudních a znaleckých posudků a plnění vědecko-výzkumných úkolů pro hornický, hutnický a strojírenský průmysl.⁸³² Katedra v rámci vědeckovýzkumné činnosti řešila úkol *Optimalizace nasazování elektrických pohonných jednotek v lomovém dobývání*.⁸³³ Růst zájmu o nový obor vedl k opětovnému zapojení externích vyučujících, například odborníků z výzkumných ústavů a podniků. Katedra spolupracovala s katedrou obecné elektrotechniky Doněckého polytechnického institutu (dále DPI) na zvyšování kvality vzdělávacího procesu v předmětech obecné elektrotechniky pro neelektrotechnické obory (především pro hornickou elektrotechniku) a na regulovaných elektrických pohonech pro důlní stroje. Podle autorů *Podkladů pro sborník k 30. výročí* měl vývoj negativní dopad na zpomalení dostavby laboratoří, jejich vybavení pro jednotlivé předměty a tvorbu učebních pomůcek.⁸³⁴

Katedra elektroenergetiky zajišťovala stejně jako předchozí katedra výuku odborných předmětů Silnoproudé elektrotechniky, konkrétně elektroenergetiky, elektrického tepla

⁸²⁹ PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 55–56: Na počátku 80. let zajišťovala katedra na hornicko-geologické fakultě výuku předmětů hornická elektrotechnika, elektrotechnika, obecná elektrotechnika. Na hutnické fakultě pouze předmětu elektrotechnika. Na fakultě strojní a elektrotechnické patřily k vyučovaným předmětům: elektrotechnika I, II, elektrotechnika výrobních strojů, elektrické měření, úvod do inženýrství, základy elektrotechniky, teorie obvodů, teorie elektromagnetického pole, teoretická elektrotechnika II, elektrické přístroje, technika vysokého napětí, telemechanika.

⁸³⁰ *Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 6.

⁸³¹ PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 55–56: Na počátku 80. let byl vedoucím katedry Jan Šoral, tajemníkem odborný asistent Jaromír Kijonka. Dále na katedře pracovali Vladimír Homa, odborná asistentka Blanka Bičovská, asistenti Pavel Brendšetter, Miroslav Kaštovský, odborná instruktorka Ilona Pařenicová, sekretářka Anna Zoubková a vědecko-výzkumný pracovník Klement Pustějovský.

⁸³² Tamtéž, s. 55–56.

⁸³³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická: Jednalo se o úspory elektrické energie při provozu technologických celků, především dálkových pásových dopravníků a odstranění vlivu vyšších harmonických v rozvodu elektrické energie na velkostrojích, které mají elektrické pohony napájené z polovodičových měničů.*

⁸³⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická; Podklady pro sborník k 30. výročí*, s. 6–7.

a světla, elektráren a rozvodu elektrické energie.⁸³⁵ Zabezpečovala rovněž obor *Elektroenergetika*. Dlouholetým vedoucím katedry se stal Zdeněk Hradílek.⁸³⁶ Členové katedry poskytovali konzultace a připravovali odborné posudky pro hornické a hutnické podniky, elektrárny a pro Severomoravské energetické závody. V 80. letech řešili státní výzkumný úkol *Výzkum šíření vyšších harmonických a nepravidelně proměnných odchylek napětí v elektrických sítích*. Zabývali se rovněž kvantifikací elektrických poměrů v primárních a sekundárních obvodech EOP a rušivými vlivy vyšších harmonických na rozvodná energetická zařízení.⁸³⁷ V rámci zahraniční spolupráce udržovala katedra pracovní kontakty s DPI Doněck, AGH Krakov a dalšími školami v SSSR (Tallinský polytechnický institut /dále TPI/ Tallin aj.).⁸³⁸

Katedra elektrických strojů a pohonů se od svého založení věnovala specializacím elektrické stroje a elektrické pohony. Ovšem po založení další katedry elektroniky a elektrických pohonů (v čele s T. Čermákem) v roce 1987 byla přejmenována na **katedru elektrických strojů a přístrojů** a v návaznosti na to převzala výuku specializace elektrické přístroje.⁸³⁹ Dlouholetým vedoucím katedry se stal Svatozár Keppert a od 1. února 1990 Josef Navrátil.⁸⁴⁰ Věda a výzkum byly na katedře zaměřeny na lineární motory a jejich řízení, problematiku komutace stejnosměrných strojů a pohony v automatizované válcovací trati, konkrétně například na *Optimalizace elektrického pohonu stavění válců u těžkých válcovacích tratí*. Obecně můžeme říct, že řešili úkoly související s vývojem elektrických strojů a elektrických pohonů. Zaměstnanci spolupracovali na zlepšení parametrů indukčních vířivých spojek. Společně s MEZ Frenštát vyvinuli tabulární indukční lineární motor s tahem 700 N. Katedra spolupracovala s podnikem Vítkovice Ostrava, ROMO Fulnek, VUES Brno a podnikem Sigma.⁸⁴¹

⁸³⁵ PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 56–57: Na fakultě strojní a elektrotechnické zajišťovala katedra výuku v předmětech teoretická elektroenergetika, elektrárénství I, II, elektrické teplo, přenos a rozvod elektrické energie, elektrické světlo.

⁸³⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 56–57: Na počátku 80. let byl vedoucím katedry Zdeněk Hradílek, funkci tajemníka zastával odborný asistent Pavel Santarius. Na katedře dále působil odborný asistent Vladimír Beduna a Karel Sokanský, odborný technický pracovník Jiří Sikora, sekretářka Jiřina Hampejsová a vědecko-výzkumný pracovník Josef Gavlás.

⁸³⁷ PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 56–57.

⁸³⁸ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

⁸³⁹ PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 59: Na počátku 80. let zajišťovala katedra na fakultě strojní a elektrotechnické výuku předmětů elektrické regulační pohony, elektrické stroje I, II, III, průmyslová elektronika, elektrické pohony a dráhy, výroba elektrických strojů a přístrojů.

⁸⁴⁰ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 59: Na počátku 80. let byl vedoucím katedry Svatozár Keppert, jeho zástupcem byl odborný asistent Tomáš Čermák. Na katedře dále působili Pavel Hrbáč, Boris Krejčí a Václav Vrána, sekretářka Anna Zoubková, odborný technický pracovník Ladislav Was a vědecko-výzkumná pracovníce Hana Remková.

⁸⁴¹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*; PODHORNÝ, V. (ed.), *Pamětní spis*, s. 59.

Katedra elektroniky a elektrických pohonů, která vznikla v roce 1987, garantovala nový obor *Mikrotechnologie*. Vznikl zaprvé v důsledku růstu zájmu posluchačů o tuto oblast, zadruhé v národním hospodářství rostla úloha elektroniky, mikroelektroniky i výkonové elektroniky a zatřetí se zvyšoval tlak ze strany výrobce elektronických součástek Tesla Rožnov. Organizace TESLA si již v 70 letech uvědomovala, že její styl práce, organizační forma aj. neodpovídaly rozvoji elektroniky ve světě. Proto bylo potřeba změnit organizační strukturu, založit novou koncepci výzkumu, moderních technologií (zvláště v mikroelektronice) aj. Bylo rovněž nutné rozšířit počet a kvalifikaci zaměstnanců.⁸⁴² Předpokládalo se, že studenti budou po ukončení studií spolupracovat s koncernem Tesla. Studentům byly k dispozici ve výrobních závodech Tesla Rožnov různá zařízení zahraničních výrobců, na kterých se konala tzv. soustředěná výuka. Díky tomu se studenti seznamovali se zařízeními a technologiemi, které byly pro školu jinak nedostupné. Potřeba specializované katedry s elektronickým zaměřením vzrostla zavedením předmětu mikroprocesorové techniky v oboru silnoproudá elektrotechnika. Prvním vedoucím katedry se stal Tomáš Čermák.⁸⁴³

5.7.2 Personální obsazení nových kateder

Vedoucími jednotlivých kateder od jejich rozdělení v roce 1977 s přesahy do založení samostatné fakulty elektrotechnické byli:

prof. Ing. Tomáš Čermák, CSc., se narodil 7. února 1943 v Ostravě. Vysokou školu absolvoval v roce 1964 na elektrotechnické fakultě VUT v Brně. Již tehdy se začal zajímat o elektrické pohony. Poté odešel pracovat do Vítkovických železáren jako konstruktér-projektant. V roce 1968 nastoupil na katedru elektrotechniky VŠB jako odborný asistent. Po otevření studijního oboru Silnoproudá elektrotechnika se stal garantem odborných předmětů. V roce 1977 byl ustanoven zástupcem vedoucího katedry elektrických strojů a pohonů. V letech 1987–1989 byl vedoucím katedry elektroniky a elektrických pohonů. V letech 1985–1989 zastával funkci proděkana na fakultě strojní a elektrotechnické a od roku 1990 byl jmenován rektorem VŠB. V roce 1997 se stal prorektorem VŠB. V roce 1977 mu byla udělena hodnost kandidáta

⁸⁴² ČADA, R. (ed.), *Fakulta strojní*, 2005; Týž, *Fakulta strojní*, 2010; KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická; Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996; FRK, M. a V. HRBEK, *Československý elektrotechnický a elektronický průmysl: 1948–1988*, s. 15–16: Podnik Tesla (TEchnika + SLAboproudá) se skládal z několika závodů v celé ČSR. Respektive v roce 1965 byla vytvořena jediná výrobně hospodářská jednotka TESLA, Podniky elektroniky a slaboproudé techniky, slučující 18 podniků a výzkumných ústavů. Každý závod se věnoval jinému druhu výroby a elektrotechnickému odvětví. V Tesle Rožnov se vyráběly elektronky, TV obrazovky, integrované obvody a televizory.

⁸⁴³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická*.

věd na VUT v Brně, v roce 1980 byl jmenován docentem a v roce 1990 profesorem pro obor Silnoproudá elektrotechnika. V současnosti (stav k roku 2020) působí na VŠB jako emeritní profesor.⁸⁴⁴

Doc. Ing. Vladimír Homa, CSc., se narodil 20. března 1928. Vysokou školu absolvoval v roce 1951 na elektrotechnické fakultě VUT v Brně. Navázal na něj aspirantským studiem ukončeným obhajobou kandidátské disertační práce. Již během studia od června 1958 pracoval v ústřední údržbě NHKG Ostrava. 15. října 1961 nastoupil na katedru elektrotechniky VŠB, kde vedl cvičení elektrotechnických předmětů a následně přednášel posluchačům dálkového studia. V roce 1963 pracoval na fakultním výzkumném úkolu *Vyšetřování elektrického obvodu s elektrickým obloukem jako nelineárním prvkem*, který byl součástí jeho habilitační práce. Spolupracoval na něm s ČSAV.⁸⁴⁵ Docentem byl jmenován v říjnu 1975. Habilitační práci zaměřil na tlakovzdušné vypínače vysokého napětí.⁸⁴⁶ Po založení katedry teoretické a obecné elektrotechniky se stal pro období 1. dubna 1977 až 31. srpna 1978 jejím vedoucím, následně zástupcem vedoucího. Přednášel předměty Teorie obvodů, Teorie elektromagnetického pole a Elektrické přístroje. Tyto tři oblasti teoretické elektrotechniky patřily do jeho odborné specializace, které předcházela zájem o teoretickou stránku elektrotechnických problémů, zejména v oblasti magnetického pole a elektrického oblouku. Po reorganizaci kateder v roce 1987 byla výuka předmětu Elektrické přístroje přeložena na katedru elektrických strojů a přístrojů. Z toho důvodu na ni přešel i V. Homa jako garant výuky předmětů z oblasti elektrických přístrojů. Na konci července roku 1992 odešel do důchodu a o měsíc později zemřel.⁸⁴⁷

prof. Ing. Zdeněk Hradílek, DrSc., se narodil 17. června 1940 v Brně. Vysokoškolská studia absolvoval na elektrotechnické fakultě VUT v Brně v roce 1962. Na katedru elektrotechniky VŠB nastoupil v roce 1966 jako odborný asistent. Vedl cvičení a přednášky elektrotechnických předmětů na neelektrotechnických fakultách. Po otevření oboru Silnoproudá elektrotechnika se stal garantem odborných předmětů. Od roku 1977 vedl katedru elektroenergetiky. V letech 1980–1985 zastával funkci

⁸⁴⁴ Archiv VŠB-TUO, Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; VRÁNA, V., *Katedra*, s. 22.

⁸⁴⁵ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1960–1967–1968, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti katedry elektrotechniky na I. pololetí 1963 (31. května 1963)*.

⁸⁴⁶ Tamtéž, složka CI/3 za rok 1961, *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti na fakultě báňského strojírenství v kalendářním roce 1961 (25. ledna 1962)*.

⁸⁴⁷ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 11.

proděkana na fakultě strojní a elektrotechnické. V roce 1972 mu byla udělena hodnost kandidáta věd, v roce 1977 byl jmenován docentem, v roce 1988 se stal doktorem technických věd pro obor Elektroenergetika a v roce 1989 byl jmenován profesorem pro obor Silnoproudá elektrotechnika.⁸⁴⁸

Doc. Ing. Jan Šoral, CSc., se narodil 10. dubna 1929. Vysokoškolská studia sice zahájil na elektrotechnické fakultě SVŠT v Bratislavě, ale přestoupil na Vojenskou technickou akademii Antonína Zápotockého do Brna, kterou v roce 1954 úspěšně absolvoval. Následně pracoval v elektrárně 1. Máje v Ostravě-Třebovicích, odkud v roce 1957 odešel do NHKG. Na katedře elektrotechniky VŠB začal působit jako odborný asistent od 15. září 1960. V roce 1965 byl jmenován expertem technické správy VŠB pro elektrická zařízení v rámci výstavby nového areálu VŠB v Ostravě-Porubě. V roce 1967 měl na starost fakultní úkol *Kriteria pro dimensování pomocných pohonů valcovacích tratí*. Tento úkol měl být obhájen jako kandidátská disertační práce.⁸⁴⁹ Disertační práci v oboru elektrických pohonů obhájl v roce 1969 na elektrotechnické fakultě VUT v Brně. V letech 1971–1975 vedl výpočtové středisko VŠB. Přestože se již v roce 1977 habilitoval, byl jmenován docentem až k 1. září 1980. Od 1. září 1978 do 31. ledna 1990 vedl katedru teoretické a obecné elektrotechniky. V roce 1994 sice odešel do důchodu, ale na katedře nadále působil jako externista. Zaměřoval se především na výuku elektrotechniky na neelektrotechnických fakultách, o čemž svědčí i jeho publikační činnost. Pro studenty neelektrotechnických fakult vydal skripta *Elektrotechnika I*, pro studenty strojní fakulty *Elektrotechnika II*, dále skripta *Hornická elektrotechnika I* (pro povrchové dobývání), *Hornická elektrotechnika III* (pro hlubinné dobývání) aj. I po svém odchodu do důchodu v srpnu 1994 stále působil na katedře obecné elektrotechniky.⁸⁵⁰

5.7.3 Laboratoře

V roce 1974 došlo ke stěhování katedry spolu s laboratořemi do nového areálu VŠB v Ostravě-Porubě. Nově vybudované laboratoře v porubském areálu byly většinou přiděleny novým odborným katedrám. Na stěhování a opětovném zprovoznění katedry a laboratoří se podílel i personál katedry. Po osamostatnění katedry obecné

⁸⁴⁸ VRÁNA, V., *Katedra*, s. 21.

⁸⁴⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968, složka CI/3 za rok 1966, *Stav a rozvoj vědecké práce na VŠ v roce 1966; Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti za 1. pol. 1967 na fakultě báňského strojnictví VŠB*; Tamtéž, složka CI/3 za rok 1967, *Hodnocení plnění plánu vědecko-výzkumných úkolů*.

⁸⁵⁰ *Fakulta elektrotechniky a informatiky*, 1996, s. 11–12.

elektrotechniky v roce 1994 jí byly přiděleny dvě stávající laboratoře, kde v dřívějších letech probíhala výuka elektrotechniky pro neelektrotechnické obory s následujícím přístrojovým vybavením:⁸⁵¹

Laboratoř I byla vybavena 11 ks měřicích pultů zhotovených v roce 1974, které se modernizovaly, aby odpovídaly aktuálním technickým a bezpečnostním předpisům. Na měřicích pultech byla prováděna měření laboratorních úloh zaměřená na elektrické obvody, polovodičové usměrňovače a fázové řízení střídavého napětí.⁸⁵²

Laboratoř II byla vybavena jednak původními laboratorními pulty, které byly přestěhovány z původních laboratoří katedry umístěných v budově HGF na Slezské Ostravě na Michálkovické ulici, které většinou pocházely z 60. let (například magnetické a rotační zesilovače), dva panely obsahující modely sítí z roku 1974 a jeden nový dynamometr s nedodělaným a nefunkčním ovládacím pultem. Inovace a modernizace většiny dosavadních starších, technicky zaostalých a nefunkčních pultů, neodpovídajících bezpečnostním předpisům, byla navržena a provedena pracovníky katedry v letech 1994–1998. Zastaralé vybavení bylo nahrazeno novým zařízením umožňujícím měření nových laboratorních úloh (např. měření na elektrických pohonech, polovodičových měničích na transformátorech). V 90. letech zde probíhala měření zaměřená na elektrické stroje, pohony, logické kontaktní i bezkontaktní řízení a elektrické rozvody. Laboratoř byla využívána studenty v rámci doktorského a magisterského studia. Interním doktorandům zde byla stavební úpravou vytvořena malá laboratoř, ve které měli své pracoviště.⁸⁵³

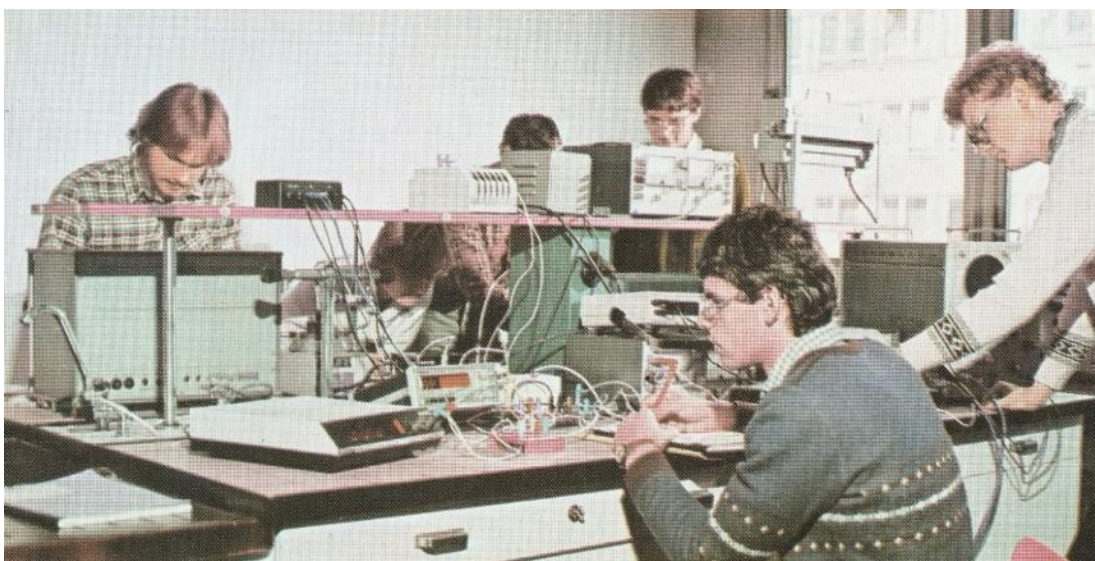
Laboratoř III byla vybudována až v roce 1997 pro výuku elektrotechniky na stavební fakultě a sloužila ke cvičení zaměřenému na domovní světelné a motorické instalace. V laboratoři se nacházela dvě pracoviště, která simulovala přípojku nn, hlavní domovní skříň, hlavní domovní vedení, elektroměrový rozvaděč a domovní rozvaděč.⁸⁵⁴

⁸⁵¹ VRÁNA, V., *Katedra*, s. 40–41.

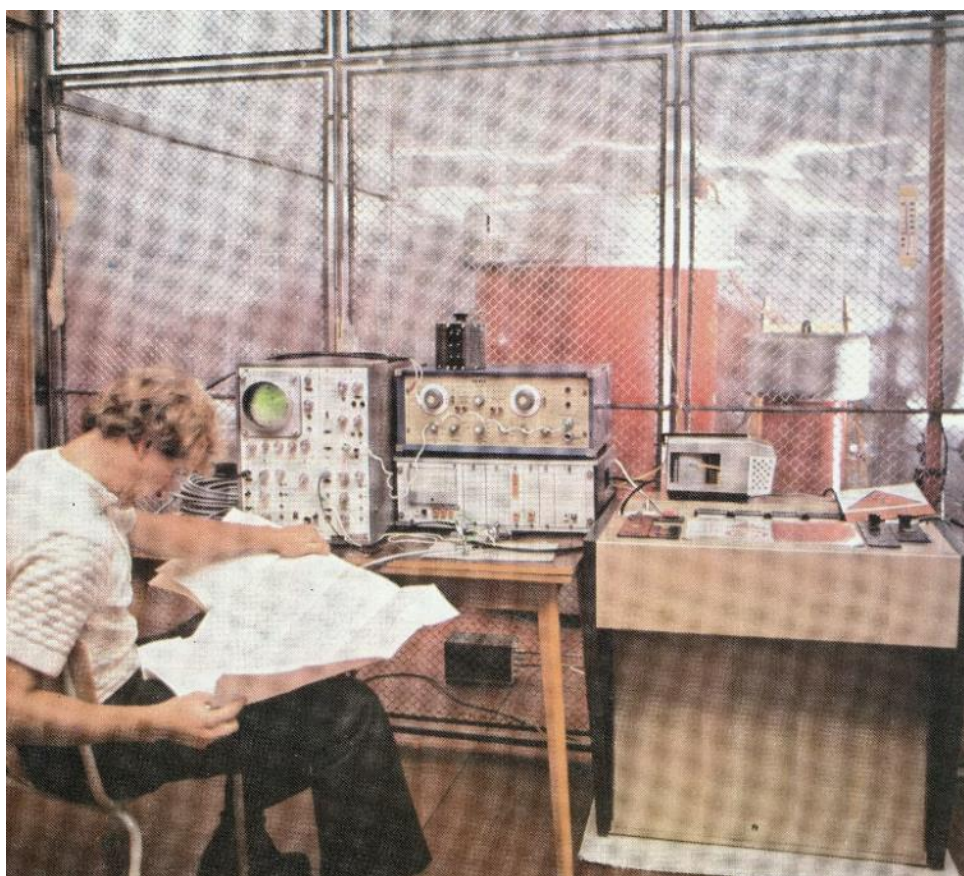
⁸⁵² Tamtéž, s. 41.

⁸⁵³ Tamtéž, s. 41–42.

⁸⁵⁴ Tamtéž, s. 42.

Ilustrace 40: Výuka elektrotechniky v 80. letech 20. století v nových prostorách VŠB v Ostravě-Porubě⁸⁵⁵

Ilustrace 41: Výuka elektrotechniky v 80. letech 20. století v nových prostorách VŠB v Ostravě-Porubě⁸⁵⁶

⁸⁵⁵ Archiv VŠB-TUO.

⁸⁵⁶ Tamtéž.

Ilustrace 42: Výuka elektrotechniky v 80. letech 20. století v nových prostorách VŠB v Ostravě-Porubě⁸⁵⁷

⁸⁵⁷ Tamtéž.

6 ZÁVĚR

Rozvoj hornictví, hutnictví, strojírenství, stejně tak elektrotechniky a jiných oborů, vycházel po celá desetiletí z potřeb státu a průmyslu a odrazil se v učební náplni jednotlivých oborů na VŠB, která se postupně proměnila z báňského učiliště na vysokou školu polytechnického rázu. Svým zaměřením zaujímala významné místo mezi školními institucemi. V řadách jejích pedagogů pracovali významní odborníci, kteří prošli mnohaletou průmyslovou, výzkumnou a pedagogickou praxí a v rámci svého působení na škole vychovali stovky inženýrů. Většina z nich zároveň přispěla svou vědecko-výzkumnou činností k dalšímu rozvoji technických věd, technického školství, vysoké úrovni průmyslu a vzdělání široké veřejnosti. Jednotlivé generace pedagogů zabezpečovaly rozvoj nových vědních disciplín a formovali profil školy. Patřili k nim Josef Theurer, Albert Bayer, Hanns Giebitz, Rudolf Czepek, Arnošt Rosa, Václav Vavřínek Pošík, Jan Bašta, Vítězslav Vavřín, Vladimír Chůra, Svetozár Keppert, Jan Šoral, Vladimír Homa, Zdeněk Hradílek a Tomáš Čermák, jejichž životními, respektive profesními osudy jsem se zabývala v předkládané disertační práci. Důvodem výběru těchto osobností byla jejich činnost a spolupráce s elektrotechnickým ústavem/katedrou VŠB, která vedla k rozvoji elektrotechnických oborů na této škole. Osobnostem V. V. Pošíka, J. Bašty, V. Vavřína, V. Chůry a S. Kepperta jsem se věnovala podrobněji v hlavní páté kapitole disertační práce formou rozsáhlých biografii.

Obecné hodnocení výsledků vzhledem k vytyčeným cílům

Nyní bych se zaměřila na zhodnocení výsledků disertační práce vzhledem k položeným otázkám a vytyčeným cílům v úvodu. První otázkou bylo: ***Jak se vyvíjela výuka elektrotechnických oborů na VŠB?*** Cílem potom bylo ***představit formování výuky elektrotechnických oborů na VŠB od konce 19. století do druhé poloviny 20. století.*** V jednotlivých (sub)kapitolách disertační práce jsem postupně zachytila nejdůležitější vývojové etapy. Podstatné bylo si uvědomit, ***proč se vůbec výuka o elektřině, později o elektrotechnice na báňské škole zaváděla*** (zpočátku v rámci fyziky). Prakticky k tomu docházelo už od počátku 60. let 19. století v případě leobenské školy a nejpozději od poloviny 90. let 19. století v případě příbramské. Tato potřeba vyvstala v souvislosti se stále častějším a nutnějším používáním elektrického zařízení v báňských a hutních provozech, jak popisují v úvodních pasážích disertační práce. Speciální zřetel při přednáškách o elektřině byl brán na technické využití v provozu, což vyžadovali

vedoucí horních a hutních provozů. Zde je zřejmá odpověď na otázku ***vlivu průmyslu na zavádění nového oboru do stávající výuky dosud zaměřené na hornické a hutnické předměty***. Průmysl potřeboval vedle nekvalifikovaných dělníků i kvalifikované zaměstnance „zaškolené“ v elektrotechnice. Vliv pokroku vědy na výuku a přednášené předměty si uvědomovali i samotní profesori na škole, což se následně projevovalo reorganizací výuky a zařazováním nových předmětů. V Příbrami se tak poprvé stalo ve školním roce 1903–1904, kdy se stala elektrotechnika doporučeným předmětem a následně ve školním roce 1905–1906, kdy byla zřízena katedra elektrotechniky a technické mechaniky I.

Další významné změny nastaly po vzniku ČSR, kdy došlo v průběhu tří let v součinnosti s MŠNO k několika reorganizacím studia, především k rozšíření teoretické základny oborů. V tomto období je již zcela zřejmý vliv pedagoga na rozvoj oboru a jeho směřování, což reaguje na otázku: ***jakou roli sehrála technická inteligence při zavádění nového oboru do výuky***. Otázku a cíl rozvedu ještě v dalších odstavcích níže. Do této doby se spíše vycházelo z požadavků hornické a hutnické praxe. Respektive u žádného z pedagogů do počátku 20. let 20. století jsem nezaznamenala výrazný vliv na nějakou konkrétní specializaci. Samozřejmě nebyť pokrokových profesorů, těžko by se nový předmět prosadil, což úzce souviselo s jejich vzděláním, zkušenostmi a rozhledem. Ve 30. letech 20. století vznikl Elektrotechnický ústav vysoké školy báňské v Příbrami, jehož vedoucím se stal V. V. Pošík. Díky němu se na ústavu zaváděly nové specializace, jako byly například elektrické pohony a elektrické pece. V. V. Pošík si uvědomoval, že pro rozvoj oboru je důležité sledovat pokrok ve vědě a technice a přizpůsobovat mu výuku. Nicméně obecná, hornická a hutnická elektrotechnika se vyučovala v každém období bez ohledu na oborovou specializaci pedagoga.

Období 40. let přineslo kromě uzavření vysokých škol také přeložení VŠB z Příbrami do Ostravy. To mělo mimo jiné vliv na personální obsazení jednotlivých ústavů a na zázemí, které bylo až do 70. let provizorní a pedagogové museli řešit vybavenost svých laboratoří. Na přeložení školy do Ostravy měly značný vliv požadavky národního hospodářství a sepětí teoretické přípravy s praxí v tamějších provozech. Opět se tedy projevuje výrazný vliv průmyslu na rozvoj a provoz školy, ale i na rozšiřování oborů.

Na počátku 50. let byl ústav elektrotechniky přičleněn ke katedře strojnictví na fakultě báňského strojnictví. Zařazení pod strojírenství vycházelo z tradičního umístění na technických vysokých školách. V roce 1955 byl na katedru energetiky přesunut nyní kabinet elektrotechniky, což byl nový název pro ústav elektrotechniky. Ten v roce 1957 opět změnil název, tentokrát na ústav elektrotechniky. Ve školním roce 1958–1959 měl ústav elektrotechniky tři pracoviště elektrotechniky: obecné, hornické a hutnické. V roce 1959 byla zřízená samostatná katedra elektrotechniky. Nyní je z přehledu jasné vidět, že kolika organizačním změnám na VŠB v rámci jediného ústavu/katedry/kabinetu v 50. letech docházelo. Zákon č. 58/1950 (na něj navázala řada dalších nařízení a vyhlášek) ovlivnil zaměření kateder na teoretické úkoly a úkoly zadávané průmyslem, které vycházely z aktuálních potřeb současné výroby. Opět tedy odpovídám na otázku, zda měl průmysl vliv na rozvoj oboru, a na konkrétních příkladech vědecko-výzkumné činnosti V. Vavřina ukazují, jak takový vliv a spolupráce s průmyslem vypadaly. Na základě výše uvedeného zákona museli pedagogové zajišťovat výuku učebními pomůckami (získávaly se z průmyslu, často se jednalo o zastaralé zařízení) a literaturou a zlepšovat stav laboratoří. I z tohoto důvodu rostl počet nových skript zaměřených na různé oblasti elektrotechniky ve vztahu k hornictví a hutnictví (více viz publikační činnost jednotlivých pedagogů v kapitole č. 5).

V 60. letech přičiněním nového personálního obsazení katedry se opět zavádějí nové rozšiřující předměty (elektrické rozvody a pohony, slaboproudá elektrotechnika, elektrotechnika výrobních strojů), aby mohly být vzápětí zrušeny a obnoveny. Ani 60. léta nebyla ušetřena reorganizací, protože v roce 1963 byla katedra elektrotechniky rozdělena zaprvé na ústav obecné elektrotechniky a průmyslové elektroniky a zadruhé na ústav hornické a hutnické elektrotechniky. Pracovníkům katedry se tak zúžil obor působnosti. V roce 1970 došlo k novému přerozdělení katedry na ústavy: ústav obecné elektrotechniky, ústav teoretické elektrotechniky a ústav elektrických strojů a přístrojů. Byly zřízeny i dvě katedry bez personálního obsazení, které se teprve organizačně připravovaly k fungování. První z nich byla katedra elektroenergetiky s ústavem přenosu a rozvodu elektrické energie a ústavem výroby a užití elektrické energie a druhá z nich byla katedra elektrických pohonů s ústavem elektrických pohonů a drah a ústavem průmyslové elektroniky.

Je zcela zřejmé, že nárůst kateder a ústavů musel nutně vyvolat reakci v podobě snah o zřízení samostatné fakulty elektrotechnické. Prvním krokem bylo jmenování V. Chůry mimořádným profesorem pro obor silnoproudá elektrotechnika v roce 1968. Druhým krokem bylo otevření prvního samostatného studijního oboru silnoproudá elektrotechnika v roce 1969. Opět se zde projevil vliv průmyslu na zavádění nového oboru: nedostatek inženýrů silnoproudé elektrotechniky v průmyslových podnicích severomoravského kraje. A také potřeba kvalifikovaných zaměstnanců, protože elektroinženýři přicházející do dolů a hutí z elektrotechnických fakult vysokých technických škol měli nedostatečné znalosti o specifickém prostředí a výrobních podmínkách v dolech a hutích. Třetí krok v roce 1977 již představoval změnu názvu fakulty strojní na fakultu strojní a elektrotechnickou. Zároveň došlo k rozdělení katedry elektrotechniky na tři nové katedry: katedru teoretické a obecné elektrotechniky, katedru elektrických strojů a pohonů a katedru elektroenergetiky. Podnětem pro jejich založení se staly skupiny pedagogů s různými odbornými specializacemi, které se nyní mohly lépe rozvíjet. Další reorganizace kateder proběhly na přelomu 80. a 90. let, kdy byla založena katedra mikroelektroniky, měření a regulační techniky a katedra informatiky. Spolupráce s průmyslem se stále hlouběji rozvíjela nejenom díky aplikaci teoretických poznatků do praxe, ale nyní začaly průmyslové závody nabízet témata pro projekty a diplomové práce. Vývoj výuky elektrotechnických oborů byl v roce 1991 završen zřízením samostatné fakulty elektrotechniky.

V disertační práci jsem si položila otázku, *zda měly na zavádění nového oboru a jeho rozšiřování vliv (jaký byl tento vliv?) poměry na VŠB a zda v tom sehrála svou roli (jakou?) technická inteligence*. Z předkládaných kapitol disertační práce mohu uvést několik konkrétních příkladů vztahujících se k výše položené otázce a z nich vyvodit závěr. Na přelomu 19. a 20. století měly značný vliv na provoz, dění a vztahy na VŠB českoněmecké spory, ať už v rámci profesorského sboru, mezi studenty, obyvateli Příbrami, nebo v důlních a hutních provozech mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Projevovaly se mimo jiné neustálými snahami o přeložení školy do centra německého průmyslu, přičlenění k německým technikám nebo naopak do centra českého průmyslu a k české technice. Spory zaměstnávaly tamější profesory natolik, že neměli dostatek času na vědeckou a pedagogickou práci, jak bylo zřejmé z aktivit tamějšího rektora J. Theurera. Zároveň se snahy o přeložení projevovaly v neutěšeném stavu tamějších školních budov a laboratoří, do kterých se z důvodu plánovaného přeložení

neinvestovalo. Bylo to považováno za zbytečné. Špatný stav laboratoří elektrotechnického ústavu popisuje například V. V. Pošík. Poměry na VŠB měly tedy vliv na špatný stav zázemí pro studium a výuku. Druhým příkladem je patrná rivalita mezi leobenskou školou a příbramskou školou, kdy škola v Leobenu byla státním aparátem upřednostňována při zavádění nových kurzů, přednášek atd. (více viz subkapitola 5.1), což vyústilo ve větší zájem posluchačů o studium v Leobenu. Dalším příkladem mohou být 50. léta (a později doba normalizace): nepříznivé politické klima doby a politické procesy, kdy byla řada pedagogů vyloučena z VŠB. Podrobněji se o tomto problému rozepisují v subkapitole 5.4 v souvislosti s vyloučením V. Vavřína, čímž škola ztratila velice kvalitního pracovníka zaměřeného především na báňskou elektrotechniku. Nicméně, velice brzy byl nahrazen jinými odborníky z praxe a výuka mohla být směřována k novým specializacím. Posledním příkladem jsou vztahy mezi zaměstnanci. Namátkou mohu uvést osobní, ale především pracovní spory mezi V. Vavřínem a V. Chůrou (subkapitola 5.5.2.) nebo V. Chůrou a S. Keppertem (subkapitola 5.6.2), které se týkaly pracovních povinností, konzultací, pomluv atp. Spory nepříznivě ovlivňovaly pracovní klima na katedře, které se teoreticky mohlo přenášet na výuku, ale přímý doklad se v pramenech nenachází.

Závěrem ke všem výše položeným otázkám a stanoveným cílům mohu uvést, že vývoj výuky konkrétního oboru na VŠB byl ovlivňován především průmyslovou praxí, požadavky státu, respektive národního hospodářství, zkušenostmi a zájmy technické inteligence, která na VŠB přicházela, a v menší míře poměry, které na škole panovaly.

K hlavním otázkám disertační práce patřilo, ***jak můžeme charakterizovat technickou inteligenci***, a z toho odvozený cíl ***představit vysokoškolské pedagogy, technické inženýry, jako významné individuality v různých kontextech rodinných, společenských, politických, ale hlavně profesních***. Právě technická inteligence sehrála jednu z nejdůležitějších rolí při zavádění nových oborů (předmětů, přednášek) do výuky, protože měla široký rozhled díky vysokoškolskému vzdělání, zkušenostem z průmyslové praxe a ve většině případů díky zkušenosti ze zahraničních cest v rámci Evropy a USA. K těmto cestám patřily studijní pobyty, exkurze, služební cesty a praxe u elektrotechnických firem. Jejich zahraniční kontakty odrážely dobové politické uspořádání. Na přelomu 19. a 20. století směřovali do Curychu a Vídně, sídel technických škol a významných elektrotechnických firem (např.: AEG Union, Ganz

a spol., Siemens a Halske, a. s., Siemens-Schuckertovy závody). Po první světové válce směřovali do Německa, které ovlivňovalo průmysl i výzkum. Následovaly studijní a badatelské pobyty ve Francii a průzkumné cesty do zbývající Evropy (Anglie, Belgie, Dánsko, Norsko, Polsko, Rakousko a Švédsko). Od konce 50. let a během druhé poloviny 20. století převažovaly země východního bloku (SSSR, NDR, Polsko, Jugoslávie), výjimečně pracovali i mimo evropský kontinent, konkrétně v SAR.

Jejich profesní dráha byla ovlivňována vnějšími okolnostmi: světovými válkami, únorovými událostmi, politickými procesy 50. let, jež některé pedagogy osobně zasáhly, politickým uvolňováním v 60. letech a změnami ve vývoji politické situace na přelomu 60. a 70. let, dále požadavky průmyslu, národního hospodářství a státu. Od počátku se uplatňovali jako odborníci v elektrotechnických oborech, které se neustále vyvíjely. Ať už to byla např. obecná elektrotechnika, hornická a hutnická elektrotechnika (např.: elektrické těžní stroje, velkostroje pro povrchové dobývání), dále elektrické pece, elektrické stroje a přístroje, elektrické pohony nebo radiotechnika, elektronika nebo elektroenergetika. Pro výše zmiňované osobnosti byl charakteristický celoživotní zájem o vědeckou práci, kterou započali už během vysokoškolských studií (V. V. Pošík, V. Vavřín, V. Chůra) nebo během prvních pracovních zkušeností. Spolupracovali s průmyslem, vědeckými ústavy a organizacemi (například: ČSAV, ESČ, MAP, MPE, NTM, OKD, VTS, VÚEST a VVUÚ), a to i během doby, kdy pracovali na VŠB, takže mohli svým studentům neustále předávat nové poznatky z praxe. Nejčastěji ale přicházeli na VŠB s již dříve získanými zkušenostmi a znalostmi z průmyslové praxe: c. k. státní dráhy ve Vídni, Českomoravská dopravní, a. s., ČKD v Praze-Vysočanech, elektrotechnická továrna firmy Baťa, a. s., Fyzikální výzkum Škodových závodů, Ganz a spol. ve Vídni, Hutní projekt Ostrava, Ingenieurbüro H. Oberdörfer v Berlíně, Kolben a spol. v Praze-Vysočanech, MEZ Frenštát, n. p., Siemens a Halske, a. s., Siemens-Schuckertovy závody ve Vídni, Telefunken v Berlíně, VÚSE v Praze-Běchovicích, Výzkumný ústav těžkého strojírenství, Zkušebna a laboratoř ETD. Nebo také působili jako autorizovaní civilní inženýři. Díky externím elektrotechnikům z praxe zase získávali studenti bezprostřední zkušenosti z průmyslu a byli seznámeni s aktuálními provozními problémy. Někteří pedagogové měli dřívější zkušenosti s výukou na jiných vysokých, středních a průmyslových školách nebo na různých kurzech. O jejich profesní kvalitě svědčí také skutečnost, že dokázali v méně příznivých podmínkách, daných především nedostatečnými prostory a technickým vybavením, rozvíjet vědecko-

výzkumnou činnost na takové úrovni, že její výsledky mohli prezentovat v zahraničí. Charakteristická byla jejich rozsáhlá publikační a vědecko-výzkumná činnost čítající více než 10 patentů, více než 60 publikací a článků a přes 700 prací pro průmysl i jednotlivce. Tyto sumy jsou orientačním počtem, který jsem získala sumarizací jejich publikačních a vědecko-výzkumných aktivit uvedených v disertační práci.

Závěrem k výše položené otázce a cíli můžu konstatovat, že technická inteligence významně ovlivnila směřování elektrotechniky nejenom na VŠB, ale i v průmyslu. Jejich sepětí s VŠB bylo nejčastěji ovlivněno politickými požadavky doby, rodinnými otázkami (například omezení kontaktu s rodinou po přestěhování školy do Ostravy), zdravotním stavem nebo vztahy s kolegy. Všichni byli vědecky aktivní po celý svůj život a nesmazatelně se zapsali do dějin vědy a techniky se zaměřením na elektrotechniku.

Zhodnocení praktického přínosu

Vědeckým přínosem disertační práce je zjištění nových faktografických poznatků založených na archivním výzkumu dosud podrobněji neprostudovaných a badatelsky nevyužitých archiválií. Na studiu archivních pramenů byly založeny biografie osobností V. V. Pošíka, J. Bašty, V. Vavřína a V. Chůry v hlavní kapitole č. 5. Z literatury jsem k nim dohledala minimum základních informací. U osobností J. Giebitze a R. Czepka jsem spíše doplnila několik údajů z archivních pramenů k již známým faktům z literatury sepsané J. Theurerem nebo P. Šimšou. U S. Kepperta jsem sice z archivních pramenů vycházela, ale vzhledem k tomu, že byl podrobněji literárně zpracován, moc nových informací jsem nepřinesla, spíše jsem se zaměřila na některá méně známá fakta. U osobností po roce 1977, tzn. V. Homy, Z. Hradílka a J. Šorala, jsou k dispozici archivní prameny v Archivu VŠB, ale pro účely disertační práce jsem je z dříve uvedených důvodů již nevyužila. Podobně tomu bylo u T. Čermáka, ale díky jeho videonahrávce jsem získala cenné informace k dění na VŠB v době, kdy na ní působil. Zároveň by jeho životní vyprávění mohlo být využito v dalším výzkumu revolučních událostí na VŠB v roce 1989 a let následujících. Případně pro zpracování jeho vlastní biografie.

Pokud bych se zaměřila na výsledky týkající se přímo elektrotechniky, které jsem získala z archivního výzkumu, tak musím konstatovat, že řada těchto informací byla

zobecněna v literatuře (především jubilejní). Čím blíže k současnosti, tím podrobněji. Především to platilo pro období 80. a 90. let 20. století. Přesto jsem se nemohla spolehnout pouze na literaturu, ale musela jsem udělat archivní výzkum fondu Fakulty strojní s materiály k elektrotechnické výuce od 50. let 20. století. Původní záměr odvodit vývoj elektrotechnických oborů na VŠB z aktivit jejich zaměstnanců nebyl vhodný. Pomocí srovnání výsledků archivního výzkumu jak osobnosti, tak ústavu/katedry jsem uvedla osobnosti a dění na katedře/ústavu elektrotechniky do vzájemných souvislostí.

Ráda bych upozornila na jeden z důležitých společenských přínosů disertační práce, kterým je pozitivní zpětná vazba rodinných příslušníků mnou zpracovaných osobností (týkalo se V. V. Pošíka a V. Vavřína) na vydané články, případně biografická hesla. Pokud jsem byla s rodinnými příslušníky v kontaktu, vždy uvítali jakoukoliv spolupráci (dohledání životních dat, vyprávění o soukromém životě, dodání rodinných fotografií) a vydání biografii jejich příbuzných.

Zpracováním disertační práce jsem přispěla k výzkumu dějin konkrétního technického oboru na vysoké škole. Další badatelé na výzkum mohou navázat a komparovat mnou získané výsledky se svým výzkumem. Přínosem mělo být i celistvé zpracování dějin elektrotechnických oborů na VŠB v širším kontextu. Po ukončení dosavadní práce bych nepovažovala zpracování dějin elektrotechnických oborů na VŠB v širším kontextu za celistvé, ale určitě za podrobné pro období od zavedení prvních přednášek o elektřině v 90. letech 19. století do poloviny 70. let 20. století. Na tento podnět pro další výzkum navážu níže.

Podněty pro další zkoumání

Jak jsem již naznačila výše, výzkum v oblasti vytyčeného tématu disertační práce nemohu považovat za zcela ukončený. V průběhu zpracování archivních pramenů a samotného sepsání disertační práce vyvstala řada dalších otázek, které by jednak mohly změnit směřování celého tématu, jednak by mohly být rozšiřující součástí tématu.

Zprvce by bylo vhodné zaměřit se na výzkum dalších báňských škol v Evropě (např. Báňská akademie v Banské Štiavnici, Hornická akademie v Berlíně, Hornicko-hutnická

akademie v Krakově, Technická univerzita Báňská akademie ve Freibergu aj.), položit si otázku, jak probíhal vývoj výuky elektrotechniky na těchto školách, a výsledky vzájemně komparovat. Byly na jiných báňských školách zavedeny samostatné katedry/ústavy elektrotechniky, nebo se učila elektrotechnika pouze v rámci fyziky? Kdy k jejímu zařazení do výuky dochází? V disertační práci jsem se dotkla této problematiky pouze v souvislosti se „sesterskou“ horní školou v Leobenu, kde byla výuka o elektřině a řádná profesura pro elektrotechniku zavedena o něco dříve než v Příbrami.

Zadruhé, jak jsem již uvedla při stanovení konceptu disertační práce, jsem se věnovala především vývoji do založení fakulty strojní a elektrotechnické v roce 1977 a další vývoj v období do založení samostatné fakulty elektrotechnické v roce 1991 jsem jenom stručně naznačila. Bylo to jednak z důvodu rozšíření počtu kateder a jednak z důvodu většího personálního obsazení (a s tím spojená zvýšená časová náročnost heuristiky). Do budoucna by bylo vhodné se věnovat jednotlivým katedrám po roce 1977 a jejich personálnímu obsazení a ukázat zrychlující se tempo nových vědeckých poznatků za přispění pedagogů. Nutno podotknout, že vývoj fakulty se v roce 1991 nezastavil, ale již v roce 1993 vznikla fakulta elektrotechniky a informatiky. Do budoucna by mohla být připravená monografie o dějinách této fakulty od prvních přednášek o elektřině do současnosti, čímž by se doplnilo chybějící místo v dějinách jednotlivých fakult VŠB. Jako podklady by mohly být využity poznatky právě z disertační práce. Stejně tak archivní materiály příbramského i ostravského období VŠB nabízí stále rozsáhlé množství archivních pramenů, které mohou být využity. Badatelé současní i budoucí jistě ocení, že v průběhu roku 2020 vznikl prozatímní elektronický soupis archivních materiálů z jednotlivých kartonů z fondu VŠB v Příbrami z let 1919–1927, což badatelé usnadnění vyhledávání tematicky zaměřených pramenů. Vzhledem k tomu, že soupis byl vytvořen až na konci mého výzkumu, nemohly být poznatky z něj již plně využity. Co se týká archivních materiálů ostravského období fondu Fakulty strojní, i ten nabízí další možnosti pro výzkum. Především pro techniky z hlediska odborně zaměřeného výzkumu. Ovšem bude záležet na vedení fakulty nebo univerzity, zda by měla o monografii zájem.

7 RESUME

Rozvoj hornictví, hutnictví, stejně tak elektrotechniky a jiných oborů, vycházel po celá desetiletí z potřeb státu a průmyslu a odrazil se v učební náplni jednotlivých oborů na VŠB, která se postupně proměnila z báňského učiliště na vysokou školu polytechnického rázu. Svým zaměřením zaujímala významné místo mezi školními institucemi. V řadách jejích pedagogů pracovali významní odborníci, kteří prošli mnohaletou průmyslovou, výzkumnou a pedagogickou praxí a v rámci svého působení na škole vychovali stovky inženýrů. Většina z nich zároveň přispěla svou vědecko-výzkumnou činností k dalšímu rozvoji technických věd, technického školství, vysoké úrovni průmyslu a vzdělání široké veřejnosti. Jednotlivé generace pedagogů zabezpečovaly rozvoj nových vědních disciplín a formovali profil školy. Patřili k nim Josef Theurer, Albert Bayer, Hanns Giebitz, Rudolf Czepek, Arnošt Rosa, Václav Vavřinec Pošík, Jan Bašta, Vítězslav Vavřín, Vladimír Chůra, Svetozár Keppert, Jan Šoral, Vladimír Homa, Zdeněk Hradílek a Tomáš Čermák, jejichž životními, respektive profesními osudy jsem se zabývala v předkládané disertační práci. Důvodem výběru těchto osobností byla jejich činnost a spolupráce s elektrotechnickým ústavem/katedrou VŠB, která vedla k rozvoji elektrotechnických oborů na této škole.

V jednotlivých (sub)kapitolách disertační práce jsem postupně zachytila nejdůležitější vývojové etapy výuky elektrotechnických oborů na VŠB v Příbrami a Ostravě na přelomu 19. a v průběhu 20. století. Podstatné bylo si uvědomit, proč se vůbec výuka o elektřině, později o elektrotechnice na báňské škole zaváděla. V případě příbramské báňské školy k tomu docházelo nejpozději od poloviny 90. let 19. století. Tato potřeba vyvstala v souvislosti se stále častějším a nutnějším používáním elektrického zařízení v báňských a hutních provozech. Speciální zřetel při přednáškách o elektřině byl brán na technické využití v provozu, což vyžadovali vedoucí horních a hutních provozů. Vliv pokroku vědy na výuku a přednášené předměty si uvědomovali i samotní profesori, což se projevovalo reorganizací výuky a zařazováním nových předmětů. V Příbrami se tak poprvé stalo ve školním roce 1903–1904, kdy se stala elektrotechnika doporučeným předmětem.

Další významné změny nastaly po vzniku ČSR, kdy došlo především k rozšíření teoretické základny oborů. V tomto období je již zcela zřejmý vliv pedagoga na rozvoj

a směřování oboru. Do této doby se spíše vycházelo z požadavků hornické a hutnické praxe. Ve 30. letech 20. století vznikl Elektrotechnický ústav vysoké školy báňské v Příbrami, jehož vedoucím se stal V. V. Pošík. Uvědomoval si, že pro rozvoj oboru je důležité sledovat pokrok ve vědě a technice a přizpůsobovat mu výuku. Nicméně obecná, hornická a hutnická elektrotechnika se vyučovala v každém období bez ohledu na specializaci pedagoga.

Období 40. let přineslo přeložení VŠB z Příbrami do Ostravy. To ovlivnilo zázemí, které bylo až do 70. let provizorní a pedagogové museli řešit vybavenost svých laboratoří. Na přeložení školy do Ostravy měly vliv požadavky národního hospodářství a sepětí teoretické přípravy s praxí v tamějších provozech. Na počátku 50. let byl ústav elektrotechniky přiřazen ke katedře strojnictví na fakultě báňského strojnictví. Toto zařazení vycházelo z tradičního umístění na technických vysokých školách. Po několika reorganizacích byla v roce 1959 zřízená samostatná katedra elektrotechniky. Zákon č. 58/1950 ovlivnil zaměření kateder na teoretické úkoly a úkoly zadávané průmyslem, které vycházely z aktuálních potřeb výroby. Na základě výše uvedeného zákona museli pedagogové zajišťovat výuku učebními pomůckami (získávaly se z průmyslu, často se jednalo o zastaralé zařízení) a literaturou a zlepšovat stav laboratoří.

V 60. letech přičiněním nového personálního obsazení katedry se opět zaváděly nové předměty a katedra elektrotechniky byla rozdělena na ústav obecné elektrotechniky a průmyslové elektroniky a na ústav hornické a hutnické elektrotechniky. Pracovníkům katedry se tak zúžil obor působnosti. V roce 1970 došlo k novému přerozdělení katedry na ústav obecné elektrotechniky, ústav teoretické elektrotechniky a na ústav elektrických strojů a přístrojů. Byly zřízeny i dvě katedry bez personálního obsazení: katedra elektroenergetiky a katedra elektrických pohonů. Je zcela zřejmé, že nárůst kateder a ústavů musel nutně vyvolat snahy o zřízení samostatné fakulty elektrotechnické. Prvním krokem bylo jmenování V. Chůry mimořádným profesorem pro obor silnoproudá elektrotechnika v roce 1968. Druhým krokem bylo otevření prvního samostatného studijního oboru silnoproudá elektrotechnika v roce 1969, vlivem požadavků průmyslu (nedostatek inženýrů silnoproudé elektrotechniky a potřeba kvalifikovaných zaměstnanců). V roce 1977 následovala změna názvu fakulty strojní na fakultu strojní a elektrotechnickou. Zároveň došlo k rozdělení katedry elektrotechniky na tři nové katedry: katedru teoretické a obecné elektrotechniky, katedru elektrických

strojů a pohonů a katedru elektroenergetiky. Podnětem pro jejich založení se staly skupiny pedagogů s různými odbornými specializacemi, které se nyní mohly lépe rozvíjet. Další reorganizace kateder proběhla na přelomu 80. a 90. let. Vývoj výuky elektrotechnických oborů byl v roce 1991 završen zřízením samostatné fakulty elektrotechniky.

V disertační práci jsem si položila otázku, zda měly na zavádění nového oboru a jeho rozšiřování vliv (jaký byl tento vliv?) poměry na VŠB a zda v tom sehrála svou roli (jakou?) technická inteligence. Vývoj výuky konkrétního oboru na VŠB byl ovlivňován především průmyslovou praxí, požadavky státu, respektive národního hospodářství, zkušenostmi a zájmy technické inteligence a v menší míře poměry, které na škole panovaly. Na přelomu 19. a 20. století měly značný vliv na provoz, dění a vztahy na VŠB českoněmecké spory. Projevovaly se například snahami o přeložení školy do centra německého průmyslu, přičlenění k německým technikám nebo naopak do centra českého průmyslu a k české technice. Spory zaměstnávaly tamější profesory natolik, že neměli dostatek času na vědeckou a pedagogickou práci. Zároveň se snahy o přeložení projevovaly špatným stavem školních budov a laboratoří, do kterých se z důvodů plánovaného přeložení neinvestovalo. Poměry na VŠB měly tedy vliv na špatný stav zázemí pro studium a výuku. Dalším příkladem mohou být 50. léta (a později doba normalizace): nepříznivé politické klima doby a politické procesy. Podrobněji se o tomto problému rozepisuji v souvislosti s vyloučením V. Vavřína, čímž škola ztratila velice kvalitního pracovníka zaměřeného především na báňskou elektrotechniku. Nicméně, velice brzy byl nahrazen jinými odborníky z praxe a výuka mohla být směřována k novým specializacím. Posledním příkladem jsou vztahy mezi zaměstnanci. Jednalo se jak o osobní, tak především pracovní spory týkající se pracovních povinností. Spory nepříznivě ovlivňovaly pracovní klima na katedře, které se teoreticky mohlo přenášet na výuku, ale přímý doklad se v pramenech nenachází.

V disertační práci jsem představila vysokoškolské pedagogy, technické inženýry, jako významné individuality v různých kontextech rodinných, společenských, politických, ale hlavně profesních. Právě technická inteligence sehrála jednu z nejdůležitějších rolí při zavádění nových oborů do výuky, protože měla široký rozhled díky vysokoškolskému vzdělání, zkušenostem z průmyslové praxe a ve většině případů díky zkušenosti ze zahraničních cest v rámci Evropy a USA. K těmto cestám patřily studijní

pobyty, exkurze, služební cesty a praxe u elektrotechnických firem. Jejich zahraniční kontakty odrážely dobové politické uspořádání. Na přelomu 19. a 20. století směřovali do Curychu a Vídně, sídel technických škol a významných elektrotechnických firem. Po první světové válce směřovali do Německa, které ovlivňovalo průmysl i výzkum. Následovaly pobyty ve Francii a cesty do zbývajících Evropy (Anglie, Belgie, Dánsko, Norsko, Polsko, Rakousko a Švédsko). Od konce 50. let a během druhé poloviny 20. století převažovaly země východního bloku (SSSR, NDR, Polsko, Jugoslávie), výjimečně pracovali mimo evropský kontinent, konkrétně v SAR.

Jejich profesní dráha byla ovlivňována vnějšími okolnostmi: světovými válkami, únorovými událostmi, politickými procesy 50. let, jež některé pedagogy osobně zasáhly, politickým uvolňováním v 60. letech a změnami ve vývoji politické situace na přelomu 60. a 70. let, dále požadavky průmyslu, národního hospodářství a státu. Od počátku se uplatňovali jako odborníci v elektrotechnických oborech, které se neustále vyvíjely. Ať už to byla např. obecná, hornická a hutnická elektrotechnika, elektrické stroje a přístroje, elektrické pohony nebo radiotechnika, elektronika nebo elektroenergetika. Pro výše zmiňované osobnosti byl charakteristický celoživotní zájem o vědeckou práci. Spolupracovali s průmyslem a vědeckými ústavy a organizacemi, a to i během doby, kdy pracovali na VŠB. Nejčastěji ale přicházeli na VŠB s již dříve získanými zkušenostmi a znalostmi z průmyslové praxe. Díky externím elektrotechnikům z praxe zase získávali studenti bezprostřední zkušenosti z průmyslu a byli seznámeni s aktuálními provozními problémy. Někteří pedagogové měli dřívější zkušenosti s výukou na jiných vysokých, středních a průmyslových školách nebo na různých kurzech. O jejich profesní kvalitě svědčí také skutečnost, že dokázali v méně příznivých podmínkách, daných především nedostatečnými prostory a technickým vybavením, rozvíjet vědecko-výzkumnou činnost na takové úrovni, že její výsledky mohli prezentovat v zahraničí. Charakteristická byla jejich rozsáhlá publikační a vědecko-výzkumná činnost čítající více než 10 patentů, více než 60 publikací a článků a přes 700 prací pro průmysl i jednotlivce. Technická inteligence významně ovlivnila směřování elektrotechniky na VŠB i v průmyslu. Jejich sepětí s VŠB bylo nejčastěji ovlivněno politickými požadavky doby, rodinnými otázkami, zdravotním stavem nebo vztahy s kolegy. Všichni byli vědecky aktivní po celý svůj život a nesmazatelně se zapsali do dějin vědy a techniky se zaměřením na elektrotechniku.

Vědeckým přínosem disertační práce je zjištění nových faktografických poznatků založených na archivním výzkumu dosud podrobněji neprostudovaných a badatelsky nevyužitých archiválií. Na studiu archivních pramenů byly založeny biografie osobností V. V. Pošíka, J. Bašty, V. Vavřína a V. Chůry. Údaje z archivních pramenů k již známým faktům z literatury jsem doplnila u J. Giebitze a R. Czepka. U S. Kepperta jsem sice z archivních pramenů vycházela, ale vzhledem k tomu, že byl literárně zpracován, tak jsem se zaměřila na neuvedená fakta. U osobností po roce 1977 jsou k dispozici archivní prameny v Archivu VŠB, ale pro účely disertační práce jsem je z dříve uvedených důvodů již nevyužila. Podobně tomu bylo u T. Čermáka, ale díky jeho videonahrávce jsem získala cenné informace k dění na VŠB v době, kdy na ní působil.

Pokud bych se zaměřila na výsledky týkající se přímo elektrotechniky, které jsem získala z archivního výzkumu, tak musím konstatovat, že řada těchto informací byla zobecněna v jubilejní literatuře. Především to platilo pro období 80. a 90. let 20. století. Přesto jsem se nemohla spolehnout pouze na literaturu, ale musela jsem udělat archivní výzkum fondu Fakulty strojní s materiály k elektrotechnické výuce od 50. let 20. století. Pomocí srovnání výsledků archivního výzkumu jak osobnosti, tak ústavu/katedry jsem uvedla osobnosti a dění na katedře/ústavu elektrotechniky do vzájemných souvislostí.

Zpracováním disertační práce jsem přispěla k výzkumu dějin konkrétního technického oboru na vysoké škole. Další badatelé na výzkum mohou navázat a komparovat mnou získané výsledky se svým výzkumem. Po ukončení dosavadní práce bych nepovažovala zpracování dějin elektrotechnických oborů na VŠB v širším kontextu za celistvé, ale určitě za podrobné pro období od zavedení prvních přednášek o elektřině v 90. letech 19. století do poloviny 70. let 20. století. Do budoucna by bylo vhodné se věnovat jednotlivým katedrám po roce 1977 a jejich personálnímu obsazení a ukázat zrychlující se tempo nových vědeckých poznatků za přispění pedagogů. Nutno podotknout, že vývoj fakulty se v roce 1991 nezastavil, ale již v roce 1993 vznikla fakulta elektrotechniky a informatiky. Do budoucna by mohla být připravená monografie o dějinách této fakulty od prvních přednášek o elektřině do současnosti, čímž by se doplnilo chybějící místo v dějinách jednotlivých fakult VŠB. Jako podklady by mohly být využity poznatky právě z disertační práce. Archivní materiály příbramského i ostravského období VŠB nabízí stále rozsáhlé množství archivních pramenů, které

mohou být využity. Badatelé současní i budoucí jistě ocení, že v průběhu roku 2020 vznikl prozatímní elektronický soupis archivních materiálů z jednotlivých kartonů z fondu VŠB v Příbrami z let 1919–1927, což badateli usnadní vyhledávání tematicky zaměřených pramenů. Vzhledem k tomu, že soupis byl vytvořen až na konci mého výzkumu, nemohly být poznatky z něj již plně využity. Co se týká archivních materiálů ostravského období fondu Fakulty strojní, i ten nabízí další možnosti pro výzkum. Především pro techniky z hlediska odborně zaměřeného výzkumu.

Jak jsem již naznačila výše, v průběhu zpracování archivních pramenů a samotného sepsání disertační práce vyvstala řada dalších otázek, které by jednak mohly změnit směřování celého tématu, jednak by mohly být rozšiřující součástí tématu. Rovněž by bylo vhodné zaměřit se na výzkum dalších báňských škol v Evropě, položit si otázku, jak probíhal vývoj výuky elektrotechniky na těchto školách, a výsledky vzájemně komparovat. V disertační práci jsem se dotkla této problematiky pouze v souvislosti se „sesterskou“ horní školou v Leobenu, kde byla výuka o elektřině a řádná profesura pro elektrotechniku zavedena o něco dříve než v Příbrami.

Na závěr bych upozornila na jeden z důležitých společenských přínosů disertační práce, kterým je pozitivní zpětná vazba rodinných příslušníků mnou zpracovaných osobností (týkalo se V. V. Pošika a V. Vavřína) na vydané články, případně biografická hesla. Pokud jsem byla s rodinnými příslušníky v kontaktu, vždy uvítali jakoukoliv spolupráci a vydání biografí jejich příbuzných.

RESUME

The development of mining, metallurgy, as well as electrical engineering and other fields was based on the needs of the state and industry for decades and was reflected in the content of individual fields at VŠB, which gradually transformed from a mining school to a polytechnic university. With its focus, it had a significant place among educational institutions. Its teachers included important experts who had many years of industrial, research and pedagogical practice and educated hundreds of engineering graduates as part of their work at the university. At the same time, most of them contributed with their scientific research activities to the further development of technical sciences, technical education, a high level of industry and education of the general public. Individual generations of teachers ensured the development of new scientific disciplines and shaped the profile of the school. These included Josef Theurer, Albert Bayer, Hanns Giebitz, Rudolf Czepek, Arnošt Rosa, Václav Vavřinec Pošík, Jan Bašta, Vítězslav Vavřín, Vladimír Chůra, Svetožár Keppert, Jan Šoral, Vladimír Homa, Zdeněk Hradílek, and Tomáš Čermák, whose lives, or professional destinies are the focus of my dissertation thesis. The reason for the selection of these personalities was their activity and cooperation with the Institute of Electrical Engineering/VŠB Department, which led to the development of electrical engineering disciplines at this educational institution.

In the individual (sub)chapters of the dissertation thesis, I gradually captured the most important developmental stages of teaching electrical engineering at VŠB in Příbram and Ostrava at the turn of the 19th and during the 20th century. It was important to realize why teaching about electricity, later about electrical engineering, was introduced at the mining school. In the case of the Příbram mining school, this has been the case since the mid-1990s at the latest. This need arose in connection with the increasingly frequent and necessary use of electrical equipment in mining and metallurgical plants. Special attention was paid during the lectures on electricity to the technical use in operation, which was required by the managers of mining and metallurgical plants. The professors themselves were aware of the influence of the progress of science on teaching and the subjects taught, which was reflected in the reorganization of teaching and the inclusion of new subjects. This first happened in Příbram in the school year 1903–1904, when electrical engineering became a recommended subject.

Other significant changes occurred after the establishment of the Czechoslovak Republic when the theoretical base of the fields was expanded. In this period, the influence of the teacher on the development and direction of the field was already quite obvious. Until this time, the teaching was based especially on the requirements of mining and metallurgical practice. In the 1930s, the Institute of Electrical Engineering of the University of Mining in Příbram was established, headed by V. V. Pošík. He realized that it was important for the development of the field to monitor progress in science and technology and to adapt teaching to it. However, general, mining and metallurgical electrical engineering were taught in every period, regardless of the teacher's specialization.

The period of the 1940s brought about the transfer of VŠB from Příbram to Ostrava. This affected the background, which was temporary until the 1970s, and teachers had to deal with the equipment of their laboratories. The transfer to Ostrava was influenced by the requirements of the national economy and the connection of theoretical training with practice in the local operations. In the early 1950s, the Department of Electrical Engineering was affiliated with the Department of Mechanical Engineering at the Faculty of Mining Mechanical Engineering. This classification was based on the traditional placement at technical universities. After several reorganizations, a separate department of electrical engineering was established in 1959. Act No. 58/1950 influenced the departments' focus on theoretical tasks and tasks assigned by industry, which were based on current production needs. Under the above act, teachers had to provide teaching aids (obtained from industry, often obsolete facilities) and literature and improve the condition of laboratories.

In the 1960s, due to the new staffing of the department, new subjects were introduced again, and the Department of Electrical Engineering was divided into the Department of General Electrical Engineering and Industrial Electronics and the Department of Mining and Metallurgical Electrical Engineering. The scope of the department's staff thus narrowed. In 1970, the department was redistributed to the Department of General Electrical Engineering, the Department of Theoretical Electrical Engineering, and the Department of Electrical Machines and Devices. Two departments without staffing were also established: the Department of Electrical Power Engineering and the Department of Electric Drives. It is quite obvious that the increase in departments and

institutes must have necessarily provoked efforts to establish an independent faculty of electrical engineering. The first step was the appointment of V. Chůra as an extraordinary professor of heavy current electrical engineering in 1968. The second step was opening the first independent field of study, heavy current electrical engineering, in 1969, due to industry requirements (lack of heavy current electrical engineering graduates and need for qualified staff). In 1977, the name of the Faculty of Mechanical Engineering was changed to the Faculty of Mechanical and Electrical Engineering. At the same time, the Department of Electrical Engineering was divided into three new departments: the Department of Theoretical and General Electrical Engineering, the Department of Electrical Machines and Drives, and the Department of Electrical Power Engineering. The impetus for their establishment was groups of teachers with various professional specializations, which could now develop better. Another reorganization of the departments took place at the turn of the 1980s and 90s. The development of teaching electrical engineering was completed in 1991 with the establishment of an independent faculty of electrical engineering.

In my dissertation thesis, I asked myself whether the situation at VŠB had an influence (what influence?) on the introduction of the new field and its expansion, and whether technical intelligence played a role in this (and what role?). The development of teaching a specific field at VŠB was influenced mainly by industrial practice, the requirements of the state and the national economy, experience and interests of technical intelligence and, to a lesser extent, the conditions that prevailed at VŠB. At the turn of the 19th and 20th centuries, Czech-German disputes had a significant influence on the operation, events and relations at VŠB. They manifested themselves, for example, in efforts to transfer the school to the centre of German industry, to incorporate it into a German technical university or, conversely, to the centre of Czech industry and Czech technical university. The disputes employed the professors there so much that they did not have enough time for scientific and pedagogical work. At the same time, the efforts to relocate were reflected in poor condition of school buildings and laboratories, in which no investment was made due to the planned relocation. The conditions at VŠB, therefore, had an impact on the poor state of facilities for study and teaching. Another example is the 1950s (and later the time of normalization): the unfavourable political climate of the time and political processes. I describe this problem in more detail in connection with the exclusion of V. Vavřín, which resulted in

the fact that the university lost a very high-quality employee focused primarily on mining electrical engineering. However, very soon, he was replaced by other practitioners, and teaching could be directed towards new specializations. The last example is employee relations. These were both personal and, above all, labour disputes concerning work duties. Disputes adversely affected the working climate at the department, which could theoretically have been transferred to teaching, but there is no direct evidence in the sources.

In my dissertation thesis, I presented university teachers, technical engineers as important personalities in various family, social, political, but mainly professional contexts. It was technical intelligence that played one of the most important roles in introducing new disciplines into teaching, as it had a broad perspective thanks to higher education, experience from industrial practice and, in most cases, experience from foreign trips within Europe and the USA. These trips included study stays, excursions, business trips and internships at electrical engineering companies. Their foreign contacts reflected the political order of the time. At the turn of the 19th and 20th centuries, they headed to Zurich and Vienna, the headquarters of technical educational institutions and major electrical engineering companies. After the First World War, they went to Germany, which influenced industry and research. This was followed by stays in France and trips to the rest of Europe (England, Belgium, Denmark, Norway, Poland, Austria, and Sweden). From the end of the 1950s and during the second half of the 20th century, the Eastern bloc countries (USSR, GDR, Poland, Yugoslavia) predominated; the cooperation included countries outside the European continent, specifically the United Arab Republic.

Their careers were influenced by external circumstances: world wars, February events, political processes of the 1950s that personally affected some educators, political emancipation in the 1960s, and changes in the political situation at the turn of the 1960s and 1970s, as well as industry, national economy and state demands. From the beginning, they worked as experts in electrical engineering fields, which are constantly evolving, whether it was, for example, general, mining and metallurgical electrical engineering, electrical machines and devices, electric drives or radio engineering, electronics or electric power engineering. The above-mentioned personalities were characterized by a lifelong interest in scientific work. They cooperated with industry

and scientific institutes and organizations, even during their time at VŠB. However, they most often came to VŠB with previously acquired experience and knowledge from industrial practice. Thanks to external electrical engineers from practice, students gained first-hand experience in the industry and were acquainted with current operational problems. Some educators had previous experience of teaching at other universities, secondary and industrial schools or at various courses. Their professional quality is also evidenced by the fact that they were able to develop scientific research in less favourable conditions (mainly due to insufficient space and technical equipment) at such a level that they could present their results abroad. It was characterized by their extensive publishing and research activities, numbering more than 10 patents, more than 60 publications and articles, and over 700 works for industry and individuals. Technical intelligence significantly influenced the direction of electrical engineering at VŠB and in industry. Their connection with VŠB was most often influenced by the political requirements of the time, family issues, health status or relationships with colleagues. They have all been scientifically active throughout their lives and have indelibly entered the history of science and technology with a focus on electrical engineering.

The scientific contribution of the dissertation thesis is the discovery of new factual findings based on archival research of archives that have not yet been studied in detail and are not used in research. Biographies of personalities V. V. Pošík, J. Bašta, V. Vavřín, and V. Chůra were based on the study of archival sources. I added data from archival sources to already known facts from the literature with J. Giebitz and R. Czepek. In the case of S. Keppert, I used archival sources, but due to the fact that it was processed in literature, I focused on facts that had not been specified before. For personalities after 1977, archival sources are available in the VŠB Archive, but for the purposes of my dissertation thesis, I did not use them for the reasons mentioned earlier. It was similar in the case of T. Čermák, but thanks to his video recording, I gained valuable information about what was happening at VŠB at the time he was working there.

If I focus on the results directly related to electrical engineering, which I obtained from archival research, I must state that much of this information has been generalized in the jubilee literature. This was especially true for the period of the 1980s and 90s. Nevertheless, I could not rely only on literature, but I had to do archival research of the

Faculty of Mechanical Engineering collection with materials for electrical engineering teaching from the 1950s. By comparing the results of archival research of both the personality and the institute/department, I put the personalities and events at the department/institute of electrical engineering into mutual context.

By preparing my dissertation, I contributed to the research of the history of a specific technical field at the university. Other researchers can build on the research and compare the results I have obtained with their research. After completing the previous work, I would not consider the elaboration of the history of electrical engineering at VŠB in a broader context as completed, but certainly as detailed for the period from the introduction of the first lectures on electricity in the 1890s to the mid-1970s. In the future, it would be appropriate to focus on individual departments after 1977 and their staffing and to show the accelerating pace of new scientific knowledge with the contribution of teachers. It should be noted that the development of the faculty did not stop in 1991, but in 1993 the Faculty of Electrical Engineering and Computer Technology was established. In the future, a monograph on the history of this faculty could be prepared from the first lectures on electricity to the present, which would fill the missing place in the history of individual VŠB faculties. The knowledge from the dissertation thesis could be used as a basis. Archival materials of the Příbram and Ostrava periods VŠB still offers an extensive number of archival sources that can be used. Current and future researchers will certainly appreciate that in the course of 2020, a temporary electronic list of archival materials from individual cartons from the VŠB collection in Příbram from 1919–1927 was created, which facilitates researchers' search for thematically focused sources. Due to the fact that the inventory was created only at the end of my research, the findings from it could no longer be fully utilized. As for the archival materials of the Ostrava period of the Faculty of Mechanical Engineering collection, it also offers other possibilities for research. Especially for technicians in terms of professional research.

As I have already indicated above, during the elaboration of archival sources and the writing of the dissertation itself, a number of other questions arose, which could both change the direction of the whole topic and could be an expanding part of the topic. It would also be appropriate to focus on the research of other mining educational institutions in Europe, to ask the question of how the electrical engineering teaching

developed at these institutions, and to compare the results with each other. In my dissertation thesis, I touched on this issue only in connection with the affiliated mining educational institution in Leoben, where teaching about electricity and a proper professorship for electrical engineering were introduced a little earlier than in Příbram.

In conclusion, I would like to draw attention to one of the important social benefits of the dissertation, which is the positive feedback from family members of the presented personalities (V. V. Pošík and V. Vavřín) on published articles or biographical entries. Whenever I was in contact with family members, they always welcomed any cooperation and publication of biographies of their relatives.

8 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

8.1 Seznam pramenů

8.1.1 Archivní prameny

Archiv ČVUT v Praze

fond Fakulta elektrotechnická, pedagogické oddělení

Osobní spisy profesorů a docentů, Jan Bašta, karton č. 1 (personálie a kádrový spis),

- *Dohoda o změně pracovní smlouvy (30. září 1970);*
- *Dopis J. Bašty Děkanství vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství při ČVUT v Praze (4. března 1947);*
- *Dotazník ČVUT v Praze (1963);*
- *Charakteristika prof. Ing. Dr. Jana Bašty, DrSc., kandidáta za člena ČSAV;*
- *Ing. Dr. Jan Bašta, profesor vysoké školy báňské v Ostravě – uvolnění (24. září 1947);*
- *Koncept;*
- *Návrh na udělení Felberovy medaile I. stupně prof. Ing. Janu Baštovi, DrSc.;*
- *Obsazení profesury „Obecné elektrotechniky“;*
- *Posudek na prof. Ing. Dr. Jana Baštu (11. června 1952);*
- *Posudky na J. Baštu z 11. 6. 1952, 18. 2. 1953, 12. 12. 1955, 6. 9. 1958, 14. 3. 1959, 14. 9. 1962 aj.;*
- *Uvolnění prof. Ing. Dr. Jana Bašty (26. dubna 1947);*
- *Vědecká rada Ústavu pro elektrotechniku ČSAV (25. února 1959);*
- *Výtah z posudků na J. Baštu (18. února 1953);*
- *Závěry pohovoru (6. října 1970);*
- *Zpráva (2. října 1970);*
- *Žádost o uvolnění Ing. Dr. J. Bašty (12. února 1947);*
- *Životopis prof. Bašty (14. února 1955).*

fond Rektorát

Disertační práce Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství 1920–1953.

Matrika doktorů ČVUT II.

Sbírka fotografií

Fakulta elektrotechnická, přírůstkové číslo 107/1, sign. 1 Ib 4

Archiv města Ostravy

fond Obvodní národní výbor Slezská Ostrava

Zápisy ze schůzí školské a kulturní komise,

inv. č. 55, karton č. 43, období 1958–1963;

inv. č. 55, karton č. 44, období 1964–1965;

inv. č. 55, karton č. 45, období 1966–1971.

fond Sbírka stavebních spisů Ostrava

Ostrava – slezská katastrální území, katastrální území Slezská Ostrava, stavební spis čp. 988 (též 989 Michálkovická 109), inv. č. 3200,

karton č. 456,

- *Adaptace v budově VŠB, Sl. Ostrava, Michálkovická 109, pro laboratoř elektroniky (1. března 1965);*
- *Technická zpráva k úvodnímu projektu přístavby a související adaptace budov Hornické fakulty č. III a IV Vysoké školy báňské v Ostravě;*
- *Žádost fakulty báňského strojnictví VŠB, katedry elektrotechniky o povolení stavebních úprav (1. března 1965);*
- složka Rektorát VŠB, *Demolice obj. HGF IV, čp. 989, Nejedlého 10;*

karton č. 457,

- složka Generální oprava HGF Slezská Ostrava.

Archiv NTM

osobní fond Pošík Václav Vavřinec, prof. Ing. Dr. tech. věd

karton č. 1, *Kronika Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami;*

karton č. 1, *Vysvědčení o vykonání druhé státní zkoušky;*

karton č. 2, 4–6;

karton č. 8, *Spis Rotační konvertory elektrické, jejich teorie a působení.*

Archiv VŠB-TUO

fond VŠB v Příbrami

Knihy personální evidence, inv. č. 191–192.

Memorandum sdružených Svazů vysokoškolsky vzdělaného zaměstnanectva, inv. č. 452.

Revize ústavů VŠB a rektorátní pokladny, inv. č. 431.

Seznam vědeckých a literárních prací profesorů a asistentů VŠB, inv. č. 1.

Vyúčtování řádných dotací na rok 1931, inv. č. 433.

Vyúčtování řádných dotací na rok 1932, inv. č. 433.

fond VŠB-TUO

Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1950, 1953–1959; CI/2 1951, 1953–1959; CIII/6 1950–1951, 1953–1959; CIII/7 1955–1959

složka Plány vědecké činnosti katedry,

- *Perspektivní plán vědeckovýzkumní práce na VŠB (11. února 1956).*

složka CI/3 za roky 1950, 1953–1959,

- *Hlášení o postupu výzkumných prací za rok 1956 (23. dubna 1957);*
- *Hlášení o postupu výzkumných prací za rok 1956 (24. dubna 1957);*
- *Vědecko-výzkumná práce, Spolupráce s praxí (26. ledna 1955);*
- *Všem vedoucím kateder fakulty báň. strojnictví (21. října 1959);*
- *Výroční zpráva o plnění plánu vědecko-výzkumných prací za rok 1954 (28. ledna 1955).*

složka CIII/6 za roky 1950–1951, 1953–1959,

- *Mimoškolní činnost pedagogů (24. ledna 1959);*
- *Práce na elektrickém pohonu (23. června 1959);*
- *Prohlášení (4. května 1957).*

složka CIII/7 za roky 1955–1959,

- *Vyjádření V. Vavřína o upotřebitelnosti dvou vynálezů (16. ledna 1956).*

Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1960–1967–1968

složka CI/3 za rok 1960–1967–1968,

- *Hodnocení prověrky pracovišť (16. února 1960);*
- *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti pedagogů na katedře elektrotechniky (24. října 1960).*

složka CI/3 za rok 1961,

- *Seznam publikací pracovníků fakulty báňského strojnictví VŠB v roce 1961;*

- *Vědecko-výzkumná činnost katedry elektrotechniky v roce 1961;*
- *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti na fakultě báňského strojírenství v kalendářním roce 1961 (25. ledna 1962);*
- *Zpráva s. proděkana o vědecko-výzkumné činnosti na fakultě (16. února 1961).*

složka CI/3 za rok 1962,

- *Seznam publikací vydaných nebo předaných do tisku na fakultě báňského strojírenství v roce 1962;*
- *Zhodnocení vědecké práce vysokých škol za rok 1962 v oboru elektrotechniky;*
- *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti katedry elektrotechniky na I. pololetí 1963 (31. května 1963);*
- *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti katedry elektrotechniky na rok 1962 (19. prosince 1962);*
- *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti na fakultě báňského strojírenství v kalendářním roce 1962.*

složka CI/3 evidence činnosti za rok 1962, 1963,

- *Evidenční činnost na katedře elektrotechnické: Chůra, 1963; Keppert, 1963; Kittrich, 1963; Šoral, 1963; Pelánek, 1963; Homa 1963.*

složka CI/3 za rok 1963,

- *Zpráva o vědecké práci v oboru elektrotechniky za rok 1963 (15. ledna 1964);*
- *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1963.*

složka CI/3 za rok 1964,

- *Přehled výzkumných výsledků vědecké činnosti na fakultě za rok 1964;*
- *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1964.*

složka CI/3 za rok 1965,

- *Stav a rozvoj vědecké práce na VŠ v roce 1965;*
- *Zpráva o vědecké práci v oboru strojírenství za rok 1965;*
- *Zpráva o vědecké výzkumné činnosti za I. pol. 1966 na fakultě báňského strojírenství VŠB.*

složka CI/3 za rok 1966,

- *Fakultní vědecko-výzkumné úkoly (10. března 1967);*
- *Stav a rozvoj vědecké práce na VŠ v roce 1966;*

- *Zpráva o vědě a výzkumu za rok 1966 na FBS-VŠB;*
- *Zpráva o vědecko-výzkumné činnosti za I. pol. 1967 na fakultě báňského strojnictví VŠB.*

složka CI/3 za rok 1967,

- *Hodnocení plnění plánu vědecko-výzkumných úkolů.*

Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1967–1969–1970

složka CI/3 10 a 11/1968-UM,

- *Laboratoře katedry elektrotechniky;*
- *Požadavky na vybavení katedry (14. února 1969);*
- *Vědecko-výzkumná činnost katedry elektrotechniky (15. ledna 1969);*
- *Zpráva k rozvoji vědecko-výzkumné činnosti FS-VŠB do roku 1972.*

Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CII/1 1960, 1962–1963, 1965, 1968–1969

složka CII/1 1960, 1962–1963, 1965, 1968–1969,

- *Vědecká konference Fakulty báňského strojnictví. Ostrava, Fakulta báňského strojnictví Vysoké školy báňské, 1965.*

Fakulta strojní, Jan Bašta, spis profesorského řízení.

Fakulta strojní, Vladimír Chůra, spis habilitačního a profesorského řízení.

Fakulta strojní, Svetozár Keppert (spis habilitačního řízení; spis profesorského řízení)

spis habilitačního řízení,

- *Dopis Kepperta na Děkanát fakulty báňského strojnictví (17. dubna 1959);*
- *Inž. Svetozár Keppert – posudek (14. ledna 1960);*
- *Odborný posudek (Hapl);*
- *Opis konkurzní vyhlášky;*
- *Inž. Svetozár Keppert – posudek (14. ledna 1960);*
- *Návrh na jmenování a ustanovení s. Ing. Svetozára Kepperta docentem pro obor obecné elektrotechniky na fakultě báňského strojnictví Vysoké školy báňské v Ostravě (14. dubna 1960);*
- *Odborný posudek na s. Ing. Svetozára Kepperta (22. ledna 1960);*

- *Posudek (18. ledna 1960);*
- *Přehled odborné činnosti Frenštát pod Radhoštěm (15. července 1959);*
- *Vypsání konkursu na místo docenta obecné elektrotechniky (27. května 1959);*
- *Zápis ze schůze konkurzní komise;*
- *Žádost o vypracování posudku (4. listopadu 1959).*

spis profesorského řízení,

- *Dopis Kepperta ministru školství, mládeže a tělovýchovy ČR (11. září 1990);*
- *Dopis Kepperta ministru školství Vopěnkovi (3. prosince 1990);*
- *Dopis T. Čermáka Keppertovi (22. srpna 1990);*
- *Dopis ministra školství Páteho Keppertovi (4. října 1990);*
- *Dopis ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR (13. srpna 1990);*
- *Jmenování prezidentem republiky (12. října 1970);*
- *Návrh na jmenování doc. Ing. Svetozára Kepperta, CSc., řádným profesorem pro obor obecné elektrotechniky (2. března 1970);*
- *Potvrzení (2. května 1967);*
- *Seznam publikovaných prací;*
- *Životopis (duben 1967).*

Fakulta strojní, Vítězslav Vavřín (složka Ing. Vavřín Vítězslav; spis habilitačního řízení; spis profesorského řízení)

složka Ing. Vavřín Vítězslav,

- *Curriculum vitae (25. června 1948);*
- *Curriculum vitae (30. března 1954);*
- *Osobní/slужеbní výkaz: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, Curriculum vitae (15. ledna 1961);*
- *Osobní/slужеbní výkaz: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín, Dotazník (15. ledna 1951);*
- *Rozvázání pracovního poměru (28. listopadu 1957);*
- *Vyjádření rehabilitační komise VŠB v Ostravě k žádosti o rehabilitaci prof. Ing. Dr. Vítězslava Vavřína;*
- *Vývoj kabinetu elektrotechniky po odchodu Dr. Vavřína (18. prosince 1957).*

spis habilitačního řízení,

- *Škodovy závody Plzeň, Kádrová informace (2. října 1951);*
- *Zdůvodnění návrhu na jmenování (17. července 1951).*

spis profesorského řízení,

- *Činnost publikační doc. Dr. Ing. Vítězslava Vavřína;*
- *Doplněk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost výzkumná;*
- *Doplněk návrhu jmenování (1. října 1954), činnost zlepšovatelská;*
- *Dotazník pro přezkoumání národní a státní spolehlivosti, mravní zachovalosti a kladného poměru k lidově-demokratickému zřízení státních a veřejných zaměstnanců;*
- *Návrh komise pro zpracování posouzení návrhu na jmenování s. Ing. Dr. Vítězslava Vavřína profesorem elektrotechniky na VŠB v Ostravě (30. června 1954);*
- *Posudek doc. Ing. J. Bartoše (18. Január 1955).*

Rektorát, personální spisy, Jan Bašta (osobní spis).

Rektorát, personální spisy, Vladimír Chůra (osobní spis),

- *Dopis V. Chůry rektorátu VŠB (31. srpna 1954);*
- *Posudek V. Podhorného na V. Chůru (31. března 1972);*
- *Zápis šetření případu Dr. Ing. Vavřína – odb. asist. Ing. Chůra (16. září 1954);*
- *Žádost o podporu vědecké práce (9. června 1954).*

Rektorát, personální spisy, Svetožár Keppert (osobní spis),

- *21. prosince 1971;*
- *28. prosince 1986;*
- *Dohoda o rozvázání pracovního poměru (15. března 1990);*
- *Dohoda o změně sjednaných pracovních podmínek (20. července 1988);*
- *Dotazník;*
- *Jmenování (30. března 1977);*
- *Jmenování (15. října 1980);*
- *Jmenování proděkanem (24. srpna 1961);*
- *Jmenování vedoucím katedry (29. srpna 1988);*

- *Návrh na přiznání osobního platu (4. dubna 1984);*
- *Oznámení nástupu Kepperta zpět na VŠB (2. května 1984);*
- *Oznámení o přijetí za člena ESC (15. března 1943);*
- *Potvrzení o délce zaměstnání a o zápočtu dob nepřerušného zaměstnání (1. října 1960);*
- *Potvrzení volby děkanem VŠB (26. srpna 1966);*
- *Pověření vedením katedry od 15. února 1970 (9. února 1970);*
- *Udělení vědecké hodnosti (27. prosince 1967);*
- *Vysvědčení o druhé státní zkoušce;*
- *Zápočet délky zaměstnání v oboru.*

Rektorát, personální spisy, Václav Vavřínek Pošík (osobní spis).

Rektorát, personální spisy, Vítězslav Vavřín (osobní spis).

Osobní fond Vítězslav Vavřín (složky: VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958; Rehabilitační doklady; Doklady k žádosti o starobní důchod; Seznam prací)

složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958,

- *Curriculum vitae (20. června 1957);*
- *Námítky proti výměru (28. listopadu 1957).*

složka Rehabilitační doklady, VŠB 1968–1969,

- *Dopis děkanátu fakulty stojní VŠB v Ostravě pro PhDr. Ludmilu Sulitkovou, CSc. (30. června 1992);*
- *Dopis PhDr. Ludmily Sulitkové, CSc., rektorátu VŠB v Ostravě (19. února 1991);*
- *Koncept dopisu prezidentu republiky (9. září 1957);*
- *Posudek na s. Dr. Vavřína (8. června 1958);*
- *Prohlášení k odbornému posudku s. Ing. Dr. Vítězslava Vavřína v záležitosti havárie na dole Vítězný únor (10. ledna 1958);*
- *Rozhodnutí rektorátu k odvolání V. Vavřína (7. února 1958);*
- *Žádost o rehabilitaci (18. dubna 1968);*
- *Žádost o vyřízení námitek proti rozvázání pracovního poměru (13. ledna 1958).*

složka Doklady k žádosti o starobní důchod,

- *Opis listiny s potvrzením o získání inženýrského (doktorského) diplomu (28. srpna 1970).*

volně vložené listy: *Odpověď MŠK (17. dubna 1958).*

Osobní deníky Vladimíra Chůry – písemný výtah Světlany Chůrové zaslaný na VŠB-TUO v roce 2017.

Videonahrávky s pedagogy VŠB-TUO: Čermák Tomáš, 28. 1. 2011; Hradílek Zdeněk, 2010; Santarius Pavel, 6. 11. 2010; Srovnal Vilém, 25. 2. 2011; Vondrák Ivo, 23. 7. 2010.

MÚA AV ČR

fond Bašta Jan

karton č. 1,

inv. č. 1;

inv. č. 2, sign. IIa, *Korespondence rodinná*;

inv. č. 4, sign. IIb 1, *Korespondence osobní*;

inv. č. 10–18, sign. IIb 1, *Korespondence osobní*;

inv. č. 19–20, sign. IIb 5, *Korespondence s institucemi*;

inv. č. 21–42, sign. IIIa, *Původní práce*;

inv. č. 43–46, sign. IIIb, *Přednášky*;

inv. č. 47–51, sign. IIIc, *Referáty, posudky*;

inv. č. 52–57, sign. III d, *Projekty, vynálezy, patenty*;

inv. č. 58–61, sign. IIIg, *Studijní, přípravné a podkladové materiály*;

inv. č. 62–63, sign. V, *Ilustrační materiály*;

inv. č. 64–67, sign. VII; *Písemnosti cizí provenience*.

NA v Praze

fond České Gubernium – Všeobecná registratura

karton č. 2684, složka 1/11.

fond Ministerstvo kultu a vyučování Vídeň

Personální spisy vysokoškolských učitelů, Pošík Václav Vavřinec, inv. č. 87, karton č. 256.

SOkA Příbram

osobní fond Theurer Josef, 1889–1979

Archiv TU Vídeň

Hauptkatalog, Studienjahr 1904–1905, Mar.–Z, II., Außerordentliche und bloß Immatrikulierte Hörer, Posik Wenzel.

Hauptkatalog, Studienjahr 1905–1906, Neu.–Z, II., Ordentliche Hörer, Posik Wenzel.

Hauptkatalog, Studienjahr 1906–1907, Nationale des Außerordentlichen Hörers, Posik Wenzel.

Hauptkatalog, Studienjahr 1907–1908. Nationale des Außerordentlichen Hörers, Posik Wenzel.

Personalakt Carl Hocheneegg (1860–1942), o. ö. Professor der Elektrotechnik.

Personalakt Carl Pichelmayer (1868–1914), o. ö. Professor für Theorie und Konstruktion elektrischer Maschinen.

Personalakt Max Reithoffer (1864–1945), Dr. phil., ordentlicher Professor.

Personalakt Johann Sahulka (1857–1927), ordentlicher Professor der Elektrotechnik.

8.1.2 Tištěné prameny

Lektionskatalog, Studienpläne und Personalstand der Technischen Hochschule in Wien für das Studeinjahr 1904–1905. Wien: K. k. Technischen Hochschule, 1904.

Lektionskatalog, Studienpläne und Personalstand der Technischen Hochschule in Wien für das Studeinjahr 1905–1906. Wien: K. k. Technischen Hochschule, 1905.

Lektionskatalog, Studienpläne und Personalstand der Technischen Hochschule in Wien für das Studeinjahr 1906–1907. Wien: K. k. Technischen Hochschule, 1906.

Lektionskatalog, Studienpläne und Personalstand der Technischen Hochschule in Wien für das Studeinjahr 1907–1908. Wien: K. k. Technischen Hochschule, 1907.

Podklady pro sborník k 30. výročí FSE VŠB za katedru 249-Teoretická a obecná elektrotechnika. Uloženo v Archivu VŠB-TUO, nedatováno.

Program Vysoké školy báňské v Příbrami (pro studijní roky 1918–1939 a 1945–1946).

Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní roky 1946–1952, 1955–1956, 1957–1970 a 1972–1980).

8.1.3 Periodika

Časopis pro pěstování matematiky a fyziky. 1897, roč. 26, č. 3, s. 217–241.

Časopis pro pěstování matematiky a fyziky II. 1897, roč. 26, č. 4, s. 281–299.

Hornický věstník a Hornické a hutnické listy. 1924, roč. VI. (XXV.), č. 34, s. 307–308.

Pět profesorů a řada posluchačů VŠB bude vyloučeno. *Nová svoboda*. 1948, č. 51, s. 4.

Více uhlí republice. *Rudé právo*. 1954, roč. 34, č. 185, s. 1.

Více uhlí republice: Z diskuzního příspěvku ing. dr. Řimana. *Rudé právo*. 1954, roč. 34, č. 185, s. 2.

8.2 Seznam literatury

Album representantů všech oborů veřejného života československého. Praha: Umělecké nakl. Josef Zeibrdlich, 1927.

BARCUCH, Antonín. *Obvodní národní výbor Slezská Ostrava 1954–1971*. Inventář. 1. svazek. Ostrava, 1982.

BENEŠ, Luděk. K výročí prof. Zdeňka Kampera. In: *Boleslavica 15: vlastivědný sborník Mladoboleslava*, roč. 8, Mladá Boleslav, 2015, s. 87–106.

BIOLKOVÁ, Jindra a Petr KAŠING. *Direktoři a rektori VŠB-Technické univerzity Ostrava: přehled osobností v čele univerzity v letech 1849–2014*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2014. ISBN 978-80-248-3644-7.

BIOLKOVÁ, Jindra a Petr KAŠING. *Osobnosti vědy a techniky: nositelé čestných doktorátů a medaile Georgia Agricoly Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2013. ISBN 978-80-248-2903-6.

BIOLKOVÁ, Jindra a Petr KAŠING. Vývoj Vysoké školy báňské v podmínkách ostravského regionu v letech 1945–1969. In: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis Tomus LII*. Fasc. 1, Praha, 2013, s. 39–60. ISSN 0323-0562.

BRZOBOHATÝ, Jan a Miroslav KLOS. *Vysoká škola báňská v Ostravě 1849–1957: Prozatimní inventární seznam*. Opava: Zemský archiv v Opavě, 1962.

BRZOBOHATÝ, J., ŘEHOŘKOVÁ, M. a P. DRAISAITL. *Státní učitelský ústav ve Slezské Ostravě 1905–1942 (1944): Prozatimní inventární seznam*. Opava, 1960.

ČADA, Radek, ed. *Fakulta strojní. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava: publikace k 55. výročí založení FS*. Ostrava, 2005.

ČADA, Radek, ed. *Fakulta strojní, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava: publikace k 60. výročí založení FS*. Ostrava: EN FACE, 2010. ISBN 978-80-87264-04-1.

ČERMÁKOVÁ, Jana. *Písemná pozůstalost Josefa Theurera (1862–1928): Písemnosti z let 1889–1979*. Inventář. Příbram: SOkA Příbram, 1979.

ČERNÝ, Ivo. Pohled účastníka dění – studenta a pedagoga – na hornické vzdělávání na Vysoké škole báňské v Ostravě v letech 1945–1965. In: *Ostrava 31: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Archiv města Ostravy, 2017, s. 317–340. ISBN 978-80-906618-8-2.

ČERNÝ, Miroslav K. Theurerovo dílo muzikologické. In: POLÁK, Stanislav, ed. *Vlastivědný sborník Podbrdsko 28/29*. Příbram: Okresní archiv a Okresní muzeum v Příbrami, (1985) 1987, s. 176–205.

ČÍŽEK, Miloslav. Příbramská historie Vysoké školy báňské 1849–1945. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: SPN, 1989, s. 9–115.

ČMERDA, Vladimír, MRKLASOVÁ, Otylie, HONZÁKOVÁ, Valerie a Zdeněk VÁCHA. *Sbírka školních přednášek a skript (1804/1818–1961)*. Inventář. Praha: NTM, Archiv NTM, 2008–2010.

Das Elektrotechnische Institut der k. k. Technischen Hochschule in Wien. Wien, 1904.

Děkani hornicko-geologické fakulty Vysoké školy báňské v Ostravě 1951–1988. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 157–159.

Die k. k. Technische Hochschule in Wien 1815–1915. Wien, 1915.

DOHNAL, Miloň. *Dějiny výroby do nástupu vědeckotechnické revoluce se zaměřením na území Československa: určeno pro posluchače interního, dálkového i postgraduálního studia*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1976.

DOKOUPIL, Lumír. MYŠKA, Milan. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 4*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2013, s. 114–118. ISBN 978-80-7599-003-7.

DOSTÁL, Daniel. *Osobnost vědeckého pracovníka*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3319-6.

DVOŘÁKOVÁ, Zora. Ideály a skutečnost: Portrét prof. dr. Josefa Theurera jako člověka, osvětového pracovníka i hudebního popularizátora. In: POLÁK, Stanislav, ed.

Vlastivědný sborník Podbrdsko 28/29. Příbram: Okresní archiv a Okresní muzeum v Příbrami, (1985) 1987, s. 95–175.

EFMERTO VÁ, Marcela. Elektrotechnické spolky, školství a výzkum. In: SMOLKA, Ivan a Jaroslav FOLTA, ed. *Studie o technice v českých zemích 1918–1945*. V, (1. část). Praha: NTM, 1995, s. 380–384. Sborník Národního technického muzea, č. 28. ISBN 80-7037-042-4.

EFMERTO VÁ, Marcela. *Elektrotechnika v českých zemích a v Československu do poloviny 20. století: Studie k vývoji elektrotechnických oborů*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-99-0.

EFMERTO VÁ, Marcela. Nejvýznamnější profesor brněnské techniky Vladimír List. In: MUSIL, Vladislav. *20 let Ústavu mikroelektroniky FEI VUT v Brně*. Brno: Vysoké učení technické, 2000, s. 55–59. ISBN 80-214-1781-1.

Fakulta elektrotechniky a informatiky. VŠB-Technická univerzita Ostrava. Vydáno k 5. výročí založení fakulty – v lednu 1996. Ostrava, 1996.

Fakulta elektrotechniky a informatiky: 20 let. Ostrava: Fakulta elektrotechniky a informatiky VŠB-TU Ostrava, 2011. ISBN 978-80-248-2402-4.

FOLTA, Jaroslav, ed. *Práce z dějin techniky a přírodních věd: Česká technika na pozadí světového vývoje 1*. Sv. 4. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky a NTM, 2004.

FOLTA, Jaroslav, ed. *Studie o technice v českých zemích 1945–1992*. [Část] 1. Praha: Encyklopedický dům, 2003. Sborník Národního technického muzea, č. 32. ISBN 80-86044-22-X.

FOLTA, Jaroslav. Zamyšlení nad cestami české techniky. In: FOLTA, Jaroslav, ed. *Práce z dějin techniky a přírodních věd: Česká technika na pozadí světového vývoje 1*. Sv. 4. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky a NTM, 2004, s. 7–38.

FRK, Miroslav a Vladimír HRBEK. *30 let československého elektrotechnického a elektronického průmyslu: 1948–1978*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1978.

FRK, Miroslav a Vladimír HRBEK. *Československý elektrotechnický a elektronický průmysl: 1948–1983*. Druhé, přepracované vydání. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1983.

FRK, Miroslav a Vladimír HRBEK. *Československý elektrotechnický a elektronický průmysl: 1948–1988*. 3., přeprac. vyd. Praha: SNTL, 1988.

- HALÁSEK, Dušan. *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 1995. ISBN 80-7078-051-7.
- HAVRÁNEK, Jan, Milan MYŠKA a Jiří PACLÍK. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.
- HLUŠIČKOVÁ, Hana, ed. *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: I. A-G*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-160-44.
- HOHN, Josef. *Hutnická elektrotechnika*. Podle zápisků z přednášek Jana Bašty. Ostrava: Spolek posluchačů hutního inženýrství na VŠB, 1948.
- HOSÁK, Ladislav, Dimitr KRANDŽALOV, František KUTNAR a kol. *Základy studia dějepisu*. 1. vyd. Praha: SPN, 1953.
- HRABÁK, Josef. *Gedenkbuch zur Feier des fünfzigjährigen Bestandes der k. k. Bergakademie Příbram 1849–1899*. Příbram, 1899.
- JAKUBEC, Ivan. Příspěvek k problematice tzv. nových odvětví v meziválečném Československu. In: FOLTA, Jaroslav, ed. *Práce z dějin techniky a přírodních věd: Česká technika na pozadí světového vývoje I*. Sv. 4. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky a NTM, 2004, s. 39–61.
- JIRKOVSKÝ, Rudolf. 255 let Vysoké školy báňské v Ostravě. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Roč. 16, č. 1, řada hutnická. 1970, s. 245–253.
- JIRKOVSKÝ, Rudolf a kol. *110 let Vysoké školy báňské v Ostravě*. Ostrava, 1959.
- JIRKOVSKÝ, Rudolf. *Staré tradiční slavnosti báňských akademiků v Příbrami: k 25. výročí absolventů hutníků z roku 1955*. Ostrava, 1980.
- JIRKOVSKÝ, Rudolf. Vysoká škola báňská v Ostravě v letech 1945–1973. In: *Ostrava: Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města 6*. Ostrava: Profil, 1973, s. 69–102. ISBN 59-194-73.
- JIŘÍK, Karel, ed. *Dějiny Ostravy*. Ostrava: Sfinga, 1993. ISBN 80-85491-39-7.
- JURMAN, Josef, ed. *Fakulta strojná Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava 1950–2000*, Ostrava: En Face, 2000. ISBN 80-902564-3-0.
- KADLEC, Petr. Prameny k dějinám vzdělanosti. MYŠKA, Milan a Aleš ZÁŘICKÝ, ed. *Prameny k hospodářským a sociálním dějinám novověku 2*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 252–289. ISBN 978-80-7368-845-5.
- KAŠING, Petr. KEPPERT, Svetozár. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 3*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2016, s. 79-81. ISBN 978-80-7464-844-1.

- KAŠING, Petr. Příbram? Praha? Ostrava!!! Problematika přeložení VŠB z Příbrami do Ostravy v pramenech. In: *Ostrava 29: Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava, 2015, s. 97–124.
- KAŠING, Petr. *VŠB - Technická univerzita Ostrava, Fakulta materiálově-technologická, příběh jedné fakulty 1849–2019*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2019. ISBN 978-80-248-4339-1.
- KAŠING, Petr. Vysoká škola báňská – významná kapitola v dějinách Příbrami a důležitá součást Ostravy. In: *Podbrdsko*. Příbram, 2019, s. 151–177.
- KNOB, Stanislav a Aleš ZÁŘICKÝ. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost: Část 1: Energetika, zemědělství a průmysl*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5.
- KOLLEKTIV DER AUTOREN. *K. k. Polytechnisches Institut, Technische Hochschule, Technische Universität Wien*. Veröffentlichungen des Universitätsarchivs der Technischen Universität Wien. Heft 3. Wien, 1997.
- KOTYŠKA, Václav a Vladimír TEYSSLER. *Technický slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie věd technických*, Praha, 1927–1949, 17 sv.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Almanach ke 30. výročí vzniku Katedry elektroenergetiky*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2007.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Fakulta strojní a elektrotechnická. VŠB v Ostravě: Vydáno ke 40. výročí založení fakulty strojní a elektrotechnické*. Ostrava, 1990, nestránkováno.
- KORBAŘ, Tomáš a Antonín STRÁNSKÝ, ed. *Technický naučný slovník I.: A–F*. 1. sv. Praha: SNTL, 1962.
- KUCHAŘ, Lumír a kol. VŠB Ostrava. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě – zvláštní číslo*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972.
- KUCHAŘ, Lumír a kol. VŠB Ostrava. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě – zvláštní číslo*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
- LECHNER, Alfred. *Geschichte der Technischen Hochschule in Wien 1815–1940*. Wien, 1942.
- LÍMAN, Antonín. *Věčný polštář z trávy*. Praha: Radioservis, 2012. 274 s. (Osudy). ISBN 978-80-87530-10-8.
- MAJER, Jiří. Josef Theurer a jeho doba (1862–1928): K životu a dílu českého fyzika a pedagoga. In: POLÁK, Stanislav, ed. *Vlastivědný sborník Podbrdsko 28/29*. Příbram: Okresní archiv a Okresní muzeum v Příbrami, (1985) 1987, s. 5–93.

- MAJER, Jiří. Ke 150letému jubileu zřízení vysoké školy báňské (1849–1999). In: PETRIK, Josef. *Studie z dějin hornictví 29*. Praha: Národní technické muzeum, 2000, s. 51–56. ISBN 80-7037-093-9.
- MAJER, Jiří. Ke vzniku a počátkům Báňské akademie v Příbrami. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko V*. Příbram: Muzeum a archiv v Příbrami, 1971, s. 7–41.
- MAJER, Jiří. Ke zřízení Vysoké školy báňské v Příbrami (1849): k výročí 150 let jejího působení. In: *Podbrdsko VI: Sborník Státního okresního archivu Příbram*. Okresní úřad Příbram, Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram, 1999, s. 41–50. ISSN 1211-5169.
- MAJER, Jiří. K otázce zřízení a poslání báňské akademie v Příbrami. In: *Zborník Slovenského báňského muzea, VIII*. Bratislava, 1971, s. 53–60.
- MAJER, Jiří. K počátkům hornického školství v Evropě v 18. a 19. století. *Dějiny věd a techniky*. 2003, roč. XXXVI, č. 3, s. 151–162.
- MAJER, Jiří. K prvním generacím pedagogů na Báňské akademii v Příbrami. In: *Podbrdsko II: Sborník Státního okresního archivu v Příbrami*. Okresní úřad v Příbrami pro Státní okresní archiv v Příbram, 1995, s. 73–81.
- MAJER, Jiří. Křížovatky v životě Josefa Theurera (1862–1928). *Dějiny věd a techniky*. 1997, roč. XXX, č. 4.
- MAJER, Jiří. *Rudné hornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: obrazy z dějin těžby a zpracování*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-727-7222-8.
- MAJER, Jiří. Snahy o zřízení báňské akademie v Čechách 1829–1849: Ke 120. výročí Vysoké školy báňské. *Dějiny věd a techniky*. Praha, 1970, roč. III, č. 2, s. 65–75.
- MAJER, Jiří. *Z dějin Vysoké školy báňské v Příbrami*. Příbram, 1984.
- MAJER, Jiří a kol. *Uhelné hornictví v ČSSR*. Ostrava: Profil, 1985.
- Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. 3, H–Kn. Praha: Československý kompas, 1927.
- Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. 7. Š–Ž. Praha: Československý kompas, 1933.
- MATOUŠ, Jiří. „100 skoků přes kůži“ a jejich historie na Vysoké škole báňské od Příbrami po Ostravu. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 135–144.
- MATOUŠ, Jiří. Ostravská historie Vysoké školy báňské 1945–1989. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 119–132.

- MAYER, Daniel. Bašta, Jan. In: *Biografický slovník českých zemí Bas–Bend*. Libri, 2005, s. 269–270. ISBN 80-7277-287-2.
- MAYER, Daniel. *Pohledy do minulosti elektrotechniky: objevy, myšlenky, vynálezy, osobnosti*. České Budějovice: Kopp, 1999. ISBN 80-723-2092-0.
- MAYER, Daniel. *Pohledy do minulosti elektrotechniky: objevy, myšlenky, vynálezy, osobnosti*. 2. dopl. vyd. České Budějovice: Kopp, 2004. ISBN 80-7232-219-2.
- MAYER, Daniel. *Stručné dějiny oborů: Elektrotechnika*. Praha: Scientia, 2001. ISBN 80-7183-234-0.
- MECHLOVÁ, Erika a Karel KOŠTÁL. *Výkladový slovník fyziky pro základní vysokoškolský kurz fyziky*. Dotisk 1. vydání. Praha: Prometheus, 2001. ISBN 80-7196-151-5.
- MIKEŠ, Jan. *Historie výuky a vývoj učebnic elektrotechniky v českých zemích*. Praha, 2012, 521 s. Disertační práce. Západočeská univerzita v Plzni.
- MIKEŠ, Jan a Marcela C. EFMERTO VÁ. *Elektrina na dlani: kapitoly z historie elektrotechniky v českých zemích*. Praha: Milpo media, 2008. ISBN 978-80-87040-08-9.
- MYŠKA, Milan. *Podíl technické inteligence na humanizaci ostravské průmyslové oblasti v počátcích moderní industrializace*. In: *Humanizace technických věd: sborník z mezinárodní vědecké konference, sekce 36*. Ostrava, 1995, s. 59–62.
- MYŠKA, Milan. *Podíl vyšších montanistických učilišť na formování technické inteligence v habsburské monarchii v českých zemích*. *Časopis Matice moravské*. Matices moravská, 2005, roč. CXXIV, č. 1, s. 119–154. ISSN 0323-052X.
- MYŠKA, Milan a Lumír DOKOUPIL. *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: nová řada*. Sešit 1. (13.). Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. 115 s. ISBN:80-7042-547-4.
- MUSIL, Vladislav. *20 let Ústavu mikroelektroniky FEI VUT v Brně*. Brno: Vysoké učení technické, 2000. ISBN 80-214-1781-1.
- NEUWIRTH, Josef. *Die k. k. Technische Hochschule in Wien*. Wien, 1915.
- NOSKIEVIČ, Petr, ed. *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 1849–2009*. Ostrava: En face, 2009. ISBN 978-80-87264-01-0.
- NOSKIEVIČ, Petr, ed. *Vysoká škola báňská v Ostravě 1945 - Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 2005*. Ostrava: En face, 2005. ISBN 80-903385-0-X.
- NOVÁK, Jan. *Výuka baníctva na banskoštiavnickej baníckej akadémii od jej vzniku do polovice 19. storočia*. In: *Zborník slovenského banského múzea*. Roč. XII. Banská Štiavnica: Slovenské banské muzeum, 1985, s. 225–241.

- NOVÝ, Luboš, ed. *Dějiny exaktních věd v českých zemích do konce 19. století*. Praha: ČSAV, 1961.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 5, C–Čechůvky. Praha: J. Otto, 1892.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 8, Dřevěné stavby–Falšování. Praha: J. Otto, 1894.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 24, Staroženské–Šyl. Praha: J. Otto, 1906.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 26, U–Vusín. Praha: J. Otto, 1907.
- PACHL, Jarmila. *Dreams Upon The Stars: A Memoir Of A Century*. Florida: Starr Pub Co, 1997. ISBN 978-1884886034.
- PATVAROS, József a László ZSÁMBOKI. Dejiny katedry baníctva baníckej akadémie v Banskej Štiavnici v rokoch 1870–1918. In: *Zborník slovenského banského múzea*. Roč. XII. Banská Štiavnica: Slovenské banské muzeum, 1985, s. 271–284.
- PEROUTKA, Jiří. *Malá vodní elektrárna Nová Ves*. Fakulta elektrotechnická, katedra elektroenergetiky a ekologie, 2014, 49 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce prof. Ing. Jan Škorpil, CSc.
- PODHORNÝ, Vladimír, ed. *Pamětní spis: vydaný u příležitosti 30. výročí založení Fakulty strojní a elektrotechnické Vysoké školy báňské v Ostravě*. Ostrava: VŠB v Ostravě, 1980.
- POLÁK, Stanislav, ed. *Vlastivědný sborník Podbrdská 28/29*. Příbram: Okresní archiv a Okresní muzeum v Příbrami, (1985) 1987.
- POŠÍK, Václav Vavřinec. *Stručné základy elektrotechniky*. Praha: Unie, 1919.
- POŠÍK, Václav Vavřinec. *Stručné základy elektrotechniky*. Praha: Unie, 1925.
- Rektoři Báňské akademie v Příbrami 1850–1945. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 147–149.
- Rektoři Vysoké školy báňské v Ostravě 1945–1988. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 153–154.
- ROMKOVÁ, Hana, ed. *10 let založení Fakulty elektrotechniky a informatiky VŠB-TU Ostrava*. Ostrava: Fakulta elektrotechniky a informatiky VŠB-TU Ostrava, 2001.
- ROTH, Paul W. 150 Jahre Montanuniversität Leoben. Aus ihrer Geschichte. STURM, Friedwin (Hrsg.). *150 Jahre Montanuniversität Leoben 1840–1990*. Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1990, s. 43–76. ISBN 9783201015226.

- ROZSÍVAL, Miroslav. Životní cesta prof. PhDr. Václava Dolejška. In: *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*. Vol. 41, 1996, No. 2, s. 89–95.
- RŮŽIČKA, Bohuslav. 20 let přeložení Vysoké školy báňské z Příbrami do Ostravy. In: *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské v Ostravě. Řada hornicko-geologická*, roč. 12, 1966, č. 1, s. 111–112.
- SEQUENZ, Heinrich (Hg.). *150 Jahre Technische Hochschule in Wien 1815–1965*. Wien, 1965.
- SCHEJBAL, Ctirad a kol. *Historie a současnost báňského školství v českých zemích*. Ostrava: Blesk, 1996. ISBN 80-86060-06-3.
- SCHENK, Jiří. 125. výročí založení Vysoké školy báňské v Příbrami 1849–1974. In: *Hornická Příbram ve vědě a technice*, 1974.
- SMOLKA, Ivan a Jaroslav FOLTA, eds. *Studie o technice v českých zemích 1918–1945*. V/1. Praha: Národní technické muzeum, 1995. Sborník Národního technického muzea, č. 28. ISBN 80-7037-042-4.
- SÝKORA, Miloslav. *Učebnice: její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků a studentů*. Praha: EM-Effect, 1996. ISBN 80-900-5661-X.
- ŠÍŠMA, Pavel. Učitelé na německé technice v Brně 1849–1945. In: FOLTA, Jaroslav, ed. *Práce z dějin techniky a přírodních věd*. Sv. 2. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky, 2004. ISBN 80-239-3279-9.
- TIMČÁK, Gejza M. Poznámky k historii baníckej fakulty VŠT Košice od jej vzniku po dnešok. In: *Zborník slovenského banského múzea*. Roč. XII. Banská Štiavnica: Slovenské banské muzeum, 1985, s. 285–296.
- THEURER, Josef. *Památník Vysoké školy báňské v Příbrami za leta od 1899 do 1924: K 75 letému jubileu trvání Vysoké školy báňské*. Příbram, 1924.
- URBÁŠEK, Pavel a Jiří PULEC. *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0594-6.
- URBÁŠEK, Pavel a Jiří PULEC. *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-2979-3.
- URBÁŠEK, Pavel. *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech tzv. normalizace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1879-7.
- VANĚK, Miroslav, Pavel MŮCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

- VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. KASÍKOVÁ, Hana a Alena VALIŠOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007, s. 69–90. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0.
- VAVŘÍN, Vítězslav. *Báňská elektrotechnika: Obecná část*. Praha, 1953.
- VAVŘÍN, Vítězslav. *Zajímavosti z radiotechniky*. Praha, 1946.
- VRÁNA, Václav. *Katedra obecné elektrotechniky*. Ostrava: Katedra obecné elektrotechniky, VŠB-TU Ostrava, 1999.
- WYSLYCH, Petr, ed. *Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava 1849–1999*. Ostrava: En face, 1999. ISBN 80-902564-1-4.

8.3 Seznam autorčiných publikovaných prací ve vztahu k disertační práci

- DANĚK, Radoslav a Mariana STONIŠOVÁ. KUNC, František Břetislav. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 2*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2013, s. 81-82. ISBN 978-80-7464-459-7.
- DANĚK, Radoslav a Mariana STONIŠOVÁ. ŠEBELA, Eduard. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 2*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2013, s. 140-141. ISBN 978-80-7464-459-7.
- KAŠING, Petr a Mariana STONIŠOVÁ. *Tento diplom račte přijmout: 56 osobností vědy, techniky a veřejného života čestnými doktory VŠB-TU Ostrava*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2016. ISBN 978-80-248-3874-8.
- KAŠING, Petr a Mariana STONIŠOVÁ. Vývoj Vysoké školy báňské v Příbrami v letech první světové války. In: HLUŠIČKOVÁ, Hana a Jana KLEINOVÁ (eds.). *Věda a technika v českých zemích v období první světové války*. 1. vyd. Praha: Národní technické muzeum, 2016, s. 41–58. ISBN 978-80-7037-264-7.
- STONIŠOVÁ, Mariana. BAŠTA, Jan. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 4*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta a Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, 2013, s. 23–25. ISBN 978-80-7599-003-7.
- STONIŠOVÁ, Mariana. BRAUNER, Jiří. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 5*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta OU, 2020, s. 34–36. ISBN 978-80-7599-191-1.

STONIŠOVÁ, Mariana. Dr. mont. h. c. ing. Eduard Šebela. In: KLEINOVÁ, Jana, ed. *Věda a technika v českých zemích mezi světovými válkami*. 1. vyd. Praha: Národní technické muzeum, 2014, s. 175-190. ISBN 978-80-7037-245-6.

STONIŠOVÁ, Mariana. *Elektrotechnický inženýr a vysokoškolský profesor Vítězslav Vavříň (1910–1985)*. Hospodářské dějiny – Economic History (přijato k publikování v roce 2020).

STONIŠOVÁ, Mariana. CHŮRA, Vladimír. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 5*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta OU, 2020, s. 88–90. ISBN 978-80-7599-191-1.

STONIŠOVÁ, Mariana. Ing. Eduard Šebela, Dr. h. c. In: SCHNEIDEROVÁ, Martina, ed. *Člověk, ideje, společnost I: Reflexe a Obraz člověka ve společenských vědách*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2013, s. 214–223. ISBN 978-80-248-3246-3.

STONIŠOVÁ, Mariana. Nositelé čestných doktorátů montánních věd Vysoké školy báňské v Příbrami z roku 1935. In: SCHNEIDEROVÁ, Martina, ed. *Člověk, ideje, společnost II: Reflexe a Obraz člověka ve společenských vědách*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2014, s. 118–127. ISBN 978-80-248-3645-4.

STONIŠOVÁ, Mariana. Úloha vysokoškolských profesorů při formování elektrotechnických oborů na VŠB v Příbrami (Ostravě). In: KARPÍŠEK, Jaromír, STURZ, Zbyněk a Marie BLÁHOVÁ (eds.). *České, slovenské a československé dějiny 20. století XI*. Hradec Králové: Gaudeamus. 2017, s. 241–246. ISBN 978-80-7435-672-8.

STONIŠOVÁ, Mariana. VAVŘÍN, Vítězslav. In: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy: Supplementum č. 5*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta OU, 2020, s. 183–186. ISBN 978-80-7599-191-1.

STONIŠOVÁ, Mariana. Život a dílo Václava Vavřince Pošíka v kontextu vývoje elektrotechnického ústavu Vysoké školy báňské v Příbrami. In: *Podbrdsko XXVII*. Příbram, 2020, s. 150–169. ISSN 1211-5169.

STONIŠOVÁ, Mariana. *Electrotechnology at the Technical University at the beginning of its Ostrava period in 1940s under Prof. Jan Bašta*. [online]. In: HUSNÍK, Libor, ed. *Proceedings of the International Student Scientific Conference Poster – 21/2017*. Praha: Czech Technical University in Prague. 2017. ISBN 978-80-01-06153-4. Dostupné z: http://poseidon2.feld.cvut.cz/conf/poster/poster2017/proceedings/Poster_2017/Section_HS/HS_037_Stonisova.pdf [cit. 2020-03-30].

STONIŠOVÁ, Mariana. Josef Havránek, český strojírenský technik. *Prezentace doktorandů katedry 340*. Seminář doktorandů katedry 340 ve dnech 29. 9. 2015 – 30. 9. 2015 [DVD]. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2015 [cit. 2021-01-25]. ISSN 978-80-248-3809-0.

STONIŠOVÁ, Mariana. *Personal sources relating to the electrotechnical education at VŠB*. [online]. In: HUSNÍK, Libor, ed. Proceedings of the International Student Scientific Conference Poster – 23/2019. Praha: Czech Technical University in Prague. 2019. ISBN 978-80-01-06581-5. Dostupné z: http://poseidon2.feld.cvut.cz/conf/poster/proceedings/POSTER_2019.pdf [cit. 2020-03-30].

STONIŠOVÁ, Mariana. *Prof. Dr. techn. Ing. Václav Vavřinec Pošík* [online]. In: HUSNÍK, Libor, ed. Proceedings of the 20th International Scientific Student Conference POSTER 2016. 20th International Student Conference on Electrical Engineering. Praha, 24.05.2016. Praha: Czech Technical University in Prague. 2016, ISBN 978-80-01-05950-0. Dostupné z: http://poseidon2.feld.cvut.cz/conf/poster/poster2016/proceedings/Section_HS/HS_086_Stonisova.pdf [cit. 2020-03-30].

STONIŠOVÁ, Mariana. *Scientific works of educated technicians and academic works of Technical University in Příbram and Ostrava developing technical education*. [online]. In: HUSNÍK, Libor, ed. Proceedings of the International Student Scientific Conference Poster – 22/2018. Praha: Czech Technical University in Prague. 2018, ISBN 978-80-01-06428-3. Dostupné z: http://poseidon2.feld.cvut.cz/conf/poster/poster2018/proceedings/Poster_2018/Section_HS/HS_040_Stonisova.pdf [cit. 2020-03-30].

8.4 Internetové zdroje

150 let průmyslu v Plzni: Historie společnosti Škoda. *Eduportal.techmania.cz* [online]. Dostupné z: <http://edu.techmania.cz/cs/katalog/150-let-prumyslu-v-plzni/450/historie-spolecnosti-skoda-zastaveni-4> [cit. 2020-03-30].

Archiv: Historie archivu. *Cvut.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.cvut.cz/archiv#historie-archivu> [cit. 2021-03-13].

Builder of trust for 150 years. *Dnvgl* [online]. Dostupné z: <https://www.dnvgl.com/news/builder-of-trust-for-150-years-6014> [cit. 2020-03-30].

Departementsgeschichte. *Ethz.cz* [online]. Dostupné z: <https://ee.ethz.ch/de/departement/departementsgeschichte.html> [cit. 2021-01-25].

Det Norske Veritas - DNV GL. *Wikipedie* [online]. Dostupné z: https://cs.qwe.wiki/wiki/DNV_GL [cit. 2020-03-30].

Det Norske Veritas. *Store Norske Leksikon* [online]. Dostupné z: https://snl.no/Det_Norske_Veritas [cit. 2020-03-30].

DRÁBEK, Pavel. Vzpomínka na Jiřího Majera. *DVT: dějiny věd a techniky* [online]. 2008. Dostupné z: https://dvt.hyperlink.cz/jiri_majer.htm [cit. 2021-01-25].

Důl Vítězný únor a jeho závody. *Zdař Bůh.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.zdarbuh.cz/reviry/okd/dul-vitezny-unor-a-jeho-zavody/> [cit. 2020-03-30].

ESČ – Elektrotechnický Svaz Český, z. s. *In-el.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.in-el.cz/elektrotechnicky-svaz-cesky> [cit. 2020-03-30].

ETD – devadesát let českého elektrotechnického průmyslu v Plzni. *Technickytydenik.cz* [online]. Dostupné z: https://www.technickytydenik.cz/rubriky/archiv/etd-devadesat-let-ceskeho-elektrotechnickeho-prumyslu-v-plzni_17420.html [cit. 2021-01-25].

ETHistory 1855–2005: Epochen. *Ethistory.ethz.ch* [online]. Dostupné z: www.ethistory.ethz.ch/besichtigungen/epochen [cit. 2021-01-25].

Fondy a sbírky. *Ntm.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.ntm.cz/archiv-knihovna/archiv-ntm/fondy-sbirky> [cit. 2020-03-30].

Forschungspfade. Disziplinenentwicklung und Wissenschaftsalltag an der ETH. *Ethistory.ethz.ch* [online]. Dostupné z: www.ethistory.ethz.ch/besichtigungen/touren/forschungspfade/ [cit. 2020-03-30].

Historie archivu. *Amo.ostrava.cz* [online]. Dostupné z: <https://amo.ostrava.cz/z-dejin-archivu/dejiny-archivu/> [cit. 2021-03-14].

Historie archivu. *Soapraha.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.soapraha.cz/pribram/ohistorii/> [cit. 2021-03-14].

JANČÍK, Drahomír. Vývoz československého uranu do Sovětského svazu v letech 1946–1959. In: *Acta Oeconomica Pragensia*, roč. 15, 2007, č. 7, s. 194–208 [online]. Dostupné z: <https://aop.vse.cz/pdfs/aop/2007/07/12.pdf> [cit. 2020-03-30].

Jarmila Lhotová. *CSFD.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/27176-jarmila-lhotova/> [cit. 2020-29-02].

Jarmila Lhotová. *FDb.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/20262-jarmila-lhotova.html> [cit. 2020-29-02].

KOTŮLEK, Jan. *Matematika na VŠB v příbramském období (1895–1945)* [online]. Dostupné z: <http://homel.vsb.cz/~kot31/Veda/s54-64Kotulek.pdf> [cit. 2017-09-19].

MALÍŠEK, Vladimír. Několikanásobné jubileum Laboratoře optiky. *Upol.cz* [online]. Dostupné z: <https://jointlab.upol.cz/jlo/cs/content/nekolikanasobne-jubileum-laboratore-optiky> [cit. 2020-03-30].

MAKARIUSOVÁ, Marie. *Biografický slovník českých zemí* [online]. Edice Věda kolem nás, 58. Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2017, 24 s. ISSN 2464-6245. Dostupné z: <https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/04/bdad0ed5cbe301a43fc34c6baf1100a7ec272c7e.pdf> [cit. 2020-09-13].

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. *Mua.cas.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.mua.cas.cz/cs/masarykuv-ustav-a-archiv-av-cr-v-v-i-83> [cit. 2021-03-13].

Národní knihovna České republiky: *Souborný katalog* [online]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/katalogy-a-db/souborny-katalog-cr> [cit. 2018-03-10].

O společnosti. *RUPA* [online]. Dostupné z: <http://www.rupa.cz/o-spolecnosti> [cit. 2020-29-02].

O společnosti. *VVUÚ, a.s.* [online]. Dostupné z: <https://www.vvuu.cz/o-nas/o-spolecnosti/> [cit. 2020-03-30].

Osudy Antonína Límana. *Vltava.rozhlas.cz* [online]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/osudy-antonina-limana-5032926> [cit. 2020-31-05].

Our History. *Dnvgl* [online]. Dostupné z: <https://www.dnvgl.com/about/in-brief/our-history.html> [cit. 2020-03-30].

Patentový spis č. 33614: Řádění světelné návěsti pro účely dopravní [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/33/33614.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 79564: Rozběhové vinutí pro rotační elektrické stroje [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/79/79564.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 80668: Rozběhové vinutí pro rotační elektrické stroje [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/80/80668.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 87327: Vyniklé póly elektrických strojů [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/87/87327.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 96391: Rotor nakrátko asynchronního motoru [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/96/96391.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 100711: Rotor pro asynchronní elektromotory s dvojitou litou klecí [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/100/100711.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 116048: Způsob automatické signalisace blízkosti vysokého napětí [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/116/116048.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 126487: Způsob a štěrbinová pec na výpal mosaiky [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/126/126487.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 139133: Brokový raketový náboj [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/139/139133.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 148333: Způsob a zařízení magnetovibračního omílání [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/148/148333.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 164698: Reakční část lineárního asynchronního motoru [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/164/164698.pdf> [cit. 2020-03-22].

Patentový spis č. 186903: Zařízení pro bezkontaktní dálkové měření teplot předmětů [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/186/186903.pdf> [cit. 2020-03-22].

PLCHOVÁ, Jarmila. Babická pokusná štola. *Rosicko-oslavansko.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.rosicko-oslavansko.cz/13-historie/38-hornictvi/56-babicka-pokusna-stola.html> [cit. 2020-03-25].

Podnik zahraničního obchodu. *Iuridictum* [online]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Podnik_zahrani%C4%8Dn%C3%ADho_obchodu [cit. 2020-03-30].

PRCHLÍKOVÁ, Alena. Mladoboleslavské bruslení. *Čekanka* [online]. Dostupné z: <http://www.cekanka.tkweb.cz/index.php?str=1&typ=c&id=0&det=783> [cit. 2020-25-05].

Short history of TU Wien. *Tuwien.at* [online]. Dostupné z: <https://www.tuwien.at/en/tuwien/about-tu-wien/history-of-tu-wien> [cit. 2021-01-25].

Studium železniční a veřejné dopravy na ČVUT FD. *Zelpage.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.zelpage.cz/zpravy/8123?size=50> [cit. 2021-04-17].

Sub auspiciis. *Wikipedie* [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sub_auspiciis [cit. 2020-29-02].

TRANTINA, Václav. *Pedagogové VŠB v Příbrami: Několik osudů členů pedagogického sboru ve 20. století* [online]. Dostupné z: <https://slon.diamo.cz/hpvt/2001/sekce/tradice/06/T06.htm> [cit. 2020-03-30].

Universalmuseum Joanneum. *Wikipedie* [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Universalmuseum_Joanneum [cit. 2020-29-02].

Vyhláška ze dne 8. 9. 1956 o zřízení podniku Inspekta, podniku pro kontrolu zboží v zahraničním obchodě. *Epravo.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=28553&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [cit. 2020-03-30].

VYHLÍDAL, Milan. *Závěrečná fáze československého působení na MTC v Káhiře: Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1968–1977*. s. 79–91 [online]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/079-091.pdf> [cit. 2020-09-11].

Wissenschaftliche Meilensteine. *Ethz.ch* [online]. Dostupné z: <https://ethz.ch/de/die-eth-zuerich/portraet/geschichte/wissenschaftliche-meilensteine.html> [cit. 2021-01-25].

Zdeněk Lhota (letec). *Wikipedie* [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Lhota_\(letec\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Lhota_(letec)) [cit. 2020-29-02].

Zkušební štoly, předváděcí akce. *VVUÚ, a.s.* [online]. Dostupné z: <https://www.vvuu.cz/nabizime/zkusebni-stoly-predvadeci-akce/> [cit. 2020-03-30].

8.5 Dekrety, nařízení, nařízení vlády, vyhlášky, zákony

Dekrety

Dekret č. 16/1945 Sb. ze dne 19. června 1945: Dekret presidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.

Dekret č. 69/1945 Sb. ze dne 8. září 1945: Dekret presidenta republiky o přeložení vysoké školy báňské z Příbramě do Moravské Ostravy.

Dekret č. 105/45 Sb. ze dne 4. října 1945: Dekret presidenta republiky o očistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců.

Dekret č. 123/1945 Sb. ze dne 18. října 1945: Dekret presidenta republiky o zrušení německých vysokých škol technických v Praze a v Brně.

Dekret č. 138/45 Sb. ze dne 27. října 1945: Dekret presidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti.

Nářizení

Nářizení č. 130/1950 Sb. ze dne 1. září 1950: Nařizení ministra školství, věd a umění, kterým se vydává organizační a jednací řád Státního výboru pro vysoké školy a blíže upravuje jeho působnost.

Nářizení č. 28/1957 Sb. ze dne 4. května 1957: Nařizení ministra školství a kultury o organizaci a působnosti vysokých škol a jejich složek.

Nářizení vlády

Nářizení vlády č. 379/1938 ze dne 21. prosince 1938: Vládní nařizení o úpravě některých personálních poměrů ve veřejné správě.

Nářizení vlády č. 81/1950 Sb. ze dne 27. června 1950: Vládní nařizení o některých změnách v organizaci vysokých škol.

Nářizení vlády č. 80/1951 Sb. ze dne 2. října 1951: Vládní nařizení o organizačních změnách na vysokých školách.

Nářizení vlády č. 28/1952 Sb. ze dne 8. července 1952: Vládní nařizení o projektové a rozpočtové dokumentaci investic.

Nářizení vlády č. 40/1952 Sb. ze dne 19. srpna 1952: Vládní nařizení o dalších změnách v organizaci vysokých škol.

Nářizení vlády č. 98/1953 Sb. ze dne 27. listopadu 1953: Vládní nařizení o změnách v organizaci vysokých škol.

Nářizení vlády č. 1/1956 ze dne 20. ledna 1956: Vládní nařizení o zřízení Státního výboru pro výstavbu, Ústřední správy pro bytovou a občanskou výstavbu a Oblastní správy pro bytovou a občanskou výstavbu na Slovensku.

Nářizení vlády č. 58/1959 Sb. ze dne 12. srpna 1959: Vládní nařizení o změnách v organizaci vysokých škol.

Vyhláška

Vyhláška č. 43/1960 Sb. ze dne 23. března 1960: Vládní vyhláška o provádění projektových, vědeckovýzkumných, uměleckých a jiných prací na vysokých a průmyslových školách pro socialistické organizace.

Zákony

Zákon č. 58/1950 Sb. ze dne 18. května 1950 o vysokých školách.

Zákon č. 46/1956 Sb. ze dne 24. září 1956: Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon o vysokých školách.

Zákon č. 19/1966 Sb. ze dne 16. března 1966 o vysokých školách.

8.6 Ostatní zdroje

Písemné sdělení Antonína Límana ze dne 1. 6. 2016.

Rodinný fotoarchiv Ludmily Sulitkové.

Ústní sdělení Terezy Límanové ze dne 2. 12. 2016 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

Ústní a písemné sdělení Petra Kašinga ze dne 13. 3. 2018 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

Ústní a písemné sdělení Ludmily Sulitkové ze dne 15. 6. 2020 (rozhovor vedla Mariana Stonišová).

9 SEZNAM ZKRATEK

AGH	Akademia Górniczo-Hutnicza
AMO	Archiv Města Ostravy
ASEA	Allmänna svenska elektriska Aktiebolaget
AV NF	Akční výbor Národní fronty
bibl.	bibliografie
bm	běžný metr
č.	číslo
ČKD	Českomoravská Kolben-Daněk
ČR	Česká republika
ČSAV	Československá akademie věd
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČsVTS	Československá vědecko-technická společnost
ČVUT	České vysoké učení technické (dříve C. a k. Česká vysoká škola technická)
DNV	Det Norske Veritas
DPI	Doněcký polytechnický institut
DTJ	dělnická tělovýchovná jednota
ESČ	Elektrotechnický svaz československý
ETD	Elektrotechnická továrna v Doudlevcích
f.	fond
h/t	hodin týdně
HP	koňská síla (horsepower)
HÚ AV ČR	Historický ústav Akademie věd České republiky
IBZKG	První brněnská, závody Klementa Gottwalda
inv. č.	inventární číslo
KSČ	Komunistická strana československá
LS	letní semestr
MAP	Masarykova akademie práce
MEZ	Moravské elektrotechnické závody
MPE	Ministerstvo paliv a energetiky

MŠK	Ministerstvo školství a kultury
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MŠNO	Ministerstvo školství a národní osvěty
MTC	Military technical College
MÚA AV ČR	Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
NA	Národní archiv
nar.	narozeny/á
NDR	Německá demokratická republika
NHKG	Nová huť Klementa Gottwalda
NTM	Národní technické muzeum
NTK	Národní technická knihovna
OKD	ostravsko-karvinské doly
OKR	ostravsko-karvinský revír
okr.	okres
OV KSČ	Okresní výbor Komunistické strany Československa
prov.	provdaná
roč.	ročník
ROH	Revoluční odborové hnutí
roz.	rozená
RSŠ	Rok stranického školení
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
s.	strana
SAR	Sjednocená arabská republika
sign.	signatura
SOkA	Státní okresní archiv
SSSR	Sovětský svaz socialistických republik
SVŠT	Slovenská vysoká škola technická
TJ	tělovýchovná jednota
TPI	Tallinský polytechnický institut
TU	Technická univerzita
UK	Univerzita Karlova
USA	Spojené státy americké
VOKD	Výstavba ostravsko-karvinských dolů
VSŽ	Východoslovenské železářny

VŠB	Vysoká škola báňská
VŠB-TUO	Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
VŠDS	Vysoká škola dopravy a spojů
VŠSE	Vysoká škola strojní a elektrotechnická
VŠSEI	Vysoká škola strojního a elektrotechnického inženýrství
VŠT	Vysoká škola technická
VTŠ	vědecko-technická společnost
VÚEP	Výzkumný ústav elektrických přístrojů
VÚES	Výzkumný ústav elektrických strojů
VÚEST	Výzkumný ústav elektrických strojů točivých
VÚSE	Výzkumný ústav silnoproudé elektrotechniky
VUT	Vysoké učení technické
VVUÚ	Vědecko-výzkumný uhelný ústav
VŽKG	Vítkovické železářny Klementa Gottwalda
WEMCO	Westinghouse Electric and Manufacturing Co.
ZAO	Zemský archiv v Opavě
ZS	zimní semestr
ZSE	Závody silnoproudé elektrotechniky

10 SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

10.1 Seznam ilustrací v textové části

- Ilustrace 1: Oznamení o zřízení dvou hornických učilišť v Leobenu a v Příbrami z 14. února 1849
- Ilustrace 2: Oznamení o zřízení dvou hornických učilišť v Leobenu a v Příbrami z 14. února 1849
- Ilustrace 3: Pohlednice VŠB z roku 1904
- Ilustrace 4: Profesor Josef Theurer
- Ilustrace 5: Úvodní strana Theurerovy *Studie o úvodu k nauce o elektřině a magnetismu* z roku 1897
- Ilustrace 6: Profesor Albert Bayer
- Ilustrace 7: Profesor Rudolf Czepek (uprostřed)
- Ilustrace 8: Inspekce v elektrárně v Příbrami v roce 1923. V. V. Pošík sedí uprostřed
- Ilustrace 9: Ukázka z Pošíkovy kroniky *Elektrotechnický ústav VŠB v Příbrami*
- Ilustrace 10: Hornická exkurze. V. V. Pošík stojí uprostřed v obleku
- Ilustrace 11: Rektor Václav Vavřinec Pošík v letech 1930–1931
- Ilustrace 12: Promoce ředitele Báňské a hutní společnosti Otokara Kruliše-Randy (sedí první zprava) čestným doktorem montánních věd VŠB v Příbrami v roce 1930. V. V. Pošík s rektorským řetězem sedí uprostřed
- Ilustrace 13: Promoce francouzského prezidenta Alberta Lebruna čestným doktorem montánních věd VŠB v Příbrami, která se uskutečnila v Paříži v roce 1938. V. V. Pošík stojí vlevo
- Ilustrace 14: Polohopisný plán budov VŠB v Příbrami č. 2, 3 a 4
- Ilustrace 15: Plán strojovny ve dvoře budovy č. 3, přízemí
- Ilustrace 16: Plán budovy č. 3, I. patro
- Ilustrace 17: Plán budovy č. 4, Fyzikální ústav, přízemí
- Ilustrace 18: Pošíkovy *Stručné základy elektrotechniky* pro posluchače vysokých škol byly oblíbené mezi odborníky i laiky
- Ilustrace 19: Z díla V. V. Pošíka: *Píseň hutníková*
- Ilustrace 20: Sídlo elektrotechnického ústavu VŠB na Slezské Ostravě
- Ilustrace 21: Jan Bašta, profesor teorie a měření elektrických strojů na ČVUT v Praze
- Ilustrace 22: Ing. Dr. Vítězslav Vavřín
- Ilustrace 23: Manželé Vavřínovi

- Ilustrace 24: Doktorská promoce V. Vavřina na ČVUT v Praze v červnu 1946
- Ilustrace 25: Obálka knihy o radiotechnice, které se V. Vavřín dlouhodobě věnoval
- Ilustrace 26: Jmenování V. Vavřina profesorem hornické elektrotechniky na VŠB v Ostravě dne 1. září 1956
- Ilustrace 27: Profesor Vítězslav Vavřín
- Ilustrace 28: Vítězslav Vavřín v pracovně na Slezské Ostravě
- Ilustrace 29: Setkání ve Veličce 26. října 1948. V. Vavřín stojí v první řadě (s kloboukem a bez brašny)
- Ilustrace 30: Vítězslav Vavřín (vlevo) se spolupracovníky v Borovanech
- Ilustrace 31: Omluva rehabilitační komise fakulty strojní VŠB v Ostravě dceři V. Vavřina, PhDr. Ludmile Sulitkové, CSc.
- Ilustrace 32: Členský průkaz V. Vavřina pro ČsVTS pro elektrotechniku při ČSAV z roku 1955
- Ilustrace 33: Obálka celostátní vysokoškolské učebnice *Báňská elektrotechnika*, která se stala předmětem kritiky v procesu s V. Vavřínem na konci 50. let 20. století
- Ilustrace 34: Ing. Vladimír Chůra
- Ilustrace 35: Profesor Vladimír Chůra
- Ilustrace 36: *Program Vysoké školy báňské v Ostravě* (pro studijní rok 1972–1973)
- Ilustrace 37: Pracovní průkaz s fotografií Svetozára Kepperta
- Ilustrace 38: Nařízení vlády o přejmenování fakulty strojní VŠB v Ostravě na fakultu strojní a elektrotechnickou v roce 1977
- Ilustrace 39: Prohlášení o vzniku samostatné elektrotechnické fakulty v roce 1991
- Ilustrace 40: Výuka elektrotechniky v 80. letech 20. století v nových prostorách VŠB v Ostravě-Porubě
- Ilustrace 41: Výuka elektrotechniky v 80. letech 20. století v nových prostorách VŠB v Ostravě-Porubě
- Ilustrace 42: Výuka elektrotechniky v 80. letech 20. století v nových prostorách VŠB v Ostravě-Porubě

10.2 Seznam ilustrací v přílohách

- Ilustrace 43: Evidence zaměstnanců VŠB v personální knize
- Ilustrace 44: Námitky V. Vavřina proti rozvázání pracovního poměru na VŠB
- Ilustrace 45: Vyjádření MŠK k rozvázání pracovního poměru V. Vavřina na VŠB

Ilustrace 46: Patentový spis V. Vavřína

Ilustrace 47: Zpráva k rozvoji vědecko-výzkumné činnosti fakulty strojní VŠB do roku 1972

Ilustrace 48: Vědecko-výzkumná činnost katedry elektrotechniky a požadavky na vybavení katedry (1969)

Ilustrace 49: Situační plány laboratoří elektrotechniky na Slezské Ostravě z přelomu 60. a 70. let 20. století

Ilustrace 50: Situační plány školních budov na Slezské Ostravě z doby plánované generální opravy v polovině 60. let 20. století

10.3 Seznam tabulek v přílohách

Tabulka 1: Srovnání náplně předmětů zajišťovaných ústavem elektrotechniky ve studijních letech 1945–1946 a 1946–1947

Tabulka 2: Srovnání učebních plánů jednotlivých fakult se zaměřením na výuku elektrotechniky ve studijních letech 1955–1956 a 1958–1959

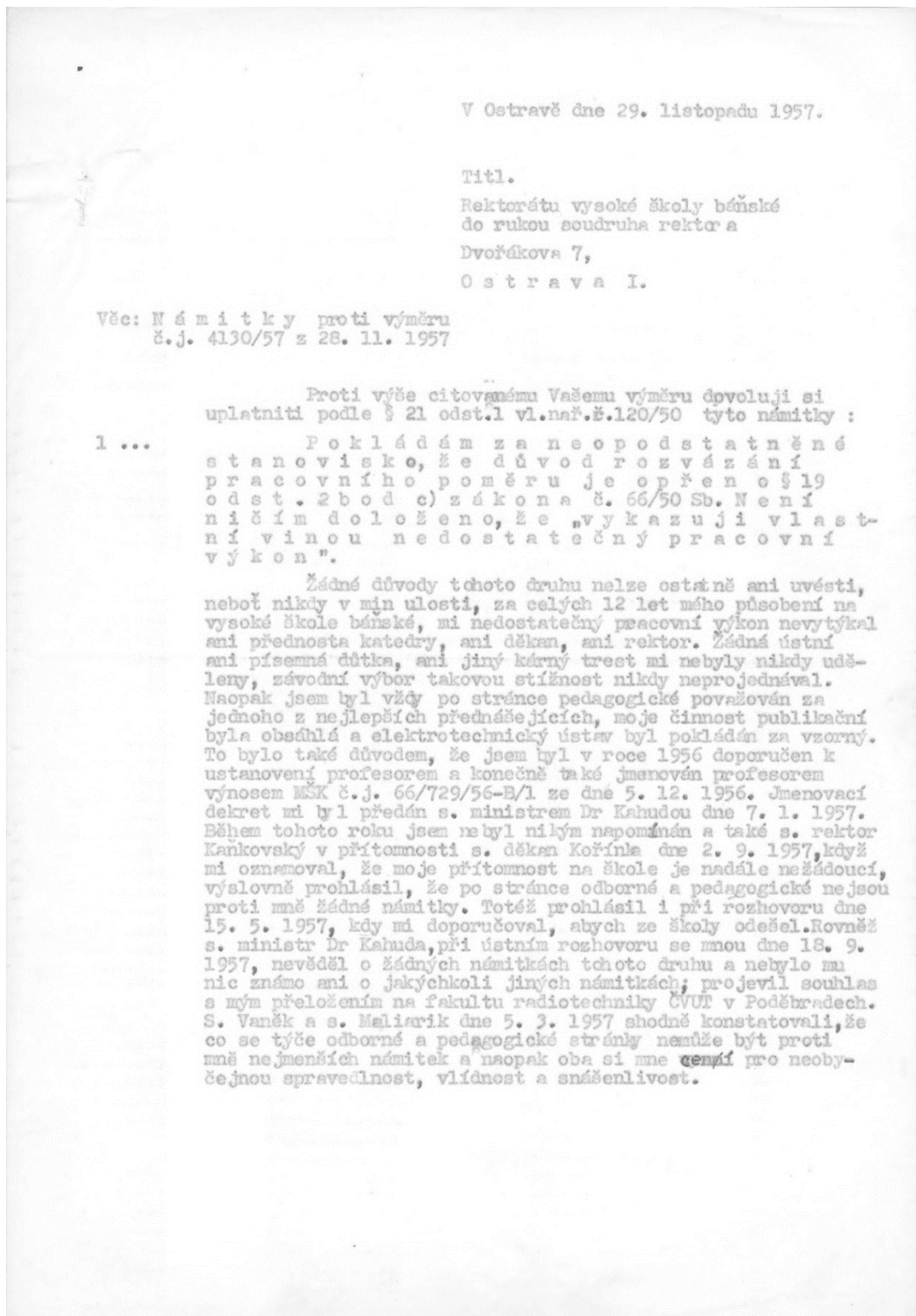
Name: Albert Bayer		1869, 25/11.							
Charakter und Verordnung mit welcher die Ernennung bzw. Gehaltserhöhung erfolgt ist.	Jährlicher Gehalt		Aktivitätszulage	Zusammen		Stangshaus	Besondere Bezüge		
	fl	h		fl	h		Benennung	Bewilligt mit dem Erlasse	Bemerkungen
Honorar dozent für Elektrotechnik							Rausbockent	1.425 585/1	600
Ernennung m. d. Fol. v. 21. 04, 3l.	1.800	-	-	-	1.800				
Außerordentliches Professor für Elektrotechnik und technische Mechanik									
Ernennung m. d. Fol. v. 22. 11, 05, 3l. 16, 97, 7	3.000	-	700	-	4.300				VII.
Erhöhte Aktivitätszulage	3.000	-	966	-	4.566				VIII.

Iméno Ing. P. Pošik/Václav, profesor	Narozen 30. ledna 1874 kde v Budměřicích okr. Symbal						Domovská příslušnost		
	Služební požitky ročně						Zvláštní požitky		
	Služné	Místní přídavek	lednojný drahojný přídavek	Zvláštní místní přídavek	Přídavek na děti	Hodnostní přídavek	Označení	Povoleno výnosem	Částka
Hodnost, výnos o ustanovení a poukaz služebních požitků	K	h	K	h	K	h	K	h	
z fol. 235									
Na poukazů zrn. sp. pol. ze dne 1. 11. 1925, s. 143. 858 a 1925 11.2. 540/3-35 a 7. 6. 12/25	21.180		4848		9033 60				1. třída, 1. plat.
Na poukazů zrn. sp. pol. ze dne 2. 11. 1925, s. 218. 344 a 4025 11.2. 540/16 a 25			1800		1500				II. podřídní třídy
Výn. zrn. sp. p. ze 10. 11. 1927, s. 257. 825 a 1927 11.2. 540/16-26									3. plat.
výnosy služeb. požitků od 1. 1. 1928					48.000				4. plat.
Výn. zrn. sp. p. ze 30. 11. 1929, s. 156. 633/69 a 1. 1. 1930, s. 146. 139									5. plat.
Výn. zrn. sp. p. ze 10. 11. 1930, s. 218. 531 a 1930 11.2. 540/16-26					52.500				6. plat.
požitky od 1. ledna 1931									
Výn. zrn. sp. p. ze 10. 11. 1931, s. 218. 531 a 1931 11.2. 540/16-26					57.000				
požitky od 1. ledna 1934									
Výn. zrn. sp. p. ze 10. 11. 1936, s. 218. 531 a 1936 11.2. 540/16-26					61.500				
služební požitky od 1. ledna 1937									

Jméno <i>Ing. Dr. Jan Bařka</i>	Narozen		kde		Domovská příslušnost		Hodnotní třída - platový stupeň		Zvláštní požitky			
	Služební požitky ročně						Označení	Povoleno výnosem	Částka			
	Služné		Místní přídavek	Jednotný drahotní přídavek	Přídavek na děti					K	h	
Hodnot. výnos o ustanovení a poukaz služebních požitků		Osobní přídavek	Zvláštní místní přídavek	Přídavek na děti		Hodnotní třída - platový stupeň		Označení	Povoleno výnosem	Částka		
		K	h	K	h	K	h			K	h	
<p><i>Monocovaný docent pro elektrotechniku 26. 1945</i> <i>schválen viz Škár ze dne 18. 11. 45,</i> <i>čj. H-32. 268/45 - E/4 414/45</i></p>												
<p><i>Výnosem MŠPVO č. 17 - 132. 849/46</i> <i>ze dne 14. června 1946</i> <i>jméno viz na pozice šuntim ze dne</i> <i>29. V. 1946 řádným profesorem</i> <i>pro obor elektrotechniky na V. S. B.</i></p>												
<p><i>V. S. B. Brno č. 22. 041/46 - V. m.</i> <i>ze dne 16. června 1946, měny pozice,</i> <i>ř. prof. 1. stupně 1349/46</i></p>												
<p><i>Z. N. v. Brně ze 10. 5. 1947</i> <i>č. 17. 466 - E/31 - 1947 - za početní</i> <i>práce - úprava služebního 67. 500 -</i> <i>809/47</i></p>												
<p><i>Výnosem MŠPVO č. 17 - 161. 725/48 - V. 2</i> <i>ze dne 30. července 1948, jméno</i> <i>viz řádným profesorem pro</i> <i>obor teorie elektrických strojů</i> <i>na výhled šole strojního a</i> <i>elektrotechnického inženýrství</i> <i>oběhů výměchů něm. technického</i> <i>ř. prof.</i></p>												
<p><i>Zastavení služební</i> <i>požitků 31. 8. 1948</i> <i>Z. N. v. Brně ze 19. 8. 1948</i> <i>č. 31. 837/48 - E/31.</i> <i>1504/48</i></p>												

Ilustrace 44: Námitky V. Vavřina proti rozvázání pracovního poměru na VŠB⁸⁵⁹

Část č. 1

⁸⁵⁹ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřin, složka VŠB 1937–1940, 1948–1953–1958, *Námitky proti výměru (28. listopadu 1957)*.

Popírám tudíž, že by proti mně mohl být uplatněn § 19 odst. 2 písm. c) zák. č. 66/50 Sb.

- 2 ... Ale i kdyby měl být tento důvod aplikován, nemohl by být řešen hned nejvyšší sankcí pro takový nedostatek, nýbrž muselo by mu předcházet řízení, které by jednak zjišťovalo konkrétní příčiny, jednak by poskytovalo možnost nápravy v žádaném směru. Podotýkám, že také proti mně dosud nebylo zavedeno žádné kárné řízení, v němž bych byl viněn z nedostatečného pracovního výkonu.
- 3 ... Soudím dále, že rektorát vysoké školy báňské v Ostravě není příslušný v daném případě k rozvázání pracovního poměru, poněvadž mne profesorem neustanovil.
- 4 ... Tvrdím, že právě důvody, které vedly k vydání naříkaného výměru nelze sledovat ani v důvodech pedagogických, ani odborných či politických, nýbrž ve sféře čistě osobní. Tyto okolnosti jsou dobře známy i s. rektorovi a s. děkanovi, ba dokonce jsou obecně známy na VSB a vedly mne svého času k tomu, že jsem se snažil změnit pracoviště. Ačkoliv jsem o to usiloval několikrát, bylo mi v tom vždy zabráněno s odůvodněním, že jsem na škole nepostradatelný a že mne strana a vláda potřebuje více zde než v Praze pro své znalosti hornické a hutnické elektrotechniky. Na poměry, související s mou osobou, jsem několikrát upozornil vedení školy, s. Ing. Ponce na MSK dne 10. 10. 1957 i s. taj. Bělovského na KV KSČ v Ostravě dne 3. 10. 1957 a bylo mi přislíbeno, že celá záležitost bude v mé přítomnosti prodiskutována a vyjasněna. Přesto však do dnešního dne nebylo podniknuto nic, aby záležitost byla objektivně a podrobně vyšetřena a vyřízena.
- Ze skutečné důvody kampaně proti mně jsou jen osobní a žádné jiné, jsem prokázal i ve svém podání k s. prezidentu republiky dne 9. 9. 1957. Prezidentovou kancelář mi bylo sděleno dne 3. 10. 1957, č. j. 204.064/57, že moje podání bylo jí postoupeno MSK, aby se věci znovu zabývalo a výsledek šetření mi oznámilo. To se dosud nestalo a proto
- 5 ... považuji za nejasnou dikci naříkaného výměru, že k rozvázání pracovního poměru dochází z pověření ministra školství a kultury.

6 ... Pokládám též za zcela neobvyklý zjev, aby v tak závažné otázce osobní, kdy s profesorem vysoké školy je rozvazován pracovní poměr ministr neučinil potřebné dispozice sám a pověřoval jimi některý podřízený orgán.

7 ... Jako formální nedostatek naříkaného výměru uplatnuji, že neobsahuje poučení o opravném prostředku proti výměru a o lhůtě a místě jeho podání.

Dovoluji si připomenouti, že opis námitek předkládám současně ministru školství a kultury a závodnímu výboru ROH při vysoké škole báňské v Ostravě.

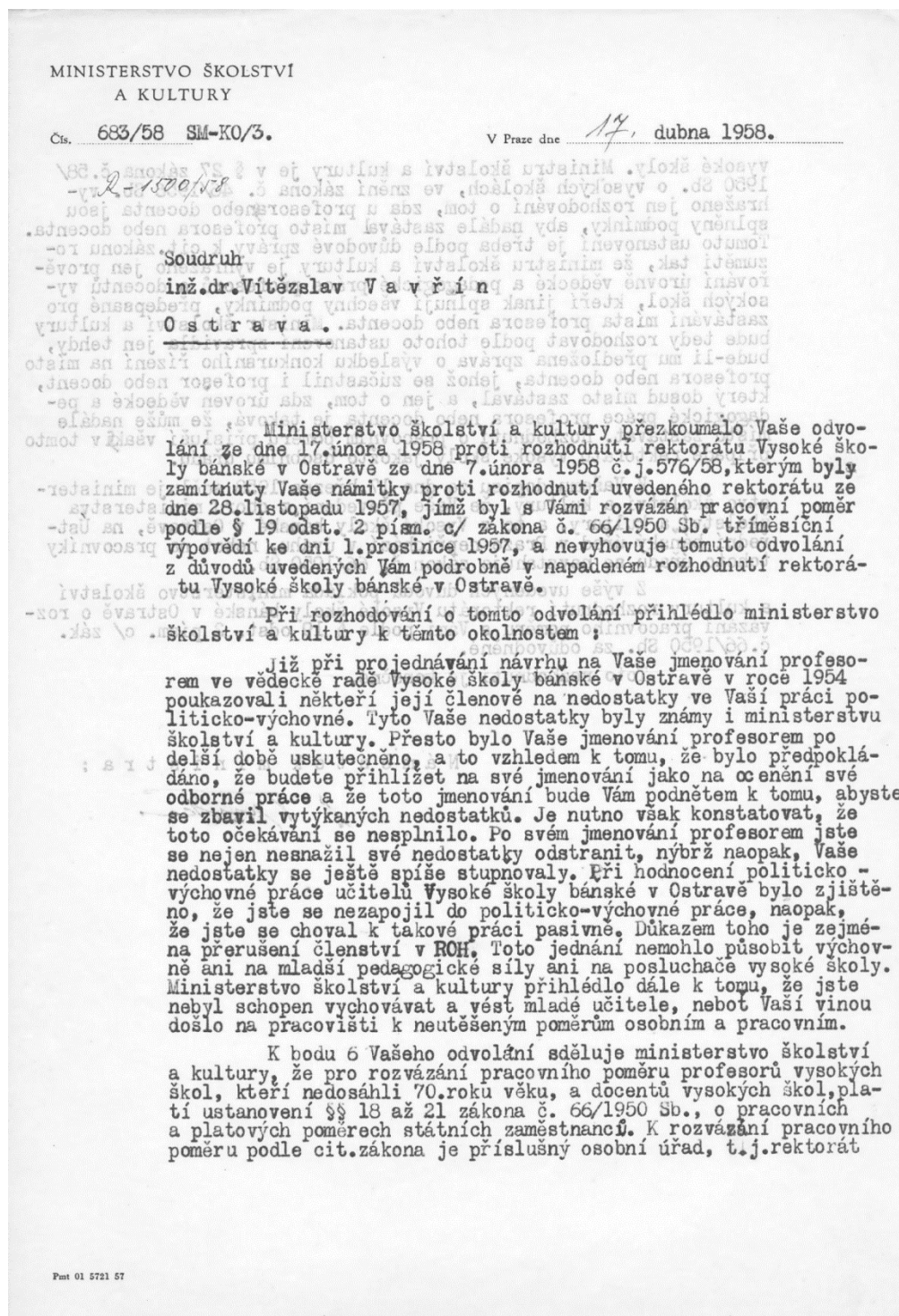
Vavřín

Ing. Dr. Vítězslav Vavřín
Ostrava I
Poděbradova ul. 62

Ilustrace 45: Vyjádření MŠK k rozvázání pracovního poměru V. Vavřína na

VŠB⁸⁶⁰

Část č. 1

⁸⁶⁰ Archiv VŠB-TUO, osobní f. Vítězslav Vavřín, volně vložené listy: Odpověď MŠK (17. dubna 1958).

88378 8M-KOV-3 1958

vysoké školy. Ministru školství a kultury je v § 27 zákona č. 58/1950 Sb. o vysokých školách, ve znění zákona č. 46/1956 Sb. vyhrazeno jen rozhodování o tom, zda u profesora nebo docenta jsou splněny podmínky, aby nadále zastával místo profesora nebo docenta. Tomuto ustanovení je třeba podle důvodové zprávy k cit. zákonu rozuměti tak, že ministru školství a kultury je vyhrazeno jen prověřování úrovně vědecké a pedagogické práce profesora a docenta vysokých škol, kteří jinak splňují všechny podmínky, předepsané pro zastávání místa profesora nebo docenta. Ministr školství a kultury bude tedy rozhodovat podle tohoto ustanovení zpravidla jen tehdy, bude-li mu předložena zpráva o výsledku konkurzního řízení na místo profesora nebo docenta, jehož se zúčastnil i profesor nebo docent, který dosud místo zastával, a jen o tom, zda úroveň vědecké a pedagogické práce profesora nebo docenta je taková, že může nadále místo zastávat. Rozhodnutí o pracovním poměru přísluší však v tomto případě rektorátu vysoké školy jakožto osobnímu úřadu.

K Vašemu dopisu ze dne 17. března 1958 sděluje ministerstvo školství a kultury, že Vaše převedení z oboru ministerstva školství a kultury, a to z Vysoké školy bánské v Ostravě, na Ústřední báňský úřad v Praze nepřichází v úvahu, neboť na pracovníky tohoto úřadu se nevztahuje zákon č. 66/1950 Sb.

Z výše uvedených důvodů pokládá ministerstvo školství a kultury rozhodnutí rektorátu Vysoké školy bánské v Ostravě o rozvázání pracovního poměru s Vámi podle § 19 odst. 2 písm. c/ zák. č. 66/1950 Sb. za odůvodněné.

Toto rozhodnutí je konečné.

Náměstek ministra:

[Handwritten signature]

[Mirrored bleed-through text from the reverse side of the page, including the name of the Minister of Education and Culture, Karel Čermák.]

Ilustrace 46: Patentový spis V. Vavřina⁸⁶¹

Část č. 1

ČESKOSLOVENSKÁ
SOCIALISTICKÁ
REPUBLIKA

ÚŘAD PRO PATENTY
A VYNÁLEZY

PATENTOVÝ SPIS 148333

Právo k využití vynálezu přísluší státu
podle § 3 odst. 6 zák. č. 34/1957 Sb.

Přihlášeno 15. VI. 1968 (PV 4428-68)

Vyloženo 29. VI. 1972

Vydáno 15. IV. 1973

PT 67 a 23

MPT B 24 b 31/02

DT 621.926/.621.
.979.06

Ing. JIŘÍ BUREŠ a dr. VÍTĚZSLAV VAVŘÍN, BRNO

Způsob a zařízení magnetovibračního omílání

1

Vynález se týká způsobu a zařízení na omílání kovových součástí a předmětů magnetovibračním způsobem v omílacím bubnu.

Při vystřihování kovových součástí na lisech zůstávají na jejich hranách ostřiny. Tyto ostřiny se hromadně odstraňují v omílacích bubnech za případné přítomnosti abrasiva nebo i dalších přísad, například za účelem zlepšení jakosti povrchu.

Omílání součástí a předmětů se v současné době provádí gravitačním způsobem, odstředivým, mechanicko vibračním a magnetovibračním. Z těchto se nejčastěji používá nejméně výkonného mechanického způsobu, avšak pro svoji výkonnost, jednoduchost a účelnost je teoreticky nejúčinnější magnetovibrační způsob, jehož budiče magnetických polí jsou uloženy vně nebo i uvnitř omílacího bubnu.

Kombinování způsobů magnetovibračního omílání se stávajícími běžnými způsoby omílání, jak již byly uvedeny, je pak spojeno se specifickými problémy těchto způsobů. Gravitační omílání v nejobvyklejších typech omílacích strojů má relativně malou výkonnost mechanickovibrační stroje jsou po této stránce obtížně použitelné a mají jen o něco větší výkonnost. Odstředivé, tzv. pla-

2

netové omílací stroje jsou velmi složité a pro přímou kombinaci dost nevhodné.

Tyto nevýhody v podstatě odstraňuje způsob a zařízení magnetovibračního omílání podle vynálezu, jehož podstata spočívá v tom, že na omílané součásti v abrasivní náplni omílacího bubnu se během omílání působí odstředivými silami v magnetickém poli. V omílacím bubnu působícím jako plášť odstředivky je podélně uložen budič magnetického pole, na němž je otočně uložena šroubovice. Plášť omílacího bubnu je kónického tvaru.

Odstředivým omíláním v magnetickém poli se podle vynálezu průběh omílání podstatně urychlí. Zvláště v omílacích strojích, v nichž budič magnetického pole je umístěn v ose odstředivé omílacího bubnu a magnetické pole se dostředivě uzavírá přes obvodový plášť bubnu, takže součásti při omílání jsou odstředovány k plášti bubnu. V těchto místech pak podléhají vlivům magnetického pole. Podmínkou ovšem je, aby působením odstředivé síly nenastal mezi součástkami relativní klid. Tím mezi součástkami uloženými na plášti bubnu vzniká vzájemný pohyb a v některých případech i převalování. Přitom působením magnetického pole jsou omílané součásti po plášti poměrně rovnoměrně rozloženy a je zabráně-

148333

⁸⁶¹ Patentový spis č. 148333: Způsob a zařízení magnetovibračního omílání [online]. Dostupné z: <https://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/148/148333.pdf> [cit. 2020-03-22].

no tvorbě shluků. Předpokladem však je, že součásti nebo abrasivo jsou ferromagnetické.

Příklad zařízení na magnetovibrační omílání podle vynálezu je vyobrazen na přiloženém výkrese, na němž

obr. 1 představuje zjednodušenou konstrukci omílacího bubnu s budičem magnetického pole v jeho podélné ose;

obr. 2 alternativní uspořádání omílacího bubnu, opatřeného vnějším budičem magnetického pole, v nárysu;

obr. 3 bokorys z obr. 2.

Magnetovibrační omílací stroj podle obr. 1 sestává z omílacího bubnu 1, který je tvořen pláštěm 2, upevněným na čelech 3, například mezikružích, a je uložen na hřídeli 4. Plášť 2 má kónický tvar z důvodů snadného vyjímání součástek. V podélné ose omílacího bubnu 1, na jeho hřídeli 4 je uložen budič 5 trvalého nebo proměnného magnetického pole. Budič 5 magnetického pole může být uložen pevně nebo otočně spolu s hřídelem 4. Na obvodě budiče 5 magnetického pole, jenž může být dvou i vícepólový, je otočně uložena šroubovice 6. Hřídel 4 je poháněn elektromotorem 7.

V alternativním uspořádání na obr. 2 a 3 magnetovibračního omílacího zařízení sestává z omílacího bubnu 1, tvořeného pláštěm 2, plnými čely 3, vnějším budičem 5 magnetického pole, které je v tomto případě tvořeno pólovými nástavci. Budič 5 magnetického pole je uložen na stojanu 8 a tvoří s ním jeden pevný celek. Omílací buben 1 je otočně uložen na čepch 9 stojanu 8 a je poháněn elektromotorem 7. V plášti 2 je upevněno snímatelné víko 10, překrývající otvor pro plnění a vyprazdňování náplně omílacího bubnu 1.

Pro tato uspořádání platí zásada, že je-li plášť 2 omílacího bubnu 1 zhotoven z ne-

ferromagnetického materiálu, může být budič 5 magnetického pole uložen vně nebo uvnitř omílacího bubnu 1. Je-li plášť 2 omílacího bubnu 1 zhotoven z ferromagnetického materiálu, je budič 5 magnetického pole umístěn uvnitř omílacího bubnu 1 tak, aby magnetické pole se uzavíralo přes plášť 2 s vrstvou součástí a abrasiva. Omílací buben 1 v tomto případě může být řešen jako uzavřený — obr. 2, 3 — nebo otevřený, například jako průchozí — obr. 1.

Omílání v popsaných zařízeních probíhá tak, že nejdříve se uvede v činnost elektromotor 7, který roztočí omílací buben 1, opatřený příslušným abrasivem a součástmi, čímž se součásti rozptýlí po plášti 2 omílacího bubnu 1. Teprve potom se zapojí buzení zdroje magnetického pole, tj. budič 5, jehož intenzita se nastavuje podle požadavků vyplývajících z materiálu a charakteru součástí. Působením magnetického pole se součásti rovnoměrně rozloží na plášti 2 omílacího bubnu 1 a současně se převalují, čímž dochází k jejich omílání. Na kvalitu omílání nemá vliv předchozí zmagnetování. Avšak kvalita a průběh omílání ovlivňují koerzivní vlastnosti materiálu nebo abrasiva. Součásti, které odpadnou z pláště 2 omílacího bubnu 1 na budič 5, vrací zpět šroubovice 6 působením její odstředivé síly.

Omílací buben 1 podle obr. 1 se plní součástmi ze strany jeho menšího průměru spolu s abrasivem, chladicí nebo reakční kapalinou. Vyprazdňování se děje jeho větším průměrem a využije se odstředivých sil.

Omílací buben 1 podle obr. 2, 3 se plní a vyprazdňuje otvorem v plášti 2, překrytým snímatelným víkem 10. Víko 10 se musí nastavit mezi budič 5, tj. pólové nástavce.

PŘEDMĚT PATENTU

1. Způsob magnetovibračního omílání v otočných omílacích bubnech, vyznačený tím, že na omílané součásti v abrasivní náplni omílacího bubnu se během omílání působí odstředivými silami v magnetickém poli.

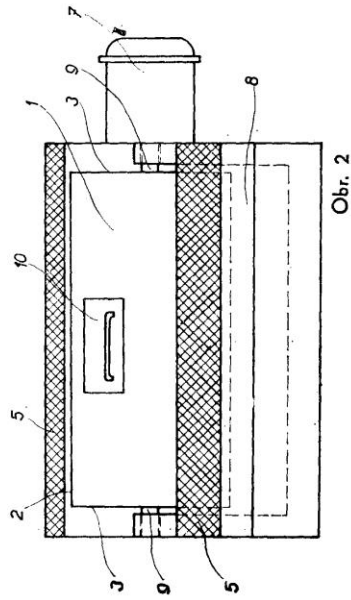
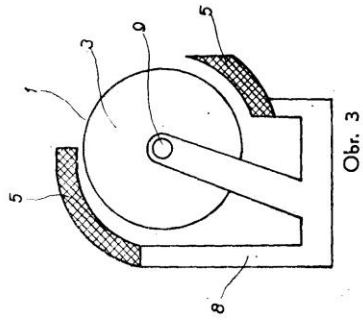
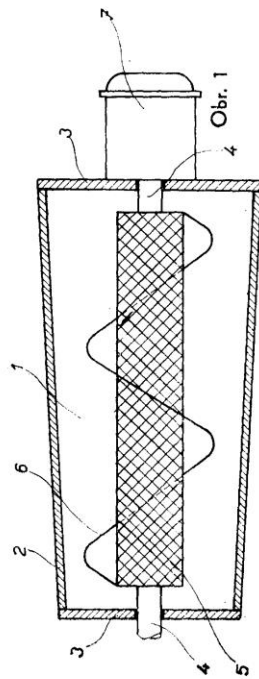
2. Zařízení k provádění způsobu podle bodu 1 obsahující otočný omílací buben u-

místěný v magnetickém poli, vyznačený tím, že v omílacím bubnu (1) působícím jako plášť odstředivky je podélně uložen budič (5) magnetického pole, na němž je otočně uložena šroubovice (6).

3. Zařízení podle bodu 2 vyznačené tím, že plášť (2) omílacího bubnu (1) je kónického tvaru.

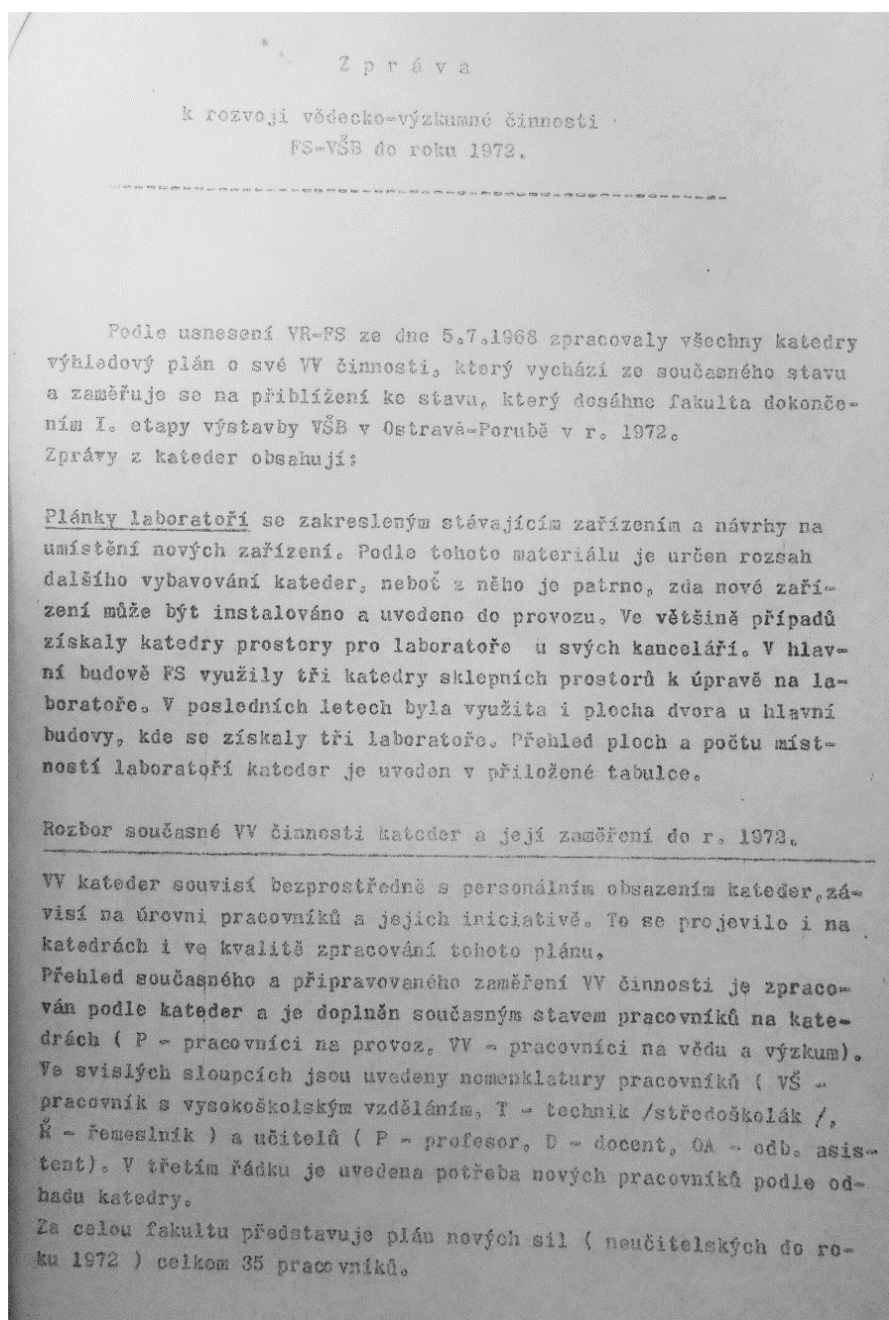
1 list výkresů

148333

Ilustrace 47: Zpráva k rozvoji vědecko-výzkumné činnosti fakulty strojní VŠB do roku 1972⁸⁶²

Část č. 1

⁸⁶² Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1967-1969-1970, složka CI/3 10 a 11/1968-UM, Zpráva k rozvoji vědecko-výzkumné činnosti FS-VŠB do roku 1972.

VV činnost kateder arcadif spolupráci učitelů pracovníků s průmyslem, neboť téměř všechny VV úkoly jsou aplikační. V několika málo případech jde o VV činnost s charakterem základního výzkumu. Tento stav je zcela obrazem personálního složení vedoucích řešitelů VV úkolů. Z hlediska potřeb našeho průmyslu a hospodářství je to nejučinnější využití vědecko-výzkumné kapacity naší fakulty. Sepětí VV činnosti s potřebami našeho průmyslu přispívá k jejímu rozvoji a vede k užší specializaci na katedrách a jejich vybavení unikátními přístroji. Tak se mohou stát naše katedry a ústavy výzkumnými pracovišti se špičkovou úrovní, které doplní vědecko-výzkumnou základnu našeho průmyslu. Současný způsob řešení VV úkolů na naší fakultě však nese znak individuálního přístupu. Jen málo úkolů řeší více pracovníků, a to převážně tam, kde VV činnost je již delší dobu plně rozvinuta. Je to zcela přirozené, neboť vyřešené úkoly přinášejí i nové náměty, do jejichž řešení se zapojují další pracovníci.

Tento stav VV činnosti naší fakulty je možno hodnotit jako příznak počátku intenzivnějšího rozvoje VV práce. Oponentním hodnocením závěrečných ale hlavně dílčích výsledků VV úkolů dojde k jejich vytrídění a tak dojde na exponovaných pracovištích k užší špičkové specializaci.

V nejbližších letech bude pro vedení fakulty nesnadným úkolem připravovat podmínky pro cílevědomé dokončení vybavení kateder unikátními přístroji, zajištění odborné obsluhy a co nejvyššího využití. Bude třeba zabránit, aby nedocházelo k duplicitě unikátních a drahých přístrojů, pokud jejich využití by bylo malé. Na katedrách se musí zapracovat personál v obsluze přístrojů a celofakultně musí být zajištěna spolupráce s ostatními katedrami. Spolupráce se nesmí omezit jen na zapůjčení drahých přístrojů. Aby katedry získaly přehled o vybavenosti naší fakulty bude užitečné zpracovat v příštím období seznam unikátních s popisem jejich funkcí.

Důležitým úkolem bude příprava organizace spolupráce kateder ve využívání těchto přístrojů. Na této přípravě by se měli podílet všichni pracovníci fakulty, aby byly co nejlépe zajištěny zájmy všech kateder.

Plán materiálního vybavení kateder do r. 1972

Z rozboru VV činnosti a podle laboratorních ploch zpracovaly katedry plán pro investiční vybavení. Součástí tohoto materiálu jsou seznamy přístrojů, převážně přesně specifikovaných včetně cen, někdy však odhadnutých. Tyto návrhy byly na všech katedrách projednány a vyloučily se nežádoucí duplicity. Požadavky na investiční prostředky do r. 1972 jsou uvedeny v přehledu pro každou katedru. Investiční prostředky jsou rozděleny na nákup tuzemských výrobků, výrobků ze socialistických a kapitalistických států. Za předpokladu, že výše investičních prostředků přidělených MŠ v r. 1968 bude zachována i v letech do r. 1972, zajistí se plán investičního vybavení kateder naší fakulty do doby výstavby v Porubě. Vybavení kateder přesně sleduje plán výstavby v Porubě, takže většina přístrojů a zařízení bude přestěhována do nových laboratoří

Citelně se projevuje nedostatek devizových prostředků pro nákup přístrojů z KS. V posledních několika letech nebyl dovezen z KS pro naši fakultu žádný přístroj za devizové prostředky MŠ. Byly povoleny jen nákupy náhradních součástí. V tomto směru bude třeba usilovat o pomoc MŠ.

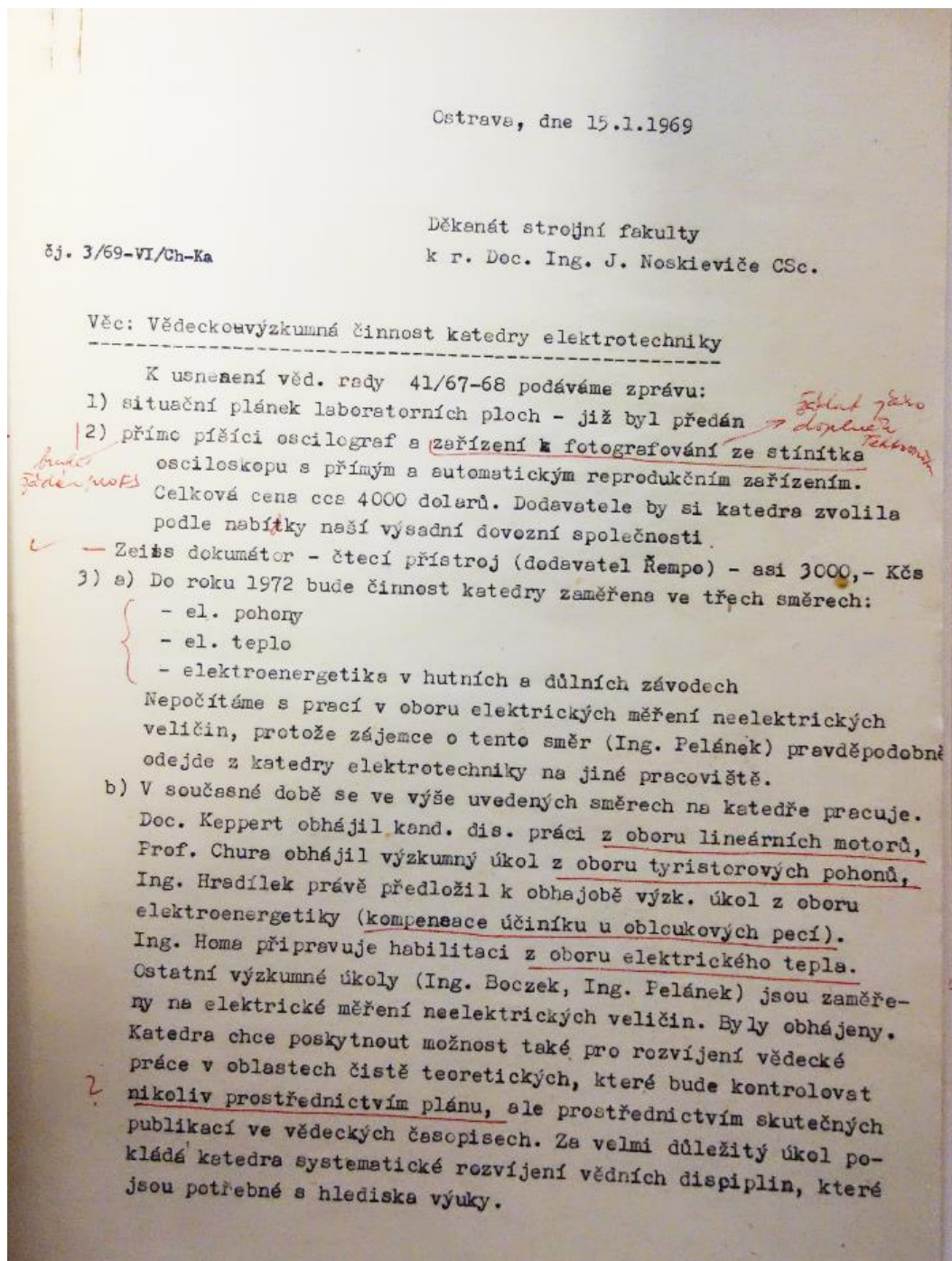
Zpracované podklady z kateder byly projednány na katedrových schůzích za účasti děkana a proděkana pro VV. Připravený materiál se předkládá VR-FS k projednání. Navrhují připravit celofakultní aktiv o rozvoji VV činnosti do r. 1972, aby se s ním seznámili všichni pracovníci fakulty a získaly podněty a návrhy k jeho zajištění.

Část č. 4

Katedra	počet laborat. místností + dílny	plocha laborat. m ²	Plánované invest. vybav. do r. 1972 v tis. Kčs			
			huzensko	IDS	ES	celkem
mechaniky	1	21 m ²	236,	590,	660,	1 686,
energetiky	2 + 1	114 m ²	115,	-	950,	1 065,
horn. strojů	1	283 m ²	164,	68,	110,	342,
hutn. tvář. str.	5 + 1	218 m ²	108,	160,	110,	378,
dopravnictví	3	142 m ²	10,	123,	-	133,
elektrotechniky	7 + 1	285 m ²	3,	-	+240,- 120,	123,
stroj. technol.	4 + 1 (+ 2)	216 m ² (70 m ²)	270,	620,	120,	1 070
části strojů	6 + 1	154 m ²	815,	-	-	815,
hydromechaniky	3 + 1	200 m ²	100,	180,	350,	610,
	2 + 0	36 m ²				
	6 + 1	266 m ²				
automatizace	3 + 1	60 m ²	550,	-	-	550,
hutnických zařízení	1 + 1	108 m ²	525,	15,	600,	1 140,
mechan. technol.	Průvoz 2+1	100 m ²	889,-	345,-	10,-	1244,-
	Hutnicky 4+2	179 m ²				
průžnost a pevnost	2	60 m ²	-	171,	150,	321,
			3783,- 2 804	2 332,- 1 407	3 600,- 3 350	9 715,- 8 211

Ilustrace 48: Vědecko-výzkumná činnost katedry elektrotechniky a požadavky na vybavení katedry (1969)⁸⁶³

Část č. 1

⁸⁶³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojíni, karton C (věda a výzkum), CI/3 1967-1969-1970, složka CI/3 10 a 11/1968-UM, Požadavky na vybavení katedry (14. února 1969) a Vědecko-výzkumná činnost katedry elektrotechniky (15. ledna 1969).

Závěr k bodu b): Katedra může předložit řadu úspěšně splněných výzkumných úkolů. Jsou zde předpoklady pro úspěšnou vědeckou práci. Nedostatek : přílišný individualismus a odpor k kolektivnímu řešení výzkumných úkolů chystá se katedra překonat vytvořením pracovních týmů (prozatím jednoho).

c) Doc. Keppert se bude zaměřovat na výzkum lineárních pohonů Prof. Chura, Ing. Šoral, Ing. Čermák a Ing. Bozcek vytvoří pracovní kolektiv k řešení pohonářských problémů. Uvažuje se o navázání spolupráce s ČKD Praha. Za předpokladu, že zájem ČKD bude nadále trvat, zúčastní se kolektiv prací při uvádění do chodu tyristorového pohonu kvarta VŽKG. Předpokládáme, že z těchto prací vyplynou podněty pro řadu výzkumných úkolů.

Ing. Homa se bude zabývat problematikou elektrického oblouku v souvislosti s problémy el. tepla a spínací techniky

Ing. Meduna a Ing. Hradílek se budou zaměřovat na el. sítě. Obá nastoupí do vědecké aspirantury a předpokládáme, že jejich práce bude řízena převážně jejich školiteli.

Ing. Špiříková nastoupila nedávno a nelze prozatím určit její vědecko-výzkumné zaměření.

Ing. Pelánek, jak již řečeno, má v úmyslu se zabývat měřeními neelektrických veličin a přejít na jiné pracoviště.

4) Katedře chybí ještě několik pracovníků pro zajištění pedagogického úvazku, aby bylo možno obejít se bez externistů. Prozatím katedra neuvažuje o přijetí vědeckého pracovníka pouze pro výzkum. Na pomocné technické pracovníky také nemá do 1972 žádných nároků.

Tyto otázky byly prodiskutovány na schůzi katedry dne 29.10. 1968. Onlouváme se za pozdní podávání hlášení.

V. Chura
Prof. Ing. V. Chura. CSc.,
vedoucí katedry elektrotechniky

FAKULTA STROJNÍ VŠB
katedra elektrotechniky
OSTRAVA 1, Reální 5

Ostrava 14. 2. 1969

Děkanát F S

LL/69-VI/Bo-Ka

proděkan pro VV Doc. Noskvič CSc

Věc : požadavky na vybavení katedry

Ve smyslu Vaší připomínky na schůzi katedry dne 5.2. tr. předkládáme tento zpřesněný seznam požadavků na doplnění materiálního vybavení katedry elektrotechniky, který nahrazuje obsah bodu 2 hlášení o VV činnosti katedry z 15.1. tr. :

1. Oscilograf s přímým záznamem prostřednictvím kapalinového paprsku na nármální nepreparovaný papír, typ O s c i l l o m i n k S (výroba Siemens a Halske, Wernerwerk für Messtechnik, Karlsruhe, NSR) a čtyřmi úplnými sadami všech typů měřících článků, s dostatečnou zásobou čtyř balíčků papíru každé šířky (120, 180, a 210 mm). Odhadnutá cena celé dodávky 80.000 Kčs.
2. Oscilograf s přímým záznamem na papír citlivý na ultrafialové světlo, typ L u m i s c r i p t 150-8 (výrobek fy Hartmann a Braua, Frankfurt/Main NSR), se 4 sadami všech typů měřících článků, s dostatečnou zásobou 4 balíčků registračního papíru každé šířky 60, 90, 120 a 150 mm a 6 ks náhradních rtuťových výbojek. Odhadnutá cena dodávky 80.000 Kčs
3. Osciloskop C o s s o r včetně zařízení k fotografování periodicky se opakujících jevů se stínítkem prostřednictvím kamery s přímým vyvoláváním fotomateriálu, typu "Osciloskopická kamera typ A". Dodává fa Cossor Instruments, Harlow, Essex, Anglie. Doplnkem je dostatečná zásoba filmů a přípravků k vyvolávání, které se uskutečňuje přímo v kaseře polosuchou cestou. Odhadnutá cena dodávky 60.000 Kčs.
4. Zařízení k snímání neopakovatelných jevů se stínítkem osciloskopu na plynule rozvinutý záznam, dodávané fou Cossor Instruments (jako sd 3.) pod názvem "Oscilografická kamera model 1428 Mk II B včetně poháněcí jednotky model 1431". Odhadnutá cena 20.000 Kčs.
5. Universální soustruh s točnou délkou 1 m, výrobce TOS. Odhadnutá cena 20.000 Kčs.

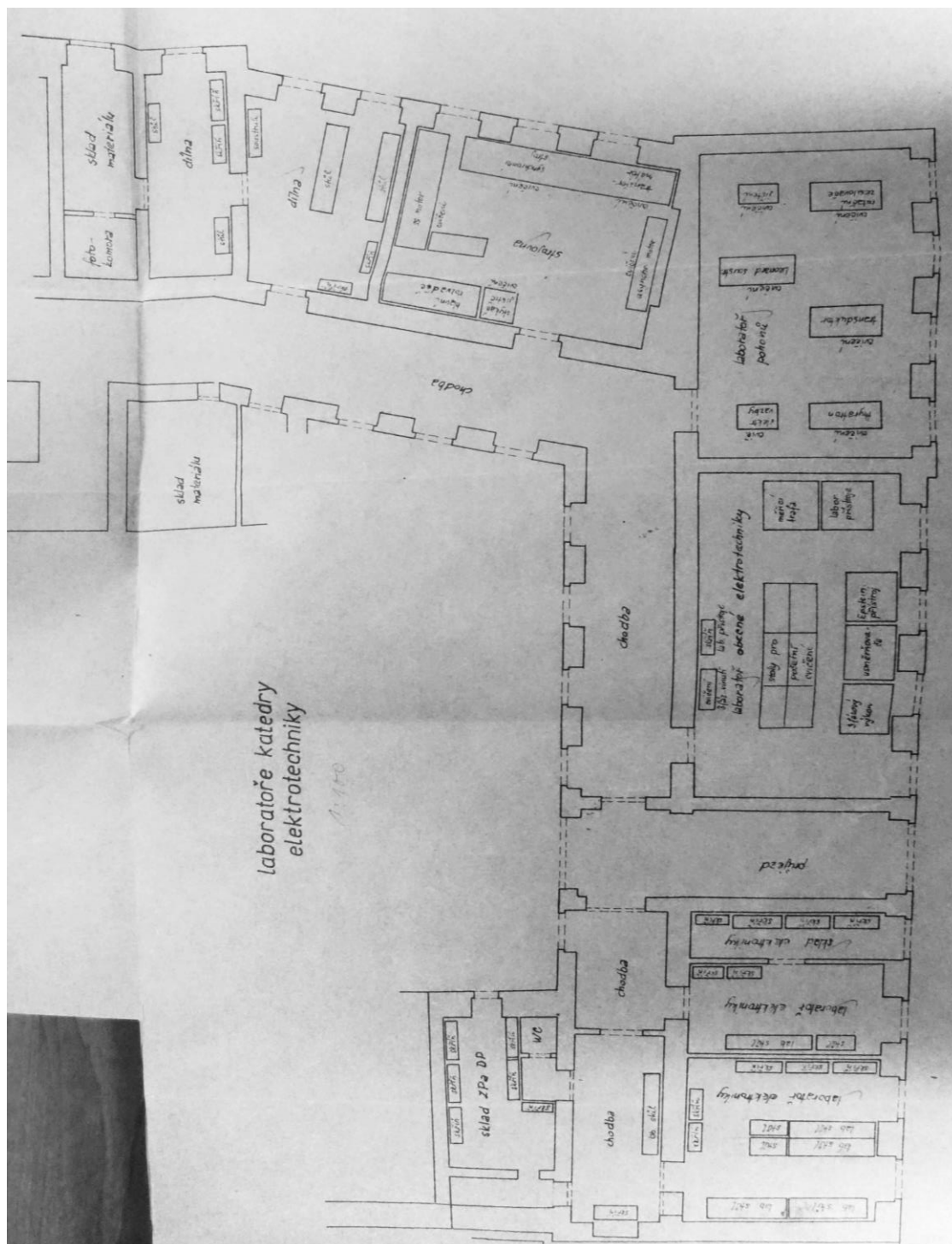
Vyřizuje : Ing. Homa CSc
tajemník katedry

Prof. Ing. Chura CSc
vedoucí katedry

*děkuji rovněž požadavků na domy
pro měřiče.*

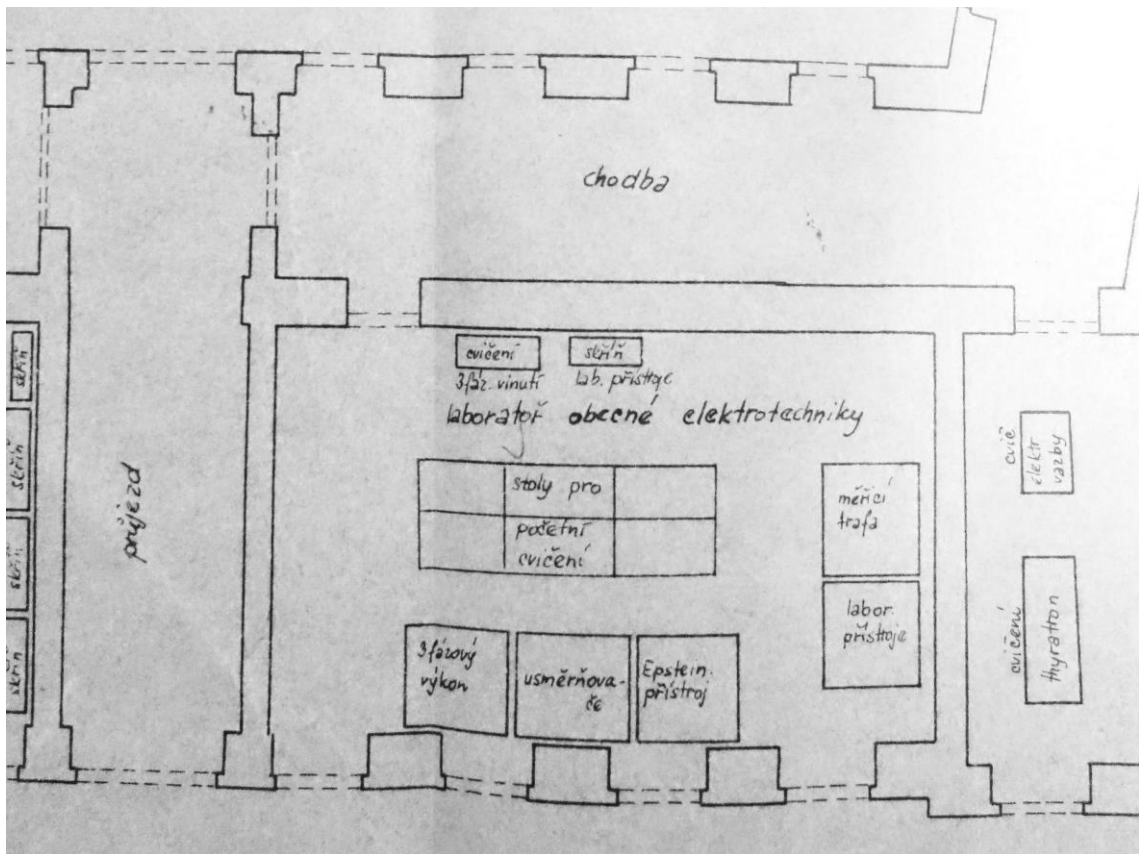
Ilustrace 49: Situační plány laboratoří elektrotechniky na Slezské Ostravě z přelomu 60. a 70. let 20. století⁸⁶⁴

Celkový pohled na všechny místnosti

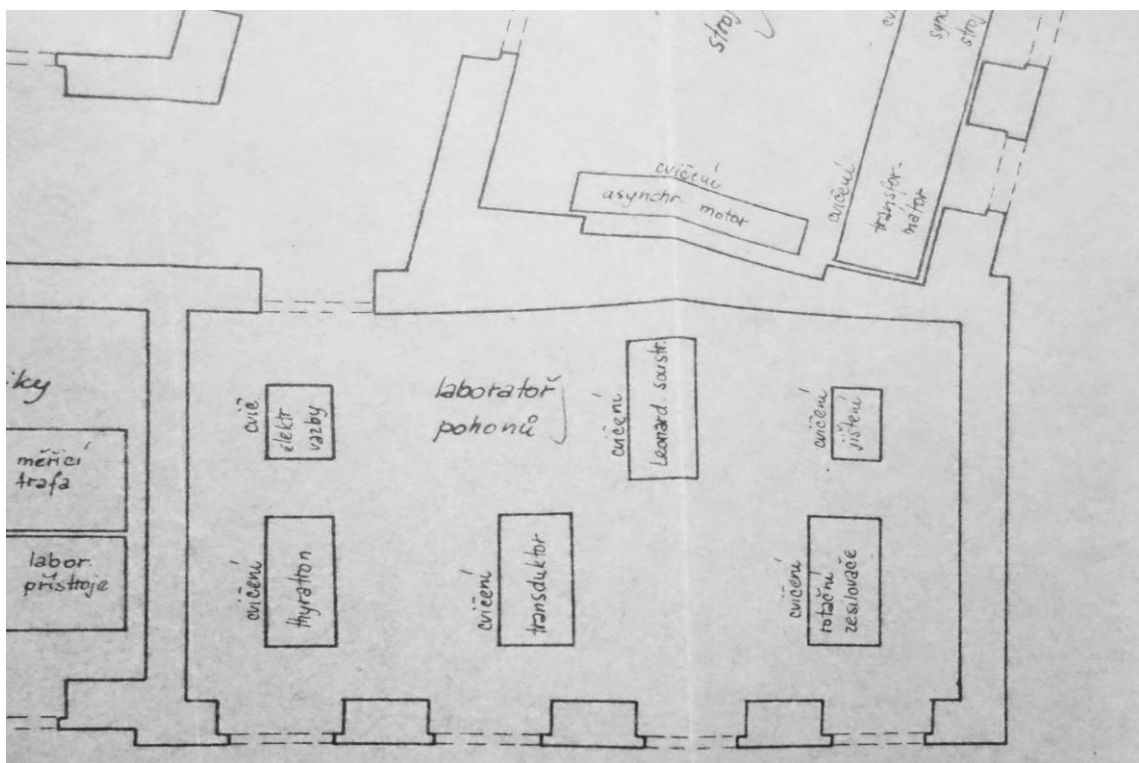

⁸⁶⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Fakulta strojní, karton C (věda a výzkum), CI/3 1967–1969–1970, složka CI/3 10 a 11/1968-UM, Laboratoře katedry elektrotechniky.

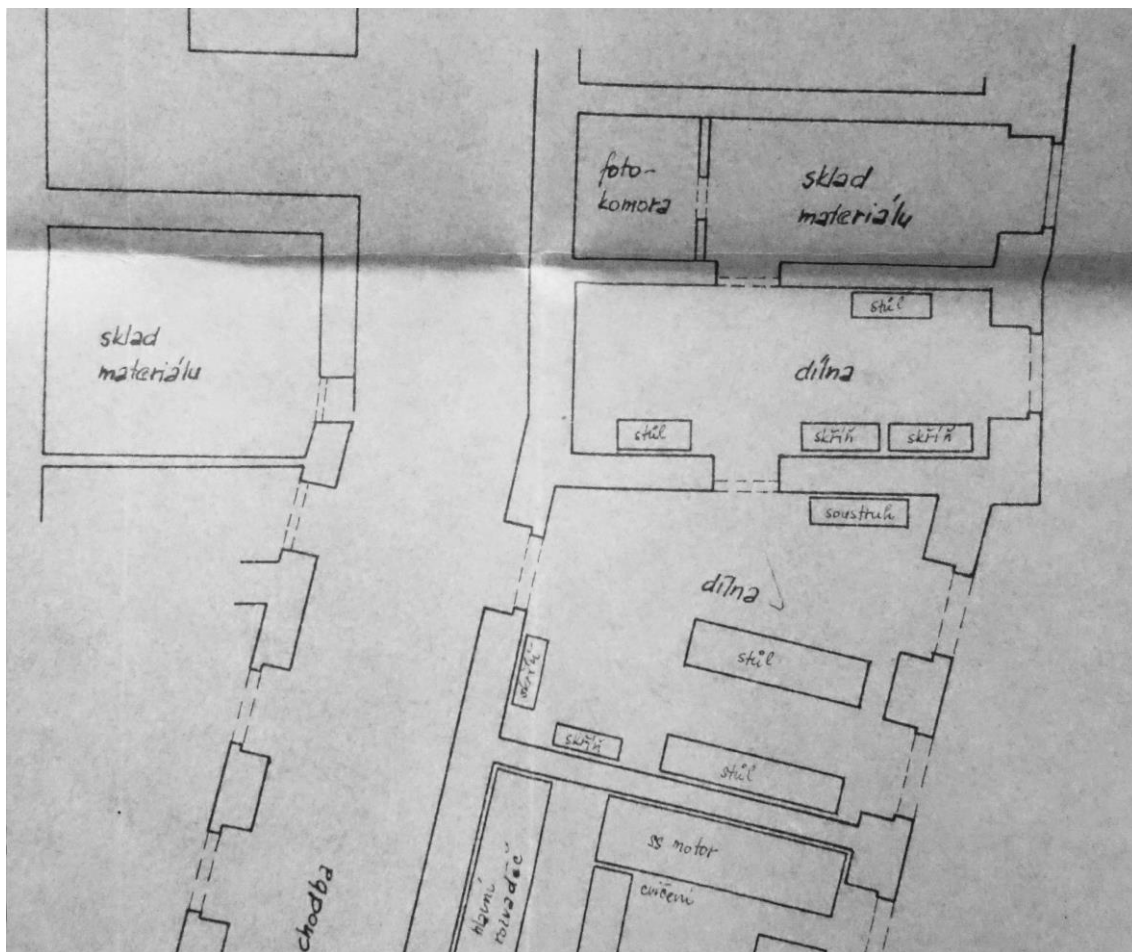
Detail č. 2

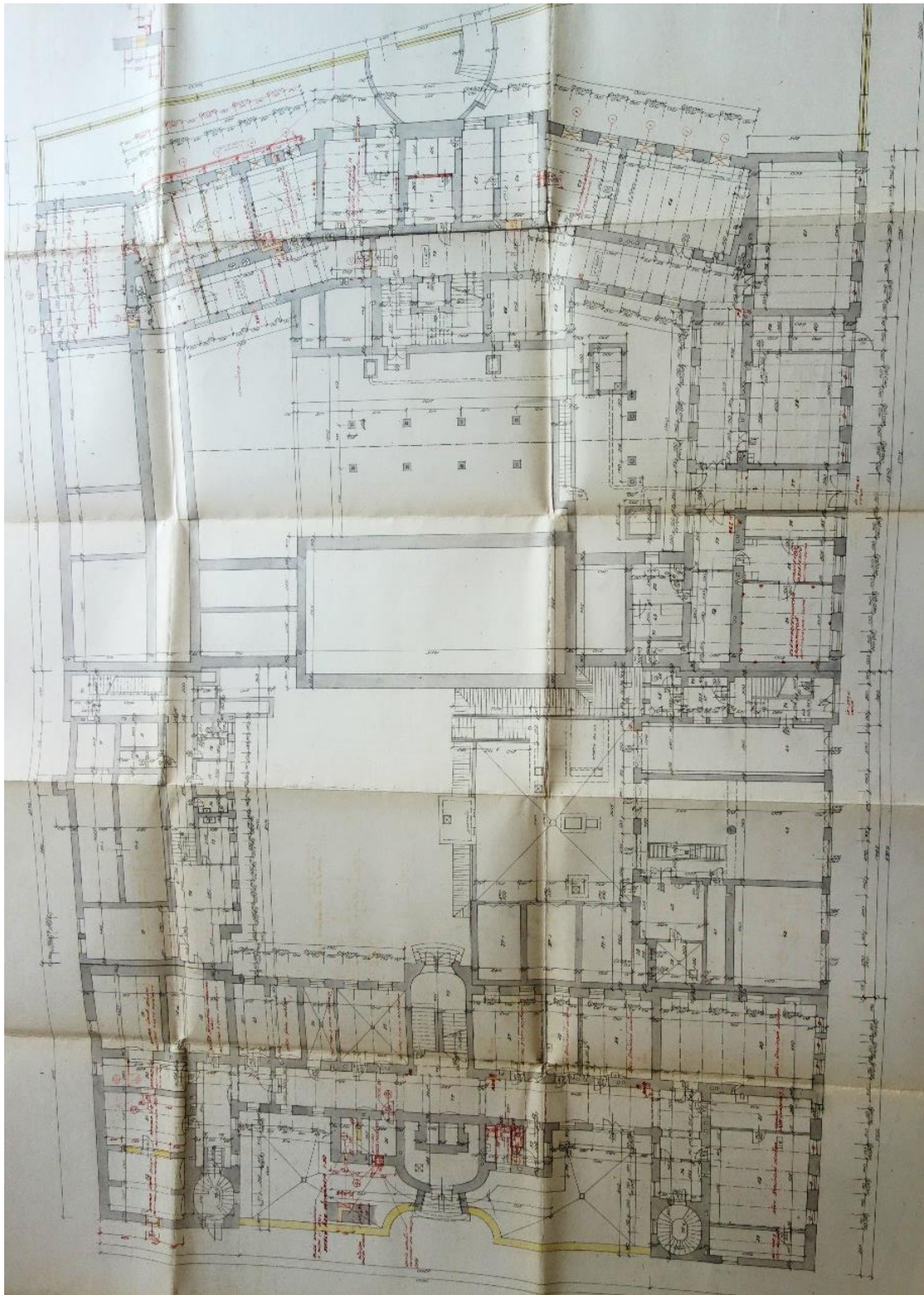
Detail č. 3

Detail č. 5

Podrobný plán budov

Tabulka 1: Srovnání náplně předmětů zajišťovaných ústavem elektrotechniky ve studijních letech 1945–1946 a 1946–1947⁸⁶⁶

	Studijní rok 1945–1946		Studijní rok 1946–1947	
	Rozsah výuky	Náplň výuky	Rozsah výuky	Náplň výuky
OBECNÁ ELEKTROTECHNIKA	<p>3h/t ZS, 3h/t LS</p> <p>V LS jsou 2h společné pro oba obory a: A. 1h speciální přednášky pro horníky; B. 1h speciální přednášky pro hutníky.</p>	<p>Základní pojmy a zákony elektrické. Generátory a motory na proud stejnosměrný. Akumulátory. Generátory a motory na proud střídavý. Transformátory. Motory komutátorové. Přeměna soustav proudových (motorgenerátory, rotační konvertory, rtuťové usměrňovače). Elektrické lampy. Elektrické vedení, sítě a jejich ochrana. Zásadní hlediska pro dimensování sítí elektrovedných. Materiál a montáž vedení v domech, továrnách, sítích primárních a sekundárních. Elektrická zařízení na dolech a v hutích a nebezpečí s nimi spojená. Příslušné bezpečnostní předpisy. Elektrické dráhy na dolech a v hutích, výzbroj trati, elektrické lokomotivy. Elektrická filtrace plynů. Elektrické centrály na dolech a v hutích. Přenos energie a jeho systému. Spouštění, rezervování elektromotorů a regulace otáček. Regulační soupravy. Brzdění elektromotoru za provozu. Brzdy. Vyrovnávání zatěžkávacích nárazů, jeho význam a systémy. Elektromotory jeřábové a jejich vlastnosti. Elektrický pohon jeřábů, vrtáků, výtahů, pump, ventilátorů a kompresorů. Elektrické svařování.</p>	<p>3h/t ZS, 3h/t LS</p>	<p>Nová témata: Jednotky magnetické a elektrické. Stabilisace budičů podle Českomoravských strojírén. Alternátory a motory na proud střídavý a točivý. Synchronní motory a s vlastním rozběhem. Účtování el. energie podle kosinusového tarifu. Stejná témata: Generátory a motory na proud stejnosměrný. Akumulátory. Transformátory. Motory komutátorové. Přeměna soustav proudových (motorgenerátory, rotační konvertory, rtuťové usměrňovače). Elektrické lampy. Elektrické centrály na dolech a v hutích: plynové, parní a vodní. Přenos energie a jeho systému. Elektrické vedení, sítě a jejich ochrana. Základní hlediska pro dimensování sítí elektrovedných. Materiál a montáž vedení v domech, továrnách, sítích primárních a sekundárních. Regulační soupravy. Brzdění elektromotoru za provozu. Brzdy. Vyrovnávání zatěžkávacích nárazů, jeho význam a systémy. Elektrické svařování. Elektrická filtrace plynů. Pozměněný název: Spouštění, reversování a regulace rychlosti elektromotorů. Zrušená témata: Základní pojmy a zákony elektrické. Generátory a motory na proud střídavý. Elektrická zařízení na dolech a v hutích a nebezpečí s nimi spojená. Příslušné bezpečnostní předpisy. Elektrické dráhy na dolech a v hutích, výzbroj trati, elektrické lokomotivy. Elektromotory jeřábové a jejich vlastnosti. Elektrický pohon jeřábů, vrtáků, výtahů, pump, ventilátorů a kompresorů.</p>
A. Speciální přednášky pro horníky		<p>Elektrická těžba, zařízení zjišťovací a kontrolní. Těžba motorem třífázovým asynchronním, komutátorovým a motorem stejnosměrným podle systému Ward-Leonardova. Systém Ilgnerův-Ward-Leonardův, Ifflandův a firmy Brown-Boweri et Cie. Kritika těžných soustav. Příklady. Pracovní stroje elektrické. Magnetické separátory. Osvětlovací zařízení dolů a lomů.</p>		<p>Zrušeno</p>

⁸⁶⁶ Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní roky 1945–1946, 1946–1947): Učební osnovy pro studijní rok 1945–1946 byly schválené výnosy MŠNO ze dne 6. srpna 1927, z 22. června 1928, z 20. listopadu 1929, ze 4. dubna 1932, 24. července 1939 a ze dne 3. října 1939. Učební osnovy pro studijní rok 1946–1947 byly schválené výnosy MŠNO ze dne 24. července 1939 a ze dne 3. října 1939.

<p>B. Speciální přednášky pro hutníky</p>		<p>Plynové a parní centrály v hutích. Užití elektrické energie pro pomocná zařízení v hutích. Magnety a jejich řízení.</p>		<p>Zrušeno</p>
<p>Elektrotechnické praktikum</p>	<p>5h/t ZS, 3h/t LS Vedeno jako součást předmětu Obecná elektrotechnika</p>	<p>Měření napětí, proudu, výkonu, odporu, koeficientu vlastní indukce, kapacity. Měření magnetická. Měření na strojích stejnosměrných, střídavých a transformátorech, Měření na motorgenerátorech, rotačních konvertorech a rtuťovém usměrňovači.</p>	<p>5h/t ZS, 3h/t LS Vedeno jako samostatný předmět</p>	<p>Nová témata/uzměněný název: Měření napětí, proudu, výkonu, indukčnosti a jímavosti. Měření odporů izolačních a zemních. Stejná témata: Měření na strojích stejnosměrných, střídavých a transformátorech. Měření na motorgenerátorech, rotačních konvertorech a rtuťovém usměrňovači. Měření magnetická.</p>
<p>HUTNICKÁ ELEKTROTECHNIKA</p>	<p>3h/t ZS</p>	<p>Vývoj, význam a užití elektrické energie v pecích elektrických. Roztřídění, zařízení a vlastnosti jejich. Spotřeba elektrické energie a její regulace. Pece na výrobu elektroželeza, resp. elektrooceli. Vysoká pec elektrická. Pece na výrobu karborunda, tuhy, karbidu a hliníku. Pec Ajax-Wyattova, detroitská, pec Udo, Mathusiova, Girodova, Kjellinova, Stassanova, Héroultova, Röchling-Rodenheuserova. Pece kombinované a pece vysokofrekvenční. Kritika hospodárnosti elektrických pecí. Elektrický pohon válcoven, hutních zdvihadel, nůžek, jeřábů, dmychadel a strojů vsázecích. Šikmý výtah na vysokou pec. Míchačka</p>	<p>3h/t ZS Spojeno se speciálními přednáškami pro hutníky</p>	<p>Nová témata/uzměněný název: Podosynchronní řízení jeřábů podle Českomoravských strojírén. Hutní dráhy a výzbroj trati. Elektrické zařízení v hutích a příslušné předpisy ESČ. Elektrický pohon válcoven, hutních zdvihadel, nůžek, dmychadel a strojů vsázecích. Elektromagnety a jejich řízení. Výtahy na vysokou pec. Stejná témata: Míchačka. Užití elektrické energie pro pomocná zařízení v hutích. Vývoj, význam a užití elektrické energie v pecích elektrických. Roztřídění, zařízení a vlastnosti jejich. Spotřeba elektrické energie a její regulace. Pece na výrobu elektroželeza, resp. elektrooceli. Vysoká pec elektrická. Pece na výrobu karborunda, tuhy, karbidu a hliníku. Pec Ajax-Wyattova, detroitská, pec Udo, Mathusiova, Girodova, Kjellinova, Stassanova, Héroultova, Röchling-Rodenheuserova atd. Pece kombinované a pece vysokofrekvenční. Kritika hospodárnosti elektrických pecí. Zrušená témata: Plynové a parní centrály v hutích.</p>
	<p>DOPORUČENÝ PŘEDMĚT Vybrané kapitoly z elektrotechniky pro horníky a hutníky</p>	<p>2h/t LS</p>	<p>Neuvedeno</p>	

<p style="text-align: center;">DOPORUČENÝ PŘEDMĚT Hornická elektrotechnika</p>		<p>Není součástí studijního plánu</p>	<p>2h/t LS</p> <p>Vychází ze speciálních přednášek pro horníky</p>	<p>Nová témata: Magnetické třídící válce. Elektrická zařízení na dolech a předpisy ESČ. Důlní dráhy a výzbroj trati. Pohon vrátků, výtahů, čerpadel a ventilátorů. Synchronní motory pro pohon důlních turbokompresorů. Signální, bezpečnostní a sdělovací zařízení v provozu důlním.</p> <p>Stejná témata: Elektrická těžba, zařízení zjišťovací a kontrolní. Těžba motorem třífázovým asynchronním, komutátorovým a motorem stejnosměrným podle systému Ward-Leonardova. Systém Ilgnerův-Ward-Leonardův, Ifflandův a Českomoravských strojiren. Kritika těžných soustav. Příklady. Pracovní stroje elektrické.</p> <p>Zrušená témata: Podle systému firmy Brown-Boweri et Cie. Magnetické separátory. Osvětlovací zařízení dolů a lomů.</p>
--	--	---------------------------------------	---	--

Tabulka 2: Srovnání učebních plánů jednotlivých fakult se zaměřením na výuku elektrotechniky ve studijních letech 1955–1956 a 1958–1959⁸⁶⁷

Studijní rok 1955–1956				
	Předmět	Ročník	Rozsah	Pro kterou specializaci
HORNICKÁ FAKULTA	Elektrotechnika	2.	4+2h/t LS	
	Hornická elektrotechnika	3.	4+2h/t LS	Hlubinné dobývání ložisek
		3.	4+1h/t LS	Výstavba dolů
	Elektrotechnika v naftovém průmyslu	3.	3+2h/t ZS	Hlubinné vrtání, dobývání naftových a plynových ložisek
	Elektrotechnika v povrchových dolech	3	4+2h/t LS	Povrchové dobývání ložisek
HUTNICKÁ FAKULTA	Elektrotechnika	2.	4+2h/t LS	
		4.	2+2h/t LS	Černá metalurgie; Slévárnictví; Tváření, nauka o kovech a tepelné zpracování kovů
FAKULTA BÁŇSKÉHO STROJNICTVÍ	Elektrotechnika	2.	5+2h/t LS	
	Elektrická zařízení v hornictví	4.	3+0h/t ZS 2+2h/t LS	Důlní strojnictví a mechanizace
	Elektrická zařízení v hutích	4.	4+2h/t ZS	Stroje a mechanická zařízení v hutích
GEOLOGICKÁ FAKULTA	Elektrotechnika	3.	2+0h/t ZS	Geologie, technika a průzkum ložisek (uhelných a rudných); Geologie, technika a průzkum ložisek (naftových a plynových)
EKONOMICKO-INŽENÝRSKÁ FAKULTA	Elektrotechnika	2.	4+1h/t LS	Směr HORNÍ
		2.	4+2h/t LS	Směr HUTNÍ
		3.	3+1h/t LS	Směr HUTNÍ
	Hornická elektrotechnika	3.	4+1h/t LS	Směr HORNÍ

⁸⁶⁷ Program Vysoké školy báňské v Ostravě (pro studijní roky 1955–1956, 1958–1959).

Studijní rok 1958–1959⁸⁶⁸				
	Předmět	Ročník	Rozsah	Pro kterou specializaci
HORNICKÁ FAKULTA	Obecná elektrotechnika	2.	3+2h/t LS	
	Hornická elektrotechnika	3.	3+2h/t ZS	
HUTNICKÁ FAKULTA	Obecná elektrotechnika	2.	3+2h/t LS	
	Hutnická elektrotechnika	3.	3+2h/t ZS	Železářství; Nauka o kovech, tepelné zpracování a tváření kovů; Slévárenství
		4.	3+2h/t LS	
FAKULTA BÁŇSKÉHO STROJNICTVÍ	Elektrotechnika	2.	4+0h/t LS	
		3.	2+2h/t ZS	
	Elektrické pohony	4.	4+2h/t LS	Důlní strojnictví, mechanisace a elektrifikace
	Elektrické rozvody	4.	2+0h/t ZS	
	Elektrická zařízení v hornictví	5.	5+2h/t ZS	
	Elektrická zařízení v hutích	5.	4+2h/t ZS	Stroje a mechanická zařízení hutí
FAKULTA GEOLOGICKO- DŮLNĚ MĚŘICKÁ	Elektrotechnika	2.	3+0h/t ZS	
EKONOMICKO- INŽENÝRSKÁ FAKULTA	Elektrotechnika obecná a hornická	2.	3+2h/t ZS	Směr HORNÍ
	Elektrotechnika	2.	4+2h/t LS	Směr HUTNÍ
		3.	3+1h/t ZS	Směr HUTNÍ

⁸⁶⁸ Učební plány pozbyly platnost v roce 1962.